T.C.
İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

SAVAŞ VE CİHÂD: MOLLA ARAB (Ö. 1531) VE ES-SEDÂD FÎ FAZLİ'L-CİHÂD ADLI ESERİ (TERCÜME-DEĞERLENDİRME)

(Yüksek Lisans Tezi)

Ahmet KALKAN

Danışman:
Prof. Dr. Feridun M. EMECEN

İSTANBUL
2024

T.C.
İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

SAVAŞ VE CİHÂD: MOLLA ARAB (Ö. 1531) VE ES-SEDÂD FÎ FAZLİ'L-CİHÂD ADLI ESERİ (TERCÜME-DEĞERLENDİRME)

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Ahmet KALKAN

Danışman:
Prof. Dr. Feridun M. EMECEN

İSTANBUL
2024

TEZ ONAY SAYFASI

T.C.
İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Tarih Anabilim Dalı'nda 200321YL02 numaralı Ahmet KALKAN'ın hazırladığı "*Savaş ve Cihâd: Molla Arab (ö. 1531) ve es-Sedâd fî fazli'i-cihâd (Tercüme-Değerlendirme)*" adlı yüksek lisans tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 29.07.2024 tarihinde (11.00-13.00) saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar neticesinde adayın tezinin başarılı olduğuna oy birliğiyle karar verilmiştir.

Prof. Dr. Feridun M. EMECEN
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi
(Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)

Prof. Dr. İlhan ŞAHİN
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet İPŞİRLİ
İstanbul Medipol Üniversitesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başka müelliflerin eserlerinden yazılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin veya herhangi bir kısmının bu üniversitede veya başka bir üniversitede tez çalışması olarak takdim edilmediğini beyan ederim.

Ahmet KALKAN

29.07.2024

ÖZ

SAVAŞ VE CİHÂD: MOLLA ARAB (Ö. 1531) VE ES-SEDÂD FÎ FAZLİ'L-CİHÂD ADLI ESERİ (TERCÜME-DEĞERLENDİRME)

Bu tez, 1531 tarihinde vefat eden Molla Arab el-Antâkî'nin *es-Sedâd fi fazli'l-cihâd* adlı eserin telif edildiği dönemi, eserin değerlendirmesini ve tercümesini içermektedir. Müellifin yaşadığı ve eserin telif edildiği dönem Osmanlıların hem Avrupa hem de Doğu'da çeşitli düşmanlarla mücadele ettiği ve müşkül durumda kaldığı bir döneme denk düşer. Bu düşmanlar arasında Osmanlıları en büyük tehdit altında bırakan Safeviler idi. Safevi problemi Yavuz Sultan Selim'in tahtını sağlamlaştırdıktan sonra ilk odaklandığı mesele olacaktır. Eserin müellifi Molla Arab II. Bayezid'in maiyetinde bulunur ve bizzat seferlere iştirak eder. Halep civarında Safevi aleyhine verdiği vaazlarla bölgede şöhret kazanır. Safeviler tarafından Memlüklere gönderilen bir elçilik heyetindeki birinin Molla Arab'ın Safeviler aleyhindeki vaazlarını duyup ona bir suikast teşebbüsünde bulunması müellifin hayatı için bir dönüm noktasıdır. Bu başarısız suikast girişiminden sonra Molla Arab Osmanlı topraklarına sığınmış ve Yavuz Sultan Selim'i Safevilere karşı cihada teşvik etmek maksadıyla *es-Sedâd fi fazli'l-cihâd* adlı eserini kaleme almıştır. Ordu vaizliği yapması, Safeviler aleyhindeki vaazları sebebiyle kendisine bir suikast teşebbüsünde bulunulması ve bu teşebbüsün ardından Yavuz Sultan Selim'i bir cihad risalesi yazmak suretiyle cihada teşvik etmesi gibi yönleriyle alışılagelmişin dışında bir âlim portresi çizmektedir.

Anahtar Kelimeler

Molla Arab (ö. 1531), Yavuz Sultan Selim, II. Bayezid, Cihad, Hilâfet, Fetva, Safeviler, Memlükler, Çaldıran Savaşı, Ordu Vaizi, Avrupa, Sünnîlik, Şiîlik.

ABSTRACT

WAR AND JIHAD: MOLLA ARAB (D. 1531) AND HIS WORK NAMED ES-SEDÂD FÎ FAZLİ'L-CİHÂD (TRANSLATION-ASSESSMENT)

This thesis is written within the framework of Molla Arab el-Antâkî's work titled *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, who passed away in 1531. The period in which the author lived and the work was written coincides with a time when the Ottomans were struggling with various enemies both in Europe and the East and were in a difficult situation. Among these enemies, the Safavids posed the greatest threat to the Ottomans. The Safavid problem would be the first issue that Yavuz Sultan Selim focused on after consolidating his throne. The author of the work, Molla Arab, was in the entourage of Bayezid II and personally participated in the campaigns. He gained fame in the region with his sermons against the Safavids in the vicinity of Aleppo. The incident that marked a turning point in the author's life was when an embassy sent by the Safavids to the Mamluks heard Molla Arab's sermons against the Safavids and plotted an assassination against him. After this unsuccessful assassination attempt, Molla Arab sought refuge in Ottoman lands and wrote his work *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd* to encourage Yavuz Sultan Selim to jihad against the Safavids. Molla Arab, who served as an army preacher and was subjected to an assassination attempt due to his sermons against the Safavids, and who then encouraged Yavuz Sultan Selim to jihad, presents a portrait of a scholar who is unconventional in this respect.

Keywords

Molla Arab (d. 1531), Yavuz Sultan Selim, Bayezid II, Jihad, Caliphate, Fatwa, Safavids, Mamluks, Battle of Chaldiran, Army Preacher, Europe, Sunnism, Shiism.

ÖNSÖZ

Bu tez önemli bir alim olarak pek çok eserin sahibi Molla Arab'ın cihadın faziletleriyle ilgili, döneminin yeni mezhebi karışıklıkları sırasında I. Selim'in mücadelesi esnasında kaleme alınmış eserinin tercüme, tahlil ve değerlendirmesine dayanmaktadır. Osmanlı Devleti'nin karşı karşıya kaldığı mezhebi bir tehdit karşısında ana akım dinî anlayışı takviye etmeye yönelik bir mahiyeti haiz olan eserin yazarı Molla Arab ve söz konusu eser hakkında geniş kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Burada amacımız bu eseri hem tanıtmak ve tercümesini yaparak araştırmacıların dikkatine sunmaktır. Osmanlı Devleti'nin 15. yüzyıl sonları ve 16. yüzyıl başları devletin kritik süreçlerden başarıyla çıkıp, hızlı bir şekilde yükseldiği bir dönemdeki yapı taşlarını temellendirdiği zeminde şüphesiz Molla Arap gibi alimlerin önemli rolleri olmuştur. Osmanlı zihniyet dünyasındaki dönüşüm de bu eserin işgal ettiği yerin tesbiti ancak iyi bir tercümesine ve metnin alt okumalarının layıkıyla yapılmasına bağlıdır. Burada elden geldiğince bu manada derinlemesine bir çalışmanın gerçekleştirilmesine çalışılmıştır.

Molla Arab'ın Yavuz Sultan Selim'i Safevilere karşı cihada teşvik ettiği eseri olarak takdim ettiğimiz "*es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*" dönemin bağlamına oturtulmaya çalışılmış ve söz konusu eserin tercümesi metnin sonuna derç edilmiştir.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında pek çok kimseden destek gördüğümü hasseten belirtmeliyim. Çalışmada bana büyük katkısı olan, tezin her satırını büyük bir titizlikle okuyan hem ilmen hem de şahsen kendisini örnek aldığım Prof. Dr. Feridun M. EMECEN hocama medyûn-ı şükranım. Üniversite hayatım boyunca hem derslerinden hem de eserlerinden bolca istifade ettiğim, üzerimde büyük emekleri olan hocalarıma ayrı ayrı teşekkür ederim. Keza tezi yazarken imkânlarından faydalandığım İSAM'a ve yardımlarını esirgemeyen değerli İSAM personeline teşekkürü borç bilirim. Mezunu ve mensubu olduğum İSAR'a ve yüksek lisans sürecimde bana burs imkânı sağlayan İlim Yayma Vakfı'na müteşekkir olduğumu yine belirtmek isterim. Ayrıca, iyi ve kötü günde daima yanımda olan ailemin desteklerini de burada sevgiyle anmak isterim.

Tercümede yardımları dokunan arkadaşlarım Arş. Gör. Muhammed Eren BECERMEN, Arş. Gör. Mehmed Mustafa BUĞCU, Arş. Gör. Muhammed Emre KILIÇ ve Öğr. Gör. Taha Yusuf AYDIN'a çok teşekkür ederim.

En büyük teşekkürü çok değerli abim İbrahim KALKAN'a (Uluslararası İlişkiler) etmek istiyorum. Eğitim hayatımın başından beri yanımda olmuş ve beni maddî-manevî her anlamda en çok destekleyen kişi olmuştur. Üniversite sınavında istediğim puanı alamadığımda benimle devamlı irtibatta olmuş, yeniden sınava çalışmam için moral ve motivasyon sağlamıştır. Üniversite okurken kendimi daha fazla geliştirmem adına BİLAD ve İSAR programlarına dahil olmam da kıymetdâr abimin yönlendirmesi, desteği ve teşvikiyle olmuştur. Bana daima yol gösteren ve derdimle hemhâl olan en yakın dostum, çok kıymetli abim İbrahim KALKAN'a ömür boyu minnettar kalacağım. Böyle bir abiye sahip olduğum için çok şanslı olduğumu ifade etmeliyim.

Ahmet KALKAN

Üsküdar, Temmuz 2024

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI ii

BEYAN iii

ÖZ iv

ABSTRACT v

ÖNSÖZ vi

İÇİNDEKİLER viii

KISALTMALAR ix

TABLO LİSTESİ x

GİRİŞ 1

BÖLÜM 1: MOLLA ARAB'IN HAYATI VE ESERLERİ 3

1.1. Molla Arab'ın (ö. 1531) Hayatı 3

1.2. Molla Arab'ın Eserleri 9

BÖLÜM 2: ESERİN TELİF EDİLDİĞİ DÖNEMİN DEĞERLENDİRMESİ 15

2.1. Eserin Yazıldığı Döneme Kısa Bir Bakış 15

2.1.1. Osmanlı-Memlük İlişkileri 23

2.1.2. Osmanlı-Avrupa İlişkileri 27

2.1.3. Osmanlı-Safevi İlişkileri 32

BÖLÜM 3: ES-SEDÂD FÎ FAZLİ'L-CİHÂD'IN DEĞERLENDİRMESİ 39

3.1. Eserin Dili ve Üslubu 39

3.2. Eserin Muhtevâsı 40

3.3. Eserin Önemi ve Oturduğu Bağlam 42

SONUÇ 52

BİBLİYOGRAFYA 54

(EK): ESERİN TERCÜMESİ 59

ÖZGEÇMİŞ 211

KISALTMALAR

Kısaltma	**Bibliyografik Bilgi**
bkz.	Bakınız
c.	Cilt
çev.	Çeviren
ed.	Editör
haz.	Hazırlayan
nşr.	Neşreden
a.e.	Aynı eser
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
ag.md.	Adı geçen madde
h.	Hicrî
sy.	Sayı
t.y	Basım tarihi yok
y.y	Basım yeri yok
DİA	Diyanet İslâm Ansiklopedisi
hk.	Hakkında
TTK	Türk Tarih Kurumu
vr.	Varak
vd.	Ve diğerleri
vb.	Ve benzeri
İSAR	İstanbul Araştırma ve Eğitim Merkezi

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Eserin Başlıkları 41

GİRİŞ

15. yüzyılın ortaları Osmanlı devletinin merkezileştiği ve kurumsal bir yapıya büründüğü bir dönemdir. Kurumlarıyla oturmuş bir devlete dönüşen Fatih döneminde Osmanlılar topraklarını Batı, Doğu ve Kuzey yönünde önemli ölçüde genişlettiler. II. Bayezid dönemine gelindiğinde Osmanlıları dış politikada dikkatli olmaya sevk eden iç âmiller bulunmaktaydı. Cem Sultan'ın ölümü Osmanlılar için siyaset sahnesinde yeni bir dönemin başlangıcı olacaktı. Bu dönemde Avrupalı güçlere karşı başarılı mücadeleler verilse de Doğu'da zuhur eden Safevi problemi Osmanlıların gündemini uzun yıllar meşgul edecekti.

I. Selim şehzadeliği döneminde Safevi problemi ile bizzat mücadele etmiş ve onlara karşı giriştiği savaşlarda başarılar kazanmıştır. Hatta bu durum sebebiyle Safeviler şehzade Selim'i babasına şikâyet etmişlerdi. Babası ise Selim'e "yeni düşmanlar edinmemesi" konusunda telkinâtta bulunmaktaydı. Oysa Selim yapılan propagandaları ve Safevilerin faaliyetlerini bizzat müşahede ettiği için tehdidin boyutunu iyi analiz etmişti. Dolayısıyla tahta geçene kadar Safevi meselesi onun en çok önem verdiği mesele olmaya devam edecek, tahta geçip iktidarı için söz konusu tehditleri bertaraf ettikten sonra da ilk olarak Safevi meselesini halledecekti.

Devrin âlimlerinden Molla Arab'ın Selim ile aynı kaygıları taşıması dikkate değer bir mahiyet taşır ve dönemin dinî düşünce tarihi için önemli bir zemin oluşturur. Onun bilhassa Halep'te Safeviler aleyhinde verdiği vaazlarla hayli taraftar topladığı, bu çerçevede çeşitli eserler kaleme aldığı görülmektedir. Halep'ten İstanbul'a gelerek Yavuz Sultan Selim'i Safevilere karşı cihada teşvik etmesi ve bu maksatla hacimli bir risale yazması da Osmanlı-Safevi mücadelesinin başlarında ne kadar önemli bir yere sahip olduğuna işaret eder. Eserinde Sultan Selim'e yüklediği cihad vazifesi ve onun için kullandığı yüksek sıfatlar o dönemde Osmanlıların saltanat ve hilafet anlayışlarının nasıl algılandığını göstermesi bakımından dikkate şâyândır.

Dönemin literatüründe Molla Arab'ın bu faaliyetleriyle ilgili bilgiler olmadığı gibi yapılan az sayıdaki araştırmada da bu hususa dair bilgiler derinlemesine ele alınmış değildir. Bu çalışmada özellikle dönemi anlayabilmek için I. Selim ile ilgili literatüre, hasseten önemli bir çalışma olan F. M. Emecen'in *Yavuz Sultan Selim* adlı eserine sıklıkla

başvuruldu. Yine ilgili döneme dair diğer bazı çalışmalar da dikkate alındı. Yukarıda belirtildiği üzere araştırma esnasında karşılaşılan sorunlardan biri de Molla Arab hakkındaki bilgilerin kısıtlı olmasıydı. Tahsin Özcan'ın DİA'daki Molla Arab biyografisini yazdığı maddesi ve Özgür Kavak'ın "*Cihaddan Devşirilen Meşruiyet: es-Sedâd fî fazli'l-cihâd Yahut Yavuz Sultan Selim'in Bir İslâm Gazisi Portesi*" adlı Molla Arab'ın eserini tanıtan kısa makalesi dışında müellife ve eserine dâir herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Müellifin çocukluğunda aldığı dersler ve hafızlık yapması dışında başka bilgiye rastlanmamıştır. Dolayısıyla gençlik çağları karanlıkta kalmaktadır.

Burada temel kaynak olarak onun kaleme aldığı eserler çerçevesinde bir zemin oluşturulmuştur. Birinci bölümde müellifin biyografisi ve eserleri tanıtılmıştır. İkinci bölümde, eserin yazıldığı dönemde Osmanlıların komşu ülkeleriyle ilişkileri ele alınmış ve *es-Sedâd*'ın nasıl bir atmosferde yazıldığı gösterilmeye çalışılmıştır. Üçüncü bölümde, eserin dili, üslubu, muhtevası ve yazıldığı dönem içinde nasıl bir öneme sahip olduğu meseleleri ele alınmıştır. Metnin sonunda ise *es-Sedâd*'ın tercümesi bulunmaktadır.

Tercüme esnasında pek çok zorlukla karşılaşılmıştır. Müellifin pek çok yerde noktalama işareti koymaması sebebiyle kelimeleri okumak zorlaşmış, yer yer bağlamdan tahminler yapılmıştır. Hattın bazı yerlerde bozulması da okumayı zaman zaman zorlaştıran bir diğer unsur olmuştur. Tercümede hatalar olduysa mütercimin hoş görülmesini temenni ederim.

BÖLÜM 1:

MOLLA ARAB'IN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. Molla Arab'ın (ö. 1531) Hayatı

Molla Arab'ın tam adı Muhyiddin Mehmed b. Ömer b. Hamza'dır. Dedesi Mâverâünnehir'de yaşamış bir zât olup Sâdüddin Teftâzânî'nin (ö. 1390) talebesidir. Kaynaklara göre ailesi daha sonra Antakya'ya yerleşmiştir. Molla Arab da Antakya'da dünyaya gelmiştir. Küçük yaşlarda hâfızlığı bitirdiği, *eş-Şâtıbiyye* ve *Kenzü'd-dekâ'ik* gibi eserleri ezberlediği, babası Ömer b. Hamza'dan, Şeyh Hüseyin ve Şeyh Ahmed adlı iki amcasından fıkıhla ilgili dersler aldığı belirtilir. Her iki amcasının da ilimde mütebahhir şahsiyeler olduğu nakledilir. Molla Arab amcalarından Arapça, usûl ve kıraat dersleri görmüştür. Daha sonra Hasankeyf'e, oradan Âmid ve Tebriz'e gitmiş ve iki sene bu civarda yaşamış ve bölge âlimlerinin derslerine devam etmiştir. Tebriz'de Mevlânâ Mürîd adlı âlimden ders okuduktan sonra Antakya ve Halep civarına yerleştiği burada vaaz, ders ve fetva vermeye başladığı, kısa sürede şöhreti civar beldelere yayıldığı rivayet edilir.[1] Bir kaynağa göre nâmı bilhassa Arap ve Acem diyarında herkesçe bilinir olmuştur.[2] Hatta ulema arasında faziletinin güneş gibi parlamakta olduğundan da dem vurulur.[3] İbnü'l-Hanbelî Molla Arab'ın çok etkili, düzgün bir hitabeti olduğunu ve anlattığı şeyleri mantık süzgecinden geçirerek aktardığını ifade etmektedir.[4] Hitabet kabiliyeti sayesinde de vaazlarda etkili olduğunu ve bunun şöhretine katkı sağladığını söylemek yanlış olmayacaktır.

[1] Taşköprülüzâde Ahmed Efendi, *Eş-şakâ'iku'n-nu'mâniyye fî ulemai'd-devleti'l-osmâniyye,* ed. Derya Örs, 1. bs (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2019), s. 652.
[2] Mecdî Mehmed Efendi, *Hadâiku'ş-şekâik (Tercüme-i Şekâik)* (İstanbul: Dârü't-tıbâati'l-âmire, 1269), s. 412.
[3] İbrahim b. Ahmed el-Amasî, *Tercüme-i Şakâ'ik-i Nu'maniyye*, ed. Derya Örs (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2021), s. 483.
[4] Radıyüddin Muhammed İbnü'l-Hanbelî, *Dürrü'l-habeb fî târihi a'yâni Haleb*, c. II (Dımaşk, 1973), s. 233.

Molla Arab bir süre sonra Kudüs'e yerleşmiştir. Buradan Mekke'ye gitmiş ve hac yapmıştır. Bu iki şehirde dünyalık işlerden bir süreliğine elini eteğini çekip uzlete çekilmiştir.[5] Daha sonra Mısır'a geçmiş ve Celâleddin es-Suyûtî'den çeşitli ilimleri tahsil etmiş ve bu dersler nihayetinde ondan icazet almış ve Mısır'da vaaz ve ders vermiştir. Molla Arab bu bölgede verdiği fetvalarla ün kazanmış ve itibar görmüştür. Molla Arab'ın yayılan şöhretini duyan Sultan Kayıtbay onun sohbetlerine katılmış ve Molla Arab Kayıtbay'a nasihatlerde bulunmuştur. Molla Arab Sultan Kayıtbay'a ithaf ettiği ve *en-Nihâye* adını verdiğini veciz bir fıkıh kitabı da telif etmiştir. Kayıtbay bu kitabı çok beğenmiş ve ona çeşitli hediyeler takdim etmiştir. Sultan Kayıtbay Molla Arab'ın Mısır'dan ayrılmak isteyişine izin vermemiş ve Kayıtbay'ın 1497 yılında ölümüne kadar Mısır'da kalmıştır.[6]

Sultan Kayıtbay hayatını kaybettikten sonra Molla Arab deniz yoluyla Anadolu'ya geçmiş ve Bursa'ya yerleşmiştir. Bursa halkı tarafından büyük ilgi görmüş ve bundan dolayı Bursa'da kalmaya karar vermiş, burada vaazlar ve nasihatler vermiştir.[7] Bir müddet Bursa'da kaldıktan sonra İstanbul'a gitmiş ve İstanbul halkı tarafından da büyük bir muhabbetle karşılanmıştır. Sultan II. Bayezid onun vaazlarını duymuş, bu vaazları yakından takip etmiş, ona karşı muhabbet beslemeye başlamış ve sürekli hediyeler göndermiştir. Molla Arab da II. Bayezid için *Tehzîbü'ş-Şemâ'il fî Sîreti Nebiyyinâ* adlı bir eser telif etmiştir. Hakkındaki biyografik bilgilere göre, II. Bayezid devletin devamı için Molla Arab'tan sürekli dua talep ederdi.[8] Bunun dışında, tasavvufla ilgili kitaplar da kaleme alarak Sultan II. Bayezid'e hediye etmiştir.[9]

Gerçekten de Molla Arab'ın II. Bayezid ile yakın ilişki içinde bulunduğu, hatta onun yanında seferlere iştirak ettiği bilinir. II. Bayezid'i Avrupalı devletlere karşı cihada teşvik etmesi[10] dikkat çekici bir ayrıntıdır. Molla Arab Modon Kalesi'nin fethinde sultanla beraber bulunmuştur. Kale fethedilirken kaleye ikinci veya üçüncü girenlerden biri de o olmuştur. Bu âlimin bizzat çarpışmalara katılması önemli bir anlam ifade

[5] *Hadâiku'ş-şekâik (Tercüme-i Şekâik),* s. 412.
[6] *Eş-şakâ'iku'n-nu'mâniyye fî ulemai'd-devleti'l-osmâniyye,* s. 652-654.
[7] *Hadâiku'ş-şekâik (Tercüme-i Şekâik),* s. 412.
[8] s. 412.
[9] *Eş-şakâ'iku'n-nu'mâniyye fî ulemai'd-devleti'l-osmâniyye,* s. 654.
[10] Hasan Turyan, *Bursa Evliyaları ve Tarihi Eserleri* (Bursa: Öner Matbaası, 1982), s. 128-129.

etmektedir. Cihada katılması ve daha müteşerri bir tavır içinde olması onun fikrî zemini açısından mühimdir. Modon seferinin ardından İstanbul'da kaldığı sıralarda da daha muhafazakâr dinî görüşlerini "emri bi'l-ma'rûf nehyi ani'l-münker" vazifesi çerçevesinde ifade ettiği görülür. Kendisine yönelik hiçbir eleştiriden de çekinmeyen bir tutum takınmıştır. Molla Arab zındıkları, mülhidleri ve devran yapan sufileri ağır şekilde eleştirmiştir.[11] Hatta bu hususta *Risâle fî Zemmi'r-Raksi'd-Deverân*[12] ve *Şerhu Risâleti Mehakki'l-Mutasavvıfîn*[13] adlı eserleri kaleme almıştır. Bir gün Ayasofya'da vaaz verirken sema yapmanın küfür olduğunu da dile getirmiştir. Muhyî-yi Gülşenî bu hususta ilginç bir hikâye anlatır. Molla Arab sema yapmanın küfür olduğunu söylerken cezbeye gelen meczup bir şeyh zât gayrı ihtiyârî sema yapmaya başlayınca Molla Arab zâhidlere "Komayın bu kâfiri" diye emreder ancak 40-50 kişi birden adamın üstüne çullanmasına rağmen onu durduramazlar. Meczup şeyh ise saçlarını açarak Molla Arab'ın yanına gidip onun kürsüsüne vurup, sonra kürsüyü kitaplarıyla beraber havaya kaldırıp sema etmeye başlar. Orada hazır bulunanların hepsi şaşkına dönmüştür. Herkes acaba gerçekten kürsüyü havaya kaldırdı mı acaba deyip elleriyle gözlerini ovuşturmuştur. Bu esnada inançsızların çoğu hakka gelir ancak Molla Arab bu durumdan dolayı korkmuştur. Kürsüyü kaldıran şeyh tekrar gelip kürsüyü kaldırır ve Molla Arab'ı caminin ortasına bırakır. Bunun üzerine Molla Arab kürsüden kitaplarıyla iner ve on kişi güçlükle kürsüyü eski yerine götürebilir. Gülşenî bu rivayeti naklettikten sonra demiştir ki sema yapmayı inkâr eden dostların sözlerinin aslı vardır ancak vecd-i tevâcüd için inkâr yoktur. Onun sözleri sema yapmayı oyun ve eğlenceye çevirenler içindir diye bir yorum getirir.[14]

İstanbul'da bir müddet kaldıktan sonra ailesiyle beraber Halep'e dönen Molla Arab, Halep'te Memlüklerin Halep Valisi ve Çerkez bir emir olan Hayır Bey ile görüşmüş, Hayır Bey de ona tazim ve ikramlarda bulunmuş ve ondan dersler almış, bunun karşılığı olarak Molla Arab'ın gündelik ihtiyaçlarını karşılamıştır. Molla Arab'ın ise kendisine takdim edilen bu ikramlardan bir şey yememeyi tercih ettiği, bu durumun onun takvasından kaynaklandığı kaynaklarda belirtilir.[15] Burada sekiz sene boyunca tefsir

[11] *Eş-şakâ'iku'n-nu'mâniyye fî ulemai'd-devleti'l-osmâniyye*, s. 654.
[12] Molla Arab, *Risâle fî Zemmi'r-Raksi'd-Deverân*, Kütahya Vahid Paşa Kütüphanesi, Vahid Paşa, 2370
[13] Molla Arab, *Şerhu Risâleti Mehakki'l-Mutasavvıfîn*, Beyazıt Kütüphanesi, Beyazıt, B734/3
[14] Şemlelizâde Ahmed Gülşenî, *Muhyi-yi Gülşenî*, ed. Tahsin Yazıcı (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1982), s. 224-225.; İbrahim Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrahim-i Gülşenî*, ed. Mustafa Koç ve Eyyüp Tanrıverdi, 2014. bs (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, t.y.), s. 199-200.
[15] *Hadâiku'ş-şekâik (Tercüme-i Şekâik)*, s. 413.

dersleri yanında mülhid, Râfızî ve Anadolu'da tehlike oluşturan Şiiler'e karşı vaazlarıyla mücadele etmiştir. Molla Arab Şiilerin sahâbeye lanet okumalarından ötürü onları ağır şekilde tenkit etmiştir.[16] Buna karşılık Erdebil taifesi (Safevîler) de Molla Arab'tan nefret edip, ona düşmanlık beslemekteydiler.[17]

Çaldıran Savaşı öncesinde Safeviler ve Memlükler arasında elçiler gidip gelmekteydi. Bu gidip gelmelerin birinde bir Safevi elçilik heyeti Sultan Gavri'yi ziyaret ettikten sonra dönüşte Halep civarından geçerken Molla Arab'ın Halep Ulucamii'nde Safeviler ve Şia karşıtı vaazlarını haber almış, elçilik heyetinden bir zat Molla Arab'a giderek ona kılıcını çekip öldürmek istemişse de başarılı olamamış ve bu kişi Halepliler tarafından öldürülerek cesedi yakılmıştır. Bu olay Safevi elçilik heyetindekileri epey kızdırmış ve onlar Memlük Sultanı Gavri'ye tepki gösteren bir mektup kaleme almışlardır. Memlüklerin bölge valisi Hayır Bey Molla Arab'a muhabbet ve saygı besliyordu, Halep'ten çıkarılmasını isteyen sultan Gavri'nin emrini ona gizlice bildirerek, Halep'ten ayrılmasını tavsiye etti. Bunun üzerine Molla Arab Osmanlı topraklarına geri döndü.[18] Hayır Bey elçinin yakılmasının büyük bir fitneyi yatıştırdığını ifade etmiştir.[19]

Molla Arab Sultan II. Bayezid dönemi sonları veya Sultan Selim Han döneminde Anadolu'ya geri dönmüş ve Yavuz Sultan Selim'i Kızılbaşlar üzerine cihat etmeye teşvik etmiştir. Kızılbaşlara karşı savaşmanın ne kadar faziletli bir iş olduğunu anlatan *es-Sedâd fî fazli'i-cihâd*[20] adlı eserini telif etmiştir. Sultanı Safevilere karşı cihada teşvik eden Molla Arab, sultan savaş kararı alınca da onunla birlikte cihada katılmıştır. Osmanlı ordusu Safeviler üzerine giderken ordu vaizliği görevini üstlenen Molla Arab, her gün yoldayken Osmanlı neferlerine vaaz etmiş, cihadın özellikle de Kızılbaşlara karşı yapılan cihadın faziletlerini anlatmıştır. Molla Arab'ın bu çabası Sultan Selim'in çok hoşuna gitmiş ve sultan onu taltif ederek, izzet ü ikramlarda bulunmuştur. Osmanlı ordusu ile Safevi ordusu karşılaştığında ve çatışmalar şiddetlendiğinde Sultan Selim Molla Arab'tan Osmanlı ordusu için dua etmesini istemiştir. Molla Arab Osmanlı ordusu için dua ederken, Sultan Selim ve askerler "Âmin" diye karşılık vermişlerdir. Savaş sonunda

[16] *Eş-şakâ'iku'n-nu'mâniyye fî ulemai'd-devleti'l-osmâniyye*, s. 654.
[17] *Hadâiku'ş-şekâik (Tercüme-i Şekâik)*, s. 413.
[18] İbnü'l-Hanbelî, *Dürrü'l-habeb fî târihi a'yâni Haleb*, II:s. 233-234.
[19] Kâmil el-Gazzî, *Nehrü'z-zeheb fî târîḫi Ḥaleb*, ed. Mahmûd Fâhûrî ve Şevkī Şaas (Dımaşk: Dârü'l-kalemi'l-Arabi, 1993), s. 188-189.
[20] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, Süleymaniye Ktp. Ayasofya, 1985

Safeviler bozguna uğramış ve Osmanlı ordusu galip gelmiştir. Molla Arab Sultan Selim Tebriz'e girdiğinde Tebriz'de de Safeviler ve Şia aleyhindeki vaazlarını sürdürmüştür. Savaş sonrasında Molla Arab Rumeli'ye geçmiş ve bu bölgede de vaazlarına devam etmiştir. Halep'te iken Sultan Selim'in Safevilere eman vermesi dolayısıyla onların mallarının artık ellerinden alınamayacağını ifade etmiştir.[21] Yaptığı davetler sonucunda pek çok kişinin ihtida ettiği ve İslam dininin emir ve yasaklarına uymak konusunda hassasiyete kavuştuğu belirtilir. Onun Saray Bosna'da bir cami ve bir mescit, Üsküp'te ise bir mescit inşa ettirdiği kayıtlıdır. Üsküp'te on yıl kalmış ve bu süre zarfında her gün tefsir dersleri vermiştir. Üsküp'teki faaliyetleri neticesinde de pek çok kişinin Müslüman olduğuna dair bilgiler biyografisini anlatan eserlerde yer alır.[22]

Molla Arab 1526 (h. 932) yılında Kanuni Sultan Süleyman ile birlikte Macar Seferi'ne de çıkmıştır. Bu savaşta da öncekilerde olduğu gibi manevî açıdan destek olmuş, dinî telkinâtlarla askeri şevke getirmeye çalışmıştır. Mohaç Seferi'nden sonra Bursa'ya yerleşmiştir. Bursa'da büyük bir caminin inşaatına başlamış ancak cami inşaatı tamamlanmadan hemen önce, oğlu Mehmed'in aktardığına göre 18 Ağustos 1531 (4 Muharrem 938) tarihinde vefat etmiştir. Taşköprülüzâde yaşının yetmişi aştığını zikretmektedir ancak kesin doğum tarihi bilinemediğinden dolayı vefat ederken kaç yaşında olduğu hususu da net değildir. T. Özcan vefatı sırasında yaşının 70 olduğunu ifade etmektedir.[23] Molla Arap vefat ettikten sonra Bursa'da yaptırdığı caminin haziresine gömülmüştür.[24]

Mezarı kendi adını taşıyan mahallede, kıble yönünde dağa yaslanmış vaziyettedir. Kabrin bulunduğu yerde ise Molla Arab Camii bulunmaktadır. Zikredilen cami bugün Bursa'nın merkezinde Yıldırım adlı ilçede yer almaktadır.[25] 1722 tarihinden sonra cami çok fazla soygun ve yıkım görmüş ve bu nedenle yavaş yavaş etrafı boşaltılmıştır ve kullanılmamıştır. 1855 yılında vâki olan depremle de tamamen harabeye dönüşmüştür. Ahmet Vefik Paşa 1879-1882 yılları arasında sağlam kalmış olan iki kubbeli bölümü onararak namaz kılınabilir hale getirse de diğer yedi kubbe tamir edilememiştir.[26] Bu

[21] İbnü'l-Hanbelî, *Dürrü'l-habeb fî târihi a'yâni Haleb*, II:s. 234.
[22] *Eş-şakâ'iku'n-nu'mâniyye fî ulemai'd-devleti'l-osmâniyye*, s. 654-656.
[23] Tahsin Özcan, "Molla Arap", DİA, 2020, XXX, s. 240
[24] *Eş-şakâ'iku'n-nu'mâniyye fî ulemai'd-devleti'l-osmâniyye*, s. 656.
[25] Yılmaz Akkılıç, *Bursa Ansiklopedisi*, c. III (Bursa: Burdef Yayınları, 2002), s. 1172.
[26] Akkılıç, III:s. 1172.

camiyi Bursa Eski Eserleri Sevenler Kurumu 1955 yılında hâlihazırdaki görünümüne kavuşturmuştur. Balaban Kalesi'nin üstünde ise Molla Arab Mektebi adında bir okul bulunmaktadır[27] ve bu husus Molla Arab'ın bölgede olumlu bir tesir bıraktığını göstermesi bakımından da önem arz etmektedir.

Caminin eski hâli 9 kubbeli olup, üstü kurşunla kaplı idi. Yenilenen şeklinde ise iki kubbe ve tek minare bulunmaktadır.[28] İki kubbe tek çatı altında birleştirilmiş ve Marsilya kiremidi kullanılarak üstü kapatılmıştır. Minaresinin külahı ise Bursa'da hiçbir minare ile benzeşmeyen, boğuntulu ve sivri bir şekilde inşa edilmiştir.[29] İki kubbesi iki büyük kalın ayak, hafifletme kemerleri ve pandantifler üzerinde durmaktadır. Kemerler XIX. yüzyılda sık kullanılan "Ampir üslup" ile onarılmıştır. Kemerlerin aralıkları duvarlarla örtülmüş ve aydınlatma sağlaması için bunlara pencereler yapılmıştır. Beşgen şeklindeki mihrap sade bir görünüm arz etmektedir.[30]

Molla Arab çok farklı ilim dallarında kitaplar yazmıştır. Bilhassa kimya konusunda pek çok kitabı vardır ve kimyada sırlara eriştiği kaydedilmiştir. Bunun dışında, hadis, fıkıh, tefsir, kelam/akaid, tasavvuf, dünya tarihi, siyer-i nebevî ve şemâil-i şerîfe gibi pek çok alanda eser telif etmiştir. Ömer Rıza Kehhâle Molla Arab'ın 70'e yakın eserinin olduğunu kaydetmiştir.[31] Kaynaklarda genel olarak gittiği her yerde sevilen bir âlim olduğu, ahlakî olarak örnek bir âlim olarak tanıtıldığı; yemek yeme, giyinme ve temizlik konularında azamî derecede hassasiyet sahibi olduğu belirtilir. Geçimini ticaretle sağlamış ve bunun dışında kalan zamanının çoğunu da ilim, vaaz, ders ve fetva verme ile geçirmiştir. Molla Arab kuvvetli bir hafızaya sahip idi. Şihâb el-Antakî onun daha önce yararlandığı risalelerdeki cümleleri aynen aktarabildiğini hatta bunları yorumlayabildiğini aktarmaktadır.[32] Hadis kitaplarında geçen hadislerin tamamının da ezberinde olduğu nakledilmiştir.[33] Kur'an tefsirindeki dirayeti ile dikkat çekmiş, ayetleri tefsir ederken kaynaklara müracaat etmeden tefsir yapmıştır. Her Cuma hatibin namazda kıraat ettiği ayet-i kerimeleri müfessirlerin bile içinden çıkamadığı ayetlerde bile olsa

[27] Osman Şevki Uludağ, *Bursa ve Uludağ: Seyyâhlara Rehber* (İstanbul: Türk Seyyâhîn Cemiyeti, 1928), s. 113.
[28] Turyan, *Bursa Evliyaları ve Tarihi Eserleri*, s. 127.
[29] Kâzım Baykal, *Bursa ve Anıtları*, 2. bs (İstanbul: Cenkler Matbaacılık, 1982), s. 130.
[30] Akkılıç, *Bursa Ansiklopedisi*, III:s. 1172.
[31] Ömer Rızâ Kehhâle, *Muʿcemü'l-müʾellifîn: Terâcimu musannifi'l-kütübi'l-'arabiyye*, c. XI (Beyrut: Mektebetü'l-Müsennâ, [t.y.]), s. 81.
[32] İbnü'l-Hanbelî, *Dürrü'l-habeb fî târihi a'yâni Haleb*, II:s. 234-235.
[33] *Tercüme-i Şakâ'ik-i Nu'maniyye*, s. 485.

tefsir ederdi.[34] Gelibolulu Mustafa Âli onun gizli Kur'ânî sırlara vakıf olduğunu bildirmiştir.[35] Gerek âlim gerek halktan olsun her kesimden insan ondan farklı şekillerde istifade etmiştir. Hayatı boyunca insanları doğruya ve Allah rızasına çağırmıştır. Halk arasında yayılan pek çok bidati izale etmiş, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sünnetini örnek göstermiştir.[36]

Dedesi Şeyh Hamza'nın Halep'te Keşşâf dersi verdiği kendisine sorulduğunda Molla Arab şöyle demiştir: "Eğer merhameti hak ediyorsa Allah ona merhamet etsin." İbnü'l-Hanbelî de duasına kayıt koymasına dikkat çekmiştir[37] ve bu onun âdil bir insan olduğuna dair bir işaret olarak göze çarpmaktadır. Ne kadar azimli bir âlim olduğuna işaret etmek adına İbnü'l-Hanbelî Molla Arab'ın kutsal şehir Kudüs'te on sene kaldığını ve bu süre zarfında tamamen ilimle iştigal ettiğini ve evi ile ilim tahsil ettiği yerden başka yere yürümediğini ifade etmektedir.[38] Bu muhtemelen Molla Arab'ın Mısır'a gitmeden önceki yıllarına tekabül etmektedir.

Kanunî Sultan Süleyman dönemi ulemasından Mehmed b. Mehmed Garîk Arabzâde adıyla anılan ve "Kudsî" mahlasıya tanınan bir oğlu bulunmaktadır. Bu zât Bursa'da müderrislik yapmış, daha sonra 1548'de Mahmud Paşa Medresesi'ne geçmiştir. 1551 yılında ise Sahn-ı Semân Medresesi'ne dahil olmuştur. Mısır'da da ilmi faaliyetlerde bulunan Garîk Arabzâde'nin *Beyzâvî, Sadru'ş-şerî'a, Şerhu'l-miftâh* gibi eserler hakkında önemli haşiyeleri bulunmaktadır.[39] Abdurrauf b. Mehmed adlı ve İbn Molla Arab diye tanınan bir başka oğlu daha vardır. *Şerhu Uyûni'l-Mezâhib li's-Sekkâkî fi'l-furû'* adlı eseri telif etmiştir. Bu âlim 1600 tarihinde vefat etmiştir.[40]

1.2. Molla Arab'ın Eserleri

1-) ***es-Sedâd fî Fazli'l-Cihâd/السداد في فضل الجهاد.*** Eser Yavuz Sultan Selim'i Safeviler üzerine cihâda teşvik etmek amacıyla yazılmıştır ve cihâdın faziletlerinden

[34] *Eş-şakâ'iku'n-nu'mâniyye fî ulemai'd-devleti'l-osmâniyye*, s. 656.
[35] Gelibolulu Mustafa Âli, *Künhü'l-ahbâr* (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2019), s. 262[b]-263[a].
[36] *Eş-şakâ'iku'n-nu'mâniyye fî ulemai'd-devleti'l-osmâniyye*, s. 656.
[37] İbnü'l-Hanbelî, *Dürrü'l-habeb fî târihi a'yâni Haleb*, II:s. 235.
[38] İbnü'l-Hanbelî, II:s. 235-236.
[39] Nev'îzâde Atâyî, *Hadâiku'l-Hakâ'ik fî Tekmileti'ş-şakâ'ik*, ed. Derya Örs, 1. bs, c. I (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2017), s. 301-305.
[40] Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyyetü'l-ârifîn esmâü'l-müellifîn ve âsârü'l-musannifîn*, 3. bs, c. I (Tahran: Mektebetü'l-İslâmiyye, 1967), s. 510.

bahsetmektedir. Arapça yazılmış olan bu eser 91 varaktan müteşekkildir. Süleymaniye Kütüphanesi'nin Ayasofya adlı koleksiyonda bulunmaktadır ve koleksiyon numarası 01985'tir.

2-) ***Hırzu'l-Aksâm/حرز الاقسام.*** Arapça yazılan eser bir dünya tarihi niteliği taşımaktadır. 56 varaktan müteşekkildir. Süleymaniye Kütüphanesi'nin Esad Efendi Koleksiyonu'nda 01468-005 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır.

3-) ***el-Makâsıd fî Fezâili'l-Mesâcid/المقاصد في فضائل المساجد.*** Arapça yazılmış olan bu eser 37 varaktan oluşmaktadır. Süleymaniye Kütüphanesi'nde Ayasofya Koleksiyonu'nda 03447 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır. Eserin bir nüshası da yine aynı kütüphanede olup muhtemelen adı yanlış yazılmıştır (Makasad Fi Faza'il el-Musacid şeklinde yazılmıştır) ve nüsha da 05099 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır.

4-) ***Kitâbu Tehzîbi'ş-Şemâ'il fî men Hassahullâhu bi-Ekmeli'l-Fezâil/ كتاب تهذيب الشمائل فيمن خصه الله باكمل الفضائل.*** Arapça yazılan eser Süleymaniye Kütüphanesi'nin Laleli Koleksiyonu'nda 01547-005 numarasıyla kayıtlıdır. Eserin bir diğer nüshası Milli Kütüphane'nin Tokat İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu'nda 60 Hk 168 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır ve 51 varaktır.

5-) ***Risâle fi'l-Fıkh/رسالة في الفقه.*** Eser Türkçe yazılmış olup 49 varaktan oluşur. Süleymaniye Kütüphanesi'nin Yazma Bağışlar Koleksiyonu'nda 06162-001 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır.

6-) ***Risâle fî Tahkîki Cevâzi'l-İstîcâr ale't-Tedrîs/رسالة في تحقيق جواز الاستيجار على التدريس.*** Arapça yazılan eser muâmelâta dair bir eserdir ve 58 varaktan müteşekkildir. Süleymaniye Kütüphanesi'nin Giresun Yazmalar adlı koleksiyonunda 00168-017 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır.

7-) ***Erba'ûne Hadîsen/أربعون حديثًا.*** Arapça bir kırk hadis kitabı olan eser 52 varaktan oluşur. Rodos Fethi Paşa Vakfı Hafız Ahmed Ağa Kütüphanesi'nin Rodos Hafız Ahmed Ağa Kütüphanesi adlı koleksiyonunda 1634 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır. Eserin

başka bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nin Esad Efendi Koleksiyonu'nda 00431-002 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır. Bir diğer nüsha yine Süleymaniye Kütüphanesi'nin Esad Efendi Koleksiyonu'nda 00431-001 koleksiyon numarasıyla kayıtlı olup, 40 varaktır.

8-) ***Risâle fî Zemmi'r-Raksi'd-Deverân/رسالة في ذم الرقص الدوران.*** Arapça yazılan eser devran yapan sufileri eleştirmek maksadıyla kaleme alınmıştır. 11 varaktır. Kütahya Vahid Paşa Kütüphanesi'nde Vahid Paşa Koleksiyonu'nda 2370 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır.

9-) ***el-Ehâdîsu'l-Erba'ûn/الاحادث الاربعون.*** Arapça yazılan eser 87 varaktan teşekkül eder. Bursa İnebey Kütüphanesi'nin Ulucami Koleksiyonu'nda 872/1 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır. Bu kütüphanede iki ayrı nüshası bulunmaktadır (diğer nüsha 90 varaktır). Bir diğer nüshası Milli Kütüphane'de Çankırı İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu'nda 18 Hk 562/1 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır.

10-) ***Şerhu Risâleti Mehakki'l-Mutasavvifîn/شرح رسالة محك المتصوفين.*** Tarikatlar ve tasavvufa dair olan Arapça eser 81 varaktan oluşmaktadır. Beyazıt Kütüphanesi'nin Beyazıt Koleksiyonu'nda B734/3 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır.

11-) ***Risâle fi't-Tecdîdi'l-Îmân li'l-Birgivî/رسالة في التجديد الإمان للبركوي.*** Arapça olan eser akâid ve kelâma dairdir. 82 varaktır. Beyazıt Kütüphanesi'nin Beyazıt Koleksiyonu'nda B734/4 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır.

12-) ***Telhîsu Rütbeti'l-Hakîm/تلخيص رتبة الحكيم.*** Kimya ve kimyayı ilgilendiren ilimlere dair olan eser Arapça telif edilmiştir. 23 varaktır. Millet Kütüphanesi'nin A.E. Arabi Koleksiyonu'nda 02835/2 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır.

13-) ***Nesîmu's-Seher/نسيم السحر.*** Arapça yazılan eser 75 varaktır. Süleymaniye Kütüphanesi'nin Esad Efendi Koleksiyonu'nda 01665-004 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır.

14-) ***Risâle fî Âdâbi'l-Müte'allim ve'l-Mu'allim/رسالة في آداب المتعلم والمعلم.*** Arapça yazılmış olan eser 73 varaktan müteşekkildir. Süleymaniye Kütüphanesi'nin Esad Efendi Koleksiyonu'nda 01420-003 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır.

15-) ***Tefsîru Sûreti'l-'Asr/تفسير سورة العصر.*** Arapça telif edilen eser 38 varaktır. Süleymaniye Kütüphanesi'nin Esad Efendi Koleksiyonu'nda 01371-003 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır.

16-) ***Risâle-i Fıkh/رساله فقه.*** Türkçe olarak yazılan eser Milli Kütüphane'de Samsun İlk Halk Koleksiyonu'nda 55 Hk 581/2 koleksiyon numarasıyla kayıtlı olup, 129 varaktan müteşekkildir.

17-) ***Şerhu'l-Hızbi'l-Kebîr li'ş-Şâzelî/شرح الحزب الكبير للشاذلي.*** Tasavvufa dair Arapça olan eser 81 varaktır. Süleymaniye Kütüphanesi'nin Esad Efendi Koleksiyonu'nda 01514-001 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır.

18-) ***Tabakâtu'ş-Şeyh Ahmed eş-Şurnûbî fî Menâkıbi'l-Aktâbi'l-Erba'a/ طبقات الشيخ احمد الشرنوبي في مناقب الأقطاب الأربعة.*** Tasavvuf ve tarikatlara dair Arap olan bu eser 68 varaktan oluşur. Süleymaniye Kütüphanesi'nin Esad Efendi Koleksiyonu'nda 01466 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır.

19-) ***Levâmi'u'l-Berk/لوامع البرق.*** Arapça müellef eser tarikatlar ve tasavvufla ilgilidir. 15 varaktır. Süleymaniye Kütüphanesi'nin Esad Efendi Koleksiyonu'nda 01665-001 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır.

20-) ***Menzilu'l-Menâzil fî Ma'ne't-Takarrub bi'l-Ferâiz ve'n-Nevâfil/ منزل المنازل في معنى التقرب بالفرائض والنوافل.*** Arapça telif edilen eser tasavvuf ve tarikatlara dairdir. Süleymaniye Kütüphanesi'nin Esad Efendi Koleksiyonu'nda 01665-005 koleksiyon numarasıyla bulunmaktadır.

21-) ***Sirru'n-Nûni'l-Münkemin fî Ma'na Kavlihi el-Mü'min Mir'âtu'l-Mümin/ سرّ النون المنكمن في معنى قوله المؤمن مرآة المؤمن.*** Tasavvuf ve tarikatlara dair olan eser Arapça telif

edilmiştir ve 53 varaktır. Süleymaniye Kütüphanesi'nin Esad Efendi Koleksiyonu'nda 01665-003 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır.

22-) ***Silsiletu'l-Hâcegân fî Âdâbi Ubûdiyyeti'l-Â'yân/سلسلة الخواجكان في آداب عبودية الاعيان.*** Arapça telif edilen eser tasavvuf ve tarikatlarla ilgilidir, 43 varaktır. Süleymaniye Kütüphanesi'nin Esad Efendi Koleksiyonu'nda 01421-005 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır.

23-) ***Risâle fi't-Tarîkati'n-Nakşibendiyye/رسالة في الطريقة النقشبدية.*** Arapça telif edilen eser Nakşibendî Tarikatı ile ilgilidir. 6 varaktır. Süleymaniye Kütüphanesi'nin Esad Efendi Koleksiyonu'nda 01421-001 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır.

24-) ***Risâle fî Şerhi Müşkilâti'l-Futûhâti'l-Mekkiyye/رسالة في شرح مشكلات الفتوحات المكية.*** İbn Arabî'nin Futûhatu'l-Mekkiyye adlı kitabına dair olan eser Arapça olup, 41 varaktır. Süleymaniye Kütüphanesi'nin Esad Efendi Koleksiyonu'nda 01371-004 koleksiyon numarasıyla bulunur.

25-) ***Tâ'lika ale'l-Mukaddimâti'l-Erba'a mine't-Telvîh/تعليقة على المقدمات الأربع من التلويح.*** Arapça yazılan eser fıkha dairdir ve 35 varaktır. Süleymaniye Kütüphanesi'nin Esad Efendi Koleksiyonu'nda 01155-002 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır.

26-) ***Risâletu'n Tete'allaku bi'l-Cebri ve'l-Kader/رسالة تتعلق بالجبر والقدر.*** Akâid ve kelâma dair olan eser Arapça telif edilmiştir ve 58 varaktır. Ragıp Paşa Kütüphanesi'nde Ragıp Paşa Koleksiyonu'nda 01459-003 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır.

27-) ***Risâle fi'l-Îmân/رسالة في الإمان.*** Arapça yazılan eser temel akîdeler ile ilgilidir. 226 varaktır. Amasya Beyazıt Kütüphanesi'nde Bayazıt Koleksiyonu'nda 184930 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır.

28-) ***Kitâbu'l-Mukaddime/كتاب المقدمة.*** Türkçe yazılmış olan eser 54 varaktır. Milli Kütüphane'de Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda 06 Mil Yz A 1557/2 koleksiyon numarasıyla kayıtlıdır.

29-) ***en-Nihâye/النهاية.*** Molla Arab'ın Mısır'da iken telif ettiği eserdir. Bu eseri Memlük Sultanı Kayıtbay'a takdim etmiştir.

30-) ***Hidâyetü'l-ibâd ilâ sebîli'r-reşâd/هداية العباد الى سبيل الرشاد.***

31-) ***Mevlidu'n-nebî/مولد النبي.***

32-) ***Risâle fî mes'eleti'l-cebr ve'l-kader/رسالة في مسألة الجبر والقدر.*** Brockelmann eserin Sadruşşeria'nın et-Tavzîh adlı eseri üzerine bir hâşiye niteliği taşıdığını ifade etmektedir. Eser Ragıb Paşa Kütüphanesi'nde olup 1459 numarasıyla kayıtlıdır.

BÖLÜM 2:
ESERİN TELİF EDİLDİĞİ DÖNEMİN DEĞERLENDİRMESİ

2.1. Eserin Yazıldığı Döneme Kısa Bir Bakış

Molla Arab'ın yaşadığı dönem Osmanlı tarihinin yükseliş çağına denk düşer. Bu devir Osmanlı sisteminin klasik formasyonuna kavuştuğu ve devletin ana umdelerinin teşekkül ettiği bir zaman dilimini oluşturur. Özellikle İstanbul'un fethinin ardından Sultan II. Mehmed'in reformları her sahada önemli değişimlerin habercisi olmuş, dinî düşünce alanı da bundan hayli etkilenmiş görünür. Dönemin siyasî hadisâtı içinde II. Bayezid'in tahta çıkışıyla hızlı reformların durgun bir hâl aldığı ve sistemin kendi içinde daha muhafazakâr bir dinî anlayışa doğru dönüşüm yaşadığı üzerinde durulur. Aslında bu vaziyetin siyasî veçheleri yeterince anlaşılmış değildir.

Fatih Sultan Mehmed vefat ettiğinde Bayezid ve Cem olmak üzere iki oğlu bulunmaktaydı. Bayezid Cem Sultan'dan önce babasının vefat haberini almış ve Amasya'dan gelip 1481'de tahta geçmiştir. İki kardeş arasında yapılan mücadeleyi Bayezid kazanmış ve Cem Sultan'ın 1495'teki vefatına kadar Osmanlılar dış siyasette rahat hareket edememişlerdir. Bunun sebebi ise Avrupa devletlerinin ve Papalık'ın Cem Sultan'ı tehdit ve sömürü aracı kullanmalarıdır. Hatta Papalık 1490'da Osmanlılara karşı ittifak kurmuş ve Avrupalılar Papa'yı bir haçlı seferi düzenlemesi için baskı altına almışlardır.

Güneydoğu cephesinde Memlükler, İstanbul'un fethine kadar meşruiyet sağlamak için tek mercii idiler ancak İstanbul'un fethinden sonra Osmanlılar Memlüklere bir elçi göndermek suretiyle hem fetih haberini göndermiş hem de yeni Sultan Aynal'ın tahta geçmesini tebrik etmişlerdi. Fatih'in mektubundaki vurgular yeni sultanın da dikkatinden kaçmamıştır. Fatih sultana hac işlerini yerine getirdiği için methiyeler dizip görevin ehemmiyetini hatırlatırken, kendisini de gazaya adamış yüce bir ideale sahip sultan olarak tanıtmaktaydı. Osmanlıların Karamanoğulları ile ilgilenmesi ve Dulkadiroğulları üzerinde nüfuz tesis etmek istemesi Memlükleri de ilgilendiriyordu. İki devlet arasındaki gerginlik Dulkadiroğuları meselesinde kendisini daha fazla göstermekteydi. Üstelik, 1461'de Trabzon'un alınmasından sonra Sultan Aynal Osmanlıları tebrik etmemişti. Osmanlılar da buna mukabil Aynal'ın yerine geçen Hoşkadem'in saltanatını sessizlikle

karşıladı. İyice temayüz eden gerginlik, Hicaz su yollarının tamiri meselesinde ayyuka çıkacaktı.[41] Dolayısıyla, Yavuz Sultan Selim'in Doğu politikasını kavrayabilmek için Fatih Sultan Mehmed dönemine bakmak elzemdir.[42] Memlükler Osmanlılar için ilerleyen zamanlarda daha büyük bir tehlike durumuna gelecekti. 1485-1491 yılları arasında yapılan savaşlarda Osmanlılar art arda Memlüklere mağlup olmuş ve Fatih döneminden kalan Osmanlı imajı sarsılmıştı.[43]

Şah İsmail'in XV. yüzyıl sonlarında ortaya çıkışı ve Osmanlıların Doğu sınırlarında faaliyetlere girişmesi de Osmanlı Devleti'ni zor durumda bırakmıştır. Emecen Safevilerin Akkoyunluların temelinden yeni bir devlet teşekkül ettirerek ve Türkmenlerin desteğini alarak Osmanlılar için ciddi bir tehlike olduğunu ifade etmektedir.[44] II. Bayezid'in uğraşları ile Safevi tehdidi Anadolu'da siyasî bir teşekkül olamamıştır. Ancak yine de bölgede sürekli karışıklıklar hâkim olmuş ve Safevilerin faaliyetleri süratle devam etmiştir. Tekindağ'a göre Osmanlılar Safevilerin oluşturacağı büyük tehlikeyi fark edememiştir. Şehzade Selim bu tehlikeyi ilk fark eden olmuştur.[45] Yavuz Selim Trabzon sancakbeyi iken Safevilerin faaliyetlerini dikkatli bir şekilde takip etmekteydi. Hatta Safevilerle çatışma içine dahi girmiştir. Dolayısıyla Selim, Safevi tehdidini çok yakından görmüş ve belki de bu yüzden babasına sürekli mektuplar göndermek suretiyle onu Safeviler konusunda defaatle uyarmıştır. Nitekim, Akkoyunluların yıkılışından sonra oluşan büyük boşluğu Safeviler Türkmenleri de yanlarına alarak doldurmaya başlamış ve Anadolu'nun doğusunda çok ciddi Şia propagandaları yapmaya başlamışlardı.

Safevi Devleti kurulduktan sonra da uzun süre Anadolu'dan beslenmiştir. Anadolu'daki yoğun insan gücü Safevilerin gelişme sürecini hızlandırmıştır. Akkoyunlu ve Karakoyunlu oymakları Safevi hizmetinde kullanılmışlardır. Sümer'e göre devletin kurulmasında kilit rol oynayan Türkler, İran'ın Tat halkı ile karışmış ancak kaynaşmamıştır. Devlet teşkilatı ise askerî ve idarî anlamda Akkoyunlulara dayanmaktadır. Bunun yanında, Çağatay ve Özbeklerden de pek çok kurum Safevi

[41] Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 3. bs (İstanbul: Kapı Yayınları, 2018), s. 21-22.
[42] Emecen, s. 15-16.
[43] Çağatay Uluçay, "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi* VI, sy 9 (1954): s. 56.
[44] Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 2018, s. 20.
[45] Şehabeddin Tekindağ, "Yeni Kaynak ve Vesikaların Işığı Altında Yavuz Sultan Selim'in İran Seferi", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi* XVII, sy 22 (1967): s. 50-51.

Devleti'ne taşınmıştır. Ateşli silahlar konusunda ise Osmanlıları örnek almışlardır ve Osmanlı'da kul sistemini taklit etmişlerdir.[46]

Osmanlılar açısından zikredilen menfi siyasî olayların yanında, doğal afetler de bu döneme damgasını vurmuştur. 1509'da İstanbul, Edirne, Amasya, Sivas, Tokat, Çorum civarında yıkıcı bir deprem vukua gelmiştir. Bu deprem kaynaklara "küçük kıyamet" olarak geçmiştir. Deprem toplam 45 gün şiddetli bir şekilde devam etmiştir. Çok şiddetli bir deprem de yine bu dönemde İstanbul ve Edirne'de vâki olmuştur. Celalzâde Mustafa depremin şiddetini tasvir etmek için depremi kıyamete benzetmektedir. İstanbul surlarının hasar aldığından ve pek çok binanın yıkıldığından bahseder.[47] Osmanlı tarihinin o zamana kadar gördüğü en büyük deprem denilmektedir. Hatta Çorum halkının üçte ikisinin deprem sebebiyle yarılan toprağın içine düşmesi ve Dimetoka şehrinin kum yığınına dönüşmesi kaydedilir. Bu durumda II. Bayezid İstanbul'daki bu korkunç manzaraları müşâhede etmemek için Edirne'ye gitmiştir.[48] İfadeler abartılı olmakla birlikte depremin şiddetine vurgu yapması kabîlinden dikkate şâyândır. Bu depremlerde 109 mescid, 1070 ev yıkılmış, 5.000 kişi hayatını kaybetmiştir.[49]

Depremin ardından 1511 yılında patlak veren Şahkulu Baba Tekeli'nin isyanı Anadolu'yu kasıp kavurmuştur. İlginçtir ki bu isyanı bastırmaya giden Anadolu Beylerbeyi, Karaman Beylerbeyi Karagöz Paşa ve Sadrazam Hadım Ali Paşa yenilmiş ve sadrazam hayatını kaybetmiştir (2 Temmuz 1511). Hasan Halife adlı bir zâtın oğlu olan ve kaynaklarda "Şeytan kulu" diye anılan Şahkulu, Antalya çevresinde büyümüştür. Babası Şeyh Haydar'ın halifesi idi. Şahkulu'nun Antalya'daki faaliyetleri ile buradaki Şiî taraftarlarının sayısı artmıştır. Önce Manisa'ya giden Şehzade Korkud'u soyan Şahkulu, adamlarıyla beraber Antalya'yı basıp kâdıyı katletti. Amacı Antalya çevresi ve Karaman'ı ele geçirmekti. Kütahya'yı kuşattıysa da başarılı olamadı.[50] Saltanat için Selim'in en büyük rakibi konumundaki Amasya Sancakbeyi Şehzade Ahmed de Ali Paşa ile 4000

[46] Faruk Sümer, *Safevî Devleti'nin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü* (Ankara: Güven Matbaası, 1976), s. 201-203.
[47] Celalzâde Mustafa, *Selim-nâme*, haz. Ahmet Uğur ve Mustafa Çuhadar (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990), s. 69-70.
[48] Joseph Von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, ed. Mümin Çevik ve Erol Kılıç, çev. Mehmed Ata, c. III (İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1989), s. 373-374.
[49] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. II (Türk Tarih Kurumu, 1988), s. 226.
[50] Mustafa Cezar, *Mufassal Osmanlı Tarihi*, c. II (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2011), s. 695-696.

kişilik bir yeniçeri ordusuyla bu isyanı bastırmaya çalıştıysa da Ustacluoğlu'na karşı başarılı olamamıştır, Ali Paşa ise bu savaşta hayatını kaybetmiştir. İsyancılar dağlara kaçmışlar ve dağlarda birkaç hafta geçirdikten sonra İran'a giderek Şah İsmail'e iltica etmişlerdir.[51] Emecen'e göre bu isyan hareketi Şah İsmail nâmına olmayıp onun gibi gâyelerle hareket etmeye çalışan karizmatik bir tekke şeyhinin eskatolojik beklentiler dahilinde hurucu ve müstakil hareketiydi. Şahkulu kendisini mehdi ilan etmiş ve Şah İsmail destekçilerinden çokça taraftar toplamıştır.[52] İdris-i Bitlisî Şahkulu etrafında yaklaşık 20.000 kişinin toplandığını ifade etmektedir.[53] Emecen ise bu rakamı muhtemelen abartılı bulmuş ve 3.000 olduğunu belirtmiştir.[54] Etrafına bu kadar adam toplayabilmesinin sebebi, II. Bayezid karşıtları olmaktan öte, beklenen kıyamet senaryosu ve mevcut karamsar havadır.[55] Şahkulu'nun hareketi Şah İsmail'in hareketine benzer nitelikte doğrudan Osmanlı saltanatını hedef almıştır.[56]

1509 depremi ve oluşan kaos ortamı, bu ortamda Sultan Bayezid'in öldüğü haberlerinin yayılması ve Şah İsmail destekçilerinin ortalığı karıştırması Osmanlıları büyük bir tehlike içinde bırakmıştır. Bunun yanında, Bayezid'in oğlu Şehinşah'ın ölüm haberi ile de teessür hisleri ile dolan sultan, Şehzade Ahmed taraflarının Şehzade Ahmed'in tahta geçme isteği yönündeki baskılarından da bunalmıştı.[57] Bayezid'in hastalığının iyice artması dolayısıyla oluşan taht mücadelesi dönemini İdris-i Bitlisî bir fetret dönemine benzetmiştir.[58] Ayrıca bu dönemde 1492 ve 1500 yıllarında hâsıl olan veba ve kıtlık da Osmanlıları zor durumda bırakmıştı. Bu karışıklıkların ne denli büyük olduğunu anlamak adına rakam vermek etkili olacaktır. Şah İsmail'in neden olduğu karışıklıklar sebebiyle Anadolu'da 50.000 kişi hayatını kaybetmiş ve çok fazla ev de yağmalanmıştır.[59] Tüm bu olumsuzluklardan ötürü "Selimnâme" adı verilen eserlerde II.

[51] Nicolae Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, çev. Nilüfer Epçeli, 5., c. II (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2017), s. 237. Konuyla ilgili geniş bilgi için bk. F. M. Emecen "İhtilalci Bir Mehdilik Hareketi Mi?: Şahkulu Baba Tekeli İsyanı Üzerine Yeni Yaklaşımlar". Ötekilerin Peşinde: Ahmet Yaşar Ocak'a Armağan, (haz. M. Öz-F. Yeşil), İstanbul 2015, s. 521-534
[52] Feridun M. Emecen, "Şahkulu Baba Tekeli" (DİA, 2010).
[53] İdris-i Bitlisî, *Selimşah-nâme*, Haz. Hicabi Kırlangıç (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001), s. 87.
[54] Emecen, "Şahkulu Baba Tekeli".
[55] Feridun M. Emecen, "II. Bayezid Devriyle İlgili Meselelere Dair Yeni Bakışlar", içinde *Sultan II. Bayezid Dönemi ve Bursa* (Bursa: Gaye Kitabevi, 2017), s. 22.
[56] Emecen, s. 22.
[57] Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 2018, s. 55-60.
[58] İdris-i Bitlisî, *Selimşah-nâme*, Haz. Hicabi Kırlangıç (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001), s. 87.
[59] Tekindağ, "Yeni Kaynak ve Vesikaların Işığı Altında Yavuz Sultan Selim'in İran Seferi", 1967, s. 51.

Bayezid döneminin sonlarının ne kadar kötü olduğu anlatılır ve bir kurtarıcı olarak Selim gösterilir.[60] Buna bir örnek olarak Celalzâde *Selimnâme*si'nde Şahkulu'nun hareketlerine müdahale edilmediğini "Görür (Şahkulu yani) ki memleket hâli, hâris yok, meydân-ı saltanatda kimesne görünmez, fâris yok."[61] İfadelerini kullanmıştır. Uluçay II. Bayezid'in devlet işlerini ikinci plana atarak daha çok din ve kültür meselelerine eğildiğini ifade etmektedir.[62] Ancak bu yaklaşım Cem Sultan meselesi, Bayezid'e suikast teşebbüsü, beklenen kıyametin yaklaştığına inanılması gibi durumların göz ardı edildiği bir yaklaşımdır.

Şahkulu geri çekilmeye karar verip Kayseri'ye, oradan da Sivas'a geldi. Kendisini takip eden Ali Paşa onları Gökçay denen yerde yakaladıysa da Karamanlı askerlerin sadakatsizliği ve Ali Paşa'nın kendisini öne atıp göğsüne aldığı bir ok darbesiyle hayatını kaybetmesi ile Osmanlı ordusu bozguna uğradı. Şahkulu'nun bu savaştaki akıbeti meçhuldür. Savaş meydanında öldüğüne dair iddialar bulunmakla birlikte, savaş sonrasında kendisinden hiçbir haber alınamadığı bilgileri de mevcuttur.[63] Gittikleri her yeri yağmalamış, pek çok zulüm yapmışlardır. Tebriz'de de katliam yaptıkları bilgisi mevcuttur. Şah İsmail'e gelen şikayetler üzerine şah çok hiddetlenmiş, bunların çoğunu ortadan kaldırmıştır.[64] Şunu da belirtmek gerekir ki Safevilerin Sünnî kesime yönelik ağır baskıları nedeniyle İran ve Acem diyarından pek çok kişi evlerini ve yurtlarını terk edip Osmanlılara sığınmıştır.[65]

Bu olaylar vuku bulurken bir yandan da II. Bayezid'in hastalığı şiddetlenmiş ve tahta Şehzade Ahmed'in geçeceği şâyiaları yayılmıştı. Mevcut durumun aleyhine işlediğini ve saltanatını kaybedebileceğini anlayan Şehzade Selim oğlunu görmek bahanesiyle ansızın Kefe Sancakbeyi olan oğlu Süleyman'ın yanına gitti (10 Ekim 1510). Şehzade Ahmed Selim'in oğlu Süleyman'ın Şebinkarahisar ve Bolu sancaklarına atanmasına kendi saltanat mücadelesine tehdit olarak algıladığı için şiddetle karşı çıkmıştı ve Süleyman 1509'da Kefe Sancakbeyi olarak atanmıştı. Ancak Şehzade Ahmed'in hesap

[60] Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 2018, s. 24.
[61] Celalzâde Mustafa, *Selim-nâme*, s. 71.
[62] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?", s. 55.
[63] Emecen, "Şahkulu Baba Tekeli".
[64] İdris-i Bitlisî, *Selimşah-nâme*, s. 88-89.
[65] *Selimşah-nâme*, s. 120.

edemediği şey Selim'in Kefe Sancağı sayesinde Rumeli'den destek alabilme imkânı idi.[66] Selim'in Kefe'ye gidişi rical-i devlet nezdinde olumsuz karşılanmıştı. Selim yaşlı vezirlerin devlet işlerini aksattığını söylüyor ve bu da zikredilen vezirlerin Ahmed'e olan desteklerini git gide arttırıyordu. Selim'e sancağı Trabzon'a geri dönmesi için üst üste emirler gönderildiyse de Selim bunlara kayıtsız kalmıştır. Hatta ulemadan Sarıgörez Nureddin Efendi Selim'i ikna etmek için gönderilmiş ancak Selim tavrından dönmeyerek "Gökten Cebrail inse ve Peygamber dilese kabul etmem" şeklinde bir yaklaşım sergileyerek kendisine yönelik telkinleri kesin bir şekilde reddetmiştir. Selim ile Sarıgörez'in diyaloğu ilginçtir. Selim Sarıgörez'e "Kulun sıla-i rahim yapması vacip değil midir? Ben 15 yıldır babamı görmedim. Allah'ın emrine uymak istiyorum, bunu engellemek caiz midir?" diye sorunca Sarıgörez "Evet vaciptir, menedilmesi de şeran uygun değildir." diye cevap vermiştir.[67]

Selim gelirlerinin az olduğu gerekçesiyle sancağının değiştirilmesini talep etmekteydi. Kendisine Menteşe sancağı teklif edilmiş ancak Selim bunu kabul etmemiş, Silistre'nin verilmesini istemiştir. Fakat Osmanlı kanunlarına göre şehzadelere Rumeli'den sancak vermek yasak idi. Selim o sırada Antalya'da patlak veren Şahkulu İsyanı'nda kardeşlerinin ne yapacağını da görmek niyetindeydi. Rumeli'de sancak alamayan Selim farklı bir taktik uygulayarak babasını yıllardır görmediğini ve onunla görüşmek istediğini ifade etmiştir. Kendisini yüz yüze daha iyi anlatmak istediğini belirten Selim 10 Mayıs 1511'de Kefe'den ayrılıp önce Akkirman'a, oradan Kili'ye gelmiş fakat şehre alınmamış ve Edirne'ye doğru yola çıkmıştır. Selim Akkirman'a dolaylarında iken onu uç beyleri karşılamıştır. Onun Edirne'ye hareket haberi ile Edirne'de ordu toplanmaya başlamış ve bölgeye bir savaş havası hâkim olmuştur. Sarıgörez Selim ile tekrar görüşmüş ve yumuşayan Selim'e Semendire Sancağı'nın verilmesi konusunda mutabakat sağlanmıştı.[68] Selim burada Macarlar üzere seferler düzenlemiştir. Bayezid ise hayattayken oğullarından herhangi birine tahtı bırakmayacağını ilan etmiştir. Ancak Bayezid'in oğlu Ahmed'e düşkünlüğü kaynaklarda

[66] F.M. Emecen, Yavuz Sultan Selim, s. 46-55; H. Erdem Çıpa, *Yavuz'u Yaratmak: Osmanlı Dünyasında Saltanat Veraseti, Meşruiyet ve Tarihi Hafıza*, çev. Zeynep Rona (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2019), s. 57-58.
[67] Celalzâde Mustafa, *Selim-nâme*, s. 70.
[68] Celalzâde Mustafa, *Selim-nâme*, s. 85.

açıkça zikredilmektedir.[69] Semendire'nin verilmesine Şehzade Ahmed büyük tepki göstermiştir. Ortam yatışmış gözükmekteydi fakat Şahkulu meselesinden sonra Şehzade Ahmed'in tahta geçmesi için gerekli hazırlıklar yapılıyordu. Bu haberlerden Selim de haberdar olmuştu. Selim Rumeli'deki beyleri askerleriyle çağırıp tekrardan Macar seferi düzenledi. Sadrazam Ali Paşa Şahkulu ile yaptığı savaşta yenilip, hayatını kaybedince Selim Bayezid'in Ahmed'i tahta geçireceğini duydu ve babasıyla yaptığı anlaşmanın bozulduğunu düşünerek hızla yaklaşık 20.000 kişilik ordusuyla Edirne'ye doğru yol aldı. Edirne'ye girip kontrolü sağladı ve babasının yanına Çorlu'ya doğru harekete geçti. Selim babasıyla çarpışmak istemediğini söylüyordu fakat Bayezid ani bir hücumla saldırıya geçmiş ve Selim'in savaşma niyetinde olmayan ve kılıç çekmeyin dediği ordusunu bozguna uğratmıştır. Selim'in de bu saldırıda hayatî bir tehlike atlattığını ifade etmek gerekir. Onun amacı iktidar için güçlü bir aday olduğunu göstermekti. Bu hamleden bir netice alamayan Selim çaresizce Kefe'ye dönmüştür (3 Ağustos 1511). Kırım hanı kendisini teselli etmiş ve asker yardımında bulunabileceğini söylemiştir. Selim ise niyetinin saltanat değil yaşlı vezirler nedeniyle devlet işlerinin akması olduğunu yinelemiştir. Selim'in esas maksadı babasından asker talep edip karışıklıklara bir son vermekti. Neticede Şahkulu'ya karşı pek çok kez mağlup olan devletin imajı ve merkezî idare itibar kaybetmişti. Yukarıda da belirtildiği üzere Şahkulu'nun adamları yol kesiyor, gittikleri yerleri yağmalıyorlardı.[70] Aslında Rumeli'deki uç beyleri ve yeniçeriler de Selim'i desteklemekteydi. Bunda Şehzade Ahmed'in Şahkulu İsyanı'nı bastırma konusundaki başarısızlığı ve Selim'in ataklığı ile ünlenmesi etkili olmuştur.[71] Hatta Rumeli Beylerbeyi Hasan Paşa Rumeli'deki bütün kuvvetlerin emrine âmâde olduğunu belirten bir mektubu Selim'e göndermiştir.[72] Bu arada Ahmed taraftarlarının baskısı artmış, Ahmed İstanbul'a babasını görmeye gelmek için izin istemiş ve bu istek reddedilse de daha sonra Bayezid tarafından kabul edilmiştir. Şehzade Ahmed 21 Eylül 1511'de Üsküdar'a geldi. Ancak buna sert tepki gösteren yeniçeriler bazı paşaların evlerini yağmaladılar ve tehlikede olduğunu anlayan Ahmed Üsküdar'dan çekildi ve

[69] Celalzâde Mustafa, *Selim-nâme*, s. 90.
[70] Hoca Sadeddin Efendi, *Tacü't-tevârih* (İstanbul: Tabhâne-i Âmire, 1279), s. 163.
[71] Feridun M. Emecen, *İmparatorluk Çağının Osmanlı Sultanları I*, 5. baskı (İstanbul: İSAM Yayınları, 2021), s. 41.; F. M. Emecen, Yavuz Sultan Selim, s. 67-74
[72] Çağatay Uluçay, "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu? (2. Makale)", *Tarih Dergisi* VI, sy 9-10 (1956): s. 187.

Konya'ya geçerek burada Anadolu'nun sultanı gibi davranmaya başladı. Bütün bunları adamları vasıtasıyla öğrenen Selim için artık uygun ortam hazırdı. Konya'yı zorla zapt eden Ahmed artık bir asi konumundaydı. Üstelik Ahmed'in Kızılbaşlarla olan mücadeleyi bırakıp taht mücadelesine girişmesi halkın ondan soğumasına yol açmıştır. Selim ise halk nezdinde şecâati ve cesareti ile çok sevilmekteydi.[73] Ahmed Konya'da padişah gibi bir tavır takınırken, Selim babasına yumuşak başlı bir tavırla mektuplar gönderiyordu. Yeniçeriler ise divana gelip II. Bayezid'e hakaretvâri sözler edip tahtı Selim'e terk etmesini söylüyorlardı. Payitahtta hava tamamen Selim lehine dönmüş, Sultan Bayezid 27 Mart 1512'de oğluna mektup göndererek gelip derhal ordunun başına geçmesini ve Ahmed'in üzerine yürümesini emretmişti. Bu arada bu saltanat mücadelesinde pasif kalan Şehzade Korkud da İstanbul'a gelmişti. Selim İstanbul'a girmeden kardeşi Korkud ile de görüşmüştür. Selim İstanbul'a geldiğinde kendisi için sıraya dizilen yeniçerilerin arasından geçerek babasının huzuruna gelmiştir. Selim artık saltanat için çok güçlü bir konumdaydı ve bilhassa yeniçerilerin de bunda payı büyüktü. Tüm bunlar neticesinde 24 Nisan 1512'de babasını tahttan indirerek Osmanlı tahtına oturmuştur.[74] Hal edilmiş Sultan Bayezid ise Dimetoka'ya giderken hastalığı artmış, Edirne'ye yakın Söğütlüdere adındaki konakta ruhunu teslim etmiştir.[75]

Selim'in tahta geçmesi üzerine Şehzade Ahmed'in Şah İsmail'e sığınma düşüncesine kapılması ise oldukça ilginç bir detaydır. Şehzade Ahmed'in oğlu Murad Çelebi, Şah İsmail'in adamı Nur Halife ile birleşip Tokat'ı yakmış ve Şah İsmail'e sığınmıştır. Şehzade Ahmed'in bu yönde hazırlıklar yaptığı, daha sonra bunun kötü bir olduğunu düşünmesi ve devleti zor durumda bırakacak olacağı kanaatine dönmesi dikkate şâyândır.[76] Muhtemelen bu fikir değişikliğinde amcası Cem Sultan'ın Avrupalı güçlerin elinde olması dolayısıyla Osmanlıları ne kadar zor durumda bıraktığını bizzat görmesi etkilidir.

[73] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?", s. 74.
[74] Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 2018, s. 45-70.
[75] Celalzâde Mustafa, *Selim-nâme*, s. 100.
[76] Tekindağ, "Yeni Kaynak ve Vesikaların Işığı Altında Yavuz Sultan Selim'in İran Seferi", 1967, s. 52.

2.1.1. Osmanlı-Memlük İlişkileri

Fatih Sultan Mehmed tahta geçtiğinde Memlüklerle dostane ilişkiler hüküm sürmekteydi. Ancak hac yollarının güvenliğini temin etme konusunda Osmanlıların girişimleri ve Trabzon'un fethini Memlüklerin tebrik etmemeleri neticesinde 1461'ten sonra ilişkiler bozulmaya başladı. Bayezid tahta çıktıktan sonra Memlükler Fatih'in ölümüyle ilgili başsağlığı dilememiş ve II. Bayezid'in tahta çıkışını tebrik etmemişti. Bayezid'in Cem Sultan ile mücadelesinde Cem'in Memlüklere sığınması ve burada çok iyi karşılanması sebebiyle de tarafeyn arasındaki ilişkiler daha da gerilmişti. Hatta Memlük meclisinde Cem Sultan'ın Anadolu'ya gönderilme meselesi dahi gündeme gelmiş ve Osmanlı'da çıkacak bir kargaşanın Memlüklerin işine geleceği sonucuna varılmasından dolayı Cem Sultan'ın Anadolu'ya gitmesine izin verilmiştir. Bu hususta kendisine para ve asker yardımı da yapılmıştır.[77]

Karamanoğulları ve Dulkadiroğulları üzerinde nüfuz tesis etme gayreti Osmanlılar ile Memlükleri karşı karşıya getirecekti. Dulkadir Beyi Melik Aslan'ın Memlüklerin desteğini alan kardeşi Şahbudak'ı öldürmesi Osmanlıların Şahbudak karşısına Şahsuvar'ı çıkarması ve Şahsuvar'ın 1466'da Şahbudak'ı yenmesiyle sonuçlandı. Şahsuvar daha sonra 1468 yılında bir Memlük ordusunu da yenmeyi başardı. Bu zaferler sonucunda Şahsuvar Çukurova'ya kadar gelmiş oldu. Osmanlılar ile Memlükler arasında ortamı yumuşatmak amacıyla diplomatik ilişkiler başladıysa da bu girişimler ortamı daha da kızıştırmıştır. 1469'da Memlükler Şahsuvar'ı yenseler de Şahsuvar 1470'te kaybettiği toprakları yeniden ele geçirdi. Ancak bir sene sonra tekrar yapılan savaşta Şahsuvar mağlup oldu ve Memlükler tarafından idam edildi (Ağustos 1472). Bu Osmanlı-Memlük ilişkilerini daha da kızıştırmıştır.[78]

Sultan Kayıtbay Cem Sultan'ı 1481'de ağırlamış, 1482 başlarında ise Osmanlı topraklarına gitmesine izin vermiştir. Bu hadiseler Osmanlı-Memlük ilişkilerini daha gergin bir hale getirmiştir. Memlükler Osmanlı elçilerine kötü muamelelerde bulunmaktaydılar. Dolayısıyla Osmanlılar ve Memlükler Fatih'in ölümünden hemen

[77] Selâhatttin Tansel, *Sultan II. Bâyezid'in Siyasî Hayatı* (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2017), s. 101-103.
[78] Emecen, *Yavuz Sultan Selim,* 2018, s. 21-22.

öncesine kadar savaşmanın eşiğindeydi.[79] Memlüklerin Dulkadiroğulları'na müdahalesi savaşın fitilini ateşleyecekti.

Güneydoğu Anadolu'nun büyük bir kısmı, Malatya ve Çukurova'ya sahip olan Memlükler 1483 yılında Osmanlılara tâbi olan Dulkadir topraklarına saldırdılar. Dulkadir Beyi Alaüddevle Memlük saldırısı sonucu Osmanlı Devleti'nden yardım istemiştir. Osmanlılar bu isteğe icabet ederek gönderilen Yakup Paşa kumandasındaki orduyla 23 Eylül 1484'te Memlüklere karşı zafer kazanmıştır. Bu hadise düşmanlığın artık iki tarafça bariz olarak ilan edildiğinin başlangıcı olmuştur. Bayezid 1485 yılına kadar Macaristan ve Venedik gibi Avrupalı güçlerle anlaşmayı sağlamış ve Memlüklere odaklanabilmek için gerekli ortamı sağlamıştı.[80] Bu gelişme üzerine, Memlükler Akkoyunlu Yakup Bey'den yardım istediler ve Kürtleri Osmanlılar aleyhine kışkırttılar. Fakat bunlar Osmanlılar ile savaşma niyetinde değillerdi. Nitekim, Memlük ekonomik durumu büyük sıkıntı içerisindeydi ve hatta askerlerin ücretini ödeyebilmek için yeni vergiler koyması zarurî hale gelmişti.[81] Bununla yetinmeyen Memlükler, Papa'ya sefirler göndermek suretiyle haçlıları Osmanlılara karşı harekete geçmeye teşvik ettiler. Bu son hadise iplerin tamamen koptuğuna delalet etmekteydi ve 1485-1491 arasındaki savaşlar vâki olacaktı.[82]

Osmanlılar 1485 yılı başlarında Karaman Beylerbeyi Karagöz Paşa'yı göndererek Gülek, Adana Tarsus'u zapt etti.[83] Karagöz Paşa Gülek'e ve oradan da daha güneye inince padişah ikinci bir emre kadar düşmanı izlemesini istediyse de Çukurova'da bir kale Memlükler tarafından kuşatılınca Karagöz Paşa 11 Mart 1486'da buraya yöneldi. 12 Mart'ta düşmanla çarpışmaya karar veren Karagöz Paşa Alaüddevle'nin kendisini yardımsız bırakacağından habersizdi. Memlük komutanları çadırlarında istirahate çekilen

[79] Sydney Nettleton Fisher, *Sultan Bayezid Han 1481-1512*, çev. Hazal Yalın (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2014), s. 41.
[80] Fisher, s. 42.
[81] Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, ve Salim Koca, ed., *Türkler*, c. IX (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002), s. 717.
[82] Tansel, *Sultan II. Bâyezid'in Siyasî Hayatı*, s. 101-106. Çukurova savaşları hakkında bk. Ş. Tekindağ, "II. Bayezid Devrinde Çukurova'da Nüfuz Mücadelesi: İlk Osmanlı-Memlük Savaşları (1485-1491)" (*TTK Belleten*, XXXI/123 [1967], s. 345-373
[83] Matrakçı Nasuh, *Tarih-i Sultan Bayezid Han*, Çev. Mertol Tulum, haz. Reha Bilge (İstanbul: Arvana Yayınları, 2015), s. 60.

Osmanlı kuvvetlerine ansızın saldırdılar ve aradaki köprü üzerinde hâsıl olan savaş Memlüklerin lehine sonuçlandı.[84]

Memlükler bu galibiyetleri ile Adana, Tarsus ve Çukurova'ya hâkim olmuşlardı. Osmanlılar kaybedilen bu toprakları almak maksadıyla Hersekzâde Ahmed Paşa'yı gönderdiler. Ancak Memlükler bu bölgeleri takviye etmişlerdi. Osmanlıların Ramazanoğulları beyini ele geçirdiği haberi Memlüklere ulaşınca, Kayıtbay çok sayıda askeri Adana'ya gönderdi.[85] Hersekzâde Çukurova'ya gelip ordugâhını kurduğu gibi bir Memlük saldırısına uğradı ve düzen almamış olan Osmanlı kuvvetleri dağıldılar ve kaçmayı kendisine yediremeyen Hersekzâde Ahmed Paşa esir düşene kadar savaştı. Bu yenilginin üzerine orduda bazı düzenlemelere giderek yeniçeri sayısını da arttırmıştır.[86]

Memlükler bu savaştan sonra daha fazla savaşma taraftarı değillerdi. Hatta bu sebeple esir aldıkları Hersekzâde ve diğer esir düşen Osmanlı askerlerini serbest bırakmışlardır. Ancak yenilgiler üzerine Sultan Bayezid durmaya niyetli değildi. 1488 baharında Çukurova'ya Hadım Ali Paşa komutasında yeniden ordu gönderdi. Hadım Ali Paşa'nın yanında Rumeli Beylerbeyi Halil Paşa, Anadolu Beylerbeyi Yakup Paşa, Karaman Beylerbeyi Yakup Paşa da bulunmaktaydı. Hersekzâde ise bir donanma ile Bagras dağının eteğine gelip düşman kuvvetlerinin yolunu tıkayacaktı. Hadım Ali Paşa yardım için Alaüddevle'yi de çağırmış ve ondan bölgenin durumuyla ilgili bilgi almıştı. Ancak Osmanlı ordu kumandanları arasında görüş ayrılıkları hâkimdi, neticede savaş kararı alındı. Savaş başlarında Bagras'a gönderilen donanma etkili olmuşsa da çıkan şiddetli rüzgâr ile donanmanın orada kalması imkânsız hâle gelmiş ve bir kısmı batmıştır. Bundan dolayı da Memlükler Osmanlıların kapatmaya çalıştıkları yolu kolayca geçerek 16 Ağustos 1488'de Adana ile Tarsus'un ortasında kalan Ağaçayırı'na ulaşmışlardır. Taraflar karşı karşıya gelince, Memlük komutanı Özbek Osmanlıların sağ koluna şiddetli bir saldırıp Osmanlı savaş düzenini bozmuştur. Ali Paşa Rumeli kolunun sağ tarafa yardıma gitmesini emrettiyse de bu kol yerinde kalmıştır. Niğbolu Sancakbeyi Yahya Paşa savaşta etrafını saran Memlükleri olağanüstü bir mücadele ile dağıtmayı başararak savaşın seyrini Osmanlılar lehine değiştirmiş ve Memlük kuvvetleri geri çekilmiştir. Yorulan Osmanlı ordusu da onları kovalayamamıştır. Bu yorgunluk sebebiyle Ali Paşa

[84] Tansel, *Sultan II. Bâyezid'in Siyasî Hayatı*, s. 109-112.
[85] Matrakçı Nasuh, *Tarih-i Sultan Bayezid Han*, s. 61.
[86] Tansel, *Sultan II. Bâyezid'in Siyasî Hayatı*, s. 112-114.

diğer komutanların düşmanın takibâta alınması yönünde tavsiyelerini dinlememiş ve Osmanlı ordusu geri çekilmiştir. Oysaki Hersekzâde kaçan Memlük kuvvetlerinin önünü kesmiş bulunmaktaydı. Osmanlı ordusu kaçan Memlük ordusunu takip etseydi bu iki ateş arasında kalacak Memlük ordusu için felaket olabilirdi ancak bu fırsat geri tepilmiştir.[87]

Osmanlıların çekilmesinin ardından Memlükler sağlam tahkim edilmiş olan Adana'yı yeniden kuşatmışlardır. Osmanlılardan destek gönderilememesine rağmen kale Memlükler tarafından güçlükle ele geçirilebilmiştir. Sultan Bayezid mağlubiyette sorumlu olanları cezalandırdıktan sonra Memlüklerden gelen barış teklifini de reddetmiştir. Alaüddevle de savaş boyunca Osmanlılara yardım etmemiş ve nihayetinde de Memlük tarafına geçmiştir. Barış tekliflerinin reddedilmesi üzerine Memlükler Kayseri'ye kadar geldiler. Memlük kumandanı Emir Özbek Kayseri'yi kuşattıysa da Hersekzâde'nin üzerine geldiğini haber alınca geri çekildi. Bunun üzerine Memlüklerden tekrar barış teklifi gelmiştir. Sultan Bayezid de hem uzun süredir savaşlar sebebiyle kapalı tutulan hac yollarının açılması hem de papanın oluşturacağı haçlı seferine Memlüklerin de destek vereceğine dair şâyialar sebebiyle barış teklifini kabul etmiştir. Buna göre de Gülek devleteyn arasında sınır olmuş, Çukurova ise Memlüklerde kalmıştır.[88] Bayezid'in uğraşmış olduğu Cem Sultan meselesi ve Avrupa'dan gelebilecek bir haçlı ittifakı tehlikesi Memlüklere tam anlamıyla odaklanamamasına ve bir sonuç alamamasına neden olmuştur. Bu anlaşma sonrasında da iki devlet arasındaki gerginlik devam etmiştir. Bilhassa 1498 yılında Osmanlıların Venediklilerle sürtüşmesi Memlüklerin Osmanlılara karşı menfi bir tavır almalarına neden olmuştur. Hatta Allouche'a göre Memlükler Safeviler kurulduktan sonra Osmanlılara karşı iyi bir müttefik kazanabilmek maksadıyla Safevilere karşı uzlaşmacı bir yaklaşım içine girmişlerdi.[89] Fakat 1502 sonrasında vukua gelen olaylar II. Bayezid ile Memlükleri birbirine yakınlaştırmaya yöneltmiştir. İsmail de Bayezid'i teskin edici mektuplar göndermekteydi. 1505'te Bayezid'e gelen Safevi elçisine karşı Bayezid bu teminatı kabul etmiş gibi görünmüştür.[90] Ancak yine de 1505

[87] Tansel, s. 116-123.
[88] Tansel, s. 123-129.
[89] Adel Allouche, *Osmanlı-Safevî İlişkileri, Kökenleri ve Gelişimi*, çev. Ahmet Emin Dağ, 1. (İstanbul: Anka Yayınları, 2001), s. 41.
[90] Feridun M. Emecen, *İmparatorluk Çağının Osmanlı Sultanları I*, 5. baskı (İstanbul: İSAM Yayınları, 2021), s. 39-40.

yılında II. Bayezid'in Şah İsmail'in Anadolu'ya saldırma ihtimaline karşılık Sivas'ı tahkim etmesi dikkate değerdir.[91]

2.1.2. Osmanlı-Avrupa İlişkileri

Sultan II. Bayezid döneminde Osmanlı Devleti'nin Avrupa ile ilişkilerinin seyrini belirleyen Cem Sultan olmuştur. Bu yorum tarihçiler arasında genel kabul görür. Emecen ise konuya farklı bir açıdan yaklaşarak, II. Bayezid'in diplomasiyi kullanarak ve olan biteni izleyerek ihtiyatlı bir politika takip etmiş olabileceğine vurgu yapmıştır.[92] Cem Sultan Bayezid'e Yenişehir Ovası'nda mağlup olduktan sonra Konya'ya çekilmiş, buradan Adana'ya ve Halep'e geçmek suretiyle Memlüklere sığınmıştır. Münzevî bir hayat yaşama fikirleri oluşmaya başlayan Cem'i Karaman'daki taraftarları yeniden harekete geçirdi ve Anadolu'ya gelerek 20.000 civarında asker topladı. Cem Sultan karşısına çıkan Gedik Ahmed Paşa komutasındaki Osmanlı ordusunu dağıtmış ve Haziran 1482'de Konya'yı kuşatmış ancak başarılı olamamıştır. Cem daha sonra Ankara'yı kuşatmış ve geri çekilmiştir. Cem Sultan nihayetinde baskılara dayanamayıp Rodos Şövalyeleri'ne iltica etti. Bu Osmanlı siyasetinde yeni bir sayfanın başlangıcı oluyordu. Cem'in Rodos Şövalyeleri'nde hapis tutulması için Bayezid 45 bin duka ödemekteydi.[93] Daha sonra Fransa'ya geçen Cem sebebiyle mesele bir Avrupa meselesine dönüşmüştür.[94] Cem Sultan İtalyan devletleri ile görüşmekteydi. Bayezid yeni bir donanma inşa etmek için uğraştığından dolayı bu İtalya'da Osmanlıların İtalya'ya çıkarma yapacağı şeklinde bir korkuya neden olmaktaydı. Napoli Krallığı bu hazırlığın kendisi için olduğunu düşünmekteydi. Hatta Napoli papaya veya Venedik'e saldırmaları halinde Cem'i teslim edeceğini bile bildirmişti. Bir yandan da papa Fransızlara kurulacak haçlı seferinin başına geçmesi için baskıda bulunmaktaydı. 1488 Mart sonlarında Fransa Kralı VIII. Charles Cem Sultan'ı papaya göndermişti. Bayezid'in ise Cem gönderilmeden Fransa Kralı Charles'a elçi göndererek Cem'in gönderilmesi halinde Memlüklerle barış

[91] Feridun M. Emecen, *Osmanlı Klasik Çağında Siyaset* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2009), s. 323-324.
[92] Emecen, "II. Bayezid Devriyle İlgili Meselelere Dair Yeni Bakışlar", s. 18.
[93] Halil İnalcık, *Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ (1300-1600)*, çev. Ruşen Sezer (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2003), s. 36.
[94] Feridun Emecen, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)*, 2. bs (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2016), s. 183-186.

yaparak Sultan Kayıtbay ile beraber Hristiyanlar üzerine saldıracağı tehdidinde bulunması oldukça ilginçtir.[95] Osmanlıların uzun yıllar Avrupa devletleriyle Cem konusunda yaptığı diplomatik girişimler Bayezid'in istediği gibi bir sonuç vermemiştir. Bayezid bu hassas dönemde iyi bir dış politika yürüttü ve bir istihbarat ağı teşekkül ettirdi. Kurduğu istihbarat ağı sayesinde Cem Sultan'ın durumunu devamlı takip etme imkânı bulmuştur.[96] Osmanlılar Cem Sultan için papaya her sene ciddi miktarlarda paralar göndermekteydi. Cem Sultan'ın 25 Şubat 1495'te ölüşüyle birlikte Osmanlıların başta Venedik ve Macarlara karşı dikkatli davranma zorunluluğu da kalkmış oldu. 1495 sonrası Osmanlıların atak bir siyasete geçiş yaptığını söylemek mümkündür.[97] Üstelik, bu tarihlerde beklenen kıyametin gerçekleşmemesi ve karamsar atmosferin ortadan kalkmasının atak siyasette etkili olduğu söylenebilir.[98]

Fatih Sultan Mehmed döneminde Kuzey'de Boğdan meselesi halledilememişti. Eflak ve Boğdan Fatih döneminde Osmanlı haraçgüzarı olmuştu fakat Osmanlı'nın içinde bulunduğu zor durumdan yararlanmak isteyen Boğdan Voyvodası Ştefan cel Mare Osmanlı topraklarına saldırılarda bulunarak 8 Temmuz 1481'de Bükreş'e girmiştir.[99] Kili ve Akkirman kalelerinin alınması gerekliydi. Ştefan Cel Mare'nin hamleleri sonucu Bayezid Boğdan'a yönelmiştir. Ştefan 8 Temmuz 1481'de Eflâk'a girmiş, daha sonra Osmanlı topraklarını da tecavüz ederek yağmalarda bulunmuştur. Karşı harekete geçen II. Bayezid Boğdanlıların üzerine yürümüş ve 15 Temmuz 1484'te Kili'yi ele geçirmiştir. Ardından 3 Ağustos 1484'te Akkirman ele geçirilmiş ve bu zaferler Osmanlıların Kuzey hattındaki konumunu güçlendirmiştir.[100] Bu zaferlerden kısa süre sonra Osmanlı-Memlük savaşları vukua gelmiştir. Ştefan bunu fırsat bilerek Kili ve Akkirman'ı alma teşebbüsünde bulunduysa da Bayezid Rumeli Beyberleyi Hadım Ali Paşa'yı göndermiş ve paşa ordusuyla ulaştığında Ştefan ile karşılaşmamıştır. Tansel'in ifade ettiğine göre Ştefan Macar kralı Mathias'ın kendisine destek vermeyeceğini düşünüp geri çekilmiş ve Lehistan ile müzakerelere başlamış ve sonucunda da 12 Eylül 1485'te Lehistan'a tabi olduğunu ilan etmiştir. Bunun üzerine Hadım Ali Paşa 19 Eylül'de Boğdan'ın merkezi

[95] Fisher, *Sultan Bayezid Han 1481-1512*, s. 51-52.
[96] Feridun M. Emecen, *İmparatorluk Çağının Osmanlı Sultanları I*, 5. baskı (İstanbul: İSAM Yayınları, 2021), s. 23.
[97] Emecen, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)*, 2016, s. 186.
[98] Emecen, "II. Bayezid Devriyle İlgili Meselelere Dair Yeni Bakışlar", s. 19.
[99] Emecen, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)*, 2016, s. 187.
[100] Tansel, *Sultan II. Bâyezid'in Siyasî Hayatı*, s. 79-87.

olan Sucueva'ya girmiştir. Bu gelişmeler üzerine Ştefan Osmanlılara karşı duramayacağını anladığından dolayı Osmanlı hakimiyetini kabul etmiş ve iki yıldır ödemediği haracı da ödemiştir.[101]

Kili ve Akkerman'ın alınması Lehistan'ı rahatsız etmişti. 12 Eylül'de Boğdan'ın Osmanlılara tabiiyeti de Lehlilerin rahatsızlığını en üst seviyeye çıkarmıştı. Leh Kralı Albert topraklarını Polonya istikametinde genişletme ve Osmanlı topraklarına saldırma niyeti taşımaktaydı. Bu bağlamda Albert, Ştefan'a Osmanlılara karşı birleşmeyi dahi teklif etmiş fakat Ştefan tarafından bu teklif reddedilmiştir. Hatta Ştefan Bayezid'e bir mektup göndererek Albert'in gelecekteki saldırı planları hakkında onu uyarmıştı. Kısa süre içinde Osmanlılar Lehistan'a karşı savaş hazırlıklarına giriştiler. Osmanlılar bir yandan da Macarları baskı altında tutuyor ve Lehistan'a yardım etmelerini engelliyorlardı. Albert 1497 Haziran'ında Moldovya'ya girdi ve bazı kaleleri aldı. Ancak Albert 80.000 kişilik Osmanlı ordusunun yakınlarda olduğunu anlayınca girdiğini Boğdan topraklarını boşaltıp kaçmıştır.[102] Bunu yeterli görmeyen Bayezid 29 Nisan 1498'de Lehistan içlerine kadar akıncılarını göndermiştir. Ali Paşa kumandasındaki 60.000 kişilik Osmanlı ordusu Tuna'yı aşmış, on bini aşkın esir alınmıştır. 1498 Eylül'ünde Osmanlılar daha büyük bir ordu göndermiş ve Leh ordusu bozguna uğramıştır.[103] Kırım Hanı Mengli Giray da başka bir cihetten 50.000 kişilik ordusuyla Lehistan'a saldırmış[104] ve onları çok zor durumda bırakmıştır. Bu saldırılara dayanamayan Leh kralı Osmanlılarla barışa razı olmuştur.[105]

Osmanlılar Cem Sultan meselesi dolayısıyla uzun süre Macarlar ve Venedikliler ile çatışma içine girmemiştir. 1485-1491 yılları arasında Memlüklerle yapılan savaşlar da Osmanlı Devleti'ni Avrupa'ya karşı daha dikkatli olmaya zorlamıştır. Osmanlılar ile Macarlar arasında 1483 yılında yapılan anlaşma ile bir süre barış devam etti. 1488 yılında Osmanlı-Macar barışı yenilense de Korvin Matyas Cem Sultan'ı yanına alıp Osmanlılara hücum etmeyi planlamaktaydı. Osmanlılar Memlükler ile savaşırken Macar Kralı Matyas 1489'da Avrupalı güçleri oluşturulması planlanan bir haçlı seferi için organize etmekte

[101] Tansel, s. 87-90.
[102] Fisher, *Sultan Bayezid Han 1481-1512*, s. 65.
[103] Fisher, s. 65-66.
[104] Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II:s. 179.
[105] Tansel, *Sultan II. Bâyezid'in Siyasî Hayatı*, s. 91-99.

ve konuda ciddi hazırlıklar yapılmaktaydı. Ancak onun 1490'daki ölümü bütün planları suya düşürecekti ve 1490 sonrası sakin ortam sona erecekti.[106] II. Bayezid Mart 1492 yılında Macaristan üzerine sefere çıktı. Sofya ve Manastır yoluyla Tepedelen'e geldi. Sefer esnasında uzun süredir isyan halinde olan Arnavutlar kontrol altına alındı. Ordunun bir kısmı Erdel'e bir kısmı da Belgrad'a hareket etti ancak Erdel'de başarısız olununca Belgrad'daki Osmanlı birlikleri de geri çekildiler. II. 1493 yılına gelindiğinde Hırvatistan'a doğru akınlar düzenlendi. Osmanlılar 9 Eylül'de Yakup Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu ile Macar ordusu arasında yapılan savaşta pek çok Hırvat asilzâdesi ve 5.000 civarında Macar öldürülmüştür.[107] Kırbava Kalesi kırlığından gelen takviye kuvvetler Osmanlılara zayiat verdirdilerse de Osmanlılar zafer kazanmasını bilmiştir ve esir alınanlar zincirlere vurulup İstanbul'a gönderilmiştir.[108] Daha sonraki yeni akında Bayezid Mihaloğlu Ali Bey'i Macarlar üzerine göndermiş fakat Macarların baskınına uğrayarak ağır kayıplar vermiştir. Karşılıklı taarruzlar vuku bulmuş ve nihayetinde 1494'te üç yıllığına ateşkes yapılmıştır.[109]

Venedikliler ile 1479'daki barıştan beri çatışmasız bir dönem geçmekteydi. Fatih'in ölümüyle anlaşmayı geçersiz sayan bazı akıncılar Venedik topraklarına akınlar düzenlediler fakat Venedik ticarî ayrıcalıklarını korumak adına yeni bir anlaşma yapmıştı. Osmanlıların 1485-1491 arasında Memlüklere karşı yapılan savaşta Venediklilere ait Famagusta Limanı'nı kullanmak istemesi ve Venediklilerin buna müsaade etmemesi ile 1487 yılında ilk gerginlikler başladı. 1488'de Osmanlı donanması limanı ele geçirecekmiş gibi hareket etmiş ve buna mukabil Venedik donanması da adayı koruma altına alınca Osmanlı donanması Çanakkale Boğazı'na çekilmiştir.[110] Venedik elçisinin 1491'de gizli mektuplarının ele geçirilmesi de büyük bir soruna neden oldu ve elçi İstanbul'dan kovuldu. 1492'de Venedik İstanbul'a yeniden bir elçi gönderdi. Bu arada Venedik de savaş hazırlıklarına hız kesmeden devam etmekteydi.[111] Bunlar üzerine ilk önemli çatışma Karadağ konusunda hâsıl oldu. Osmanlılar Karadağ'a girince Venedikliler buranın kendi toprakları olduğunu iddia ettiler. Osmanlılar ise tam aksini

[106] Fisher, *Sultan Bayezid Han 1481-1512*, s. 38-39.
[107] Johann Wilhelm Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, çev. Nilüfer Epçeli, c. II (Yeditepe Yayınevi, 2011), s. 362.
[108] Matrakçı Nasuh, *Tarih-i Sultan Bayezid Han*, s. 69-70.
[109] Emecen, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)*, 2016, s. 193-195.
[110] Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, II:s. 375.
[111] Zinkeisen, II:s. 375.

söylemekteydi. Yapılan müzakerelerden de sonuç alınamamış, tarafeyn birbirlerinin donanmalarına saldırılar düzenlemiştir. Venedik ile denizlerde mücadele etmenin zorluğundan dolayı Bayezid donanmayı güçlendirme yoluna gitti. Bu arada Osmanlılar İtalyan şehir devletleriyle yakınlaşmaya da çalışıyorlardı. Bu şehir devletleri de Venedik-Fransız ittifakı dolayısıyla Osmanlılarla iyi ilişkiler kurmak istiyorlardı. Hatta Osmanlıların Venedik'e savaş açmaları durumunda 50.000 duka altın vermeyi teklif etmişlerdi (1497). Venedik elçisi 1499 yılında diplomatik görüşmeler için İstanbul'a geldiğinde savaş hazırlıklarını müşahede etti. 4 Mart 1499'da Bayezid ile görüşen elçi Osmanlıların net ve taviz vermeyen tutumuyla karşılaştı. Yine de Bayezid anlaşmanın yenileceğini söylemişti. Yeni güçlü Osmanlı donanması da 78 kadırga, 25 kalyata ile Ege sularında hareket etmekteydi. 30 Mayıs'ta Çanakkale'den hareket eden donanma Mora'ya doğru ilerledi. Karadan da Bayezid ordusuyla Venediklilerin üstüne gitmekteydi. Kara ve denizden koordineli bir şekilde hareket eden Osmanlı ordusu 28 Ağustos 1499'da İnebahtı'yı fethetti. Fransızlar ise müttefiki Venedik'i savunmak için elçi göndererek savaş tehdidinde bulunsalar da Osmanlılar bunu kâle almamışlardır. İtalyan şehir devletleri de Bayezid'i destekliyorlardı. Hatta Bayezid Napoli Krallığı'ndan Otranto'nun kendisine verilmesini talep etmiş ve buna mukabil ise 25.000 kişilik asker yardımı yapacağını belirtmişti.[112]

Osmanlı ordusu 7 Nisan 1500 tarihinde Edirne'den çıkmış ve 10 Ağustos'ta Modon ele geçirilmiştir. Daha sonra Navarin ve Koron kaleleri de Osmanlılara teslim oldu. Kış mevsimi gelince Bayezid Edirne'ye döndü. Sonraki yıl, Navarin Kalesi tekrar alındı. Bu arada Osmanlıların dostane ilişkiler geliştirdiği Napoli ve Milano krallıkları Fransızlar ve İspanyollar tarafından ele geçirildi. Epir'deki Osmanlı kuvvetleri yardım için İtalya'ya geçmek istedilerse de denizi geçemediler. Bu arada birleşik Fransız-Venedik donanması Anadolu'ya yönelerek Midilli'yi kuşattıysa da teslim alamadılar (Kasım 1501). Bu sırada, Venedik Macarlara para teklif ederek onların da yardımını almaya başlamışlar ve Macarlar dolayısıyla Osmanlı Devleti ile arasındaki barışı bozmuştur.[113] Osmanlılar stratejik bir üs olan Draç'ı da ele geçirdiler. Venedik zor durumda kalınca barış istedi. Aralık 1502'de yapılan görüşmeler sonucunda Kefalonya

[112] Emecen, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)*, 2016, s. 195-197.
[113] Güzel, Çiçek, ve Koca, *Türkler*, IX:s. 720.

Venedik'te kalmış, Modon, Koron, İnebahtı ve Draç ise Osmanlılarda kalmıştır. Anlaşmayı Bayezid 20 Mart 1503'te resmen tasdik etmiştir. Ayrıca, diğer Hristiyan devletleriyle de anlaşmalar yapıldı.[114] Dolayısıyla Osmanlılar için Safevi problemi ile ilgilenmek için gerekli ortam sağlanmış oldu. Öte yandan Adriyatik kıyılarında da Osmanlılar aktif değillerdi.[115] Nitekim Fatih döneminde Osmanlılar Adriyatik'te faâl idiler ve hatta yakın bir tarihte (1480) İtalya'ya çıkarma yapılarak Otranto fethedilmişti.

2.1.3. Osmanlı-Safevi İlişkileri

Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan Karakoyunluları 1467'de yaptığı ani saldırıda gafil avlayarak yıkmıştı. Daha sonra 1469'da Kirman, 1470'te Bağdat'ı ele geçirmiş ve Venedik ile Osmanlılara karşı ittifak görüşmelerine başlamıştı. Bu gelişmeler üzerine Uzun Hasan'ın üzerine giden Fatih 1473'te yapılan Otlukbeli Savaşı'nda Uzun Hasan'ı mağlup etmiş ve Akkoyunlu Devleti yıkılış sürecine girmişti. 1490'da Yusuf Mirza ve Yakub Bey'in ölümü ile de devlet iyice sarsılmış ve taht kavgaları başlamıştı.[116] Akkoyunluların içine düştükleri bu kötü durum Şah İsmail'in işine yaracaktı. Şah İsmail 1499'da ortaya çıkarılacak, bir yıl içinde kendisini şah ilan edecek, şah olduğunda ise On İki İmam Şiîliği'ni devletin resmî dini olarak benimseyecekti.[117]

Şah İsmail'in dedesi Şeyh Cüneyd Erdebil'de Şeyh Safiyüddin tarafından kurulan tarikatın başında bulunmaktaydı. Allouche Şeyh Cüneyd'in tarikatın başına geçtikten sonra tarikatı amacından saptırdığını ifade eder. Kaydettiğine göre o atalarının çizgisini bozmuş, iktidar hırsına kapılarak tarikatı hedeflerinden saptırmıştır.[118] Amcası Şah Cafer Karakoyunlularla iş birliği yapıp Cüneyd'i Erdebil'den çıkardılar. Hatta Şeyh Cüneyd II. Murad'dan kendisi için bir yer istemişse de II. Murad onun gerçek niyetini fark ettiğinden dolayı, kendisine biraz para gönderip isteğine icabet etmemiştir.[119] Şirvanşahlar ile yapılan savaşta ise Cüneyd hayatını kaybetmiştir. Cüneyd'den sonra Safevi müritleri Şah İsmail'in babası Haydar'a tâbi oldular. Şeyh Haydar irşâd faaliyetlerine girişmiş ve yoğun

[114] Emecen, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)*, 2016, s. 195-199.
[115] Kenneth M. Setton, *The Papacy and the Levant (1204-1571)*, v. III (Philadelphia: The American Philosophical Society, 1984), p. 2.
[116] Faruk Sümer, "Akkoyunlular" (DİA, 1989).
[117] Allouche, *Osmanlı-Safevî İlişkileri, Kökenleri ve Gelişimi*, s. 40.
[118] Allouche, s. 50-51.
[119] Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II:s. 220.

ilgi görmüştü. Haydar'ın tarikatın başına geçmesinin ardından bu tarikat iyice dinî-siyasî bir boyuta evrilmiştir.[120] Tarikatın simgesi on iki dilimli kırmızı başlıklar olmuştu ve bundan dolayı onlara "Kızılbaş" lakabı verilmiştir. Haydar babasının intikamı için Çerkezlere saldırmış ancak Akkoyunlulardan yardım alınmış ve yapılan savaşta Haydar 1488'de öldürülmüştür. Haydar'ın oğullarından Ali, İbrahim ve İsmail anneleri ile birlikte İstahr Kalesi'ne hapsedilmiştir. Akkoyunlu taht mücadelesi başlayınca taht adayı Rüstem Haydar'ın oğullarını Tebriz'e getirtmiştir. Kızılbaşlar Haydar'ın ufak oğlu İsmail'i Erdebil'de sakladılar. Akkoyunlu takibâtı devam edince buradan Gilan'a götürüldü. İsmail burada Şemseddin el-Lâhîcî'ye emanet edildi, burada 8 sene kaldı ve Şiîliğe dâir dersler aldı. Akkoyunlular taht kavgaları sonucu iyice zayıflayınca Kızılbaş Türkmen aşiretlerinin reisleri İsmail'i oldukları yerden çıkardılar ve yaşının küçük olması da ona tabi olmalarına engel teşkil etmedi.[121] Öyle ki, taraftarları kendisini yarı-kutsal bir şahıs olarak telakki etmekteydiler.[122]

Şah İsmail 1502 yılında Elved Mirza ile Nahcıvan'da savaşmış ve onu yenip Azerbaycan'a girmiştir. Daha sonra Akkoyunlulardan Irak'ı almış, daha sonra Hemedan ve Bağdat'ı ele geçirmiştir (1508). Şah İsmail 1504'te Sultan Bayezid'e elçi ve hediyeler göndererek yaptığı fetihleri bildirmiş ve Bayezid kendisini tebrik etmiştir.[123]

Şah İsmail Alaüddevle üzerine gidip, Elbistan'a girecekken Osmanlı topraklarına girip daha sonra özür dilemiş ve hızlıca Elbistan'a yönelmiştir. Bundan sonra Anadolu'daki propagandalar artmıştır.[124] Kızılbaşlar XVI. asır başlarında Tokat, Amasya, Yozgat ve Çorum bölgelerinde faaliyetlerine başladılar. Bu bölge Hacı Bektaş Veli'nin Kırşehir etrafında tarikat kurmasından sonra Alevîler için en fazla çaba sarf ettikleri bölge olmuştu. Bu mücadeleler sonunda bölgede Alevîlik ve Kızılbaşlık hızla intişâr etmiştir. Tokat, Amasya, Yozgat ve Çorum bölgesi İran'da Safevi Devleti'nin kurulmasıyla beraber bir ileri karakol görevi ifa etmeye başlamıştır.[125]

Selim şehzadeler arasında Kızılbaş tehlikesini ilk fark eden şehzadeydi. Selim Trabzon Sancakbeyi iken ve saltanata geçtiğinde vaktinin çoğunu Şiî tehlikesini bertaraf

[120] Allouche, *Osmanlı-Safevî İlişkileri, Kökenleri ve Gelişimi*, s. 59.
[121] Tufan Gündüz, "Safevîler" (DİA, 2008).
[122] Allouche, *Osmanlı-Safevî İlişkileri, Kökenleri ve Gelişimi*, s. 39.
[123] Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II:s. 221-222.
[124] Güzel, Çiçek, ve Koca, *Türkler*, IX:s. 764.
[125] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?", s. 55-56.

etmek için ayırdı.[126] Müteaddit defalar durumu payitahta bildirmesine rağmen bu uyarıları hükümet tarafından kâle alınmadı. Bunun üzerine Selim Rum'dan ve Karaman'dan gelen adamlarla beraber Erzincan ve İran'a akınlar düzenledi ve büyüyen Şiî tehlikesine karşı Sünni kanadın lideri gibi davranıyordu. Hatta onun şöhretini duyanlar şöyle bir türkü çıkardılar: "Yürü Sultan Selim devran senindür".[127]

Şehzade Selim 1500'den itibaren bölgedeki faaliyetlerini arttırmıştır. Selim Trabzon'da iken Gürcü prensliklerini ve Şah İsmail'in hareketlerini dikkatlice izledi. Çeşitli raporlar yazarak hükümete bölge hakkında bilgiler verdi. 1508-1509'lu yıllarda Gürcüler üzerine başarılı bir sefer düzenlemiş ve babası tarafından methedilmiştir. Fakat II. Bayezid oğluna sınırlardaki düşmanları çoğaltmaması için uyarılarda bulunmaktaydı. Oysa Selim Şah İsmail tehlikesinin boyutlarını iyice kavramıştı. Selim Erzurum'a kadar olan bölgenin güvenliğini sağlama gayretinde olmuştur. Türkmenler üzerindeki baskıyı da bir nebze de olsa kaldırmıştır.[128] Bundan dolayı 1505 yılında barış dileklerini getiren Safevi elçisi Şehzade Selim'i sultana şikâyet etmişti. Şah İsmail 1507 yılında da Dulkadiroğulları üzerine de bir sefer gerçekleştirmiş, Selim ise Trabzon Sancağı'ndaki askerlerini toplayıp Erzincan'a gitmiş ve kaledeki askerleri etkisiz hale getirmiştir. İran'a kadar giden Selim, Erzincan ve Bayburt arasındaki bölgeleri de hasara uğratmıştır. Üstelik, İsmail'in İbrahim adındaki kardeşini de esir almıştır.[129] Şah İsmail karşılık olarak 12.000 kişilik bir orduyu Erzincan'a gönderdiyse de Şehzade Selim bu orduyu bozguna uğratmıştır. Bunun yanında, Akkoyunlu topraklarından kaçan Sünnîler ise Trabzon'a giderek Selim'e sığınmıştır.[130]

Anadolu'da çıkan karışıklıklarda dinî, iktisadî, malî sebepler rol oynadığı gibi siyasi sebepler de etkiliydi. Osmanlılar 1485-1491 yılları arasında Memlüklere yenilerek Osmanlıların itibarını zayıflatmıştı.[131] Şah İsmail Irak, İran ve Azerbaycan'ı alarak Osmanlı Devleti'ni kuşatma amacı içindeydi. Şah İsmail Anadolu'ya yolladığı halifeler aracılığıyla etkili bir propaganda yapıyordu. Osmanlılar Safevilerin bu hareketlerine

[126] Alan Mikhail, *God's Shadow: Sultan Selim, His Ottoman Empire, and the Making of the Modern World* (New York: Liveright Publishing Corporation, 2020), p. 98.
[127] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?", s. 76.
[128] İbn Kemal, *Tevârîh-i Âl-i Osman (VIII. Defter)*, ed. Ahmet Uğur (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1997), s. 254-256.
[129] Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, III:s. 370.
[130] Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, 2018, s. 32-34.
[131] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?", s. 56.

kayıtsız kalmışlardır ve Kızılbaşlar bölgede sayılarını arttırmışlardır. II. Bayezid İran kültürüne aşina bir padişahtı ve çocuklarına Şehinşah, Alemşah, Selimşah gibi isimleri de bundan dolayı vermiştir. Şehzade Ahmed'in çevresi ise Safevi ileri gelenleri ile dolmuştu. Şah İsmail'in buyrukları Amasya'da olan Kızılbaş temsilcilerine, bunlar vasıtasıyla da halifelere gönderiliyordu. Dolayısıyla Şehzade Ahmed'in maiyetindekiler aktif bir Şah İsmail yanlısı bir merkez vazifesi görmekteydiler. Amasya'da Kızılbaşların faaliyetlerine tepki gösterenler ise Şehzade Ahmed'in himayelerinde olmalarından dolayı çok fazla direnemiyorlar ve bunun sonucunda da Trabzon'a Şehzade Selim'in yanına kaçıyorlardı.[132]

Sultan Selim Kızılbaş-Safevi irtibatını koparmak ve Anadolu'daki kızılbaşları etkisiz hale getirmek istemekteydi. Bu amaçla da Osmanlı ulemasına halka Şiiliğin kabul görmeyen bir mezhep olduğunu anlatma görevi vermiştir.[133] Ulema verdikleri fetvalarla da Safevileri zayıflatma yoluna gitmiştir. İbn Kemal "ulema-yı millet ve fudala-yı ümmet küfr ü ilhâd ve katl ü ifnâsına hükm idüb heme-i a'da-yı din ü devletden bunun itfâ-i şirer-i şerâreti akdem idüğüne biesrihim fetâvâ-yı sahiha virdilerdi."[134] diyerek ulemanın Safevilerin kâfir olduklarına dâir ittifakının olduğunu ve bu kâfirlerin ortadan kaldırılmasının gerekliliğine dair bir fetva vermiştir. İbn Kemal yine Safevileri tekfir ettiği *Fî Tekfîri'r-Revâfiz* adlı bir risale de kaleme almıştır. Yine bu hususta Sarıgörez Nureddin Efendi'nin iki sayfalık Safevileri tekfir ettiğine ve bunlarla savaşmanın vacip olduğuna dâir bir fetvası bulunmaktadır.[135] Osmanlı ulemasının verdiği fetvalarla birlikte halk büyük bir coşkuya kapılmış, Safeviler üzerine sefere çıkan Sultan Selim'i görmek üzere Eyüp dolup taşmış, Haliç'te ise pek çok kayık birikmişti.[136] Sultan Selim sefer için yola çıkarken ilk mektubunu Şah İsmail'e göndermiştir ve ulemanın kendisini izâle etmesine dâir fetvalardan da bahsetmiştir.[137] Sultan Selim'in bütün ulemadan, kâdılık görevinde bulunan kâdıların tümünden fetva istediği kaydedilmiştir.[138]

---

[132] Uluçay, s. 55-57.
[133] Tekindağ, "Yeni Kaynak ve Vesikaların Işığı Altında Yavuz Sultan Selim'in İran Seferi", 1967, s. 53.
[134] Tekindağ, s. 53.
[135] Topkapı Sarayı Müz. Arş. Nr. 6401; Nr. 12077.
[136] Tekindağ, "Yeni Kaynak ve Vesikaların Işığı Altında Yavuz Sultan Selim'in İran Seferi", 1967, s. 57-58.
[137] Tekindağ, s. 58.
[138] İdris-i Bitlisî, *Selimşah-nâme*, s. 117.

Sultan Selim'in Safevilere karşı giriştiği faaliyetleri aslında devletin dinî anlayışını ve fikrî zeminini de şekillendirecekti. Emecen'e göre bu alt yapı Fatih dönemi siyasetine hatta ilk belirtilerini Yıldırım Bayezid zamanında göstermektedir. Elbette bu temellerin sağlamlaşması ve oturması yönündeki en büyük engel Safeviler idi.[139] Sultan Selim Safevi meselesine odaklanmadan önce kardeşlerini bertaraf etmiştir. En büyük tehdit ise ağabeyi Şehzade Ahmed idi. Nitekim Ahmed Konya'da Anadolu'nun sultanı gibi davranmaktaydı. Sultan Selim Ahmed'in üzerine gitmiş ve Ahmed Amasya'ya çekilmiştir. Bursa'ya gelen Sultan Selim burada kardeşi Mahmud'un bütün oğullarını öldürtmüştür. Manisa'daki kardeşi Korkut'u idam ettirdi. Şehzade Ahmed ile irtibatta olması hasebiyle Sadrazam Koca Mustafa Paşa'yı da idam ettirdi. Şehzade Ahmed Amasya'da topladığı birliklerle Bursa'da bulunan padişahın üzerine doğru harekete geçti. Bu hamlesinde Cem Sultan meselesinin rolü büyüktür. Nitekim Cem Sultan da saltanat mücadelesini kaybedip, Avrupalı devletlere sığınınca Osmanlılar çok zor durumda kalmıştı. Şehzade Ahmed de bu mücadeleye net bir çözüm getirmek adına kardeşinin üzerine gitmiş ve bir ölüm kalım durumunu tercih etmiştir. 15 Nisan 1513'te Yenişehir Ovası'nda yapılan savaşta mağlup edildi ve yakalanarak öldürüldü. Tahtı için bütün tehlikeleri bertaraf eden Selim artık bütün dikkatini Trabzon'da sancakbeyi olduğu dönemde ideolojilerinin ne denli tehlikeli olduğunu gözlemlediği Safevi problemine yoğunlaştıracaktı.[140] Selim tahta geçtiğinde askerlerin gönlünü hoş tutmak için yeniçerilere ikişer bin akçe dağıtmıştır. Bunun yanında, altı bölük halkının da ulufelerini arttırmış, beşer bin akçe bahşiş vermiştir.[141] Bu hamleler şüphe yoktur ki çıkacağı büyük İran seferinin sorunsuz işlemesi adına yapılmıştır.

Şah İsmail'in faaliyetleri sonucu ortaya çıkan isyanlar, göçler git gide Osmanlı Devleti'ni zor durumda bırakmaktaydı. Şah İsmail On İki İmam Şiîliği'ne intisap etmiş bir şeyh ailesinden gelmekteydi. Osmanlıların iktisadî ve sosyal baskılarından bunalan göçebeler kurtarıcı olarak gördükleri Şah İsmail'e katılmaya başlamışlardı. Dolayısıyla Anadolu'daki Türkmen boylarının bir kısmı yerlerini bırakıp Şah İsmail saflarına katılmışlardır. Şah İsmail'in On İki İmam Şiîliği'ne Şamanist unsurları da mezcetmiştir.

[139] Emecen, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)*, 2016, s. 207.
[140] Emecen, s. 207-209.
[141] Muhyî, *Muhyî'nin Selim-nâmesi*, haz. Alaattin Aköz ve Ahmet Kerim Demireğen (Konya: Palet Yayınları, 2020), s. 68-69.

Türkmen destekçileri çoğunlukla heterodoks bir karakter taşıyıp, Şia'daki en ifrat görüşlere intisap etmişlerdi.[142] O kadar ki, Cüneyd'den İsmail'e kadar olan Safevî liderlerinin ilahlaştırılmasına kadar mesele ileriye taşınmıştı.[143] İsmail İran ve Arap coğrafyasındaki Musevîleri, Pers kültürünü taşıyan unsurları da yanına çekmeyi başardı.[144] Sultan Selim bu meselenin halli için harekete geçti ve Osmanlıları uzun süre meşgul edecek olan Şark Meselesi husule gelecekti. Şah İsmail "halife" adı verilen kişiler vasıtasıyla Şiî propagandası yapmaktaydı. Osmanlı devlet görevlileri içinde de gizlice bu harekete intisap edenler vardı ve bunların bir kısmı tespit edilip cezalandırılmıştır.[145]

Şah İsmail'in ideolojisini yayarken oldukça sert politikalar takip ettiğini de ifade etmek gerekir. Şah İsmail kontrolü altındaki topraklarda kendi ideolojisini benimsemeyenlere oldukça sert müdahalelerde bulunmuştur. Şah İsmail yayınladığı buyrukta Sünnîlerin zorla Şiî olması emrediliyordu.[146] İbn Kemal Sünnî'den Şiî'ye dönmediği için annesini de öldürdüğünü iddia etmiştir.[147] Hatta Isfahan, Fars, Yezd, Kirman ve Horasan'da yaşayan Sünnî halka Sünnî olarak yaşama hakkı tanımadığı kaynaklarda zikredilmektedir. Dolayısıyla Şah İsmail'in ideolojisini yayarken çok sert ve gerektiğinde kan dökmekten çekinmeyen bir siyaset takip ettiğini söylemek mümkündür. Diğer taraftan, Osmanlılar yerlerini terk edip Safevi saflarına katılanların geri dönmeleri halinde vergiden muaf tutulacaklarını ve terk ettikleri yerlerin kendilerine iade edileceğini bildirmişlerdir.[148] Yavuz Sultan Selim Osmanlı varlığını tehdit eden Safevi tehlikesini askerî yöntemlerle izâle etme yoluna gidecek ve 1514'te Çaldıran Savaşı vuku bulacak, Safeviler bu savaşta hezimete uğrayacaklardı. Yavuz Sultan Selim tahta geçtiğinde Venedik, Macaristan, Memlükler, Rusya devletlerinden tebrik için elçiler gelmiş fakat Safeviler herhangi bir elçi göndermemiştir. Bunun sebebi, Yavuz Selim'in saltanatında bu devletlerin savaşacağının kaçınılmaz olduğundan dolayı olmalıdır.[149] Şunu da söylemek gerekir ki Osmanlılar Safevilere karşı savaş hazırlıklarına girdiğinden dolayı Memlüklerde bu durum büyük bir endişeye sebep olmuştu. Sultan Selim Memlüklere bir

[142] Allouche, *Osmanlı-Safevî İlişkileri, Kökenleri ve Gelişimi*, s. 60.
[143] Allouche, s. 72.
[144] Mikhail, *God's Shadow: Sultan Selim, His Ottoman Empire, and the Making of the Modern World*, p. 101.
[145] Emecen, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)*, 2016, s. 209-210.
[146] Allouche, *Osmanlı-Safevî İlişkileri, Kökenleri ve Gelişimi*, s. 71.
[147] Güzel, Çiçek, ve Koca, *Türkler*, IX:s. 760.
[148] Emecen, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)*, 2016, s. 210-211.
[149] Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, III:s. 410.

nâme-i hümâyûn gönderip Memlüklerin Osmanlılar için suizan beslediklerini bildiriyor, seferin kâfir Safeviler üzerine olduğa işaret ediyor ve eğer Osmanlı kuvvetlerine mukavemet gösterirlerse de Allah'ın takdirine razı olması gerektiğine işaret ediyordu. Donanmanın ise denizden gelebilecek tehlikelere karşı hazırlandığını beyan ediyordu.[150] Bunun yanında, Sultan Selim Ferruhşâd Bey'in oğlu Seraceddin Mehmed'e bir mektup göndermiş ve bu mektupta onların Sünnî olduğunun malum olduğu ifade edilmiştir. Selim Diyarbakır'ı mecburen Safevilere teslim ettiklerini ifade edip, Diyarbakır'ı terk etmeyi sahabe-i kiramın kâfirlere esir düşmesine benzettiğini, Osmanlıların artık Şah İsmail'in üzerine harekete geçtiğini ve onları da üzerlerine düşen vazifeye çağırması hayli dikkat çekicidir.[151] Burada Osmanlıların Sünnî İslam'ın sancaktarlığını yaptığı açıkça görülmektedir. Ferruhşâd Bey Çaldıran Savaşı'na katılmış, kendisine Akşehir Sancağı tevcih edilmiştir. Kanunî Sultan Süleyman döneminde de saygın biri olmaya devam etmiştir.[152]

Sonuç itibarıyla bu bölümde tasvire çalıştığımız dönemin siyasî gelişmelerinin altında, fikrî açıdan devletin yeniden kendi ana dinamik unsurlarını yerleştirme çabası yatar. Molla Arab'ın ilgili eserinin dayandığı zemin itibarıyla bu siyasi atmosferi anlamak, meselenin mahiyeti itibarıyla önemli görünmektedir. Molla Arap eserini kaleme alırken mutlaka sözü edilen siyasi gelişmelerin farkındaydı ve kendi ana akım İslamî temsil gücünü ilgili devlet görevlilerine de benimsetmek amacını taşıyordu. Eserin bu gözlerle okunması, ana zemin itibarıyla hayli açıklayıcı olacaktır.

[150] Feridun Ahmed Bey, *Münşeatü's-selâtin*, c. I (İstanbul: Dârü't-tıbâati'l-âmire, 1274), s. 464-465.
[151] Haydar Çelebi, *Haydar Çelebi Rûznâmesi*, ed. Yavuz Senemoğlu (İstanbul: Tercüman Gazetesi, t.y.), s. 42-43.
[152] Tayyip Gökbilgin, "XVI. Asır Başlarında Osmanlı Devleti Hizmetindeki Akkoyunlu Ümerası", *Türkiyat Mecmuası*, sy 9 (2010): s. 38.

BÖLÜM 3:
ES-SEDÂD FÎ FAZLİ'L-CİHÂD'IN DEĞERLENDİRMESİ

3.1. Eserin Dili ve Üslubu

Eser Arapça yazılmış olup, 91 varaktan müteşekkildir. Genel olarak sade bir üslup kullanılmakla birlikte, yer yer süslü ifadelere de rastlanmaktadır. Örneğin "Dağların kum tepelerine dönüştüğü günde onu Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sancağı altında topla ve şefaatine nail et, onu havz-ı kevserden sulandır."[153] Bunun yanında, metin içinde yer yer kâfiyeli bir anlatımın olduğu da göze çarpmaktadır. Mesela "Atlar fillerin üzerine yürümezler. (… huyûl … fuyûl"[154] Tezin adının da kafiyeli (sedâd-cihâd) olması müellifin bu hususa önem verdiğini gösterir niteliktedir.

Molla Arab eserini Sultan Selim'e nasihat eden bir üslupta telif etmiştir. Eserde sultana doğrudan hitap edilen hava dikkatlerden kaçmamaktadır. 30 yerde Sultan Selim'e yönelik "bilesin ki" (واعلم) ifadesiyle cümleye başlanmaktadır. Bu ifadelerde "Ey büyük sultan bilesin ki"[155], "Ey cömert sultan bilesin ki"[156], "Ey muhteşem ve cömert sultan bilesin ki"[157], "Ey müminlerin sultanı, ey mücahitlerin kılıcı, Allah sana inançsız kâfirlere karşı yardım etsin, bilesin ki"[158], "Ey merhametli sultan bilesin ki"[159], "Ey muhterem, hoşgörülü, feraset sahibi, zeki, bilge sultan… bilesin ki"[160] gibi doğrudan sultan kelimesini de kullandığı görülür. Zikredilen "bilesin ki" ifadelerinden sonra sultana kimi yerlerde kısa kimi yerlerde uzun dua cümleleri gelmektedir. Molla Arab duadan sonra sultana bilmediği hususları öğretir gibi bir üslup takınmaktadır. Örnek olarak, "Bilesin ki, vesvese yurduna sığınıp firar etmenin sebebi, sultanın az ya da çok haram fiilleri işlemesi ve şeytanın tuzaklarından bîhaber olmasıdır."[161] Müellif herhangi bir konuda açıklamasını yaptıktan sonra bunun delili şudur diyerek bir ayet veya bir hadis

[153] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 2[b]
[154] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 37[b] (وكانت الخيول لا تقدم على الغيول)
[155] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 7[b]
[156] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 27[b]
[157] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 28[a]
[158] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 49[b]
[159] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 85[a]
[160] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 89[a]
[161] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 85[a]

aktarmaktadır. Söylediği her şeyi ayet veya hadisle temellendirmesi de mesnetsiz yorumlarda bulunmadığına delalet eder.

Molla Arab önemli olan şeyi daha önce zikrettiğini (takdîmu'l-akdem) ifade etmektedir. Bunu "نبدا أولا بتقديم الاقدم العظيم"[162] ibaresiyle ifade eder. Dolayısıyla ayet-i kerimeleri hadis-i şeriflerden önce zikreder. Tabi hem ayet hem de hadisleri zikrettikten sonra konuyla ilgili gördüğü yerlerde hadisleri de aktarmış olsa da yeniden ayetlere rücu ettiği görülür. Bu kurala bâb başlarında her zaman uyulmuştur. Bu da müellifin belirli bir usul çerçevesinde eserini kaleme aldığını göstermektedir.

3.2. Eserin Muhtevâsı

Molla Arab eserini bir mukaddime, 20 bâb ve bir hatimeden teşkil ettirmiştir. Mukaddimeden önce yaklaşık iki sayfalık bir giriş kısmı da bulunmaktadır. Bu kısım birtakım dua cümleleri, eseri telif ederkenki ruh hâli, eserin içeriği ve yöntemi, Sultan Selim'e ithaf ve Sultan Selim'e dua kısımlarından oluşturulmuştur. Dikkat çekici konulardan birisi de müellifin eserini yazarken zihninin çok yorgun olduğunu ve bocaladığını ifade etmesidir.[163] Bunda büyük ihtimalle Halep'te vaaz verirken Safevi elçilik heyetindeki kişinin suikast teşebbüsü de etkili olmalıdır.

Eserin çok kısa bir mukaddimesi bulunmaktadır. Takriben yarım sayfadır. Burada da Sultan Selim'e bir dua cümlesi ile başlanmış ve cihadın ulemanın cumhuruna göre farz-ı kifâye olması belirtilmiştir. Farzı kifâyeyi açıklayarak birilerinin bu görevi ifâ etmesi durumunda, küffârın hakimiyeti baskın gelmediği sürece, diğerleri üzerinden farzın kalkacağı ifade edilmiştir. Müellif buna bir kayıt koymuştur. Eğer kâfirler Müslümanlara galebe çalarlarsa cihâd herkese farz olur. Farz-ı ayn oluşu hususundaki ihtilaflara da değinmiş, kendi görüşünü de serdetmiştir. Burada en büyük cihadın nefisle cihâd etmek olduğuna bir vurgu da vardır.[164]

Eserde bulunan yirmi bâbın hepsinde konusuna göre sırasıyla ayetler, hadisler, ashab-ı kirâm ve İslam büyüklerinin hikâyeleri ve şiirlerle bitirilmiştir. Aktarılan ayetler

[162] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 3[a]
[163] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 1[b]-2[a]
[164] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 3[a]

ve hadisler cihâtla ilgilidir ve müellif cihadın bütün faziletlerini ayrı ayrı bâblar altında ayrı ayrı ayet ve hadislerle aktarmıştır. Nadiren aynı ayet veya hadislerin tekrar edildiği de görülmektedir. Bölüm sonunda verilen hikâye ve şiirler de ilginçtir. Hikâyeler İslam tarihinden alınmış kahramanlık hikâyeleridir. Burada ciddi derecede bir teşvik ve cihad ruhunu canlandırma çabası göze çarpar. Şiirler ise kahramanlık havasıyla yazılmış, mücahitleri öven bir üsluptadır.

Eserdeki cihâdın faziletine dâir yazılmış bâblar şu şekildedir:

Tablo 1: Eserin Başlıkları

Giriş	
Mukaddime	
Birinci Bâb	Allah Yolunda Cihâdın Fazileti
İkinci Bâb	Cihâda Teşvik
Üçüncü Bâb	Allah Yolunda Şehit Olmanın Fazileti
Dördüncü Bâb	Ok Kullanmanın Fazileti
Beşinci Bâb	Mücâhitlerin Kılıçlarının, Mızraklarının ve Diğer Harp Aletlerinin Fazileti
Altıncı Bâb	Allah Yolunda Yaralanmanın Fazileti
Yedinci Bâb	Allah Yolunda Kâfir Öldürmenin Sevabı
Sekizinci Bâb	Düşman Saflarına Korkmadan Dalmanın Fazileti
Dokuzuncu Bâb	Atların Fazileti
Onuncu Bâb	Allah Yolunda Ribât ve Murâbıt Olarak Ölmenin Fazileti
On Birinci Bâb	Allah Yolunda Saf Tutmanın Fazileti
On İkinci Bâb	Gözcülük Yapmanın Fazileti
On Üçüncü Bâb	Denizde Savaşmanın Fazileti
On Dördüncü Bâb	Müslümanın Malını Allah Yolunda İnfâk Etmesinin Sevabı
On Beşinci Bâb	Malını Allah Yolunda İnfâk Etmeyen Cimrinin Korkutulması
On Altıncı Bâb	Allah Yolunda Savaşan Gazilerin Teçhiz Edilmesinin Fazileti
On Yedinci Bâb	Mücahitlere ve Hizmetlilerine Her Türlü Yardımı Temin Etmek
On Sekizinci Bâb	Allah Yolunda Sabahlamak ve Gecelemek
On Dokuzuncu Bâb	Savaştan Kaçmanın Günahı
Yirminci Bâb	Amellerde ve Bilhassa Cihâd Hususunda Ecir ve Sevabın Halis Niyetle Olması
Hâtime	

Müellif hadisleri aktarırken bunların bazılarında hadislerin senedinin zayıf olduğuna da değinmiştir. Misâlen, Ebu Ya'lâ Ebu Sa'îd b. Hâlid tarikiyle muhtasar olarak Enes'ten [b. Mâlik] rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: Kim deniz

kenarında bir gece gözcülük yaparsa, evinde bin sene ibadet etmesinden daha faziletlidir."[165] Hadisi için "فهو ضعيف" ibaresini kullanarak hadisin zayıf olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla müellifin, fikirlerini desteklemek için kullandığı araçların kusurlu olmasını söylemekten geri durmadığı anlaşılmaktadır. Bunun yanında, bir hadisi zikrettiğinde onun bazen sadece bir tarikini verir ancak "pek çok muhaddis müsned adlı eserlerinde bu hadisi zikretmiştir."[166] ibaresi düşerek aslında hadislerin başka tariklerinin de olduğuna, kendisinin yalnızca bir tarikini verdiğine işaret etmektedir.

Müellifin bilesin ki ifadelerinden sonra dua cümleleri ve sultana nasihat etme yönünde bir tavrının olduğu yukarıda belirtilmişti. Nadiren de olsa "nasihat, bilesin ki" şeklinde de kullanımları da görülür.[167] Bunun yanında, "şaşırtıcı fayda" diyerek zikrettiği hadis de bulunmaktadır.[168] Bir başka hadiste "büyük fayda" diyerek hadisi aktarır.[169] Bu hadisten hemen sonraki sayfada ise ilginç bir şekilde yara tedavisi tarif ederek "bir diğer önemli fayda" şeklinde bir kısım bulunmaktadır.[170]

Molla Arab metnin akışında bazen aralara girerek fıkhî konuları tartışır, ulemanın görüşünü ve kendi görüşünü açıklar. Örneğin, savaştan kaçmanın caiz olmadığını ve nasıl bir cezasının olduğunu aktarırken, tek başına toplu bir düşmana savaşma meselesine değinmiştir. Buna göre kişinin tek başına bir birliğe karşı savaşmayıp, geri çekilmesi caizdir.[171] Bunun yanında zaman zaman ayetlerin tefsirini yaptığı da görülür. Örneğin metnin başlarında Tevbe Sûresi'nin 111. ayetinin tefsirini yaptığı görülür.[172] Tefsir yaparken diğer ayetlerden de delil getirmeyi ve zaman zaman lafzî tefsire girdiği dikkatlerden kaçmamaktadır.

3.3. Eserin Önemi ve Oturduğu Bağlam

İlk olarak eserin yazıldığı tarih problemi ele alınmalıdır. Eserin ne zaman yazıldığı eserde belirtilmediğinden dolayı tam olarak tesbiti zorlaşmıştır. Ancak onun Bayezid ile beraber

[165] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 61[b]
[166] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 61[a]
[167] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 25[b]
[168] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 68[a]
[169] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 68[b]
[170] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 38[a]-39[b]
[171] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 43[a]
[172] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 3[b]-4[a]

Modon Seferi'ne (1500) katıldığı bilinmektedir. Seferden sonra İstanbul'da bir süre kalıp Halep'e dönmüştür. Bu dönemde Halep'te en az üç sene kaldığı kesindir. Taşköprülüzâde ve İsmail Beliğ'e göre sekiz, Mehmed Mecdî'ye göre üç yıl kalmıştır.[173] Bu bilgiden hareketle Molla Arab'ın en erken 1504 yılında yeniden İstanbul'a geldiği tahmin edilebilir. Sekiz yıl esas alınırsa da 1509'da gelmiş olacaktır. Zikredilen bilgilerden Molla Arab'ın bu tarihlerden itibaren İstanbul'da olduğu ve eserin İstanbul'da yazıldığı anlaşılır. Eserin ithaf paragrafında müellif eserini Sultan Selim'e ithaf ettiğini söylerken II. Bayezid'i "merhûm" olarak anmaktadır. II. Bayezid'in 1512'de vefat ettiği göz önüne alınırsa eserin 1512-1514 yılları arasında telif edildiğini rahatlıkla söylemek mümkündür.

Eserin önemi Osmanlılar ile Safevi ilişkilerinin kritik bir noktaya geldiği bir dönemde yazılması ve Molla Arab'ın Sultan Selim'i cihada teşvik etmesinde aranmalıdır. Molla Arab yukarıda da belirtildiği üzere hem II. Bayezid hem Yavuz Sultan Selim hem de Kanunî Sultan Süleyman dönemlerinde padişahların maiyetinde bulunmuş, onlarla beraber seferlere iştirak etmiş, padişahlar tarafından sohbetleri ve sözleri dinlenen bir zât olmuştur. İpşirli de çalışmasında İslam ve Osmanlı geleneklerinde sultanların âlim ve şâirleri himâye edip, onlarla sefere çıkma, istişâre etme, saray ve medreselerde görevlendirildiklerine işaret ederek meseleye dikkat çekmektedir.[174] Sultan Selim bu kritik atmosferde ulemanın da desteğini alarak çıkacağı seferi dinen de meşrulaştırmak istiyordu. Bu noktada ulemanın her kesiminden fetva istediğini belirtmiştik.

Molla Arab uzun yıllar Halep civarında yaşamış bir âlim olması hasebiyle hem bölgeyi çok iyi bilen hem de Safevi tehlikesini yakından bizzat müşahede eden ve bölgedeki amansız Şia propagandasına karşı var gücüyle mücadele eden bir âlim olmuştur. Molla Arab Halep civarında Sünnîliğin korunması adına önemli işler başarmıştır. Şöhreti bütün Arap diyarında yayıldığı ve sevildiği için onun bir nebze de olsa Şiîliğin yayılmasını sekteye uğrattığı söylenebilir. O bu mücadelesinde canından olmaktan da kıl payı kurtulmuştur. Elçilik heyeti tarafından uğradığı suikast da aslında Molla Arab'ın Sünnîlik için kritik rolüne işaret etmektedir. Bu noktada Sultan Selim ile aynı kaygıları taşıdıkları rahatlıkla söylenebilir. Nitekim Sultan Selim de şehzadelik dönemlerinden itibaren İstanbul'a sürekli mektuplar göndermek ve Safevi tehlikesinden

[173] Tahsin Özcan, "Molla Arap" (İstanbul: DİA, 2020).
[174] Mehmet İpşirli, "Sltan II. Bayezid Devri Uleması ve İlim Hayatı", içinde *Sultan II. Bayezid Dönemi ve Bursa*, 2. (Bursa: Gaye Kitabevi, 2019), s. 26-27.

bahsetmek suretiyle bu tehlikeye dikkat çekmekteydi. Üstelik, bu sorun Selim'e göre bir an evvel halledilmesi gereken bir sorun idi. Nitekim, Şah İsmail taraftarları günden güne artmaktaydı. Bu desteğin önemli bir kısmı da Anadolu topraklarından sağlanmaktaydı. Dolayısıyla Safevi tehdidi Osmanlı Devleti için siyasî ve dinî olmakla kalmamış, Osmanlı Devleti'nden bizzat insan gücü kaybına da yol açmıştır.

Eserin telif edildiği dönem Osmanlı Devleti'nin siyasî olarak atağa geçtiği bir dönemdir. 1495'te Cem Sultan'ın ölümüyle birlikte Osmanlılar daha atak bir siyaset izlemeye başlamıştı. Tabi Avrupa'da Venedik, Macarlar, Papalık, Lehistan, Fransa ve bir yandan Hind Denizi'nde aktif olmaya başlayan Portekiz gibi önemli düşmanlar bulunmaktaydı. Doğuda ise Memlükler ve Safevi tehdidi Osmanlıları zor durumda bırakmaktaydı ve Doğu'daki tehdit daha ciddi boyutlara ulaşmıştı. 1485-1491 arasında Memlükler ile yapılan savaşlarda alınan art arda yenilgiler Osmanlıların Fatih döneminden kalan güçlü imajına gölge düşürmüştü. Bir yandan Safevi propaganlarına karşı Osmanlıların yetersiz kalmaları ve Safevi taraftarlarının günden güne artması Osmanlı saltanatı için ciddi bir tehdit oluşturacaktı. Bilhassa 1510 yılında patlak veren Şahkulu Baba Tekeli'nin isyanının bir türlü bastırılamaması Osmanlıların içinde bulundukları zafiyeti çok açık bir şekilde gözler önüne sermişti. Dolayısıyla bir Doğu seferinin icrası aciliyet kesbetmişti. Bu ortamda, Molla Arab Doğu'daki problemleri bizzat müşahede etmiş bir âlim olarak Sultan Selim'i doğrudan Doğu'ya sefer yapmaya yönlendirmesi önemlidir. Molla Arab'ın Safevileri tekfir edip, sultanı Safeviler üzerine cihada teşvik etmek maksadıyla yazdığı eser kritik bir dönemde yazılmış olması ve müellifinin de Sultan Selim tarafından mühim bir zât olarak kabul edilmesi nedeniyle mühimdir. Nitekim Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd* adlı eserinde, ayetler, hadisler, sahabe kıssaları, İslam tarihinden bazı hikâyeler ve şiirler yazmak suretiyle var gücüyle sultanı cihada teşvik etmiş ve bu vücûbiyetin Sultan Selim üzerinde olduğunu net bir şekilde ifade etmişti.

Sultan Selim'in bu büyük tehdide karşı sessiz kalması beklenemezdi. Ancak yine de sefere çıkmadan önce Sultan Selim onu yolundan döndürmek ve fesadı yaymasını engellemek maksadıyla ona çeşitli mektuplar göndermiştir. Neticede Safeviler farklı ve ulemaya göre tekfir edilmesi gereken bir mezhebi benimsemişlerse de Müslüman oldukları iddiasında olan bir devletti. Dolayısıyla Sultan Selim kendisini bu yoldan döndürmek için ikaz etmektedir. Sefere çıkmadan Sultan Selim'in Şah İsmail ile

mektuplaşmaları kaynaklarda mevcuttur. Bu mektuplaşmaların birinde Sultan Selim Kılıç isimli casusunu göndererek, Doğu topraklarında zındıklığı, ilhâdı yaydığını, saltanatı hevâsına kurban ettiğini, şeriata karşı geldiğini, haramı helal saydığını (başkalarının karısını), değerli insanların kanlarını akıttığını, mescitleri ve minberleri yıktığını, Peygamber soyundan gelenlere ihanet ettiğini, Mushaf-ı şerifleri pislik içine attığını, Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer'e sövdüğünü ifade edip, kendisinin mazlumların yanında olduğunu, şeriatı savunmak adına üzerine doğru harekete geçtiğini ve tövbe ettiği ve topraklarını Osmanlı toprağı kabul ettiği takdirde bir sorun olmayacağını, kabul etmezse Allah'ın takdirin sonucunu göstereceğini ifade etmesi onun zikredilen Sünnî İslam'ın muhafızlığı vazifesini üstlendiğini göstermektedir.[175]

Molla Arab'ın eserinde ideal Müslüman hükümdarının tasvirini yaparken, Sultan Selim'i Sünnîliğin muhafızı, İslam'ın koruyucusu olarak takdim etmektedir ve Selim'i şu sözleriyle tavsif etmektedir:

> *"Bu risaleyi sultan el-'azam, el-müeyyed, el-mansûr, el-mu'azzam, sultanların sultanı, Arap ve Acem'in meliklerinin sultanı, tüm ümmet için Allah'ın yeryüzündeki gölgesi, kılıç ve kalem sahibi, hakkın ve ilmin sancağını yükselten, İslam'ın ve Müslümanların destekçisi, ilim ve fazilet ehlini bir bayrak gibi yükseklerde tutan, fukaranın barınağı, gariplerin sığınağı, himaye, koruma, cömertlik yapmak suretiyle eşrafın yardımcısı, döneminde ilmin ve hikmetin yayılmasının umulduğu, güzel ahlaka sahip olanları ve hakikat ehlini destekleyen, kara ve denizde pek çok uzak bölgede fetih yapmasının ümit edildiği, Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yolunda gidip devamlı fetihler yapacak olan Sultan b. Sultan b. Sultan el-melik el-muzaffer Selim Şah b. el-merhûm Sultan Bayezid b. el-merhûm Sultan Mehmed Han'a (Allah yardımcısı ve koruyucusu olsun) ithaf ettim."*[176]

Bu paragraftaki ifadeler Sultan Selim'in Müminlerin İmamı,[177] İslam'ın halifesi, koruyucusu ve Müslümanları içine düştüğü fitneden kurtaracak yegâne kişi olarak gösterildiğini açık bir şekilde ortaya koyar. Bu ifadelerden sonra da cihad için motivasyon sağlayan birtakım dualar edilmiştir ve şöyledir:

---

[175] *Haydar Çelebi Rûznâmesi*, s. 43-44.
[176] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 2^{a}-2^{b}
[177] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 51^{a}

> "*Ona büyük bir fetih nasip et. Kâfire karşı kılıcını çok uzun eyle. Ömrünü uzun eyle. Mizan terazisinde hasenâtını ağır eyle. Gücünü hak ile kuvvetlendir. En korkulu günde (mahşer) onu emin kıl. Dağların kum tepelerine dönüştüğü günde onu Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sancağı altında topla ve şefaatine nail et, onu havz-ı kevserden sulandır. Onu cennetlerine emin olarak dahil et.*"[178]

Müellifin aşikârâne bir biçimde belirttiği üzere Sultan Selim'in daima kâfirlerle savaşması gerektiğine işaret edilmektedir. Bu mücadelesi için de onun güçlenmesi ve zaferler kazanması adına dua edilmektedir. Molla Arab Osmanlıların cihad mesuliyeti yerine getirmesi hasebiyle istikamet yolundan gideceğini, devlet işlerinin de bir düzen içerisinde işleyeceğini fikrine sahiptir. Dolayısıyla sultanın ve devletin varlık gerekçesi cihadla irtibatlandırılmıştır.[179]

Eserin mukaddimesinde de cihadın farz olduğu belirtilir. Gerekçesi ise kâfirin (Safevilerin) zulmünü durdurmak, inatçıları ortadan kaldırmak, fesat sancağını izâle ederek İslâm sancağını ikâme etmek ve yıkılan beldeleri imâr etmektedir.[180] Burada da cihadın farz-ı kifâye olduğu belirtilmiş ve bu farîza bütün Müslümanların hâmisi olarak Sultan Selim'e hamledilmiştir. Sultan Selim'in ordusuyla cihad vazifesini ifâ etmesiyle de tüm Müslümanlar üzerinden bu farz kalkacaktır.

Molla Arab eserinin mukaddimesinde ilginç bir şekilde nefisle cihadın en büyük cihad olduğuna vurgu yapmaktadır. Bunun da kişinin arzularına karşı mücadele etmesi anlamına geldiğini ifade etmektedir.[181] Dikkat çekici bir şekilde müellif hâtime kısmında da dünya hayatının sonsuz olmadığını, binlerce yıl yaşansa da kaçınılmaz bir sonla hüküm giyileceğini (ölüm), toprak altında dünyalık lezzetlerin geride kalacağını belirtmektedir. Sonraki ifadelerde ey nefis seni aldatacak olan şeylere aldanma diyerek, Allah'tan yüz çevirenlerin ateşler içinde yanacağını, nefsiyle cihad edenlerin ise mutluluğa kavuşacağını söylemektedir.[182]

Kavak, Molla Arab'ın nefisle ilgili bu ifadeleriyle Sultan Selim'i ikaz ettiğini ve nefisle cihad üzerine düşünüp, ömrünü buna göre idâme ettirmesi gerektiği tavsiyesinde

---

[178] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 2[b]
[179] Özgür Kavak, "Cihaddan Devşirilen Meşruiyet: es-Sedâd fî fazli'l-cihâd Yahut Yavuz Sultan Selim'in Bir İslam Gazisi Olarak Portresi", *Millî Mecmûa*, sy 11 (2019): s. 8.
[180] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 3[a]
[181] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 3[a]
[182] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 90[b]-91[a]

bulunduğunu belirtmiştir.[183] Kavak bu ifadelerin hâtimede geçtiğini ifade etmektedir fakat muhtemelen gözden kaçırmış olacak ki benzer ifadelerin mukaddime de geçtiğine dikkat çekmemiştir. Sultan Selim'in babasını tahttan indiren bir padişah olması ve hatta hal edildikten sonra babasının hasta hâliyle Edirne'ye giderken hastalığının artıp yolda hayatını kaybetmesi Molla Arab'ı bu uyarıları yapmaya sürüklemiş olabilir. Şunu da ifade etmek gerekir ki Molla Arab Sultan Selim'in babası II. Bayezid döneminde de İstanbul'da bulunmuş, II. Bayezid onun sohbetlerine katılmış ve kendisine hediyeler takdim etmiş, Molla Arab da II. Bayezid adına bir bir kitap telif etmiştir. Hatta Molla Arab II. Bayezid döneminde yapılan seferlere de katılmıştı. Bütün bunlar açık bir şekilde Molla Arab ile II. Bayezid arasında sıkı bir dostluk ve muhabbetin olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Sultan Selim'in babasını tahttan indirmesini ve babasının hasta haliyle yolda hayatını kaybetmesini tasvip etmeyen Molla Arab kendisine dikkatli olması konusunda uyarılar yapmış olmalıdır.

Müellif metni Arapça yazmasına rağmen cihad vazifesi için neredeyse her yerde "gaza" kelimesini kullanmıştır. Arapça'da savaş (kıtâl) sözcüğü için üç kavram kullanılır. Birincisi gazve, ikincisi cihad, üçüncüsü ise ribâttır. Aslında gazve sözcüğü düşman üzerine hücum edip geri çekilmek anlamını taşımaktadır. Cihad düşmanla bizzat savaşmaktır. Ribât ise Müslümanların topraklarını korumak maksadıyla sınırlarda gözcülük yapmaktır. Araplar Osmanlıların "gazi" olarak kullandıkları ve bütün Osmanlı kaynaklarına geçen kelime yerine genelde mücâhid veya murâbıt kavramlarını tercih etmektedirler.[184] Osmanlılarda bu kavramın tüm kıtâl çeşitlerini şâmil olacak biçimde geniş bir anlamda kullanıldığı dikkatlerden kaçmamalıdır. Emecen'e göre, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren ise gaza terimi yaygın olarak kullanılmış ancak kuruluş döneminde gerçek anlamıyla cihâd anlaşılmamakla birlikte kavrama ilerleyen zamanlarda yüksek manevî değerler atfedilmiştir.[185]

Eserde "Ey Müslümanlar topluluğu" (يا معشر المسلمين) ifadesinin kullanılması da dikkate şâyândır. Bu ifadenin ardından "Bilesiniz ki her kim ahirette kurtuluş istiyorsa

[183] Kavak, "Cihaddan Devşirilen Meşruiyet: es-Sedâd fî fazli'l-cihâd Yahut Yavuz Sultan Selim'in Bir İslam Gazisi Olarak Portresi", s. 9.
[184] Kavak, s. 10.
[185] Feridun M. Emecen, *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikleri Dünyası* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2012), s. 135-136.

nefsini ashâb-ı kirâmın yaptığı gibi Allah yolunda feda etsin."[186] Buradaki hitap bütün Müslümanları ilgilendirmektedir. Müellif bir yandan Müslümanların hâlifesi ve koruyucusu konumunda gördüğü cihâd vazifesini yüklerken bir yandan da tüm Müslümanları da cihâda teşvik etmesi ve onlar üzerindeki mükellefiyeti belirtmesi önemli bir detaydır. Eserde Müslüman gazilerin ifâ ettikleri cihad vazifesinin yağma ve işgalden farklı uhrevî yönüne ve büyük bir ibadet olduğu vurgulanmaktadır.[187] Tüm Müslümanlara hitaben "Ey mümin gaziler, ey Seyyidü'l-Mürselîn Hz. Muhammed'in (Salat ve selam O'nun ve bütün peygamberlerin üzerine olsun) dinine hizmet edenler!"[188] ifadeleri yer alırken bir yandan da onları teşvik ve tergîb ettrmek adına vurucu cümleler kullanılmaktadır: "Ey gâziler, Allah'ın gazabından korkmak yerine yenilgiden kaynaklı aşağılanmadan mı korkuyorsunuz?"[189]

Molla Arab'ın ifadelerinde Osmanlıların İslam'ın âleminin hâmisi olduğu belirtilmektedir. Bu görüş XVII. yüzyılın ortalarındaki bir mesele ile de desteklenmektedir. Emecen'in yaptığı bir çalışmada, 1657-1658 yıllarında İstanbul'da olan bir İsveç elçisi İstanbul'a gelen bir Babür elçisinden bahseder. Babür elçisi Safevileri ortadan kaldırmak için Osmanlılara ittifak teklif etmek için gelmiştir. Ancak şeyhülislam aradaki barışa işaret ederek bu teklife yanaşmamıştı. Oysa bu yalnızca bir bahaneydi. İttifak teklifinin asıl kabul edilmeme sebebi Safevilerin yıkılması durumunda Osmanlıların Babürler ve Özbeklerle sınırdaş olacağı, aynı mezhepten olan bu devletlerin komşu olmaları hâlinde de Mekke üzerinde koruma iddiasında bulunacak olmaları keyfiyeti idi.[190] Bu durum Osmanlıların kendilerini İslam âleminin merkezinde gördükleri hilafet anlayışını devam ettirdiklerine delalet etmektedir. Ulemanın iki Sünnî devletin karşı karşıya gelmesindense Safevi Devleti'nin varlığını sürdürmelerini tercih etmeleri ise Osmanlı tarihinin en ilginç vakalarından biri olarak gözükmektedir.

Osmanlılar dini anlayışlarına aykırı olarak gördükleri Safevileri 1514 Çaldıran Savaşı'nda mağlup ederek ideolojilerini sağlamlaştırmışlar, Sünnî İslam'ın temsilcileri

[186] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 36^{b}-37^{a}
[187] Kavak, "Cihaddan Devşirilen Meşruiyet: es-Sedâd fî fazli'l-cihâd Yahut Yavuz Sultan Selim'in Bir İslam Gazisi Olarak Portresi", s. 10.
[188] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 89^{a}-89^{b}
[189] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 85^{b}
[190] Feridun M. Emecen, "Hilafetin Devri Meselesi Şaban-ı Şifaî ve Şehrizâde Mehmed Said'in Görüşleri Üzerine Yorumlar", içinde *Osmanlı'nın İzinde: Prof. Dr. Mehmet İpşirli Armağanı*, c. I (İstanbul: Timaş Yayınları, 2013), s. 562.

iddiasını taşımaya başlamışlardır. Sünnî İslam'ın koruyucusu olma misyonu artık yeni bir devrin başlangıcıydı ve Osmanlıların takınacakları tavır bundan sonraki süreçte bu yeni misyona göre şekillenecekti.[191] Bu misyon ile zamanla katı bir Sünnî anlayış hâkim olacak, siyasî ve sosyal hayatta da önemli değişiklikler meydana gelecekti.[192] Şunu da ifade etmek gerekir ki hilafetin Selim'e devredildiği görüşü Türk toplumu tarafından benimsenmiştir. Ancak akademik çalışmalar bu görüşün akademik çevrelerce kabul görmediğine işaret etmektedir. Sümer, Barthold'un konuyla ilgili çalışmasından sonra Avrupa ilim dünyasında hilafetin devredildiği meselesinin tamamen önemini yitirdiğini belirtmektedir.[193]

Osmanlı Devleti'nin Sünnî İslam'ın koruyucusu olarak kendisini tavsîf etmesi ve diğer tarafta da Şiî Safevilerin bulunması akıllara İslam devletinin nasıl olması gerektiği, hangisinin doğru olduğu sorusunu getirmektedir. Eserde Hulefa-yı Râşidîn halifelerinden, sahabîlerden bahsederken hepsi için ayrı ayrı ihtiram ve dua içeren "radıyallahu anhu", "kerremallahu vechehu" gibi kullanımlar görülür. Ancak bir yerde Muaviye b. Ebu Süfyan'ın ismi geçmekte ve onun için "radıyallahu anhu" cümlesi kullanılmamaktadır.[194] Muaviye b. Ebu Süfyan'ın bir sahabî olmasına rağmen onun için "radıyallahu anhu" kabilinden ifadeler kullanmaması müellifin düşünüş biçimine ve İslam devleti/hilâfet anlayışına dair bir ipucu verir. Nitekim Hz. Ali ile 657 yılında yapılan Sıffin Savaşı ve devamındaki gelişmelerle Muaviye b. Ebu Süfyan'ın iktidarı ele geçirmesiyle hilafetin bundan sonra veraset yoluyla Emevî hanedanına geçmesi önemli bir ayrıntıdır. Esasen İslam devletinin nasıl olması gerektiği konusu ihtilaflıdır. Kur'an-ı Kerim'de ve hadis-i şeriflerde muayyen bir devlet portresi yerine belli konulara dâir ahkam vazedilmiştir. Bu ahkâmın tamamına da şeriat denmektedir. Şeriatın uygulanması için de başta bir hükümdarın/halifenin bulunması zorunludur. Yaşayan İslam'ın kendisi olarak Hz. Peygamber dönemindeki İslam Devleti'nin ideal İslam Devleti olduğu söylenebilir. Hz. Peygamber hicretten sonra kendisine gönderilen vahye uygun olarak bir devlet teşekkül ettirmiş ve bu teşekkülün başarısı da 625 yılı sonrasında vukua gelen

[191] Feridun M. Emecen, *Osmanlı Klasik Çağında Hilafet ve Saltanat* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2020), s. 167-168.
[192] Emecen, s. 171.
[193] Faruk Sümer, "Yavuz Sultan Selim Halifeliği Devraldı Mı?", *Belleten Dergisi*, sy 56 (1992): s. 676-677.
[194] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 64^{a}-64^{b}

direnişlerle kendini göstermiştir.[195] Hodgson'a göre, Hz. Peygamber dönemi haricinde gerçek manada başka bir İslam devleti yoktur. Hulefâ-yı Râşidîn Dönemi'ndeki halifeler ise ashâb arasında en muteber, en önde gelenler olduğundan Hz. Peygamber'in İslam Devleti'ne en yakın olanlardır, ancak bunlar da gerçek anlamda, ideal İslam devleti değillerdir. Hz. Peygamber bir Arap devletler topluluğu kurmuştur. Rasûlullah çeşitli bölgelere Kur'an ve İslam'ın prensiplerine hâkim kişiler göndermekteydi. Dolayısıyla ihtilaflı durumlarda Kur'an'ın hükümlerine göre hüküm verebilecek kişilerin gönderilmesi de aslında bir Kur'an ve sünnetten beslenen bir devlet ve devlet anlayışı olduğuna işaret eder. İslam dini yalnızca bireysel olarak Allah'a itaat etmekten ibaret değildir. İslam aynı zamanda bütün Müslümanlar arasında bağ kuran bir sözleşmedir. Dolayısıyla Hz. Peygamber vefat etse bile kurmuş olduğu model onun en yakınları tarafından yani ashabı kontrolünde devam ettirilecekti.[196]

Hz. Peygamber'in vefatıyla birlikte Müslümanlar arasında çok ciddi bir kriz vukua gelmişti. Müslümanlar peygamberlerini kaybetmenin yanında, herhangi bir mesele olduğunda soru soracakları ve neye göre davranacaklarını sordukları idarecilerini de kaybetmiş oldular. Dolayısıyla bu sorunla baş edebilmek ve yeni hâsıl olan ihtiyaçlara cevap verebilmek için gelecekteki İslam devleti oluşturulmaya başlandı ve İslâmî devlet olmanın temel ölçüsü Hz. Peygamber dönemi ve onun halifeleri olan Hulefâ-yı Râşidîn dönemi kabul edildi.[197]

İslam tarihinde Müslüman idareciler saltanatlarının meşruiyetini sağlamak adına "halife" unvanını kullandılar. Halife unvanını kullanan hükümdarların Emevî-Abbasî hilâfetinden de meşruiyetlerini sağlamlaştırmak adına onay almaları ise ilginç bir konudur.[198] Osmanlılarda da erken dönemlerdeki padişahlar için halife unvanının kullanıldığı görülür. Hatta Orhan Bey için dahi halife unvanları kullanıldığı görülür.[199] Osmanlı geleneğinde Allah'ın hilafeti nasip ettiği yönündeki düşünce Fatih dönemine gelindiğinde iyice yerleşmiş hâldeydi ve dolayısıyla da bu unvanları kaynaklarda görmek

[195] Zahit Atçıl, "Bir Serüven Olarak İslâm Tarihi: Marshall G.S. Hodgson Ve İslam'ın Serüveni", *İslam Araştırmaları Dergisi*, sy 43 (2020): s. 185.
[196] Marshall G.S Hodgson, *İslâm'ın Serüveni*, çev. Metin Karabaşoğlu, c. I (İstanbul: İz Yayıncılık, 1995), s. 129-142.
[197] Emecen, *Osmanlı Klasik Çağında Hilafet ve Saltanat*, s. 17-18.
[198] Emecen, s. 19.
[199] Emecen, s. 26-27.

tabiîdir.[200] İdris-i Bitlisî 1507'de tamamladığı *Heşt Bihişt* adlı eserinde II. Bayezid'in dört halifeyle eşit olduğunu söylemesi dikkat çekicidir.[201] Emecen Sultan Selim'in Memlükleri yıkıp, Abbasî hilâfetini Osmanlı kontrolüne girmesi sonucunda büyük bir kırılmanın vâki olmadığına dikkat çekerek, bu unvanın alışılmış tarihî zeminini vurgular.[202] Ancak Sultan Selim'in kutsal toprakları ele geçirmesiyle hilafet yeniden formüle edilecektir. Sultan Selim ile hilafet lafızları arasında "Hâdimü'l-Harameyn" dâhil olmuştur. Gelecekte hanedan ve siyasî krizler vuku bulduğunda dinî-siyasî köklere inilecek bir anlayış getirilecektir.[203] Kanunî dönemine gelindiğinde ulemanın devletin "İslamîleştirilmesi" adına hilafetin devri meselesinde yeniden bir tanımlama çabasının olduğu görülür. III. Mehmed döneminde Hulefâ-yı Râşidîn devrindeki heyet ile halife seçilmesi mevzusu gündeme gelir. Dolayısıyla III. Mehmed'e karşı oluşan muhalefet sebebiyle Şeyhülislam Sunullah Efendi'nin tahta çıkma amacının olduğu iddia edildiğinde hilafetin efdaliyet ile olduğu ortaya atılmıştı. Oysa bundan önceki söylemlerde hilafetin sultan tarafından istihkak ile elde tutulduğu söylenmekteydi. Burada ise efdaliyet ve halifeliğin tayini gündeme gelmiştir. Emecen bu noktanın Osmanlı hilafet anlayışı içinde asıl kırılma noktası olduğunu ifade etmektedir. Bu da babadan oğula tevarüs eden saltanat sistemi için önemli bir meydan okuma niteliği taşımaktaydı.[204]

[200] Emecen, s. 31.
[201] Emecen, s. 33-34.
[202] Emecen, s. 36.
[203] Emecen, s. 38-39.
[204] Emecen, s. 61-62.

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nin 15. Yüzyıl sonları ile 16. Yüzyıl başlarında içinde bulunduğu vaziyetin göstermiş olduğu üzere hem Avrupa'daki düşmanlarla hem de Doğu'daki iki önemli düşmanla hesaplaşmak gerekmekteydi. Avrupa'daki tehdit II. Bayezid döneminde kısmen halledilebilmişti. Ancak Doğu'da hem Osmanlıları art arda mağlubiyete uğratarak onların karizmasını sarsan Memlükler hem de Akkoyunlu Devleti'nin yıkılış sürecine girmesi dolayısıyla onlardan oluşan boşluğu doldurmaya başlayan ve gittikçe güçlenen Safevi tehdidi söz konusu idi. Bu iki problem de Yavuz Sultan Selim tarafından masaya yatırılacaktı. Memlüklerin Osmanlılar tarafından yıkılışı ile bu problem kökünden halledilecek, Osmanlılar Suriye, Mısır ve Arabistan'a hâkim olacaktı. Dolayısıyla Yavuz Sultan Selim'in Osmanlıların zedelenen imajını yeniden güçlendirdiği söylenebilir.

Safeviler ise 16. Yüzyıl başlarında Anadolu'nun doğusunda çıkardıkları isyanlarla Osmanlıların Doğu sınırlarını yangın yerine çevirdiler. Bu problemin halledilmesi çok büyük bir aciliyet kesbetmişti. I. Selim şehzadeliği döneminde Safevilerle mücadele konusunda önemli tecrübeler kazanmıştı. Her ne kadar babası II. Bayezid'i bu konuda sık sık uyarsa da gerekli tedbirler bir türlü alınamamıştı. Üstelik, bir türlü bastırılamayan Şahkulu İsyanı (1510) da devletin içinde vahameti göstermesi açısından çok önemlidir. Osmanlı sadrazamı Hadım Ali Paşa'nın da bu mücadeleler neticesinde hayatını kaybetmesi krizin ciddiyetini gözler önüne serer. Şehzade Ahmed'in Şahkulu'na karşı başarısız olması I. Selim'in tahta geçme konusunda işine yaracaktı. Daha şehzadeliği döneminde başarılı seferler düzenleyen Selim'in gerek üst düzey devlet görevlilerinden gerekse de yeniçerilerden destek gördüğü kaynaklarda açıkça zikredilmektedir.

Selim Safeviler konusunda mücadelesini sürdürürken onunla aynı gâyeleri taşıyan bir diğer zât ise Molla Arab idi. Onun mücadelesi kılıçla değil kalemle verilmekteydi. Molla Arab kolaylıkla tahmin edilebilir ki Osmanlı Devleti'nde cereyan eden hadiselerin farkındaydı. Üstelik, Safevilerin Anadolu'nun doğusunu karıştırdığı dönemde Halep'te bulunması onun bu tehlikeyi daha yakından fark etmesini ve anlamasını kolaylaştırmış bir etken gibi gözükmektedir. Biyografisine bakıldığında çok aktif bir âlim olan Molla Arab'ın Osmanlı padişahlarının maiyetinde bulunduğu ve onlardan hürmet gördüğü anlaşılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, padişahlar üzerinde etkili bir âlim olduğu

yorumu yapılabilir. Molla Arab'ın bizzat seferlere iştirak etmesi ve bu seferlerde askerleri coşturan bir pozisyonda bulunması onun dinamik, atılgan karakteri hakkında önemli fikirler edinmeyi sağlar. Bu açıdan Sultan Selim ile benzer bir yapıya sahip oldukları da söylenebilir.

Molla Arab'ın Halep'te Safeviler aleyhinde verdiği vaazlar gerekçesiyle Memlüklerle görüşen Safevi elçilik heyetinden bir zât tarafından öldürülmeye çalışılması meselenin ne kadar kritik bir hâl aldığını gösterir niteliktedir. Ayrıca bu girişim, Molla Arab'ın önemine de işaret etmektedir. Safeviler için büyük bir tehdit olarak algılanmış olacak ki devleti temsil eden şahıslar tarafından öldürülmek istenmiştir. Burada, Molla Arab'ın mücadelesindeki başarısına da dikkat çekmek gerekir.

Suikast teşebbüsünün ardından İstanbul'a dönen Molla Arab muhtemelen burada da Safeviler aleyhindeki mücadelesini Sünnî bir âlim olarak sürdürmüş olmalıdır. Yavuz Sultan Selim iktidarı ele aldığında da onun *es-Sedâd*'ı yazması bu düşünceyi destekler niteliktedir. Yavuz Sultan Selim'in Şiî Safevilere karşı Sünnîlerin müdâfisi olarak görülmesi Osmanlılarda yeni bir sayfanın başlangıcı olacaktı. Eserde Sultan Selim bütün Müslümanların lideri ve koruyucusu olarak takdim edilir ve kendisine üzerine düşen yüce gâyeleri, cihad vazifesini ifâ etmesi gerektiği hususu ele alınır. *Es-Sedâd*'da cihadın ayetlerde, hadislerde aktarılan bütün faziletlerine değinilir. Görevini yerine getirmeyenler için ise korkutucu ifadeler kullanılır. İslam büyüklerinin hikâyeleriyle tezyin edilen eser, şiirlerle de desteklenir.

Sonuç olarak, II. Bayezid hatta Fatih dönemdeki siyasî olayların mahiyetlerini ve II. Bayezid döneminin sonlarında devletin içinde bulunduğu müşkül durumu, Sultan Selim'in mücadelesini ve şahsiyetini kavramak Molla Arab'ı ve eserini anlamlı kılacaktır. Sultan Selim'in şehzadeliği döneminde ordusuyla, Molla Arab'ın da aynı zaman dilimlerinde vaazları ve ilmiyle Safevilere karşı mücadele etmesi oldukça anlamlıdır.

BİBLİYOGRAFYA

Akkılıç, Yılmaz. *Bursa Ansiklopedisi*. C. III. Bursa: Burdef Yayınları, 2002.

Allouche, Adel. *Osmanlı-Safevî İlişkileri, Kökenleri ve Gelişimi*. Çeviren Ahmet Emin Dağ. 1. İstanbul: Anka Yayınları, 2001.

Atçıl, Zahit. "Bir Serüven Olarak İslâm Tarihi: Marshall G.S. Hodgson Ve İslam'ın Serüveni". *İslam Araştırmaları Dergisi*, sy 43 (2020): 183-93.

Bağdatlı İsmail Paşa. *Hediyyetü'l-ârifîn esmâü'l-müellifîn ve âsârü'l-musannifîn*. Nşr. Kilisli Muallim Rıfat - İbnülemin Mahmud Kemal. 3. bs. C. I. Tahran: Mektebetü'l-İslâmiyye, 1967.

Baykal, Kâzım. *Bursa ve Anıtları*. 2. bs. İstanbul: Cenkler Matbaacılık, 1982.

Celalzâde Mustafa. *Selim-nâme*. Haz. Ahmet Uğur - Mustafa Çuhadar Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990.

Cezar, Mustafa. *Mufassal Osmanlı Tarihi*. C. II. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2011.

Çıpa, H. Erdem. *Yavuz'u Yaratmak: Osmanlı Dünyasında Saltanat Veraseti, Meşruiyet ve Tarihi Hafıza*. Çeviren Zeynep Rona. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2019.

Demir, Uğur. "Hilafetin Osmanlıya Devri Meselesi ve Buna Dair Bir Literatür Değerlendirmesi". *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, sy 40 (2019): 87-142.

Ebü'l-Hayr İsamüddin Ahmed Efendi Taşköprüzade Ahmed Efendi. *Tercüme-i Şekaik-i numaniyye*. Çeviren Mecdî Efendi. İstanbul: Dârü't-tıbâati'l-âmire, 1269.

Emecen, Feridun. *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)*. 2. bs. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2016.

Emecen, Feridun M. "Hilafetin Devri Meselesi Şaban-ı Şifaî ve Şehrizâde Mehmed Said'in Görüşleri Üzerine Yorumlar". İçinde *Osmanlı'nın İzinde: Prof. Dr. Mehmet İpşirli Armağanı*, C. I. İstanbul: Timaş Yayınları, 2013.

———. "II. Bayezid Devriyle İlgili Meselelere Dair Yeni Bakışlar". İçinde *Sultan II. Bayezid Dönemi ve Bursa*. Bursa: Gaye Kitabevi, 2017.

———. "İhtilalci Bir Mehdilik Hareketi Mi?: Şahkulu Baba Tekeli İsyanı Üzerine Yeni Yaklaşımlar". İçinde *Ötekilerin Peşinde: Ahmet Yaşar Ocak'a Armağan*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2015.

———. *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikleri Dünyası*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2012.

———. *İmparatorluk Çağının Osmanlı Sultanları I*. 5. İstanbul: İSAM Yayınları, 2021.

———. *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2016.

———. *Osmanlı Klasik Çağında Hilafet ve Saltanat*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2020.

———. *Osmanlı Klasik Çağında Siyaset*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2009.

———. "Şahkulu Baba Tekeli", XXXVIII:284-86. DİA, 2010.

———. *Yavuz Sultan Selim*. 3. bs. İstanbul: Kapı Yayınları, 2018.

———. *Yavuz Sultan Selim*. 3. İstanbul: Kapı Yayınları, 2018.

Feridun Ahmed Bey. *Münşeatü's-selâtin*. C. I. İstanbul: Dârü't-tıbâati'l-âmire, 1274.

Fisher, Sydney Nettleton. *Sultan Bayezid Han 1481-1512*. Çeviren Hazal Yalın. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2014.

Gelibolulu Mustafa Âli. *Künhü'l-ahbâr*. Haz. Ali Çavuşoğlu. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2019.

Gökbilgin, Tayyip. "XVI. Asır Başlarında Osmanlı Devleti Hizmetindeki Akkoyunlu Ümerası". *Türkiyat Mecmuası*, sy 9 (2010): 35-46.

Gündüz, Tufan. "Safevîler", XXXV:451-57. DİA, 2008.

Güzel, Hasan Celal, Kemal Çiçek, ve Salim Koca, ed. *Türkler*. C. IX. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

Hammer, Joseph Von. *Büyük Osmanlı Tarihi*. Haz. Mümin Çevik ve Erol Kılıç. Çeviren Mehmed Ata. C. III. İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1989.

Haydar Çelebi. *Haydar Çelebi Rûznâmesi*. Haz. Yavuz Senemoğlu. İstanbul: Tercüman Gazetesi, t.y.

Hayreddin ez-Ziriklî. *el-A'lâm: Kâmusu Terâcim*. Kahire: Dârü'l-ilm li'l-Melâyin, 1373.

Hoca Sadeddin Efendi. *Tacü't-tevârih*. İstanbul: Tabhâne-i Âmire, 1279.

Hodgson, Marshall G.S. *İslâm'ın Serüveni*. Çeviren Metin Karabaşoğlu. C. I. İstanbul: İz Yayıncılık, 1995.

İbn Kemal. *Tevârîh-i Âl-i Osman (VIII. Defter)*. Haz. Ahmet Uğur. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1997.

İbnü'l-Hanbelî, Radıyüddin Muhammed. *Dürrü'l-habeb fî târihi a'yâni Haleb*. nşr. Mahmûd Hamed el-Fâhûrî - Yahyâ Zekeriyyâ Abbâre. C. II. Dımaşk, 1973.

İbrahim b. Ahmed el-Amasî. *Tercüme-i Şakâ'ik-i Nu'maniyye*. Editör Derya Örs. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2021.

İbrahim Gülşenî. *Menâkıb-ı İbrahim-i Gülşenî*. Editör Mustafa Koç ve Eyyüp Tanrıverdi. 2014. bs. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, t.y.

İdris-i Bitlisî. *Selimşah-nâme*. Haz. Hicabi Kırlangıç. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001.

İnalcık, Halil. *Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ (1300-1600)*. Çeviren Ruşen Sezer. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2003.

İnanır, Ahmet. "İbn Kemal'in Fetvaları Işığında Osmanlı'da İslâm Hukuku". Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2008.

İpşirli, Mehmet. "Sultan II. Bayezid Devri Uleması ve İlim Hayatı". İçinde *Sultan II. Bayezid Dönemi ve Bursa*, 2. Bursa: Gaye Kitabevi, 2019.

Jorga, Nicolae. *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*. Çeviren Nilüfer Epçeli. 5. C. II. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2017.

Kâmil el-Gazzî. *Nehrü'z-zeheb fî târîẖi Ḥaleb*. Nşr. Mahmûd Fâhûrî ve Şevkī Şaas. Dımaşk: Dârü'l-kalemi'l-Arabi, 1993.

Katip Çelebi. *Keşfü'z-zunûn an esâmi'l-kütüb ve'l-fünûn*. C. II. Dersaâdet: Matbaatü'l-âlem, 1211.

Kavak, Özgür. "Cihaddan Devşirilen Meşruiyet: es-Sedâd fî fazli'l-cihâd Yahut Yavuz Sultan Selim'in Bir İslam Gazisi Olarak Portresi". *Millî Mecmûa*, sy 11 (2019).

Matrakçı Nasuh. *Tarih-i Sultan Bayezid Han*. Türkçeye Aktaran Mertol Tulum. Haz. Reha Bilge. İstanbul: Arvana Yayınları, 2015.

Mecdî Mehmed Efendi. *Hadâiku'ş-şekâik (Tercüme-i Şekâik)*. Haz. Suat Donuk. İstanbul: Dârü't-tıbâati'l-âmire, 1269.

Mehmed Süreyya. *Sicill-i Osmânî*. C. I. İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1308.

Mikhail, Alan. *God's Shadow: Sultan Selim, His Ottoman Empire, and the Making of the Modern World*. New York: Liveright Publishing Corporation, 2020.

Molla Arab. "es-Sedâd fî fazli'l-cihâd", 1985. Ayasofya. Süleymaniye Ktp.

Muhyî. *Muhyî'nin Selim-nâmesi*. Haz. Alaattin Aköz ve Ahmet Kerim Demireğen.

Konya: Palet Yayınları, 2020.

Nev'îzâde Atâyî. *Hadâiku'l-Hakâ'ik fî Tekmileti'ş-şakâ'ik*. Editör Derya Örs. 1. bs. C. I. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2017.

———. *Hadâiku'l-Hakâ'ik fî Tekmileti'ş-şakâ'ik*. Editör Derya Örs. 1. bs. C. II. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2017.

Ömer Rızâ Kehhâle. *Muʿcemü'l-müʾellifîn: Terâcimu musannifi'l-kütübi'l-'arabiyye*. C. XI. Beyrut: Mektebetü'l-Müsennâ, [t.y.].

Özcan, Tahsin. "Molla Arap", XXX:240-41. İstanbul: DİA, 2020.

Setton, Kenneth M. *The Papacy and the Levant (1204-1571)*. C. III. Philadelphia: The American Philosophical Society, 1984.

Sümer, Faruk. "Akkoyunlular", II:270-74. DİA, 1989.

———. *Safevî Devleti'nin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü*. Ankara: Güven Matbaası, 1976.

———. "Yavuz Sultan Selim Halifeliği Devraldı Mı?" *Belleten Dergisi*, sy 56 (1992): 675-702.

Şemlelizâde Ahmed Gülşenî. *Muhyi-yi Gülşenî*. Haz. Tahsin Yazıcı. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1982.

Tansel, Selâhatttin. *Sultan II. Bâyezid'in Siyasî Hayatı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2017.

Taşköprülüzâde Ahmed Efendi. *Eş-şakâ'iku'n-nu'mâniyye fî ulemai'd-devleti'l-osmâniyye*. Editör Derya Örs. 1. bs. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2019.

———. *eş-Şekâ'iku'n-nu'maniyye fî ulemâ'i'd-devleti'l-osmâniyye*. İstanbul: Câmiatu İstanbul Külliyetü Âdâb, 1405.

Taşköprülüzâde İsâmüddin Ebü'l-Hayr Ahmed Efendi. *eş-Şakâ'iku'n-nu'mâniyye fî ulemâ'i'd-devleti'l-osmâniyye*. Editör Derya Örs. 1. bs. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2019.

Tekindağ, Şehabeddin. "II. Bayezid Devrinde Çukurova'da Nüfuz Mücadelesi: İlk Osmanlı-Memlûklu Savaşları (1485-1491)". *TTK Belleten*, sy 123 (1967): s. 345-373.

———. "Yeni Kaynak ve Vesikaların Işığı Altında Yavuz Sultan Selim'in İran Seferi". *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi* XVII, sy 22 (1967): 49-78.

———. “Yeni Kaynak ve Vesikaların Işığı Altında Yavuz Sultan Selim’in İran Seferi”. *Tarih Dergisi*, sy 17 (2011): 49-78.

Turyan, Hasan. *Bursa Evliyaları ve Tarihi Eserleri*. Bursa: Öner Matbaası, 1982.

Uğur, Ahmet. *Yavuz Sultan Selim*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Yayınları, 1989.

Uluçay, Çağatay. “Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?” *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi* VI, sy 9 (1954): 53-90.

———. “Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu? (2. Makale)”. *Tarih Dergisi* VI, sy 9-10 (1956): 185-200.

Uludağ, Osman Şevki. *Bursa ve Uludağ: Seyyâhlara Rehber*. İstanbul: Türk Seyyâhîn Cemiyeti, 1928.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Tarihi*. C. II. Türk Tarih Kurumu, 1988.

Zinkeisen, Johann Wilhelm. *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*. Çeviren Nilüfer Epçeli. C. II. Yeditepe Yayınevi, 2011.

(EK): ESERİN TERCÜMESİ

4. Es-Sedâd fî fazli'l-cihâd Tercümesi

Hak sözünü cihadın kılıcıyla yücelten, küfür karanlığını defeden, inat ateşini söndüren Allah'a hamd olsun. Allah kılıçla İslâm sancaklarını yaydı, fitne bayraklarını indirdi, kullarına onunla beldeleri imar etmesini emretti. Allahu Teâlâ ayet-i kerimede şöyle buyurmuştur: "Allah yolunda hakkıyla cihat edin."[205] Ki doğruluk ile ehl-i hakkın intizâmı vukua gelsin. Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve O'nun ortağı yoktur. O şehadet ki akıl sahiplerini Allah'ın lütfuyla hakikate çağırır. Şehadet ederim ki Hz. Muhammed (s.a.v.) Allah'ın kulu ve elçisidir. O bütün kâinat için gönderilmiş ve davetinde bütün nebilerden üstün olmuştur. Kim saadete ermek isterse davetçiye uyar, kim de dalalete düşmüşse onun rehberi yoktur. Allah'ın selamı Rasûlünün, O'nun âlinin, ashabının, zevcelerinin ve onu takip edenlerin üzerine olsun.[206]

Konuya gelince, hasta düşüncem ve bitap zihnim cihadın ve mücahitlerin fazileti, gazanın, savaşmanın, öldürmenin ve murabıtların ecri hakkında bir risale yazarken bocalıyordu. Bu düşünce zihnimde iyice olgunlaştığında, Rabb'imin desteğiyle, O'nun zaferinin yardımıyla bu risale-i şerîfi yazmaya başladım. Eseri bir mukaddime, yirmi bâb ve bir hatime ile nihayete erdirdim. Her bâbta önce Kur'an-ı Kerim'den ayetlere, daha sonra hadis-i şeriflere ve ardından muteber eserlerden iktibas ettiğim hikâyelere yer verdim. Daha sonra cihad arzusunu ifade eden şiirleri derç ettim.[207]

Allah'tan bu çabayı Kerîm sıfatının hürmetine halis niyetle ortaya koyduğumu kabul etmesini niyaz ederim. Nitekim O, kullarına karşı çok cömert, çok merhametlidir. Bu risaleyi sultan el-'azam, el-müeyyed, el-mansûr, el-mu'azzam, sultanların sultanı, Arap ve Acem'in meliklerinin sultanı, tüm ümmet için Allah'ın yeryüzündeki gölgesi, kılıç ve kalem sahibi, hakkın ve ilmin sancağını yükselten, İslam'ın ve Müslümanların destekçisi, ilim ve fazilet ehlini bir bayrak gibi yükseklerde tutan, fukaranın barınağı, gariplerin sığınağı, himaye, koruma, cömertlik yapmak suretiyle eşrafın yardımcısı, döneminde ilmin ve hikmetin yayılmasının umulduğu, güzel ahlaka sahip olanları ve

[205] Hacc 22/78: وَجَاهِدُوا فِي اللهِ حَقَّ جِهَادِهِۦ
[206] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* Süleymaniye Ktp. Ayasofya, 1985, vr. 1^{b}
[207] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 1^{b}-2^{a}

hakikat ehlini destekleyen, kara ve denizde pek çok uzak bölgede fetih yapmasının ümit edildiği, Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yolunda gidip devamlı fetihler yapacak olan sultan b. sultan b. sultan el-melik el-muzaffer Selim Şah b. el-merhûm Sultan Bayezid b. el-merhûm Sultan Mehmed Han'a (Allah yardımcısı ve koruyucusu olsun) ithaf ettim.[208]

Şiir:[209]

Selim lakabı ona verildi
İzzeti, şânı daim olsun
Allah onun mülkünü korusun
Bir esinti ile ona yardım olsun
Hikmet onun özünden akar
Kalbi saf ve selimdir
Tökezlemeksizin ömrü uzun olsun
Refahta, haşmette ve zarafette.
Deyyuslara karşı kılıcı uzun olsun
Düşmanların elleri korkudan titresin
Mahlukâtın efendisi ona şefaat etsin
Muhammed, o muhteşem görünüşüyle
Ey isteyenlerin umudu, duamıza cevap ver
Onun şânını kocaman bir şân eyle

Allah'ım uyumayan gözlerinle onu (sultanı) gözet ve ona yardım et. Ona büyük bir fetih nasip et. Kâfire karşı kılıcını çok uzun eyle. Ömrünü uzun eyle. Mizan terazisinde hasenâtını ağır eyle. Gücünü hak ile kuvvetlendir. En korkulu günde (mahşer) onu emin kıl. Dağların kum tepelerine dönüştüğü günde onu Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sancağı altında topla ve şefaatine nail et, onu havz-ı kevserden sulandır. Onu cennetlerine emin olarak dahil et.[210]

[208] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 2^{a}-2^{b}
[209] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 2^{b}
[210] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 2^{b}

Ey Allah'ım bu sana olan duamdır, kabul et. Âmin diyen kulların hepsine Allah merhamet eylesin. Allah'ım beni, anamı, babamı, hocalarımı ve bütün Müslümanları bağışla. Bana Allah yeter, O ne güzel vekildir. Güç ve kuvvet ancak yüce olan Allah'a mahsustur.[211]

4.1. Eserin Mukaddimesi

Allah seni melekleriyle desteklesin ve vikâyesi ile seni korusun. Bilesin ki, ulemanın cumhuruna göre cihat farz-ı kifâyedir. Eğer bazıları bu görevi ifâ ederse, kâfirlerin hakimiyeti baskın gelmedikçe, diğerleri üzerinden bu farz kalkar. Ancak kâfirler galip gelirse bu herkesin üzerine farz-ı ayn olur. Aynı şekilde, Müslümanlar kâfirleri karargâh kurmuş olarak görürlerse savaşmak farz olur. Maddî durumu iyi olanların da hac yapmaları farzdır. Bazıları cihatla ilgili mutlak ayetlere dayanarak bunun farz-ı ayn olduğunu iddia etseler de bu iddia zayıftır. Allah en büyük cihat olan nefisle cihadı insanlara mesul kılmıştır. Rasûlullah'ın (s.a.v.) buyurduğu gibi "Küçük cihattan büyük cihada dönüyoruz." Bu kişinin arzularına karşı mücadelesi anlamına gelir. Zikredilen meselesi çok geniş bir meseledir ve Allah nasip ederse bu konuyu detaylı bir şekilde ele alacağız.[212]

4.2.1. Birinci Bâb: Allah Yolunda Cihadın Fazileti:

Allah yolunda cihadın fazileti hakkında pek çok ayet ve hadis bulunmaktadır. Bunları zikrederken de "takdîmu'l-akdem" yani daha büyük ve öncelikli olanın daha önce söylenmesi hususuna riayet ederek ayetlerden başlayacağız.[213] "Allah, kendi yolunda çarpışırken öldüren ve öldürülen müminlerin canlarını ve mallarını, karşılığında cennet vermek üzere satın almıştır."[214] Mübâdele malın malla değiştirilmesidir. İnsanlar arasındaki mübâdele ise sahip oldukları şeyleri daha iyi bir şeyle ya da benzer bir fayda ile değiştirmeleridir. Böylece, Yüce Allah kullarından canlarını ve mallarını kendi rızası

[211] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 2[b]-3[a]
[212] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 3[a]
[213] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 3[b]
[214] Tevbe 9/111: إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُم بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ

için satın almış ve karşılığında onlara cenneti vadetmiştir ki bu fedakârlıkla kıyaslanamayacak veya ona eşitlenemeyecek büyük bir tazminattır. Bu onların satıştan anladıkları metaforda ifade edilmiştir ve gerçek anlamı kulun canını ve malını Allah'a vermesi ve karşılığında Allah'tan mükâfat ve lütuf almasıdır. Bu, Allah'ın onları canları ve malları karşılığında cennet ile ödüllendirdiği gerçeğini temsil eden açık bir örnektir. Aynı zamanda, bilinen bir satışa benzetilerek, gerçek anlamı bir şey verip, yerine başka bir şey almak ve bunun karşılığını vermek olan bir sözcükten türetilen metafor da olabilir. Buna göre mücahidler Allah rızasını kazanmak maksadıyla canlarını, mallarını Allah'a tabir-i caizse satarlar ve Allah buna ivaz olarak cennetini vaat etmektedir. Söz konusu satın alma teşbihen Allah tarafından vazedilmiştir ve hakiki manası "vermek" olarak tefsir edilir.[215] İşte bu sebeple "Onlar Allah yolunda savaşırlar."[216] ayetiyle tefsir edilmiştir. Yani kâfirlerle savaşırlar ki, bu cenneti kazanmanın en güzel yoludur. Ayetin devamındaki "يقاتلون في سبيل الله" ibaresi haberdir (yüklem) ve eğer cenneti talep ediyorlarsa Allah yolunda savaşsınlar. Ayrıca, ayet-i kerimedeki "يقتلون" ifadesinden korkaklıktan münezzeh olma manası da çıkmaktadır. Nefsini Allah rızası için değiştiren ve kalbi sabit olan (korkmayan) mücahid anlamı mevcuttur.[217] Ayette "Allah yolunda başlarına gelenlerden ötürü gevşemediler, yılmadılar, boyun eğmediler.[218] Tevbe Suresi'nin 111. ayetinde Allah'ın canları, mallarını onlara vereceği cennet karşılığında satın alması İncil ve Tevrat'ta geçer. Bu ayette "وعدا عليه حقا" yani Allah'ın İncil'de ve Tevrat'ta da belirttiği gibi vaadi gerçektir.[219]

Bilesin ki Allah seni rızasıyla desteklesin. "Size karşı savaşanlarla siz de Allah yolunda savaşın."[220] Bu ayetin hükmü müşriklerle savaşma konusunda "size karşı savaşanlar" ile tahsis edilen has bir anlama sahipti. Ancak ayetin hükmü bir başka hükm-i âm ile neshedilmiştir. Bu ayet ise şöyledir: "Müşrikler sizinle topyekün savaştıkları gibi siz de onlarla topyekün savaşın."[221] Bundan hemen sonra "Kim Allah yolunda savaşır da

---

[215] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 3[b]
[216] Tevbe 9/111: يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللهِ
[217] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 3[b]-4[a]
[218] Âl-i İmrân 3/146: فما وهنوا لما اصابهم في سبيل الله
[219] Not: Müellif ilginç bir şekilde Âl-i İmran Suresi'nin zikrettiğimiz 146. ayeti ile Tevbe Suresi'nin 111. ayetini birleştirmiş ve ortaya "فما وهنوا لما اصابهم في سبيل الله وعدا عليه حقا" şeklinde bir ibare ortaya çıkmıştır. Müellif bunu Allah'ın mallarını ve canlarını feda edenleri cennet ile müjdelediği vaadinin hak olduğu şeklinde açıklayarak iki ayeti birleştirmiştir. Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 4[a]
[220] Bakara 2/190: وقاتلوا في سبيل الله الذين يقاتلونكم
[221] Tevbe 9/36: قاتلوا المشركين كافة

öldürülür veya galip gelirse biz ona yakında büyük bir mükâfat vereceğiz."[222] (Önceki ayetle bağlantısını kurarak) "Ama mücahidleri çok büyük bir karşılıkla oturanlardan üstün kılmıştır."[223] (ayetini getirmiştir.) (Akabinde Tevbe Suresi'nden üç ayet zikretmiştir) "Allah yolunda İman edip hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad eden kimselerin mertebeleri, Allah katında daha üstündür. İşte onlar, başarıya erenlerin ta kendileridir. Rableri onlara, kendi katından bir rahmet, bir hoşnutluk ve kendilerine içinde tükenmez nimetler bulunan cennetler müjdelemektedir. Onlar orada ebedî kalacaklardır. Şüphesiz, Allah katında büyük bir mükâfat vardır."[224]

Müslim ve Buhari Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir ki "Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: Rasûlullah (s.a.v.) soruldu ki en faziletli amel hangisidir? Allah'a ve rasûlüne iman buyurdu. Daha sonra hangisi diye soruldu. Mübarek hac buyurdu. Daha sonra hangisi diye soruldu. Allah yolunda cihattır buyurdu."[225]

İbn Huzeyme ve İbn Hibbân *Sahîh*'lerinde şöyle geçer, Ebu Hureyre'den rivayet olunmuştur ki: "Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: En hayırlı amel içinde şek olmayan iman ve devlet malına ihanet edilmeyen gazadır."[226]

Hüseyin b. Ali'den rivayet edildiğine göre Bilal Hz. Peygamber (s.a.v.) ve Hz. Ebu Bekir es-Sıddık zamanında ezan okumuştur. Ancak Hz. Ömer'in hilafeti döneminde ezan okumamıştır. Hz. Ömer Bilal'e seni ezan okumaktan meneden nedir diye sormuştur. Bilal demiştir ki Hz. Peygamber (s.a.v.) ruhunu kabzedene kadar ezan okudum. Ebubekir de benim velinimetim de onun döneminde de okudum ve Rasûlulluh'tan (s.a.v.) duydum ki "Amellerinden Allah yolunda cihattan daha faziletli olanı yoktur." Bu hadisi zikrettikten sonra Bilal çıktı ve şehri terk etti. Şam'a gitti cihat için gitti ve orada vefat etti.[227]

Müslim'in Numan b. Beşir'den rivayet ettiğine göre Numan b. Beşir Hz. Peygamber'in (s.a.v.) minberinde iken bir adam demiştir ki İslam'dan sonra haccın sakalığından başka bir işte çalışmak beni artık ilgilendirmez. Bir diğer adam demiştir ki İslam'dan sonra Mescid-i Haram'ın imarı dışında bir işte çalışmak beni ilgilendirmez. Bir

---

[222] Nisa 4/74: ومَن يُقاتِلْ في سبيل الله فيُقْتَلْ أو يَغْلِبْ فسوف نُؤْتِيه اجرا عظيما
[223] Nisa 4/95: وفضّل الله المجاهدين على القاعدين اجرا اظيما
[224] Tevbe 9/20-22: ۞ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَهَاجَرُواْ وَجَٰهَدُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ بِأَمۡوَٰلِهِمۡ وَأَنفُسِهِمۡ أَعۡظَمُ دَرَجَةً عِندَ ٱللَّهِۚ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡفَآئِزُونَ ۞يُبَشِّرُهُمۡ رَبُّهُم بِرَحۡمَةٖ مِّنۡهُ وَرِضۡوَٰنٖ وَجَنَّٰتٖ لَّهُمۡ فِيهَا نَعِيمٞ مُّقِيمٞ ۞خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًاۖ إِنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥٓ أَجۡرٌ عَظِيمٞ
[225] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 4[b]
[226] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 4[b]-5[a]
[227] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 5[a]

diğeri demiştir ki "Hayır! Allah yolunda cihat en faziletlisidir". Hz. Ömer Rasûlullah'a (s.a.v.) bu durumu sormuş ve "Siz hacılara su dağıtmayı ve Mescid-i Haram'ın bakım ve onarımını, Allah'a ve âhiret gününe iman edip Allah yolunda cihad eden kimse(lerin amelleri) gibi mi tuttunuz? Bunlar Allah katında eşit olmazlar. Allah, zâlim topluluğu doğru yola erdirmez."[228] ayet-i kerimesi nâzil olmuştur.[229]

İbn Asâkir Hanzale el-kâtib isnadıyla rivayet etmiştir ki Râsûlullah'tan duydum ki "Amellerinizin en hayırlısı cihattır."[230]

Taberânî Bilal'den (r.a.) rivayet etti ki "Amellerinizden en faziletlisi cihattır."[231]

Taberâni, Beyhâki ve Ebû Ya'la rivayet etmişlerdir ki İslam'dan sorulduğunda hangi iman en faziletlisidir diye sorulmuştur. "Hicrettir" buyurduğunda hicret nedir diye sorulmuştur. "Kötülükten hicret etmektir" buyurmuştur. Hangi hicret en faziletlisidir diye sorulduğunda ise "Cihattır" buyurmuştur. Cihat nedir diye sorulduğunda "Küffâr ile karşılaşıldığında savaşmaktır" buyurmuştur. Hangi cihat en faziletlisidir diye sorulduğunda "Atı sakatlanan ve kanı dökülen" diye cevaplamıştır.[232]

Ahmed [b. Hanbel] rivayet etmiştir ki "Cihat Allah yolunda cihat etmek ve düşmanla savaşmaktan korkmamaktır."[233]

Tırmızî, Beyhâki ve Hâkim müsnetlerinde Abdullah b. Selâm'dan rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbından bir grup oturduk ve Rasûlullah'a dedik ki hangi amel Allah'a en sevimlidir bize bildir. Bunun üzerine ayet inmiştir: "Göklerdeki ve yerdeki her şey Allah'ı tespih eder. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük gazap gerektiren bir iştir. Hiç şüphe yok ki Allah, kendi yolunda, duvarları birbirine kenetlenmiş bir bina gibi saf bağlayarak çarpışanları sever."[234] Hz. Peygamber (s.a.v.) Saff Sûresi'ni sonuna kadar okumuştur.[235]

---

[228] Tevbe 9/19: أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ ٱلْحَآجِّ وَعِمَارَةَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ كَمَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْأٰخِرِ وَجٰهَدَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ لَا يَسْتَوُۥنَ عِندَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِي ٱلْقَوْمَ ٱلظّٰلِمِينَ

[229] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 5[a]

[230] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 5[a]

[231] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 5[a]-5[b]

[232] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 5[b]

[233] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 5[b]

[234] Saff 61/1-4: سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمٰوٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ۞ يٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ۞ كَبُرَ مَقْتًا عِندَ ٱللَّهِ أَن تَقُولُوا۟ مَا لَا تَفْعَلُونَ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلَّذِينَ يُقَٰتِلُونَ فِي سَبِيلِهِۦ صَفًّا كَأَنَّهُم بُنْيَٰنٌ مَّرْصُوصٌ

[235] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 5[b]

İbn Mübârek Süfyân'dan, Süfyân Muhammed b. Hicâde'den, Hicâde Ebi Sâlih'ten rivayet etmiştir ki, hangi amel en faziletli ve Allah'a en sevimli gelendir diye sordular ve şu ayet inmiştir: "Ey iman edenler! Sizi elem dolu bir azaptan kurtaracak bir ticaret göstereyim mi size? Allah'a ve peygamberine inanır, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihat edersiniz. Eğer bilirseniz, bu sizin için çok hayırlıdır."[236]

Bilesin ki Allah seni güçlendirsin ve korusun. Cihadın ve gazanın ecrine hiçbir şey denk değildir. Buhârî ve Müslim'de: Soruldu ki Allah yolunda cihada eş değer olan nedir ya Rasûlullah? Bu soruyu iki veya üç kez tekrarladılar ve her sorulduğunda eş değer olamayacağını buyurdu ve dedi ki "Allah yolundaki mücahit geri dönene kadar Allah'ın ayetlerine itaatkâr olup namaz kılmaya ve oruç tutmaya hiç ara vermeyen gibidir."[237]

Buhari ve Müslim Ebi Said el-Hudrî'den rivayet etmişlerdir ki bir adam Rasûlullah'a (s.a.v.) geldi ve hangi insan daha faziletlidir diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.v.) "Nefsiyle ve malıyla Allah yolundaki mücahit en faziletlisidir." diye cevapladı. Adam daha sonra hangisi diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.v.) "Kendisini dağlık bir yerde tecrit edip Rabbi'ne ibadet eden ve kötülüğünden insanları sakındıran kimsedir." buyurdu. Molla Arab burada hadisi bir ayet ile güçlendirmiştir:[238] "Mü'minlerden özür sahibi olmaksızın (cihattan geri kalıp) oturanlarla, Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler eşit olamazlar."[239] Buhari rivayet etmiştir ki bir adam Rasûlullah'a (s.a.v.) bana cihada denk olan bir amel tarif et der. Rasûlullah (s.a.v.) "Onun gibisini bulamadım." buyurur. İbn Asakir Osman'dan rivayet etmiştir ki "Vallahi Allah yolunda harcadığınız bir gün, bin gün evde oruç tutarak ve ayakta durarak orucunu açmayandan daha hayırlıdır.[240]

Tırmızî, Beyhakî ve Hâkim *Müstedrek*lerinde Ebu Hureyre'den rivayet etmişlerdir ki, Rasûlullah buyurmuştur ki "Allah yolunda olan birinizin makamı evde yetmiş yıl boyunca namaz kılandan daha faziletlidir. Allah'ın sizi affetmesini ve cennetine koymasını istemiyor musunuz?" Allah yolunda gaza edin. Kim Allah yolunda gaza ederse ona cennet vacip olur."[241]

---

[236] Saff 61/10-11: يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ هَلۡ أَدُلُّكُمۡ عَلَىٰ تِجَٰرَةٖ تُنجِيكُم مِّنۡ عَذَابٍ أَلِيمٖ ۞ تُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتُجَٰهِدُونَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ بِأَمۡوَٰلِكُمۡ وَأَنفُسِكُمۡۚ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ

[237] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 6[a]

[238] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 6[a]

[239] Nisâ 4/95: لَّا يَسۡتَوِي ٱلۡقَٰعِدُونَ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ غَيۡرُ أُوْلِي ٱلضَّرَرِ وَٱلۡمُجَٰهِدُونَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ

[240] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 6[b]

[241] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 6[b]

İbn Mübarek, Tırmızî ve Nesâî *Sahîh* adlı eserlerinde İbn Abbas'tan rivayet etmişlerdir ki, Râsûlullah (s.a.v.) bir gün mescitte otururlarken buyurmuştur ki "Size Allah katında en üstün makama sahip olan kişilerden haber vereyim mi?" Evet ey Allah'ın Rasûlü dediler. Buyurdu ki "Atının dizginlerini tutan ve Allah yolunda ölünceye veya öldürülünceye kadar onu tutan kişidir."[242]

İbn Mübarek Hz. Ömer'den rivayet etmiştir ki, adamın biri Rasûlullah'a (s.a.v.) hangi insan peygamberlerden ve evliyalardan sonra en hayırlı mertebededir diye sormuştur. Buyurmuştur ki "Allah yolunda nefsiyle ve malıyla cihat eden ve Allah'ın çağrısı kendisine gelinceye kadar atıyla savaşan mücahittir.". Adam sonra kimdir diye sordu. Adam sonra kimdir diye sordu. Buyurdu ki "Yüce Allah'a güzel ibadet eden ve insanlara zarar vermemek için insanlardan uzak duran bir köyde yaşayan kişi." Adam Allah katında en kötü makama sahip olan kimdir diye sordu. Buyurdu ki "Allah'a ortak koşan kişidir." Adam sonra kim diye sordu. Buyurdu ki "Haktan sapan ve hile ile ondan uzaklaştırılan bir yöneticidir."[243]

Bilesin ki Allah katında gazinin duası makbuldür ve kim gaziye eziyet eden gazap eder. İbn Asakir ve *Şifâ'u's-sudûr*'da rivayet edilmiştir ki, Rasûlullah buyurmuştur ki "Mücahitlere eziyet etmekten sakının çünkü Allah buna nebilere ve rasûllere eziyet edildiğinde gazap ettiği gibi gazap eder ve onların (mücahitler) dualarına peygamberler ve rasûllerin dualarına icabet ettiği gibi icabet eder. Güneş bir kimsenin bir üzerine mücahitten daha fazla lütuf sahibi olarak doğmamış ve batmamıştır.[244]

Bilesin ki Allah seni yardımıyla güçlendirdi ve melekleriyle gözetti. Mücahitlerin uykusu gece namazından, yemesi ise diğerlerinin orucundan daha hayırlıdır. Said b. Mansur *Sünen*'inde Ali b. Ebi Talib'ten (r.a.) rivayet etmiştir ki Rasûlullah'ın (s.a.v.) devrinden malı çok olan bir adam Hz. Peygamber'e geldi ve Rasûlullah'tan (s.a.v.) Allah yolundaki mücahitlerin amelini anlayabilmesi için bir amel söylemesini istedi. Hz. Peygamber ne kadar malı olduğunu sorunca adam 6.000 dinar olduğunu söyledi. Rasûlullah buyurdu ki "Bütün malını Allah için infak etsen bile Allah yolundaki mücahidin ayakkabısının bağcığının tozuna erişmez." Bir başka adam gelip aynı soruyu

[242] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 6[b]
[243] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 6[b]-7[a]
[244] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 7[a]

sordu ve Hz. Peygamber buyurdu ki "Gece namaz kılıp gündüz oruç tutsan Allah yolundaki mücahide erişmez."[245]

Bilesin ki Allah sana O'na itaatte başarı versin ve inayetiyle sana yardım etsin. Oruca, namaza, gece namazına, zikire, duaya devam etmek mücahidin Allah yolundaki amelinin onda birinin çeyreği etmez. Delil olarak, Hâkim ve İbn Asakir'in *Sahih*lerinde Muaz b. Enes'ten rivayet etmişlerdir ki bir kadın Rasûlullah'a (s.a.v.) geldi ve kocasının gazi olarak birdenbire gittiğini söyledi. Kadın namaz kıldığında ve her ne fiil işlerse onu onu (kocasını kastederek) taklit ettiğini söyleyerek Rasûlullah'tan kocası dönene kadar onun ameline erişebilen bir amel bildirmesini istedi. Rasûlullah buyurdu ki "Kocan dönene kadar hiç oturmadan, ayakta durarak, sahur ve iftar yapmadan oruç tut ve kocan dönene kadar Allah'ı zikret." Kadın buna güç yetiremeyeceğini söyledi. Rasûlullah ise "Nefsimi elinde tutana yemin ederim ki eğer güç yetirebilseydin ancak onun (kocanın) amelinin onda biri olurdu."[246]

Bilesin ki ey sultanu'l-a'zam Allah en büyük ismiyle korusun. Mücahit bir gazi için cennette yüz derece vardır ve her iki derece arası yer ile gök kadardır. Bu dereceler Allah kelamıyla sabittir. "Allah, mallarıyla, canlarıyla cihad edenleri, derece itibariyle, cihattan geri kalanlardan üstün kılmıştır. Gerçi Allah (mü'minlerin) hepsine de en güzel olanı (cenneti) va'detmiştir. Ama mücahitleri büyük bir mükâfat ile kendi katından dereceler, bağışlanma ve rahmet ile cihattan geri kalanlara üstün kılmıştır. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."[247] ve ayetini zikreder.[248] Zikredilen yüz sayısı hadis ile sabittir. Buhari Ebu Hureyre'den nakletmiştir ki, Rasûlullah (s.a.v.) buyurmuştur ki "Kim Allah'a ve Rasûlü'ne iman edip, namazını kılıyor, orucunu tutuyorsa ister Allah yolunda hicret eden olsun isterse de doğduğu toprakta oturan Allah onu cennetine koyar." İnsanlar Hz. Peygamber'e insanları bunun hakkında bilgilendirecek miyiz diye sordu. Buyurdu ki "Cennet yüz derecedir, Allah bunları Allah yolundaki mücahitler için hazırlamıştır. İki derece arası yer ve gök arası kadardır. Eğer Allah'a sorarsanız ki

[245] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 7[a]
[246] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 7[b]
[247] Nisa 4/95-96: فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً وَكُلاًّ وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَى وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا۞دَرَجَاتٍ مِّنْهُ وَمَغْفِرَةً وَرَحْمَةً وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا
[248] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 7[b]

Firdevs'i sorun, o cennetin ortasıdır ve en yücesidir. Ondan ırmaklar akar. Üstü ise Rahman'ın arşıdır."[249]

Müslim, Ebi Said el-Hudrî'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki "Kim Allah'ı Rab olarak, İslam'ı din olarak, Muhammed'i (s.a.v.) rasûl olarak kabul ederse cennet ona vacip olur." Ebu Said buna şaşırmış ve benim için hazırlanmış yâ Rasûlallah demiştir. Hz. Peygamber tekrar söz alıp "Bir başkası da vardır ki Allah onu iki derecesinin arası yer ile gök kadar olan cennetin yüz derecesine yükseltir." Nedir o diye Peygamber'e sorulduğunda ise şöyle cevaplamıştır: "Allah yolunda cihattır.".[250]

Cübeyle (?) b. Atıyye Muhayriz'den rivayet etmiştir ki dereceler yetmiştir. Her iki derece arası mesafenin hızlı bir atla yetmiş yıl olduğu bana bildirildi. Bunu Abdürrezzâk *Müsned*'inde zikretmiştir ve dereceler yakuttan yapılmıştır. Ebu Hureyre'nin (r.a.) İbn Asâkir'in rivayetinde rivayet ettiği gibidir.[251]

Hâkim, Muaz b. Cebel'den rivayet etmiştir ki, Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki "İşin başı İslam, direği namaz, zirvesi cihattır."[252]

Taberânî *Kebîr*'inde Fedâle b. Ubeyd'den rivayet etmiştir ki İslam üç evdir: En üst, orta ve en alt. En alttakine gelince ben Müslümanım der, müslümanların geneli buna girer. Ortaya gelince bazı müslümanların amelleri bazılarından faziletlidir. Ancak en üsttekine gelince bu Allah yolunda cihattır, en faziletlileri dışında oraya erişilmez.[253]

Bilesin ki Allah sana düşmanlarına karşı yardımcı olsun, önemli işlerinde sıkıntılarını gidersin şeklinde duada bulunmuştur. Mücahit gazi Allah'ın teminatı altındadır ve evinden çıkıp vatanına bu teminatı başlar ve dönene kadar ölürse veya öldürülürse Allah onu cennetine koyar. Molla Arab bu ifadelere delil olarak şu hadisi zikretmiştir: Buharî, Nesâî ve Müslim Ebu Hureyre'den rivayet etmişlerdir ki, Rasûlullah (s.a.v.) buyurmuştur ki "Allah kendisi yolunda cihat edenleri cennetine koyacağı teminatını vermiştir. Evine dönerse de savaş ve ganimet olarak ona iki ödül vardır." Müellif hadisteki "تكفل الله" ifadesinin manasının Allah'ın mücahide bunu vacip kıldığı şeklinde olduğunu ifade etmektedir.[254]

---

[249] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 7^{b}-8^{a}
[250] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 8^{a}
[251] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 8^{a}
[252] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 8^{a}
[253] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 8^{a}-8^{b}
[254] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 8^{b}

İbn Asakir Ebi Said el-Hudrî'den rivayet etmiştir ki, Rasûlullah (s.a.v.) buyurmuştur ki "Kim Allah yolunda gaza eder ve o sene ölürse cennete girer."[255]

Bilesin ki Allah seni inayetiyle güçlendirsin, hidayetiyle başarı versin. Allah gazinin duasını kabul eder ve bunun delili şu hadistir: İbn Asakir ve Bezzâr … (?) Cabir b. Abdillah'tan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) buyurmuştur ki "Üç kişi Allah'a varır: Hacı, umre yapan ve gazi.[256]

İbn Asakir İbn Abbas'tan rivayet etmiştir ki, Rasûlullah (s.a.v.) buyurmuştur ki "Üç dua kabul olunur: Yardım edilene kadar mazlumun duası, dönene kadar hac yapanın duası, geri dönene kadar mücahidin duası, iyileşene kadar hastanın duası, müslümanın kardeşine duası".[257]

İbn Asakir Hz. Ali'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Allah yolundaki mücahide eziyet etmekten sakının. Allah mücahitlere yapılan eziyete rasullere yapılmış gibi gazap eder ve onların duasına rasullerin duası gibi icabet eder."[258]

Mücahidin duasının makbul olduğuna dâir bir hikâye: Beyhaki *Delâilü'n-nübüvve*'sinde, Kuşeyrî *Risâle*'sinde rivayet etmişlerdir ki Yemen'den gelen bir adamın yolda eşeği telef oldu. Adam sonra iki rekât namaz kıldı ve dedi ki Allah'ım ben Desine'den senin yolunda, rızan için mücahit olarak geldim. Şehadet ederim ki sen ölümü diriltirsin, kabirlerdekini ihya edersin. Allah'ım uyumanın sınırı yoktur, benim için eşeğimi diriltmeni istiyorum. Bunun üzerine eşek ayağa kalktı ve kulaklarını oynattı.[259]

Sultan Nureddin eş-Şehîd cihâdın faziletlerine dâir olan kitabında Ebi Yakub el-Masîsî'den bir hikâye anlatmıştır. Bilâd-ı Rum'a gaza yaptık ve buradaki rehber burada bir bal vadisinin olduğunu söyledi ve biz de oraya yöneldik. Biz de dayanaklılığıyla ile bilinen bir adam gönderdik ve Rûmiler (Romalılar) bize doğru geldi ve onlarla savaştık. Sonra adamı gözden kaybettik. Bir yıl sonra tekrar buraya gaza yaptık ve o vadiye geldik. Adam hâlâ oradaydı ve halini hatırını sorduk. Adam dedi ki susamıştım bal yedim. Sonra acıktım yine bal yedim. Adamı kristalmiş gibi gördük ve bir şey yediğinde içini görebiliyorduk.[260]

---

[255] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 8[b]
[256] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 9[a]
[257] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 9[a]
[258] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 9[a]
[259] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 9[a]
[260] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 9[a]-9[b]

Nesaî, İbn Hibban ve Hâkim Fedâle b. Ubeyd'den rivayet etmişlerdir ki, Rasûlullah'tan (s.a.v.) duydum ki o şöyle demiştir "Ben bana iman eden, İslam'a giren ve Allah yolunda cihat edenlerin, cennet ortasında bir evi ve cennetin en yüksek katlarında bir evi bulunan kimsenin lideriyim. Kim bunu yaparsa ve iyiliği iyilik için aramazsa ya da kötülükten kaçmazsa, nerede arzularsa orada ölecektir."[261]

İbn Asakir Enes b. Mâlik'ten rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu "Kim Allah yolunda savaşırsa Allah'a karşı bütün itaatini yerine getirmiş olur. Buna dileyen inansın dileyen inkâr etsin."[262]

Müslim Ebi Bekir b. Ebi Musa'dan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) düşmanın karşısında iken şöyle buyurmuştur: "Cennetin kapıları kılıçların gölgesi altındadır." Sonra eski püskü kıyafetli bir adam ayağa kalktı ve ey Ebu Musa Rasûllullah'ın böyle söylediğini mi duydun diye sordu. Ebu Musa evet dedi. Sonra adam arkadaşlarına döndü ve Rasûlullah'a salat getirdi. Daha sonra kılıcının kılıfını kırarak fırlattı ve kılıcıyla düşmanın üzerine yürüdü. Şehit edilene kadar savaştı.[263]

Ahmed [b. Hanbel], Taberânî ve Ebu Avâne, Abdullah b. Ömer'den rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) "Ümmetinden cennete ilk girecek olan kimdir bilir misin?" diye sorunca Abdullah b. Ömer Allah ve Rasûlü daha iyi bilir diye cevap vermiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber "Mücahitler kıyamet gününde cennetin kapısına gelirler ve kapıyı açarlar. Kapı görevlisi onlara hesaba çekildiniz mi diye sorar. Mücahitler Allah yolunda kılıçlarımız omuzlarımızdayken neyden hesaba çekileceğiz diye sorarlar. Kapılar onlara açılır ve insanlar cennete girmeden kırk sene orada kalacaklardır."[264]

Şifâ'u's-sudûr'un sahibi Hz. Hasan'dan (r.a.) rivayet etmiştir ki Rasûlullah şöyle buyurmuştur: "Allah bir kulun dişi deveyi sağacak kadar bir zaman bile olsa cihad etmiş olsun, Allah onu ateşten kurtarmadan evine döndürmekten haya eder.[265]

[261] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 9^{b}
[262] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 9^{b}
[263] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 9^{b}
[264] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 9^{b}-10^{a}
[265] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 10^{a}

Şifâ sahibi ayrıca Ata el-Horasanî'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle demiştir "Allah yolunda cihat eden dışında vaat ettiğimiz hiç kimse yoktur ki ister mümin ister kafir ister genç, ister yaşlı olsun yarattıklarının sayısınca mükafatlandırılsın.[266]

Aynı kişi rivayet etmiştir ki "Allah bir kulun kıyamet gününde kendisi için hazırladığı doksan dokuz rahmetten birini ona açmadıkça cihat etmesine izin vermemiştir.[267]

İbn Mübârek, Mekhûl'dan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) "Allah'ın sizi affetmesini ve cennete koymasını istemez misiniz?" diye sordu. İsteriz dediler. Bunun üzerine "Cihat edin" buyurmuştur.[268]

Ahmed [b. Hanbel], Taberânî, Hâkim ve Abdurrezzâk rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur "Allah yolunda cihat edin. Cihat cennet kapılarından bir kapıdır, Allah onunla üzüntü ve kaygıyı giderir."[269]

İbn Asâkir Enes b. Mâlik'ten rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur "Mümin iki şeydir ve ikisi de dünyanın en hayırlısıdır. Biri tövbe diğeri cihattır."[270]

Müellifin isnadını zikretmediği bir hadise göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur "Allah mücahitleri, kaybolmuşları, birlik olan gençleri, zengin olup fakire çokça verenleri ve Allah korkusundan ağlayanları meleklerine över."[271]

Molla Arab yeniden isnadını belirtmediği bir hadise göre Rasûlullah şöyle buyurmuştur "Hacdan sonra yapılan gazve bin hacdan daha faziletlidir."[272]

Ebi Dunya *Kitabü'z-zühd* adlı eserinde Hz. Ali'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah şöyle buyurmuştur "Cennette bir ağaç vardır ve bu ağacın altından ve üstünden inci eğerli, yakut gemli atlar zuhur eder. Bunlar dışkı yapmaz ve işemezler. Kanatları vardır. Adımlarını çok uzak mesafelere atarlar. Cennet ehli bu atlara biner ve bunlar cennetlik olan kişiyi diledikleri yere uçurur. Derece olarak kendilerinden daha aşağıda olanlar Allah'a bu kulların nasıl bu ikramı hak ettiler diye sorarlar. Onlara denir ki siz uyurken onlar geceleri namaz kılıyorlardı. Siz yemek yerken onlar oruç tutuyorlardı. Siz

[266] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 10[a]
[267] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 10[a]
[268] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 10[a]
[269] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 10[a]-10[b]
[270] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 10[b]
[271] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 10[b]
[272] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 10[b]

cimriyken onlar mallarını Allah yolunda infak ediyorlardı. Siz korkuyorken onlar savaşıyorlardı.[273]

İbn Asakir Ali b. Bekkâr'dan rivayet etmiştir ki insanlar kıyamet gününde cihat edenlerin cihadı hatırlayacaklarını söylüyorlar. Müellif eğer ilk bölümün ayetlerini, hadislerini ve kutsal olaylarını bitirdiysek söz verdiğim gibi hikâye ve şiirden devam edebiliriz demektedir.[274] Molla Arab eserin ilk sayfalarında ayet, hadis ve kutsal olaylardan sonra her bölümün sonunda hikâye ve şiire yer vereceğini ifade etmişti ve burada buna atıf yapmaktadır.

Bölüm sonunda vadettiğmiz hikâye ve şiiri aktaracağım. Hikâye: Allâme Ebu Ali el-Hüseyn b. Yahya el-Buhârî ez-Zendusî *Fetâvâ* adlı eserinin cihadın fazileti babında Ebu İmran el-Cûnî'den aktardığına göre Battal diye bilinen Abdullah adında, künyesi Ebu Muhammed olan bir zât vardı. Bu zât tâbiînden ve Şam'ın emirlerinden idi. Ayrıca İbn Zehebî de bu zâtın vasıflarını *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ* adlı kitabında zikretmiştir. Emir Mesleme b. Abdülmelik'in askerlerinden idi ve Antakya'da karargâh kurmuşlardı. Harun er-Reşîd Battal'a bana Arz-ı Rûm'da şaşırtıcı olan bir şey söyle dedi. Battal dedi ki günlerden bir gün yürüyordum ve Prens Ali Zâsî ve İncil … (?) ve beni tanımasınlar diye kılığımı değiştirdim ve kafirleri öldürmek mümkün değildi. Bu yüzden onlarla gittim ve savaş alanına yürüyorken atlı, silahlı, mızraklı ve diğer tüm ekipmanlara sahip bir adam bana geldi ve selam vererek Arz-ı Rûm'da Battal diye birini tanıyor musun diye sordu. Battal'dan ne istiyorsun ben Battal'ım dedi. Adam atından indi ve beni durdurdu. Daha sonra önümde dizleri üzerine çöktü ve ayaklarımı öptü. Dedi ki ömrüm boyunca sana hizmet etmek için geldim. Ona ücretini verdim ve onun için dua ettim. Biz bu haldeyken uzaktaki saraydan dört atlı bize doğru geldi. Bizi gördüler ve hemen silahlarına davrandılar. Ellerindeki mızraklarıyla at üstünde dörtnala geldiler. Arkadaşım ve benimle birlikte gelen yoldaşım dedi ki izin ver onları karşılayayım.[275] Ona izin verdim ve gelenlerin karşısına çıktı. Arkadaşımı takip ettiler, sonra benim üzerime saldırdılar. Dediler ki kendini kurtar ve yanında olan ne varsa hepsini bırak. Dedim ki bende prens ve İncil'den başka bir şey yok. Eğer benimle savaşmayı reddediyorsanız bana savaş teçhizatımı kuşanmam arkadaşımın silahını almam için biraz zaman verin. Ardından atına

[273] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 10[b]
[274] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 10[b]-11[a]
[275] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 11[a]

bindi. Dedim ki silahımı kuşandım ve bineğime bindim. Sonra üzerime doğru geldiler. Bana yaklaşırlarken dedim ki bu da ne bu hiç adil değil, siz dört kişisiniz ben tekim. Bir adamın üzerime gelmesine izin verin. Bir adam üzerime geldi ve onu öldürdüm. Sonra diğeri geldi onu da öldürdüm. Sonra üçüncüyü de öldürdüm. Dördüncü ile mızraklarla birbirimizi savuşturduk. Ben ve birbirimize saldırıyorduk. Ne o beni yenebildi ne de ben onu yenebildim. Sonra bineklerimizden indik. Mızraklarımız kırılana kadar boğuştuk. Sonra bineklerden indik ve o kılıcı ve kalkanını aldı. Ben de kılıcımı ve kalkanımı aldım. Benim ve onun kalkanı kırılana kadar çarpıştık. Binekler kılıcımı kırdı ve kılıçlarımız yere düştü ve boğuşmaya güç yetiremeyene kadar mücadele ettik. Onunla daha fazla mücadele etmeye güç yetiremedim ve ona dedim ki hey sen dinimdeki ibadetimi kaçırdım, sen de kendi dinindeki. O bir hristiyan piskoposuydu. Dedim ki bize izin verir misin ibadetimizle meşgul olalım ve geceyi dinlenmekle geçirelim daha sonra kaldığımız yerden devam edelim? Dedi ki tamamdır nasıl istersen ve ayrıldık. Çok şükür namazımı kıldım ey müminlerin emiri! O da ibadet niyetine yaptıklarıyla Rabbi'ne nankörlük etti. Uyku zamanı geldiğinde dedi ki siz Araplarsınız ve sizden bir miktar var. Sonra iki küçük çan çıkardı ve dedi ki bunların birini kendi kulağına as, diğerini ise benim kulağıma, eğer hareket edersen çanın ses çıkarır, eğer ben hareket edersem benim çanım ses çıkarır. Dolayısıyla da sen de uyanırsın ben de uyanırım.[276] Dediğini yaptık ve bu vaziyette kaldık. Sabah olduğunda Allah'a hamdettim ve namazımı kıldım. O da yaptıkları ile Rabbi'ne karşı nankörlük etmiş oldu. Sonra dövüşmeye başladık ve kendimi rahat hissettim. Onun yere yatırdım ve göğsünün üstüne oturdu. Boğazını kesecekken dedi ki beni bir kereliğine affet. Bunun üzerine onu affettim. Sonra ikinci kez dövüşmeye başladık. Sonra adama doğru yaklaştım. Beni yakaladı, boğazımı kesmek için göğsümün üstüne oturdu. Ona dedim ki ben seni bir kere affettim, sen beni affetmiyor musun? Dedi ki dediğin gibi olsun. Sonra üçüncü defa dövüşmeye başladık. Kalbimi kesti ve göğsüme oturdu. Ona dedim ki ben seni, sen de beni birer kez affettik, beni bu kez de affetsen çok güzel olacak. Adam bunun üzerine beni affetti. Sonra dördüncü kez dövüşmeye başladık. Beni yere çaldı ve göğsüme oturdu, boğazımı kesmeye yeltendi. Bana dedi ki şimdi anladım sen Battalsın. Senin boğazını keseceğim, senin için yeryüzünün değil! (bu kısmı anlayamadım). Ona dedim ki Rabbi'm benim selametimi dilerse buna güç yetiremezsin.

[276] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 11[b]

Dedi ki Rabbi'ne söyle boğazını kesmemden kurtarsın seni. Taşı boğazıma vurmak için elini kaldırdı ve öldürülen müslüman arkadaşım kalktı ve o esnada kılıcını yerden aldı. Taşla vurmadan önce kılıcıyla kâfirin boynunu vurdu ve şu ayet-i kerimeyi okuyordu:[277] "Allah yolunda öldürülenleri sakın ölüler sanma. Bilakis onlar diridirler, Rableri katında Allah'ın, lütfundan kendilerine verdiği nimetlerin sevincini yaşayarak rızıklandırılmaktadırlar."[278]

Her bâbın sonuna koyacağımı vaat ettiğim Arapça şiir:[279]

Rabbim samimi kullarından satın aldı
Onların canlarını ve mallarını tartışmasız
Fetih uğruna saflar halinde savaşırlar
Ve hidayet edici dinin düşmanlarını öldürürler
Ve bir vaat umarak sabırla öldürülürler
Gerçekten de O'nun verdiği gerçek bir vaatti
Tevrat'ta ve İncil'de belirtildiği gibi
Bunun delili hiçbir yalan olmadan doğrudur
Ve yaratılışın en asili olan Ahmed'in büyük Kuran'ında
Kulların Yaratıcısı'nın ahdini yerine getirenler için
Şehit için, gözlerle görülmeyen bir fazilet vardır
Ve her düşmanın düşünceleriyle erişilemez
Onlar için cennet bahçeleri ve iki iri gözlü kız vardır
Tanıma olarak, onaylanmış bir karşılık
Kanının ilk damlası ona bağışlanma sağlar
Bütün günahları için mutluluk bağlantısıyla
Ona nimetler verilir ve nektar içer
Yeşil kuşların ekinlerinde biner
Ah, bir halk için sonsuz mutluluk
Melodi içinde bir krallıkla desteklenenler ve ferahlık

[277] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 12[a]
[278] Âl-i İmran 3/169: وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللهِ اَمْوَاتًاۚ بَلْ اَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَۙ
[279] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 12[a]-12[b]

4.2.2. İkinci Bâb: Cihada Teşvik

Cihada teşvik ile ilgili ayet-i kerimeler ve hadis-i şerifler çoktur. Ayet-i kerimelerde Allahu Teâlâ şöyle buyurur: "Müminleri teşvik et. Umulur ki Allah inkâr edenlerin gücünü kırar."[280] Bir diğer ifadeyle Allah'ın mücahitler için neler hazırladığını anlatarak, onların kararlılıklarını güçlendir. Allahu Teâlâ şöyle buyurur:[281] "Ey Peygamber! Müminleri savaşa teşvik et."[282] Bir diğer ifadeyle onların cihat konusundaki azimlerini ve rağbetlerini arttır. Teşvik ayetleri bu zarif risaleye sığmayacak kadar çoktur.

Bu bâbtaki hadisler de çoktur. Durumun darlığından ve zorluğundan dolayı en önemlileri zikredeceğiz.

Şifâ sahibi Hz. Ali'den mevkuf olarak nakletmiştir ki kim kardeşini cihada teşvik ederse ona misliyle ecir ve tüm ibadet aşamalarında sünnet ecri vardır.[283]

Müslim ve *Şifâu's-sudûr* sahibi ve diğerleri -*Şifâ* sahibi dışında- rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) Bedir gününde insanların önüne çıktı ve onları savaşmaya teşvik etti. Sonra buyurdu ki "Nefsim elinde olanı yemin ederim ki bugün sabırlı olan, sevabını ahirette bekleyen, ilerleyen ve geri dönmeyen (bozguna uğramayan) kimse yoktur ki cennete girmesin." İbn Seleme'nin kardeşi olan, elindeki hurmaları etrafa saçarak yiyen Amr demiştir ki benimle cennet arasında beni öldürmek isteyenler dışında hiçbir şey yoktur diyerek elindeki hurmaları fırlattı ve kılıcını alıp öldürülene kadar savaştı. Hiçbir karşılık beklemeden Allah'a (ölüme) koşarken diyordu ki "Rızıksız Allah'a, takvaya, düşmanlığa koşmak. Allah'ın nazarı cihaddadır ve her rızık tükenmeye tabidir.[284]

Şifâ's-sudûr sahibi Hz. Ömer'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah'ın (s.a.v.) meclisinde idim. Atika b. Hârise el-Ensârî geldiğinde dedi ki ya Rasûlallah Allah yolunda kılıç kullananın durumu nedir? Buyurdu ki "Allah onu altından, gümüşten, inciden, zebercetten şal ile süsler." Allah yolunda mızrağı ile hapsedilenin durumu nedir? Buyurdu ki "Kıyamet gününde ona ilim olan ve bununla kıyamet gününü bilecek." Peki Allah yolunda yay taşıyanın durumu nedir? Buyurdu ki "Cennetin kaftanlarından daha güzel bir

[280] Nisa 4/84: وَحَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَۚ عَسَى اللهُ اَنْ يَكُفَّ بَأْسَ الَّذِينَ كَفَرُوا
[281] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 12[b]
[282] Enfal 8/75: يَّا اَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِۚ
[283] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 12[b]
[284] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 12[b]-13[a]

kaftanı olacak.” Peki Allah yolunda ok atanın durumu nedir? Buyurdu ki “Aferin ey Atika, hayırlı şeyler hakkında çok soru sordun. Allah bir okla üç cennet verir; Allah yolunda oku yapana, onu güçlendirene ve oku fırlatana. Ey Atika b. Harise kim Allah yolunda bir ok fırlatırsa ve o ok düşmana ulaşırsa ya da adalet azalırsa köle azat etsin.”. Peki ya Allah yolunda zırh giyenin durumu nedir? Buyurdu ki “Ona ateşten bir cennet vardır.” Peki ya kalkan ile kendini Allah yolunda koruyanın durumu nedir? Buyurdu ki “Yeryüzündeki güneşinin kenarından ona bir örtü olur. İnsanlara kilometrelerce uzağa gitmelerine izin verilmiştir ve on sekiz iyi şey içine eklenmiştir. Mümin sığ bir yerdedir, kâfir ise gemlenmiştir. İnsan ırkı amelleri nisbetindedir. Mümin sığ sulardadır, kafir ise dizginlenmiştir. Yâ Rasûlallah Allah yolunda ata binenin durumu nedir? Buyurdu ki “Onu yaratanlar için güvence ve kendisinden öncekiler için itibar olacaktır. Aferin ey Atika b. Harise! Kim Allah yolunda bir ata binerse at ile beraber cennete konur ve onun için mutluluk vardır. Onlar karınlarını taşımazlar, sara hastalıkları büyümez. Allah onları cenneti yarattığı gün yaratmıştır. Renkleri ise altından, gümüşten, inciden ve zebercettendir. Onların meyvelerinden yerler ve nehirlerinden içerler. Onlar büyümezler ve miras olarak almazlar. Ne yorulurlar ne de yaşlanırlar. Diyecekler ki ey âdemoğlu! Bu dünyada ölecek olan bir ata bindin ancak sen olmadan ölecek olan bir şey de yoktur.” Ya Rasûlallah hiçbir şeyde ehl-i cihadın benzerini görmüyor musun? Buyurdu ki “Misli yoktur, cihadın şerefiyle onların payına ne iyilikler düşecektir. Onlar hasadını derin denizlerde tutarlar ve bu hasat ürün verdiğinde azalmaz. Buyurdu ki: “Allah yolunda 'La ilahe illallah' (Allah'tan başka ilah yoktur) diyerek cihad eden veya yolcu olan hiçbir kul yoktur ki, Allah'ı tesbih edip, yüceltsin ve ansın, üzerine doğan güneş onun bütün günahlarını silmesin. Allah'a hamd eden, O'nu tesbih eden, 'Allahu Ekber' (Allah en büyüktür) diyen ve 'La ilahe illallah' diyen hiçbir savaşçı yoktur ki, ağaçları birbirini çağırsın, taşları birbirini çağırsın ve bitkileri birbirini çağırsın: 'Bu bir savaşçıdır' diye. Böylece vadi, yanlarından taşana kadar iyi amellerle dolar.”[285]

Konuyla ilgili ayet ve hadisleri zikrettikten sonra vaat ettiğim gibi bölüm sonundaki mücahitlerin cihat konusundaki azmini güçlendiren hikâye ve şiir kısmına geçiyorum. Ebu Cafer el-Bezzâr anlatmıştır ki çok fazla gazaya katılmış benimle oturup kalkan bir adam vardı. Ona gazalarda gördüğün en ilginç şey nedir diye sordum. Dedi ki

[285] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 13^{a}-13^{b}

gazadayken on kişi veya daha az kişiyi savaşa hazırlıyordum ve onları muharebe için teşvik ediyordum. Savaş şiddetlendiğinde kıtal için nefretim arttı. Bazı gazalarda düşman pek çoğumuzu katletti. Gece çöktüğünde beni ölü zannetmeleri için ölü taklidi yaptım. Baktım ki gökyüzü açıldı ve gök kubbe alçalıyordu. En iyisi de yağmur yağmaya başladı ve o yaralıları ve ölüleri ıslatıyordu ancak yağmur bana gelmedi. Bundan dolayı elimi uzattım. O günden sonra, şehadete tabi oldum ancak o da bugüne kadar bana gelmedi. Daha sonra tam manasını şiir olarak verdim.[286] Şiir:

Harcamaları sadece servet olanlar ne kadar çeşitlidir, diğerleri ise ruhlarını harcarlar.

Değerli olanı gördüler ve ona yaklaştılar,
Ruhlarıyla değerli bir kazanç aradılar.
Öldürmeleriyle sadece yaşamı hedefliyorlar,
Bol nehirlere veya bir taht elde etmek için.
Niyet ettiklerini başardılar,
Ve rahatça uzanarak Adn (cennet) bahçelerine ulaştılar.
Onlara krallığın sonsuz mutluluğu vaat edildi,
İşte bu gerçekten büyük bir başarıdır, doğrudan doğruya.

4.2.3. Üçüncü Bâb: Allah Yolunda Şehit Olanın Fazileti

Bilesin ki Allah seni yardımıyla güçlendirsin ve melekleriyle korusun. Şehitlik Allah katında büyük bir rütbe ve büyük bir makamdır. Ancak muvaffak olanlar şehadet mertebesine ulaşır. Şehadet Allah katında makbul bir makamdır. Şehitlik peygamberlik makamının üçüncü mertebesidir çünkü en yüksek makam peygamberlik makamıdır. Sonraki en büyük makam makam-ı sıddıkiyet, sonraki ise makam-ı şehadettir. Ayet-i kerimede şöyle buyurulur: "İşte onlar, Allah'ın kendilerine nimet verdiği peygamberlerle, sıddîklarla, şehidlerle ve iyi kimselerle birliktedirler. Bunlar ne güzel arkadaştır. Bu lütuf Allah'tandır. Hakkıyla bilen olarak Allah yeter."[287] Allah yolunda öldürülen "şehit" olarak isimlendirilir çünkü melekler onun gasline, taşınmasına,

[286] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 13[b]-14[a]

[287] Nisa 4/69-70: فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاء وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُوْلَئِكَ رَفِيقًا ۞ذَلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ عَلِيمًا

namazına, defnine, cennete girmesine, yarasından akan kanına, kıyamet günü diriltilmesine, kana bulanmalarına, ateşler getirilmesine, cennette onunla karşılaşmaya, kefenlendiklerinde Allah'ın cemalini görmesine, cennette yiyip içmesine, her gazvede eşinin hazırlamasına şahitlik ederler. Allahu Teâlâ onları pek çok ayette methetmiştir. Bunlardan birinde Ey Muhammed Allah yolunda gazalarda öldürülenleri ölü kabul etme, onlar Rableri katında diridirler ve cennette yiyerek içerek nimetlendirilmektedirler. Ayet-i kerimede Allah bunu şöyle buyurmuştur:[288] "Allah yolunda öldürülenleri sakın ölüler sanma. Bilakis onlar diridirler, Rableri katında Allah'ın, lütfundan kendilerine verdiği nimetlerin sevincini yaşayarak rızıklandırılmaktadırlar."[289] Nasıl bir sevinç? Allah'ın kendilerine fazlından, cömertliğinden, ihsanından verdiği büyük sevinçtir. Allah bu mutluluğu bir müjde ile göstermektedir. Vallahi onlar yaptıkları gazalar sebebiyle dinin kendilerine getirdiği güzel haberler için sevinmektedirler. Kafirlere karşı gaza etmek durumunda onlar şehitlere yetişemiyorlar (onlarla yarışamıyorlar). Zikredilen yetişemeyenler diyorlar ki kardeşlerimiz düşmanla savaşarak ve Allah tarafından canları alınmak suretiyle yüksek mertebeler elde ettiler. Şehitler derler ki bizden öncekilere yetiştiğimiz gibi savaşmakta olanların da öldürülüp bize katılmalarını Allah'tan umuyoruz. Şehitler kendileri gibi şehitliğe ulaşamayanlar için de sevinirler. Şehitliğe ulaşamayanlar için de korku ve hüzün yoktur. Onlar bir yakınını kaybettiklerinde, şehitler aşağılandığında da üzülmezler. Gaziler savaşırken birbirlerine seslenip şöyle müjde verirler: "Bu gaziler ölürlerse korkuyu ve tehlikeyi idrak etmedikleri sonsuz bir hayata kavuşurlar. Sevilen birinin kaybından dolayı üzüntü yoktur. Cihattan bahseden ayet-i kerimede, şehitliğe teşvik, itaatin artması ve kardeşlerine dileyenler için hamd vardır. Allah'ın ayet zikrettiği üzere bu müminler için müjdeler ve kurtuluş vardır ve ayet şöyledir:[290] "Allah katında şehit düşenlerin mükâfatları ve nurları vardır."[291]

Bu konudaki hadislere gelince onların sayısı çoktur. Ahmed b. Hanbel hayru'l-ümme Abdullah b. Abbas'tan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur

[288] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 14[a]-14[b]
[289] Âl-i İmran 3/169-170: وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللهِ اَمْوَاتًاۚ بَلْ اَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَۙ فَرِحِينَ
[290] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 14[b]-15[a]
[291] Hadîd 57/19: وَالشُّهَدَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْۚ لَهُمْ اَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْۚ

"Şehitler cennet kapısında bir ırmağın ışıltısı üzerinde kutsal bir kubbededirler ve onların yiyecekleri sabah akşam çıkarılmaktadır."[292]

Bilesin ki ey gâfil/bu işten habersiz olan (şehitlerin rütbe ve kısımlarını bilmediğini kastederek), doğru karar veren, ferasetli, edepli! Şehitler Allah indinde rütbe ve mekân olarak farklı türlerde ve kısımlardadır. Bunların arasında şunlar vardır: Cennette diledikleri yerde dolaşan, sonra da arşın altında asılı kandillere sığınan yeşil kuşların bedenlerinde (karınlarında -ruhları-) olanlar, daha önce geçtiği gibi cennet kapısında bir ırmağın ışıltısı üzerinde kutsal bir kubbede olup yiyecekleri sabah akşam çıkanlar, meleklerle beraber gökte ve cennette her nerede isterlerse uçanlar (aşağıda vasıflarının Hz. Ali'nin kardeşi Cafer et-Tayyar -yani Cafer b. Ebu Talib- hadisinde geleceği gibi), cennette bir aile sahibi olacak olanlar ki bunlar arasındaki farklılık inanç, İslam, hayırseverlik ve diğer yönlerdendir. Her türlü hadise sahip olmak gerekir ki bunlar idrak edilsin. Bundan kazanç elde et, gaflete düşme pişman olursun. Başarı Allah'tandır.[293]

Taberâni Enes b. Malik'ten rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur "Kullar hesaba çekildiğinde ellerinde kılıçlarıyla boyunlarından kan damlayan bir topluluk gelir ve bunlar cennetin kapısında toplanırlar. Bunlar kimlerdir diye sorulur. Denilir ki şehitlerdir, diridirler ve rızıklandırılmışlardır.[294]

İbn Mübârek Ubeyd b. Umeyr'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) Uhud gününde şehit olan Musab b. Umeyr'in önünde durdu. Şehit olurken Rasûlullah'ın sancağını taşıyordu. Rasûlullah onun önünde durup ne okudu diye soruldu ve "Müminlerden öyle adamlar vardır ki, Allah'a verdikleri söze sâdık kaldılar. İçlerinden bir kısmı verdikleri sözü yerine getirmiştir (şehit olmuştur). Bir kısmı da (şehit olmayı) beklemektedir. Verdikleri sözü asla değiştirmemişlerdir."[295] ayet-i kerimesini okuduğu anlaşıldı. Rasûlullah onların (Uhud'da şehit olanlar) Allah indinde şehadetine kıyamet gününde tanıklık edecektir. Rasûlullah sonra insanlara döndü ve buyurdu ki "Ey insanlar,

[292] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 15[a]
[293] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 15[a]
[294] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 15[a]
[295] Ahzâb 33/23: مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللهَ عَلَيْهِۚ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضٰى نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًاۗ

gelin ve onlara (şehitlere) selam verin. Nefsim elinde olana yemin ederim ki onlar (şehitler) cevap vermedikçe kimse onlara kıyamet gününe kadar selam veremez."[296]

Şifâu's-sudûr'un sahibi Rasûlullah'tan (s.a.v.) rivayet etmiştir ki "Şehidin bu dünyadaki hayatı ile ahiretteki hayatı arasında bir hurma çiğnemek ve bir damla kanını değiş tokuş etmekten başka hiçbir şey yoktur. Allah onun geçmiş ve gelecek tüm günahlarını bağışlar."[297]

İbn Kesir *Tefsîr*'inde rivayet etmiştir ki ensârdan bir adam Uhud'da Rasûlullah'ı koruyordu. Bu adam müslümanlardan birini öldüren bir adamı öldürdü. Sonra ensârdan olan bu adamın kardeşi geldi ve dedi ki "Allah Rasûlü öldürüldü" Ölen adam şöyle cevap verdi: "Şahitlik ederim ki o mesajı iletti. Dininiz için savaşın." Sonra ayağa kalktı ve üç defa savaştı. Her seferinde şiddetli bir şekilde yaralandı. Allah'a kavuştuğunda ve kendisine çokça nimet verilen kardeşlerini gördüğünde çok sevindi. Dedi ki "Rabbim, Rasûlullah'ı bana ihsan ettiğin şey konusunda bilgilendir." Bunun üzerine Allah Cebrail'i gönderdi ve ona şöyle vahyetti:[298] "Allah yolunda öldürülenleri ölüler sanma."[299]

Beyhakî *Delâilü'nübüvve* adlı eserinde ve Ebu Bekir b. Merdûye *Tefsîr*'inde Câbir el-Ensârî'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) bir gün bana baktı ve buyurdu ki "Ey Câbir seni neden üzgün görüyorum?" Dedim ki ey Allah Rasûlü! Babam şehit oldu ve ardında borçlar ve ona bağlı kimseler bıraktı. Buyurdu ki "Allah'ın babana neyi müjdelediğini söyleyeyim mi? Allah yarattıklarından hiçbiriyle perde arkasından konuşmamıştır. Ancak Allah babanı diriltti ve doğrudan onunla konuştu. Allah ona (babana) dedi ki "Ey kulum, ne istersen dile benden onu sana vereyim." Baban şöyle dedi: "Beni senin yolunda ikinci kez öldürülmem için geri gönder."[300]

Şehitlerin faziletine dair Buhârî, Müslim ve diğerleri Enes b. Mâlik'ten rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Şehit dışında cennete giren hiç

[296] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 15ª-15ᵇ
[297] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 15ᵇ
[298] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 15ᵇ
[299] Âl-i İmrân 3/169: وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا
[300] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 15ᵇ-16ª

kimse dünyaya geri dönmek istemez. Şehit olduğunda sahip olduğu kerametten ve faziletten dolayı şehit geri dönüp on kere öldürülmek ister."[301]

Buhârî ve Müslim Ebu Hureyre'den rivayet etmişlerdir ki Râsûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur "Nefsim elinde olana yemin ederim ki cihada katılmak sonra şehit olmak sonra tekrar cihada katılmak sonra tekrar öldürülmek."[302]

Nesâî ve Hâkim Enes'ten rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) buyurmuştur ki "Cennet ehlinden bir adam getirilecek ve Allah ona soracak "Ey âdemoğlu, meskenini nasıl buldun? Adam şöyle cevaplayacak "Rabbim bu en güzel meskendir." Allah soracak ki "Daha çok iste daha fazla dile". Adam diyecek ki "Senin rızandan başkasını istemiyorum." Allah daha sonra diyecek ki "Ne istiyorsun?" Adam diyecek ki "Şehadetin faziletini gördüğümden dolayı beni yeniden dünyaya göndermeni ve on kereden fazla şehit düşürülmeyi istiyorum."[303]

Müslim Abdullah b. Amr b. el-Âs'tan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur "Şehidin borç dışındaki bütün günahları affedilir."[304]

Müslim Ebu Katâde'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) ayağa kalkarak Allah yolundaki cihadın ve imanın en faziletli amellerden olduğunu söylüyordu. Sonra bir adam geldi ve dedi ki "Ey Allah Rasûlü, Allah yolunda sabırla ve mükafata yönelerek ve kaçmadan savaşırsam Allah benim günahlarımı bağışlar mı? Rasûlullah buyurdu ki "Evet ancak borç dışında. Cebrail geldi ve bana böyle söyledi."[305]

Ahmed [b. Hanbel] ceyyid isnat ile Enes b. Malik'ten rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah yolunda cihat ederken ölmek benim için hasenat ehli ve idareci olmaktan daha sevimlidir."[306]

Buhârî ve diğerleri Câbir b. Abdullah'tan rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) Uhud gününde şöyle buyurmuştur: "Onları kendi kanlarıyla gömün, bu onlar için şereftir çünkü onların kanı Allah indinde misk kokusundan daha hoştur.[307]

---

[301] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 16[a]
[302] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 16[a]
[303] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 16[a]
[304] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 16[a]
[305] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 16[a]-16[b]
[306] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 16[b]
[307] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 16[b]

Tirmizî, İbn Mâce, Hâkim ve Beyhakî Câbir b. Abdullah el-Ensârî'den rivayet etmişlerdir ki Abdullah b. Ömer Uhud gününde şehit edildiğinde Rasûlullah (s.a.v.) buyurmuştur ki "Ey Câbir Allah'ın baban hakkında ne söylediği hususunda seni bilgilendireyim mi?" Dedim (Cabir) ki evet ey Allah'ın Rasûlü. Buyurdu ki "Allah hiç kimse ile bir perde arkası haricinde doğrudan konuşmaz ancak Allah senin baban ile doğrudan konuştu ve ona dedi ki Ey Abdullah dile benden ben de sana vereyim. Abdullah dedi ki Rabbim benden razıysan yeniden şehadete erişmem için beni dirilt ve yeniden şehit olmama izin ver. Allah buyurdu ki ben şehitlerin dünyaya tekrar dönmemeleri için hüküm verdim. Abdullah dedi ki Rabbim geride kalanları bilgilendir." Bunun üzerine şu ayet-i kerime nâzil oldu:[308] "Allah yolunda öldürülenleri sakın ölüler sanma. Bilakis onlar diridirler, Rableri katında Allah'ın, lütfundan kendileri verdiği nimetlerin sevincini yaşayarak rızıklandırılmaktadırlar."[309]

Müslim ve Buhâri Enes b. Mâlik'ten rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Şehit haricinde cennete giren hiç kimse dünyaya dönmek istemez. Şehit ise gördüğü itibardan dolayı dünyaya dönüp on kere öldürülmek ister."[310]

Buhârî ve Müslim Câbir b. Abdullah'tan rivayet etmişlerdir ki babam Rasûlullah'a (s.a.v.) getirildi [Uhud gününde -metinde yoktur-] ve bir örtüyle kefenlenmişti. Ben önün örtüsünü kaldırmaya niyetlendim fakat orada bulunanlar beni engellediler. Rasûlullah daha sonra yüzünün açılmasına izin verdi. Açılınca bir kadın çığlık attı. Rasûlullah bu çığlık atan kimdir diye sorunca bu Amr'ın kızı veya kız kardeşidir dediler. Bunun üzerine Rasûlllah (s.a.v.) şöyle buyurdu "Ağlama, örtü kaldırılana kadar melekler onu kanatlarıyla gölgelendiriyordu."[311]

Buhârî Semüre b. Cündeb'ten rivayet etmiştir ki bu gece bana gelen iki adam gördüm. Beni bir ağacın üzerine çıkardılar ve beni şimdiye kadar gördüğüm en güzel, en

[308] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 16[b]
[309] Âl-i İmrân 3/169: وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللهِ اَمْوَاتًاۢ بَلْ اَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَۙ
[310] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 16[b]-17[a]
[311] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 17[a]

mükemmel eve götürdüler ve dediler ki bu evin kimin evi olduğunu sorarsan bu ev şehitlerin evidir."

Enes'ten [b. Mâlik] rivayet edilmiştir ki bir adam Rasûlullah (s.a.v.) geldi ve dedi ki ben koyu tenli ve çirkin yüzlü biriyim. Pis bir kokum vardır ve fakirim. Eğer Allah yolunda savaşır ve öldürülürsem cennete girer miyim diye sordu. Rasûlullah evet diye cevapladı. Adam savaşa katıldı ve şehit düştü. Rasûlullah (s.a.v.) adamı gördüğünde dedi ki "Bilakis, Allah senin yüzünü güzelleştirdi, kokunu tatlılaştırdı ve zenginliğini arttırdı. Ve ahirette bu kişi için büyük gözlü iki hurinin onu kendi tenlerinde karşılamak için çekiştiğini gördüm. Beyhakî'nin rivayetinde ise şöyle geçer. "Hurilerden olan iri gözlü karısının yünden yapılmış bir pelerinle onu çekerek, pelerininin arasına girdiğini gördüm."[312]

Tirmizî Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur "Cennete ilk girecek üç kişinin şehit, iffetli ve ibadetinde güzel olup hizmetçilerine samimi bir şekilde nasihat veren kul olduğu bana bildirilmiştir.[313]

İbn Ebu Şeybe Abdullah b. Ömer'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah şöyle buyurmuştur: "Cennette adn denen beş bin kapılı bir saray vardır. Her kapıda beş bin huri bulunur. Oraya peygamberden, sıddıktan ve şehitten başkası giremez. Bir diğer rivayete göre cennette adn denen bir saray vardır. Etrafında kaleler ve çimenlikler vardır. Sarayın beş bin kapısı vardır ve oraya peygamberden, sıddıktan, şehitten ve âdil imamdan başkası giremez.[314]

Ebu Davud Hasna b. Muaviye es-Suramiye'den o da Ömer'den [b. Hattâb] rivayet etmiştir ki Rasûlullah'a (s.a.v.) kim cennettedir diye sordum. Rasûlullah buyurdu ki "şehit cennettedir, yeni doğan bebek cennettedir, doğmadan ölen cennettedir."[315]

Beyhakî İbn Ömer'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) ashabıyla birlikte bir bedevi çadırının yanından geçerken savaşa katılma niyetinde olan bedevileri gördü. Bedeviler çadırlarının bir kısmını kaldırdılar ve bu insanlar kim diye sordular. Denildi ki o Allah'ın Rasûlüdür (s.a.v.) ve ashabıyla savaşa gidiyor. Bedevi onlar savaş ganimetini

[312] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 17[a]
[313] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 17[a]
[314] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 17[a]-17[b]
[315] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 17[b]

mi arıyor diye sordu. Bedeviye evet onlar savaş ganimeti arıyorlar denildi. Bunun üzerine bedevi okuyla Ebu Bekir'i hedef aldı, onu yakaladı ve sürükledi. Ebu Bekir'i kendisiyle beraber sürüklerken Allah Rasûlü'ne (s.a.v.) yaklaştı. Ebu Bekir'in arkadaşları ise onu korumaya çalışıyorlardı. Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki "Necdî'yi (Bedeviyi) benim için bırakın. Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki o cennetin krallarından biridir." Bedevi düşmanla karşılaştı ve şehit oldu. Rasûlullah (s.a.v.) bu konu hakkında bilgilendirildi ve ölü bedeninin yanına gitti. Rasûlullah şehit olan bedevinin yanına sevinçli ve güler yüzlü bir şekilde giderek başının yanında oturdu. Sonra ondan yüz çevirdi. Sonra Rasûlullah'a seni sevinçli ve gülümserken gördük ve sonra neden ondan yüz çevirdin diye sorduk. Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki "Sevincim ve gülümsemem onun Allah katında kazandığı şereften dolayıdır. Ondan yüz çevirmem ise onu cennette büyük gözlü huri eşiyle gördüğümden dolayıdır."[316]

Buhârî Enes'ten [b. Mâlik] rivayet etmiştir ki Ümmü Hârise b. Sürâka Rasûlullah'a (s.a.v.) geldi ve dedi ki "Ya Rasûlullah bana Bedir gününde Batı'dan gelen bir okla öldürülen Harise b. Sürâka'dan bahseder misin? Eğer o cennette ise sabır göstereceğim ancak orada değilse ne yapacağımı göreceksin." Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki "Ey Ümmü Hârise o cennettedir. Senin oğlun cennetin en üst makamı olan Firdevsu'l-a'lâ mertebesine ulaşmıştır."[317]

Taberânî İbn Abbas isnadıyla rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.av.) şöyle buyurmuştur: "Cafer b. Ebu Tâlib'i cennette iki kanatlı melek olarak uçarken gördüm, dilediği her yere uçuyordu ve kanatlarında kan lekesi vardı."[318]

Taberânî İbn Ebu el-Ca'd'dan rivayet etmiştir ki Rasûlullah'a rüyasında Cafer'in iki kanatlı bir melek olarak ve kanatlarında kan lekesi olduğu halde gösterildi. Zeyd ise yatağın karşı tarafındaydı. Abdülazim el-Münzirî demiştir ki Cafer Mute Savaşı'na gittiğinde Allah ona iki kanat bahşetti ve bu sebeple Cafer et-Tayyâr diye anıldı.[319]

Taberânî Abdullah b. Cafer'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur "Tebrik ederim seni ey Abdullah, baban meleklerle beraber uçuyordu."[320]

---

[316] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 17[b]-18[a]
[317] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 18[a]
[318] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 18[a]
[319] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 18[a]
[320] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 18[a]

Buhâri Enes'ten [b. Mâlik] rivayet etmiştir ki Rasûlullah şöyle buyurmuştur: "Zeyd, Cafer ve Abdullah b. Revâha sancağı Zeyd'e teslim ettiler ve hepsi vuruldu. Vurulma haberleri gelmeden önce Rasûlullah (s.a.v.) onlara geldi ve dedi ki "Sancağı al Zeyd" ve o vuruldu. Sonra Cafer aldı ve vuruldu. Sonra Abdullah b. Revâha aldı ve o da vuruldu. Sonra sancağı Allah'ın kılıcı Hâlid b. Velîd aldı. Gözünden yaşlar gelerek bunu insanlara anlatıyordu.[321]

Ebu Dâvud ve Hâkim *Müstedrek*'inde Abdullah b. Abbas'tan rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kardeşleriniz öldürüldüğünde (şehit edildiğinde), Allah onların ruhlarını cennetin etrafındaki nehirlerde dolaşan, onun meyvelerinden yiyen ve üstünde altından lamba asılı duran tahtta oturan yeşil kuşların karınlarına koyar. Onlar yediklerinin, içtiklerinin ve oturdukları yerlerin tadını çıkardıklarında derler ki "Kardeşlerimize bizim cennette tattıklarımızı kim anlatacak ki onlar cihat etme şevkini kaybetmesinler ve savaşlarda rehavete kapılmasınlar." Yüce Allah buyurur ki "Ben bu mesajı sizin adınıza onlara ileteceğim". Bunun üzerine Allahu Teâlâ şu ayeti indirmiştir:[322] "Allah yolunda öldürülenleri ölüler sanma. Bilakis onlar diridirler, Rableri katında Allah'ın lütfundan kendilerine verdiği nimetlerini sevincini yaşayarak rızıklandırılmaktadırlar."[323]

Müslim ve diğerleri Mesrûk ve Abdürrezzâk'tan rivayet etmişlerdir ki "وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللهِ اَمْوَاتًاۜ بَلْ اَحْيَاۤءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَۙ" (Âl-i İmrân 3/169) ayetini Abdürrezzak'a sorduk ve dedi ki "Aslında biz bunun hakkında Rasûlullah (s.a.v.) sorduk ve dedi ki onların Arş'ta asılı fenerlerle yeşil kuşların karınlarındadır, cennette diledikleri yere süzülürler ve sonra o fenerlere dönerler. Rableri onlara bakar ve sorar "Bir dileğiniz var mı?" Onlar derler ki "Cennette böyle özgürce dolaşabiliyorken ne isteyebiliriz?" Allah bunu onlara üç kez sorar. Onlar kendilerine bu sorunun sorulmasından kurtulamayacaklarını anladıklarında derler ki "Rabbim ruhlarımızı bedenlerimize geri vermeni ve senin yolunda tekrar öldürülmeyi diliyoruz." Allah onların ihtiyaçları olmadığını gördüğünde onları bırakır.[324]

---

[321] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 18[a]-18[b]
[322] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 18[b]
[323] Âl-i İmrân 3/169: وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللهِ اَمْوَاتًاۜ بَلْ اَحْيَاۤءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَۙ
[324] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 18[b]

Münzirî *Terğîb*'inde Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) Cebrail'e "Sûr'a üflenir ve Allah'ın dilediği kimseler dışında göklerdeki herkes ve yerdeki herkes ölür. Sonra ona bir daha üflenir, bir de bakarsın onlar kalkmış bekliyorlar."[325] ayetini sorar ve Cebrail der ki "Onlar Allah'ın şehitleridir."[326]

İbn Ebu ed-Dünyâ İsmail b. Ayyâş tarikiyle konuyla ilişkin şunu rivayet etmiştir ki şehitlerin arzusu Allah'ın onları ellerinde kılıçlarıyla diriltmesi ve melekler bu toplanmış kalabalığa cevap vereceklerdir. Onlar beyaz inci daha parlak onlar yakutlara sahiptirler ve altından bir hizmetçi onlara hizmet edecektir. Onların bedenleri göz kamaştırıcı bir ışık gibi parlayacak, atları develerin pürüzsüz boyunları gibi olacaktır. Onlar cennette "Allah'ın yarattıkları üzerinde nasıl hüküm verdiğine şahit olana kadar ilerleyin" diyerek at üzerinde gezineceklerdir. Allah onların bu haline sevinecektir ve eğer Allah kulu hakkında herhangi bir şeye sevinirse o kul için artık hiçbir hesap yoktur.[327]

Abdürrezzak Sevrî'dan, o el-Ameş'ten, o Abdullah b. Mürre'den, o Mesrûk'tan mevkûf olarak rivayet etmiştir ki Allah indinde şehitlerin ruhları Arş'tan sarkan kandilleri olan yeşil kuşlar gibidir.

Abdürrezzâk Ka'b b. Mâlik'ten rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Şehitlerin ruhları Allah onları kıyamet günü geri döndürünceye kadar cennet kandillerinde asılı duran yeşil renkli kuşlar gibidir." Tirmizî de bunu rivayet etmiş ve şehitlerin ruhlarının cennetin meyveleriyle veya ağaçlarıyla beslenen kuşlar olduğunu belirtmiş fakat zikredilen asılı duran ifadesini onların kendilerini besledikleri anlamına geldiğini ifade etmiştir.[328]

Ahmed b. Hanbel Müsned'inde İmâm Şâfiî'den, o da İmâm Mâlik, o da Zührî'den, o da Abdurrahman b. Ka'b b. Mâlik'ten, o da babasından rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Müminin nefesi Allahu Teâlâ'nın onu dirilteceği gün tekrar bedenine döndürünceye kadar cennet ağaçlarında asılı duran bir kuş gibidir."[329]

---

[325] Zümer 39/68: نُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ اِلَّا مَنْ شَٓاءَ اللّٰهُ
[326] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 18[b]
[327] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 19[a]
[328] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 19[a]
[329] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 19[a]

Bilesin ki şehit akrabalarından yetmiş kişiye şefaat eder. Nimrân b. Utebe ez-Zimârî rivayet etmiştir ki yetimler olarak Ümmü ed-Derdâ'nın yanına gittik. O dedi ki sevinin çünkü Ebu ed-Derdâ'dan Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle söylediğini duydum "Şehit ailesinden yetmiş kişiye şefaat eder." Bu hadis Ebu Dâvud'da, Beyhakî'de, İbn Hibbân'da ve diğerlerinde geçmektedir.[330]

Taberânî Enes'ten [b. Mâlik] rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kullar hesap gününde geldiklerinde, kılıçları boyunlarından sarkan, kanlar içinde bir grup gelecektir. Bunlar cennetin kapısına yığılacaklar. Bunlar kimdir diye sorulacak. Denecek ki onlar diri ve rızıklandırılmış şehitlerdir.[331]

Taberânî Ebu Saîd el-Hudrî'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: Kıyamet gününde Allah indindeki en faziletli cihat ön saflarda çarpışan ve öldürülene kadar yüzünü dönmeyendir. Onlar cennet odalarındayken, Rableri onlara gülümser. Eğer Allah bir topluluğa gülümserse onlara hesap sorma yoktur.[332]

Ebu Ya'lâ ve Beyhakî Enes'ten [b. Mâlik] rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Size en cömertlerin en cömerdini söyleyeyim mi? Allah en cömert olandır, âdemoğlu içerisinde en cömert olan benim, benden sonra en cömert olan ilim elde eden ve onu yayandır. Âlim ve Allah yolunda samimi bir şekilde kendisini öldürtecek kadar adamış kişi kıyamet gününde tek başına bir ümmet olarak diriltilecektir.[333]

İmâm Ahmed [b. Hanbel], Taberânî ve diğerleri Ubade b. Sâmit'ten rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Şehidin Allah indinde yedi hasleti vardır: ilk defasında affedilir, cennetteki yerini görür, kabir azabından korunur, en büyük korkudan (kıyamet olmalı) korunur, başında bir şeref tacı bulunur, yakutu dünyadan ve içindeki her şeyden daha hayırlıdır, geniş ve güzel gözlü yetmiş huri ile evlenir ve yetmiş akrabasına şefaat eder.[334]

Kurtubî *Tefsîr*'inde çok ilginç bir şeyi aktarır. Rasûlullah'tan (s.a.v.) rivayet edilmiştir ki şöyle buyurur: "Allahu Teâlâ şehitlere beş keramet bahşetmiştir ve bunlar hiç kimseye bahşedilmemiştir, hatta ne peygamberlere ne de bana. Bunlardan ilki, peygamberlerin ruhu ölüm meleği tarafından kabzedilir. Benim ruhumu da ölüm meleği

[330] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 19[a]-19[b]
[331] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 19[b]
[332] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 19[b]
[333] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 19[b]
[334] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 19[b]

teslim alacak. Ancak şehitlere gelince, Allah onların ruhunu irade ederse kendi kudretiyle alır ve ölüm meleğinin onlar üzerinde yetkisi yoktur. İkincisi, bütün peygamberler ölümlerinden sonra yıkanırlar, ben de öldükten sonra yıkanacağım fakat şehitlerin öldükten sonra yıkanma gereklilikleri olmadığı gibi onların bu dünyanın suyuna da ihtiyaçları yoktur. Üçüncüsü, bütün peygamberler kefenlenir ve ben de kefenleneceğim ancak şehitler kendi kıyafetleriyle gömülürler. Dördüncüsü, peygamberler öldüklerinde onlara rahmetli oldu denir ancak şehitler canını verdiklerinde onlara 'öldürüldü' denir. Beşincisi, peygamberler kıyamet gününde şefaatçi olurlar, ben de kıyamet gününde şefaatçi olacağım. Şehitlere gelince, onlar şefaat ettikleri kişilere her gün şefaat ederler."[335]

Abdürrezzâk Mikdâm b. Ma'dîkerib'ten rivayet etmiştir ki Rasûlullah'tan (s.a.v.) duydum ve diyordu ki: "Allah indinde şehitlerin dokuz hasleti vardır: İlk kanlarından sonra affedilme, cennetteki yerini görme, iman takısı takma, kabir azabından korunma, iri ve güzel gözlü hurilerle evlenme, kıyamet gününden korunma, başında şeref tacı taşıma, dünya ve içindeki her şeyden hayırlı olan yakuta sahip olma, yetmiş iki güzel ve iri gözlü huriyle evlenme, akrabaları arasından yetmiş kişiye şefaat etme."[336]

İbn Ebu Şeybe Mücâhid'den rivayet etmiştir ki sabah olduğunda, gökyüzü evleri ve içinde ne varsa hepsini kırmızı, yeşil ve sarı renklere çevirmiştir. Eğer yarın düşmanla karşılaşırsanız ilerleyin çünkü Rasûlullah'tan (s.a.v.) duydum ki "İleri doğru adım atmayan hiçbir adam yoktur ki onlar iri ve güzel gözlü hurilere yaklaşmasınlar. Eğer ertelerse onlar da ertelenir. Eğer şehit düşerse, kanının ilk damlası günahlarına kefaret olur ve iri ve gözlü gözlü huriler ona gelir ve üzerindeki toprağı silkerek ona 'Merhaba, senin için vakit geldi' derler. O da onlara der ki 'Merhaba, vakit ikiniz için geldi."[337]

Beyhakî *el-Ba's ve'n-Nuşûr* adlı kitabında birinden düşen ilk kanla Allah onun etrafını çevreler, onun günahlarını sonbaharın ağaçları dökmesi gibi dökerek ve altındaki her şeyi de kapsayarak affeder. Bu iki parmak arasına yerleştirilen su damlacıklarına benzer. Eğer onu duyarsan, o insan tarafından dokunan bir şey değil, cennet bitkilerinden olan, sizin isim ve sıfatlarınızla Allah katında kayıtlı bir şeydir.[338]

---

[335] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 19[b]-20[a]
[336] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 20[a]
[337] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 20[a]-20[b]
[338] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 20[b]

Taberânî *Kebîr*'inde Abdullah b. Ömer'den rivayet etmiştir ki bir kişi Allah yolunda öldürüldüğünde ondan düşen ilk kan yere düştüğünde bütün günahları affedilir. Sonra, ona ruhunun kendisinde toplanacağı cennetlik kefen gönderilir. Kendisine cennetten bir beden temin edilir, sanki Allah onu yarattığından beri meleklerle birlikteymiş gibi meleklerle birlikte yükselir. O şehit göklere çıkarılır, her kapı ona açılır ve yanından geçtiği her melek onun için dua eder ve bağışlanma diler. Şehit daha sonra Rahman'ın huzuruna çıkarılır ve meleklerden önce secde eder [Allah'a], melekler de secde ederler. Allah onu affeder, arındırır ve sonra onu şehitlerin arasına alır. Orada yeşil bahçeler, ipekten kubbeler görür ve içerisinde her gün boğalar ve balinalar onlar için daha önce oynamadıkları oyunlar oynarlar. Balinalar cennetin ırmaklarında kalır, yüzer ve akşam olduğunda boğa boynuzuyla onu alır, parçalar ve etini yerler (şehitler). Sonra onlar cennet ırmaklarındaki her şeyin çok güzel ve hoş kokusunun onu etinin tadı olduğunu keşfederler. Boğa zamanının çoğu cennette otlayarak geçirir, meyvelerinden yer. Sabah olduğunda ise balina gelir ve boğa onu boynuzuyla parçalar ve onlar yine balinanın etini yerler. Yeniden, onlar o etin lezzetinde cennet meyvelerinin hepsinin tadını bulurlar. Şehitler kendileri için ayrılan meskenlere bakarlar ve kıyamet gününün gelmesi için Allah'a dua ederler.[339]

Abdürrezzâk, İbn Ebu Şeybe ve İbn Mâce Ebu Hureyre'den rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şehitler konusunda şöyle buyurmuştur: "Yeryüzü sanki bir vadide yavrularını kaybetmiş iki eş gibi şehit için yas tutmadıkça şehidin kanı ondan (yeryüzünden) kurumaz. Her birinin elinde dünyadan ve içindeki her şeyden daha hayırlı bir kefen vardır."[340]

Abdürrezzâk Abdullah b. Abîd b. Umeyr'den rivayet etmiştir ki "İki ordu karşılaştığında, Allah iri ve güzel gözlü hurileri dünya semasına indirir. Onlar kendilerini hoşnut eden bir adam gördüklerinde derler ki 'Allah'ım onu sabit kıl'. Eğer o kişi geri çekilirse (savaşta) huriler yönlerini o kişiden değiştirirler. Eğer o kişi öldürülürse, şehidin yanına inerler ve yüzündeki tozu temizlerler ve derler ki 'Rabbim! Onu bağışla, ona merhamet et ve onun derecesini yükselt."[341]

[339] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 20[b]-21[a]
[340] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 21[a]
[341] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 21[a]

İbn Ebu Şeybe Câbir'den rivayet etmiştir ki bir adam Rasûlullah'a hangi cihat en hayırlıdır diye sordu. Buyurdu ki "Atının ve yüzünün toprakla (ölüm) bağışlandığı cihattır."[342]

Ebu Dâvud Abdullah b. Habeşi el-Has'amî'den rivayet edilmiştir ki Rasûlullah'a (s.a.v.) hangi amelin en faziletli olduğu soruldu. Buyurdu ki "Allah'a ve Rasûlüne imân." Ondan sonra en faziletli amel hangisidir diye soruldu. Buyurdu ki "İçerisinde zulüm olmayan Allah yolundaki cihattır." Sonra en faziletli amel hangisidir diye soruldu. Buyurdu ki "Allah tarafından kabul edilmiş hac ibadetidir." Sonra hangi namaz en faziletlisidir diye soruldu. Buyurdu ki "Uzatılmış olandır." Hangi sadaka en faziletlisidir diye soruldu. Buyurdu ki "Kendi eliyle kazandığı ve her kazanç getiren satış." Hangi hicret en hayırlısıdır diye soruldu. Buyurdu ki "Allah'ın haram ettiği şeylerden kaçmaktır." Hangi cihat en faziletlisidir diye soruldu. Buyurdu ki "Allah yolunda müşriklerle malıyla ve nefsiyle cihat edendir." En şerefli öldürme hangisidir diye soruldu. Buyurdu ki "Atı katledilen ve kanı akandır."[343]

Ebu Dâvud Amr b. Abese'den rivayet etmiştir ki ya Rasûlallah İslam nedir diye soruldu. Buyurdu ki "İslam kalbini Allah'a teslim etmendir. Müslümanın elinden ve dilinden emin olunmasıdır." En faziletli İslam hangisidir diye soruldu. Buyurdu ki "İmandır." İman nedir diye soruldu. Buyurdu ki "Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ölümden sonra dirilmeye iman etmendir." Hangi iman en faziletlisidir diye soruldu. Buyurdu ki "Hicrettir." Hicret nedir diye soruldu. Buyurdu ki "Kötülükten hicret etmektir.". Hangi hicret en faziletlisidir diye soruldu. Buyurdu ki "Cihattır. Cihat nedir diye soruldu. Buyurdu ki "Küffâr ile karşılaştığında onunla savaşmaktır." Hangi cihat en faziletlisidir diye soruldu. Buyurdu ki "Atı kesilen ve kanı akandır."[344]

Bilesin ki şehit Allah yolunda öldürülmenin acısını ancak sizden birinin iğne batmasını hissettiği gibi hisseder. Bu Buhari ve Müslim dışındaki dışındaki Kütüb-i Erbaa ehlinden de delillendirilmektedir. Ebu Hureyre'den rivayet edilmiştir ki: "Şehit öldürülme acısını ancak sizden birinin iğne batmasını hissettiği gibi hisseder.[345]

---

[342] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 21[a]
[343] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 21[a]
[344] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 21[a]-21[b]
[345] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 21[b]

Şifâ's-Sudûr'un sahibi Enes b. Mâlik'ten rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Eğer keskin bir şey şah damarları keserse, şehit için ölüm sıcak günde soğuk sudan daha kolaydır. Karıncanın dokunuşu bile şehit için silahın dokunuşundan daha serttir. Gerçek şu ki şehit için ölüm sıcak bir yaz gününde su içmekten daha zevklidir."[346]

İbn Asakir Abdullah b. Amr b. Âs'dan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: Gerçek şu ki ölüm kılıçla bin darbeden ya da başının üstünde ağır bir yük taşımaktan daha büyük bir dehşettir. Ancak ölüm şehitler ve haksız yere öldürülenler için sivrisineğin ısırmasından daha kolaydır. Yüce Allah'ın her seher vaktinde biz namaz kılmıyorken toplanan mezar sakinlerini çağıran bir meleği vardır. Kabirdeki ölü salıverilmeyi bekleyen bir esir gibidir. Esir nasıl birilerinin kendisine şefaat etmesini bekliyorsa ölü de şefaat bekler. Aynı şekilde ölüler dua ve bir lokma bekler. Her Cuma gecesi ruhlar toplanır, sonra her aile ayrılır ve birbirlerine kendi kavimlerinden biri gelip gelmediğini sorarlar. Bir şey alanlar derler ki bana bir lokma veya hurma getirdi ya da dua etti. Hiçbir şey alamayanlar sadaka isteyen fakir gibi evinin kapısına dönerler. Ancak eve girilmelerine izin verilmez çünkü ev artık başkasına aittir. Onlar derler ki 'Ey evin sakinleri, bu mülkü ben bir araya topladım, ben inşa ettim ve şimdi ihtiyacım var.' Şehit dünya hayatına özlem ve pişmanlık duymadan günde iki defa Rabbi'ne bakar."[347]

Berâr ve Beyhaki Enes b. Mâlik'ten rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur (Not: Hadiste üç kısımdır denmiş yalnızca üçüncüsü aktarılmıştır): "Şehitler üç kısımdır: Üçüncüsü malıyla ve canıyla cihat edip ölmeyi ve öldürülmeyi arayan kişidir. Eğer ölür ya da öldürülürse kıyamet gününde kılıcını boynuna koyarak gelir. İnsanlar o zaman diz çökmüş, perişan bir halde olacaklardır. Şehitler diyeceklerdir ki 'Bize yol açın çünkü biz kanlarımızı ve mallarımızı Allah yolunda feda ettik.' Canımı elinde tutan Allah'a yemin ederim ki eğer onlar bunu Habibullah İbrahim'e (a.s.) ya da peygamberler arasından herhangi bir peygambere söylerlerse onlar şehitlerin haklarını tanıyarak onlar için kenara çekileceklerdir. Onlar ışıktan yapılmış minbere gelirler ve insanlar arasında yapılacak olan hesabı ölümden korkmadan, kabirde sıkıntı duymadan, sûra üfürülmesinden korkmadan, hesaptan, mizandan ve sırattan kayıtsız bir şekilde izlerler.[348]

[346] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 21[b]
[347] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 21[b]
[348] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 21[b]-22[a]

Bilesin ki, Allah ferasetini canlandırsın, Allah'ın nuru düşüncelerini aydınlatsın. Melekler cennet saraylarının kapılarından şehitler diyarına onları selamlayarak girerler. Delili şudur: İmâm Ahmed [b. Hanbel], İbn Hibbân, Bezzâr, Hâkim Abdullah b. Ömer'den rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah'tan (s.a.v.) duydum ki: "Cennete ilk girecek üç kişi fakirler, muhacirler ve mevkice düşüp olup emredildiği itaat edenlerdir. Eğer bunlardan birinin bir ihtiyacı varsa, o ihtiyaç kalbindeyken ölene kadar giderilmez. Gerçek şu ki, kıyamet gününde Allah cenneti çağıracak ve o bütün güzelliğiyle ve süsleriyle gelecek. Allah buyuracak ki 'Nerede benim yolumda savaşan kullarım, girin cennete.' ve onlar hiçbir hesap ve cezalandırma olmadan cennete girecekler. Melekler secde ederek gelecekler ve diyecekler ki 'Rabbimiz, biz gece ve gündüz seni tesbih, bizden üstün tuttuklarını takdis ederiz. Allahu Teâlâ buyuracak ki 'Benim yolumda savaşan ve benim rızam için zorluklara katlanan kullarım' ve melekler onlara her kapıdan gelecekler ve diyecekler ki sabrettiğinizden dolayı size selam olsun, bu ne güzel akıbettir!"[349]

Bilesin ki, Allah ömrünü uzatsın ve kadrini evliya seviyesine yükseltsin. Şehit Allahu Teâlâ'nın kendisinden razı olduğu kişidir. Delili ise şudur: Buhâri ve Müslim'den rivayet edilmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) tarafından Arap kabileleri arasında yaşayanlara Kuran ve ilim öğretmek üzere belirli niteliklere sahip yetmiş fakir gönderildi. Kafirler onların yolunu kesip varacakları yere varmadan onları öldürdüler. Onlar ölümle karşılaşırken dediler ki "Rabbim, Rasûlullah'a seninle buluştuğumuzu (öldüğümüzü), görevimizi yerine getirdiğimizi ve senin mesajını savunduğumuzu ilet."[350]

Bilesin ki, Allah seni takva elbisesi ile süslesin, Allah sana samimi ve temiz olan en saf sevgiyi nasip etsin. Şehidin şahitliğinde önceden amel geçmişi olması gerekmez. Bilakis o Allah'ın birliğine cân-ı gönülden inanırsa ve onun yolunda kararlı bir niyet ile iman ederse affedilir ve şehit olur. Bunun delili ise şudur: Buhâri Berâ b. Âzeb'ten rivayet etmiştir ki adamın biri Rasûlullah'a (s.a.v.) önce savaşayım mı yoksa Müslüman mı olayım diye sordu. Buyurdu ki "Önce Müslüman ol, sonra savaş. Sonra Müslüman oldu, savaştı ve öldürüldü. Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki "Az iş yaptı ancak karşılığını çok fazla bir şekilde alacak."[351]

---

[349] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 22[a]-22[b]
[350] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 22[b]
[351] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 22[b]

İbn Mübârek [el-Kasım b.] Abdurrahman'dan rivayet etmiştir ki Fudale b. Ubeyd ile Rûm topraklarında gaza ettik. Fudale karada bunun dışında başka hiçbir yerde gaza yapmadı. Hareket halinde iken bu topluluğun komutanı olan Fudale acele etti. O sırada, Allah tarafından görevlendirilen komutanlardan biri Fudale'ye seslendi ve dedi ki "Ey komutan, insanlar geride kaldılar! Bize yetişmeleri için bekleyelim." Böylelikle yüksekçe bir yerde kalesi bulunan bir alanda durdular. Bazılarımız ayakta bazılarımız çömelmişken kırmızı yüzlü, sakallı bir adam yanında Fudale ile birlikte bize yaklaştı. Ona dedik ki "Bu adam kaleden herhangi bir anlaşma veya sözleşme olmadan indi. Durumu hakkında ona sor." Kendisine soruldu ve o da şöyle dedi: "Dün domuz eti yedim ve şarap içtim. Sonra ailemin yanına geldim. Ben uyuyorken, bana iki adam geldi ve beni birbirini kıskanmayan iki kadınla evlendirdiler. Bana dediler ki 'Müslüman ol' ve ben de Müslüman oldum." Yükselttiğimiz haykırıştan daha hızlı bir kelime yoktu. Yahudiler geldi, düşene kadar ona vurdular ve insanların arasında onun boğazını kestiler (savaşta). Fudale dedi ki "Allahu Ekber! Küçük bir iş ve çok büyük bir mükafat. Kardeşiniz için dua edin". Böylece onun için dua ettik ve onu gömdük.[352]

Bilesin ki! Ey muzaffer sultan Allah seni kâfir düşmanlarına karşı yardımıyla ve zaferleriyle güçlendirsin. Şehitler hiç kimse tarafından geçilemez hatta onların şehadet derecesini peygamberler bile geçemez. Delili şudur: İmâm Ahmed [b. Hanbel] *Müsned*'inde sahabeden Atebe b. Ubeyd es-Sülemî rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Ölüm üç türlüdür: Allah yolunda canıyla ve malıyla savaşıp, düşmanla karşılaştığında öldüren ve ölen mümin. Onunla ilgili olarak Rasûlullah şöyle buyurur 'O şehit Allah'ın çadırında, Arş'ın altında imtihan edilir. Peygamberler peygamberlik derecesi dışında ondan üstün olamazlar.' İkinci tür, iyilik ve kötülükleri birleştiren, düşmana karşı canıyla ve malıyla savaşıp ölen ve öldürülen mümindir. Efendimiz (s.a.v.) onun hakkında şöyle buyurur: 'Onun günahları ve hataları vardır ve kılıcı onlara kefaret olmuştur. O cennete dilediği kapıdan girer.' Üçüncüsü ise nefsiyle ve malıyla savaşan münafıktır. Düşmanla karşılaştığında öldürülene kadar savaşır. Rasûlullah (s.a.v.) onun hakkında 'O ateştedir, kılıç onun münafıklığını silmez.' buyurmuştur."[353]

[352] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 22^{b}
[353] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 22^{b}-23^{a}

Bezzâr, Beyhakî ve Esbehân *Tergîb*'inde Enes b. Mâlik'ten rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Şehitler üçtür: Nefsiyle ve malıyla Allah yolunda cihat edip savaşmayı ve öldürülmeyi arzulamayan ancak müslümanların mertebesinin yükselmesini isteyen kişidir. Eğer bu kişi ölürse veya binek hayvanı kesilirse bu kişinin bütün günahları affedilir ve kabir azabından korunur. Kıyamet gününde emin olur. Hurilerle evlenir. Ebedî şeref tacı takılmak suretiyle onurlandırılır. İkinci kişi ise şehâdeti arayarak nefsiyle ve malıyla Allah yolunda gider. Eğer ölür ya da öldürülürse onun makamı Halilullah İbrahim (a.s.) iledir ve Allah ayet-i kerimede şöyle buyurur: 'Muktedir bir hükümdarın katında, doğruluk meclisindedirler.'[354] Üçüncüsü ise Allah yolunda nefsiyle ve malıyla savaşır, ölümü ve öldürülmeyi arzular. Eğer bu kişi ölür ya da öldürülürse bu kişi kıyamet gününde kılıcını omuzlarının üstünde tutarak gelir. İnsanlar o zaman perişan bir haldedirler ve şehitler diyeceklerdir ki 'Bize yol verin çünkü biz kanlarımızı ve mallarımızı Allah yolunda feda ettik.' Nefsimi elinde tutan Allah'a yemin ederim ki eğer Allah'ın habibi İbrahim'e (a.s.) veya herhangi bir peygambere bunu söylerlerse onlar şehitlerin hakkını tanıyarak onlar için yol verirler. Arşın altındaki nurdan minbere otururlar ve korkmaksızın, kabirde sıkıntı duymadan, sûra üfürülmesinden korkmayarak, hesaptan, mizandan ve sırattan fütursuz bir biçimde insanların Allah'a verdikleri hesabı izlerler.[355]

Tirmizî ve Beyhakî müminlerin emiri Ömer'den [b. Hattâb] rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah'tan (s.av.) duydum ki o şöyle demiştir: "Şehitler dört kısımdır. Birincisi, imanı güzel bir mümindir ve düşmanla karşılaştığında öldürülene kadar Allah'a sadık kalır. Kıyamet gününde insanların gözlerini kaldıracakları kişidir. İkincisi, imanı güzel bir mümindir, korkaklığından dolayı kendisine dikenler vurulmuş gibi düşmanın karşısına çıkar. Üçüncüsü, iyi ve kötü amelleri birleştirmiş, düşmanla karşılaştığında Allah'a sadık kalarak öldürülene kadar savaşır. Dördüncüsü ise, hayatında müsrif olan, düşmanla karşılaştığında Allah'a verdiği söze sadık kalarak öldürülene kadar savaşır.[356]

Şifâ'u's-sudûr'un sahibi Abdullah b. Ömer'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Şehit cesediyle kendisini cennette en iyi beden olarak gözünde canlandırır, ruhuyla iman eder ve cennete girer. Bedenine, onun nasıl

[354] Kamer 54/55: فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ
[355] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 23[a]-23[b]
[356] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 23[b]

diriltildiğine, (bedeninin) içine ne konulduğuna, kimin onun için yas tuttuğuna ve kimin tutmadığına bakar. Şehit kendisini bekleyen şeyleri konuşur ve onları görür. Sonra kendisine eşleri olan huriler gelir ve onu götürürler.[357]

Yeniden Şifâ'nın sahibi hadis olarak Ebu Derdâ'dan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) bana bildirmiştir ki bu bölüm Alkame adında savaş sırasında esir alınan bir gencin hikayesini ele alır. Hz. Muhammed (s.a.v.) 'Ey Alkame! Eğer Müslüman olursan bütün işlerin mükemmel olacak ve cehennem ateşinden kurtulacaksın.' Alkame ne için müslüman olacağım dedi. Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki 'Seni yetmiş tane huriyle evlendireceğim'. Alkame dedi ki Allah'ın bir olduğuna ve Muhammed'in onun kulu ve elçisi olduğuna şahitlik ederim. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) gazaya çıktı ve Alkame de onunla beraber çıktı. Alkame şehit edilene kadar Rasûlullah'ın yanında savaştı. Rasûlullah'ın (s.a.v.) savaş esnasında hurma yaprağından yapılmış bir çadırı vardı. Çadıra girdi ve Ebu Bekir ile Ömer'e içeri kimsenin girmesine izin vermemelerini söyledi. Ardından Ebu Bekir ve Ömer at kişnemesi sesi duydular. Ömer kılıcını alarak kalktı. Ebu Bekir Ömer'e dedi ki 'geri dur ey Ömer, Allah Rasûlu girmeni nehyetmiştir.' Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) çadırdan dışarı çıktı ve onun dış kıyafetinin düğmelerinin koptuğunu ve kıyafetin arkadan yırtıldığını fark ettiler. Rasûlullah ben içerideyken ses duydunuz mu diye sordu. Ömer dedi ki "Evet ya Rasûlallah, at kişnemesi sesi gibiydi ve sana düşman geldi zannedip içeri girmek için kılıcımı aldım ancak Ebu Bekir beni engelledi." Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki "O duyduğun kişneme sesi hurinin sesidir. Onlar kıyafeti sevgi ve özlemden dolayı yırttılar. Huriler kendilerini yetmiş kişinin şehit düşmesinden dolayı bir ödül olarak sundular.[358]

Taberânî Ebu Ümâme el-Bâhilî'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) buyurmuştur ki: "Şehidin ilk düşen kanı onun günahlarına kefaret olur. İkincisi onun iman elbisesiyle süsler. Üçüncüsü ile de cennetin hurileriyle evlendirilir."[359]

Bu bâb geniş bir bâbtır ancak hikâyeler ve beyitlerle bu babı nihayete erdiriyoruz.

Birinci Hikâye: İbn Mübârek Abdurrahman el-Mısrî'den rivayet etmiştir ki bana Abdülkerim rivayet etti. O da bana Ebu İdris rivayet etti dedi. Dedi ki Medine ehlinde Ziyad adlı bir adam bize geldi ve dedi ki "Biz Romalılara ait topraklar olan Sicilya'ya

[357] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 23^{b}-24^{a}
[358] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 24^{a}
[359] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 24^{a}-24^{b}

gaza yaptık ve şehri kuşattık. Üç arkadaştık: Ben, Ziyad ve Medine ehlinden bir adam. Dedi ki bir gün boyunca şehri kuşattık. İçimizden olan üçüncü kişi bize yemek getirmesi için dışarı gönderildi. Fakat o yaklaşırken bir mancınık Ziyad'ın yanına düştü ve bir şarapnel parçası dizine çarparak bayılmasına neden oldu. Aceleyle ona doğru koştuk ve bilinci yerine geldiğinde sağ salim idi. Orada uzun bir süre hiçbir yere gitmeden öğle vaktine kadar kaldık. Sonra aniden Ziyad diş kökleri görünür olacak şekilde kahkaha attı ve sonra sessizleşti. Gözyaşları zemini doldurana kadar ağladı. Ona bunun sebebini sordum. Ziyad dedi ki yakutlardan ve safirlerden yapılan bir odaya alındım ve güzel bir yatağa yatırıldım. Önümde iki parça ipekten kumaş ve onların arasında iki tane kilim vardı. Yatağa oturduğumda sağ tarafımdan şıngırtı sesi duydum. Bir kadın geldi ve ben kadın mı kıyafetleri mi yoksa mücevherleri mi daha güzel bilemedim (her şeyi güzel anlamında). Kadın benimle karşılaştığında kumaşın kenarına uzandım. Beni iyi karşıladı ve işimi kolaylaştırdı. Dedi ki hoş geldin ey Allah'tan istemeyen ve eşine benzemediğimiz yalınayak kişi. Ona hatırladıklarımı anlattığımda gülümsedi ve sağ tarafıma oturdu. Ona sen kimsin diye sordum. Dedi ki ben senin genç ve güzel eşinim. Elimi uzattım ve dedi ki dizginlerini tut, öğle vaktinde bize geleceksin. Konuşmasını bitirdiğinde ağladım ve solumdan da bir şıkırdama sesi duydum. Ona benzer bir kadın vardı. Aynı sahne tekrar canlandı ve ben arkadaşlarımla olanları anlattım ve o kadın da gülümsedi. Dizginlerini tut, öğle vaktinde bize geleceksin dedi. Ziyad oturarak, anlatarak bizimle kalmaya devam etti. Müezzin okuduğunda ise uzandı ve can verdi.[360]

İkinci Hikâye: Yeniden İbn Mübârek kitabında rivayet etmiştir ki Roma topraklarında gaza ediyorduk. Üzüm bağına geldiğimizde biraz üzün almaya karar verdik ve yakınlardaki bir eve yaklaştık. Meğerse adamın evinde üzüm yokmuş. Adama hayrola, cinnî misin diye sorduk. Adam dedi ki "Hayır, ben bağa girdiğimde kimseye benzemeyen bir kız gördüm. Sonra bakışlarımı başka bir tarafa kaydırdım ve başka bir kız daha gördüm. Gözlerimi kızdan kaçırdım ve o bana dedi ki 'Bak, bakışına izin verilmiştir. Sen bugünden itibaren bize geleceksin.' Kızın benimle konuşurken gözleri parlıyordu ve hali mükemmel bir vaziyette idi. Biz sohbet ederken aniden düşman yaklaştı. Düşmana karşı

[360] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 24[b]-25[a]

koyduk ve ilk şehit olan o konuştuğumuz adamdı (kızlarla konuşan). Allah kendisini affetsin.[361]

Üçüncü Hikâye: Tekrardan İbn Mübârek Abdülhamîd b. Behrâm'dan rivayet etmiştir ki gaza için seferdeydim ve gözlerimi açtığımda şiddetli bir şekilde ağlayarak 'hoş geldin hoş geldin' diyen bir adam gördüm. Ona "Ey Abdullah ailesine ve çocuklarına dönüyorsun ve neden ağlıyorsun?" diye sordum. Dedi ki "Aileme döneceğim için ağlamıyorum; ben dinim uğruna onları bıraktım. Rüyamda gördüğüm şey için ağlıyorum. İki adam bana geldi ve dedi ki 'Karına müjdeyi ver, cennette huri olacağı Allah tarafından müjdelendi.' Bakışlarımı yemyeşil olan bir mekâna uzattım ve orada muhteşem güzellikte ve zarif kıyafetler giyinmiş olan kadınlar vardı. Onlara selam verdim selamıma karşılık verdiler. Onların zikredilen huri olup olmadığını sordum ancak onlar cariyeler oldukları söyleyip aradığın kişi önünde dediler. Bir diğer tarafa baktım ve öncekilerden daha güzel ve zarif giyinmiş olan kadınlar gördüm. Onlara selam verdim ve selamıma karşılık verdiler. Onlara mezkûr huri olup olmadıklarını sorunca onlar hayır biz cariyeleriz, aradığın kişi önünde dediler. Gösterdikleri kişiye doğru gittim ve kırmızı yakuttan yapılmış bir yatakta oturan bir kadın gördüm. Yatağın yanında göz alıcı güzellikte olan bir hizmetkâr kız bulunuyordu. Onlara selam verdim ve selamıma karşılık verdiler. Sonra kadın ayağa kalktı, beni onurlandırdı ve beni yatağa oturmaya davet etti. Oturdum ve kadın bana konuşmaya başladı. Bir süre konuştuktan sonra ayrılmaya niyetlendim. Ayrılıyorken kadının istediği gibi bileğimi ona doğru uzattım ve 'Allah ile bizimle kalacağına dair bir sözleşme yapmana rağmen, mesajı bize tebliğ edenin dediği gibi neden bizden ayrılıyorsun?' diye sordu. Onunla olan anlaşmamı onayladım ve birden ağlamaya başladı. Sonra şiddetli bir şekilde bağırarak atları çağırdı. İnsanlar aceleyle onun atlarını ve silahlarını getirdiler. Adam ayağa kalktı ve kahraman bir şekilde savaştı ve nihayetinde adamın karısı şehit düştü ve o kadın şehit düşen ilk kişiydi.[362]

Nasihat: Bilesin ki ey bilge, izan sahibi, edîb ve zeki kişi (Sultan Selim) bu dünya bir geçiş yeridir ve onun nimetleri ve zevkleri yakında sona erecek. Ölüm kişinin üzerine çullandığında o kişi arkasında kadınlar ve mallar bırakır. Beklentiler paramparça, ayrılık kolay olur. Visâlin askerleri geçici dünya hakkında ne bilir? Onlar bu dünya malının

[361] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 25[a]
[362] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 25[a]-25[b]

geçici olduğunu bilirler. Bu durumda cennet hurilerini ve gılmanları (cennetteki erkek hizmetçi) tercih edersen şüphesiz sonsuz nimetlere kavuşursun. Eğer buna inanırsan, neden kendinle gurur duyasın? Ölümden kaçamayacağını fark etmene rağmen ölümden korkuyorsun ve şehadete karşı temkinlisin. Ondan (ölüm) kaçmak için bir yolun yok. Gerçek şu ki, cennet hurilerinin şu örnekle anlatılması doğrudur:[363] Şiir:[364]

O zarif ve şakacı bir şekilde ayrıldı,
Bakanı cazibesiyle memnun ederek.
Her türlü güzellikle yaratılmıştı,
Başvurulacak bir hekim.
Allah yüzünü ışıltıyla süsledi,
Silahlı şövalyelerin nitelikleriyle süslendi.
Gözleri akşam dinlenmesinden sürmeli,
Dokunuşu sabahın hoş kokulu esintisi.
Yanağına usulca akıyor,
Bakışları, görkemli, neşe ve ihtişam getiriyor.
Kulağına nasıl koyduğunu görüyor musun,
Kadehi ve çanağı çevirirken,
Ve bahçeler tazelikle parıldıyor,
Ne zaman esinti kokusunu getirse?
Onu içten bir sevgiyle davet ediyor,
Kalbini taşana kadar dolduruyor.
Ey sevgili, başkasını istemiyorum,
Tamamlanma mühürleriyle, açıcı.
Çünkü bana bir eş arayan,
Ben yeşil gözlü bir periyim,
Güneş ve dolunayın parıltısıyla ortaya çıktım. Gerçekten, benim gibi olan, hayatını
Öldürmek, müjdelemek ve övgü için satan kişidir.
Ey şanslı olan,

[363] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 25[b]
[364] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 26[a]

Allah'ın kendisi aracılığıyla,
Buluşma ve sevinç bahçelerini satın alan kişi

4.2.4. Dördüncü Bâb: Ok Kullanmanın Fazileti

Bilesin ki, Allah sana bütün iyilikleri ihsan etsin ve seni bütün kötülüklerden korusun. Eğer birisi Allah yolunda bir ok atarsa, onu (ok atmayı) öğrenir ve öğretirse bu akıllı, ferasetli, açıkgözlü kimselerin arzu ettiği bir şeydir. Allah'ın sevgisini kazanmak isteyenler pek çok faziletlere kavuşmuşlardır. Bu kitap (Kur'an), sünnet, icmâ ve akıl sahiplerince sabittir.

Kur'an'a gelince Allahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "Onlara karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet hazırlayın."[365] Bu ayetten murat hedefe ok atmak Rasûlullah'ın (s.a.v.) buyurduğu gibi "Kuvvet okçuluktadır." Bu yüzden ulemadan bazıları okçuluğu vacip kabul etmektedirler.

Sünnete gelince, Müslim *Sahîh*'inde Ukbe b. Âmir'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) minberde iken şöyle buyurmuştur: "Onlara karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet hazırlayın. En büyük güç okçuluktur." Ebu Avâne gibi bazı âlimler okçuluğu vacip telakki ederler. Kitabında bu konudan bahseder ve okçuluğa, onun önemine, okçuluk öğrenmenin ve onu bırakmanın sonuçları hakkında bilgiler verir.[366]

İbn Ebu Şeybe ve Ebu Avâne *Sahîh*'inde Hâlid b. Yezid'den rivayet etmişlerdir ki ben okçu bir adamdım ve Ukbe b. Âmir yanımdan geçerken bana derdi ki 'Ey Hâlid bizimle ok atmaya gel.' Bir gün ben ok atmakta yavaşlayınca Ukbe b. Âmir bana dedi ki Rasûlullah'tan (s.a.v.) duydum ki "Allahu Teâlâ bir ok ile üç kişiyi cennete sokar. Bunlar hayır umarak bu oku imal eden, oku atan ve oku atana yardımcı olanlardır. Atıcılık ve binicilik öğrenin. Atıcılık öğrenmeniz bana binicilik öğrenmenizden daha sevimlidir. Eğlence için yalnızca üç şey vardır: Adamın atını eğitmesi, ailesiyle oyun oynaması, okuyla atış yapması. Kim okçuluk öğrendikten sonra ondan yüz çevirirse o kişi [Allah'ın] kendisine bahşettiği nimetten yüz çevirmiş olur." Ziyâd b. Münzir Ukbe'den sonra vefat etti. Onun yetmiş tane yayı vardı ve her yayın kılıfı oklarla dolu cephaneye sahipti. Ziyâd

[365] Enfâl 8/60: وَأَعِدُّوا لَهُم مَّا اسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ
[366] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 26ª-26ᵇ

bunları Allah yolunda kullanılması için vasiyet etmişti. Ok kılıfları okçuların sağ ve sol taraflarına yerleştirildi ve sonra okçulara verilmiştir.[367]

Buhârî ve diğerleri Seleme b. Ekva'dan rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) çarşıda okçulukla ilgilenen bir gruba demiştir ki "Atın ey İsmail oğulları! Sizin babalarınız okçu idi ve ben de falanca oğullarındanım (ok atanları kastederek)." Sonra bir başka grup gördü ve onlar yaylarını ellerinde tutuyorlardı. "Neden ok atmıyorsunuz?" diye sordu. Dediler ki "Sen falanca oğulları ile beraberken nasıl atabiliriz?". Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki "Ok atın, ben hepinizle beraberim." Hâkim ve Ed-Dâra Kutni bu hadis-i şerifi şöyle rivayet etmiştir, bir grup okçuluk ile iştigal etmekteydi. Rasûlullah buyurdu ki "Atın, ben falanca oğulları ile birlikteyim. İnsanlar kendilerini ok atmaktan alıkoyunca Hz. Peygamber (s.a.v.) dedi ki "Ben hepinizle birlikteyim." Bunun üzerine onlar gün boyunca ok attılar. Daha sonra sakince dağıldılar, kimse kimseye karşı hataya düşmedi (bir sorun olmadı).[368]

Müslim ve diğerleri Ukbe'den rivayet etmişlerdir ki Ukbe'den rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah'tan (s.a.v.) duydum ki şöyle buyurmuştur: "Okçuluk alanı size açılacak. Allah size yeter, hiçbiriniz onun oklarıyla boş vakit geçirmesin."[369]

Bilesin ki, ey ömrü uzun olan, gönüllerde sevilen, insanların kalplerinin derinliklerinde oturan, akıllı olan, sıkıntıda da sevinçte de Allah senin yanındadır. Allah ömrünü mümkün olduğu kadar uzatsın, tüm hayatını bereket ve kalıcı saadet içinde geçirtsin. Gerçek şu ki, yay ve ok atma ile meşgul olmak endişeleri hafifletir ve üzüntüleri dağıtır. Delili ise şu hadis-i şeriftedir. Taberânî ve İbn Asâkir Aişe (r.a.) isnadıyla rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Sizden biriniz kaygılandığında, yayını alsın ve onunla kaygısını gidersin."[370]

Taberânî Abdullah b. Ömer'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Melekler size okçuluk ve ok atma dışındaki eğlencelerinize eşlik etmezler."[371]

---

[367] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 26[b]
[368] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 26[b]-27[s]
[369] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 27[s]
[370] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 27[s]
[371] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 27[s]

İbn Asâkir Ebu Eyyûb el-Ensârî isnadıyla rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Melekler şu üç şeyden başka eğlencenize eşlik etmezler: Adamın eşiyle eğlenmesi, at yarışları, ok atışı icra etme."[372]

Hâkim Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir ki bu dünyadaki her şey üç şey dışında boştur: Ok atma pratiği yapman, atını terbiye etmen, ailenle hoş vakit geçirmen ki bu haktır. Rasûlullah (s.a.v.) buyurmuştur ki: "Ok talimi yapın, ata binin ve eğer okçuluk ile meşgul olursanız bana daha sevimli olursunuz. Doğrusu Allah bir ok ile üç cennet bağışlar."[373]

Taberânî *Mu'cemu'l-Kebîr*'inde Ata b. Ebu Rebâh'tan rivayet etmiştir ki Câbir b. Abdullah'ı ve Câbir b. Umeyr'i okçuluktan dönerken gördüm. Onlardan biri ok attı ve oturdu, dedi ki 'Çok yavaşsın'. Arkadaşı dedi ki Rasûlullah (s.a.v.) duydum ki: "Dört şey dışında yüce Allah'ı hatırlatmakla ilgili olmayan her şey ya boş bir oyundur ya da vakit kaybıdır: Erkeğin hanımıyla eğlenceli vakit geçirmesi, adamın atını eğitmesi, hedefi ve okçuluğu arasında yürümesi ve yüzmeyi öğretmesi."[374]

Taberânî Ebu Derdâ'dan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Atıcılık yapılan yer ve hedef arasındaki adımlarda hasene vardır."[375]

Bilesin ki, ey cömert sultan! Allah seni en üstün mertebelere çıkarsın ve tüm ilim sahiplerinin üstüne yükseltsin. Doğrusu kim Allah yolunda bir ok atar ve o ok düşmana ulaşırsa Allah onu cennette bir derece yükseltir. Bu derece ise yüz yıla bedeldir. Bunun delili ise şu hadis-i şeriftir: Nesâî ve İbn Hibbân *Sahih* adlı eserlerinde Ka'b b. Mürre'den rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah'tan (s.a.v.) duydum ki şöyle buyurmuştur: "Kim düşmana bir ok ulaştırırsa Allah onun cennetteki derecesini bir kademe yükseltir." Abdurrahman b. Nahhâm derecenin ne olduğunu sordu. Buyurdu ki: "İki derece arasındaki uzaklık yüz seneden az değildir."[376]

Nesâî, İbn Hibbân ve Hâkim Ebu Necîh Amr b. Abese'den rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) ile Taif için hazırlanıyorduk ve buyurdu ki: "Kim Allah yolunda bir

[372] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 27[s]
[373] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 27[b]
[374] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 27[b]
[375] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 27[b]
[376] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 27[b]

ok atarsa, o bir köle azat etmiş sevabı alacaktır. Kim bir oku Allah yolunda düşmana isabet ettirirse cennette bir derece elde eder." O gün on altı tane ok attım.[377]

Taberânî Amr b. Abese'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah'tan (s.a.v.) duydum ki ve buyurdu ki: "Kim Allah yolunda yaşlanırsa kıyamet gününde onun için bir nur vardır ve kim düşmana bir ok atarsa, o ok hedefe gitse de gitmese de köle azat etmiş sevabı vardır."

İbn Asâkir Ebu Vakkâs'tan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Müslümanlardan kim Allah yolunda bir ok atarsa, o ok hedefe ulaşsa da ulaşmasa da okun ödülü bir köle azat etmek gibidir. Müslümanlardan Allah yolunda geri çekilmeyenin bedenindeki tüy tanesi bile kıyamet gününde ona nur olur ve sahibinden önce yarışır. Müslümanlardan biri genç olsun yaşlı olsun kimi azat ederse, Allah'ın onun bütün azalarını ateşten azat etmesi vacip olur."[378]

Bezzâr Enes b. Mâlik'ten rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah yolunda bir ok atarsa o hedefe gitse de gitmese de İsmail'in neslinden olan dört kişiyi azat etmiş gibi olur."[379]

Bilesin ki, ey muhteşem ve cömert sultan! Allah yüzünü ak etsin ve kalbini iki dünyada da nurlandırsın. En güzel öldürme yay ile yapılandır ve delili ise şu hadis-i şeriftir: İbn Asâkir Enes b. Hâdim'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Her kim zenginliğini korumak için okçuluk ile meşgul olursa Allah onun bütün fakirliğini giderir." Bir diğer rivayette "Kim evinde okçuluk ile ilgilenirse, Allah fakirliği ondan kırk yıllığına uzaklaştırır." Okçuluğun fazileti hadislerle kâfidir. Rasûlullah (s.a.v.) okçuluk öğrenmeyi Kur'an öğrenmekle de ilişkilendirmiştir. Evzaî'den nakledildiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Okçuluğu ve Kur'an'ı öğrenin, mümin için en hayırlı zaman Allah'ı andığı zamanlardır." Okçuluğun faziletinin bir diğer göstergesi de okçunun mükâfatına değinmesidir. Hz. Peygamber iki uğraşı değerli şeyler kategorisine alarak buyurmuştur ki: "Okçuluğu ve Kur'an'ı öğrenin." Sad b. Ebu Vakkâs seferlerinden birinde Rasûlullah (s.a.v.) ona dedi ki "Ok at Sad, anne ve babanı koru." Ek olarak, şu bilinir şu Hz. Peygamber'in (s.a.v.) beş tane yayı vardı. Onlar arasında Ruha, Zura ve Safra 'Neb' denen bölgedendir. Beyda ve Şuht Beni

[377] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 27[b]-28[a]
[378] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 28[a]
[379] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 28[a]

Kaynuka'dan ve Zura ve Nebe' Tebük Gazvesi'ndendir. Oklarından birinin adı "Sedâd" idi ok kılıfının adı "Kâfûr" idi. Yay kirişi bağırsaktan yapılmaydı ve yay gümüş ile güçlendirilmişti. Bunlar Rasûlullah'ın (s.a.v.) kullandığı yaylarla ilgili bilinenlerdir.[380], Zura, Ruha, Safra Neb' denen yerdendir. Beyda Şuht'tandır.

İbn Mâce Ukbe'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim ok atmayı öğrenir daha sonra onu terk ederse bana itaatsizlik etmiş olur." Bu bâb çok geniştir ve bu konudaki rivayetlerin hepsini anlatamıyoruz ve bu şekilde kısaltıyoruz. Şimdi ise konuyla ilgili bir hikâye aktarıyorum.[381]

Hikâye: Hâtim el-Esam anlatmıştır ki bazı savaşlarda kendimi kâfir olan Türklerden bir grup ile karşı karşıya buldum. Kâfir beni alt etti, yere yıktı, beni bağlayarak esir aldı. Boğazımı kesmek üzere beni yatırdı. Ancak kalbim Allah'ı anmayı bırakmadı ve O'nun olduğuna şehadet etti. Allah'ın benim hakkımda ne takdir ettiğini görmek için bekledim. Kesesinden bir bıçak çıkardı ancak o benim boğazımı kesemeden Batı tarafından gelen bir ok onu öldürdü. Ben de hiçbir şey olmadan ayağa kalktım.[382] Şiir:[383]

Ey ok atanlar, müjdeyle sevinin,
Havva'dan bir gün ve bir takdir olan Allah'a kavuşmanız için.
Sizden kim düşmana ok atarsa,
Allah onların yaptıklarını affetsin.
Onlar, ok atanlar için cennet bahçelerini kazandılar,
Niyetlerinin cömertliğiyle, onlar üstün gelirler.
İnsanların en hayırlısı, 'Size kurban olayım,' dedi.
Babam ve annem, diye ilan ettiler.
Ey mutlu olanlar, ey zengin olanlar, öne çıkın,
Gerçekten de iyi işler size fayda sağlayacaktır.

4.2.5. Beşinci Bâb: Mücâhitlerin Kılıçlarının, Mızraklarının ve Diğer Harp Aletlerinin Fazileti

[380] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 28[a]-28[b]
[381] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 28[b]
[382] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 28[b]-29[a]
[383] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 29[a]

Bu konuda pek çok ayet ve hadis bulunmaktadır. Kısım kısım bunları naklediyorum. Allahu Teâlâ buyurmuştur ki: "Silahlarını yanlarına alsınlar."[384] Başka bir ayette: "Onlara karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet hazırlayın."[385] Bir diğer ayette: "Ey iman edenler! Andolsun, Allah sizleri, ellerinizin ulaştığı avdan bir şeyle dener."[386] Diğer ayette: "İhtiyatlı olun."[387] Bundan murat kılıçlarının kuşanın manasıdır. Bu gazilerin heybetidir. *Tefsîru'l-Kurtubî*'de Dahhâk'tan rivayet edilerek şöyle nakledilmektedir: İbn Abbâs şu ayet-i kerimeyi tefsir etmiştir: Enfâl Suresi'nde "وَأَعِدُّوا لَهُم" (onlara karşı hazırlanın) ifadesi kâfirlere karşı manasını haizdir. Devamındaki "مَّا اسْتَطَعْتُم" (gücünüz yettiği kadar)"[388] ifadesi ise ne kadar kudretiniz varsa anlamındadır. Sonrasındaki "مِّن قُوَّةٍ" ifadesi kılıç ve yay anlamını taşımaktadır. Bunun delili ise şu hadis-i şerifte görülmektedir: *Şifâu's-sudûr* adlı eserin sahibi Ubeydullah b. Zahr'dan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah yolunda bir şey hazırlarsa, o her sabah mizana konur."[389]

Yeniden *Şifâ*'nın sahibi Abdullah b. Şuzeb'ten rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Ademoğlunun amelleri elli iki defada bir arz olunur. Kim silahını arttırırsa onun cenneti artar. Kim de silahını azaltırsa onun sevabı azalır.[390]

Kılıcın ve mızrağın fazileti hakkındaki rivayetler şöyledir: İmam Ahmed b. Hanbel Abdullah b. Ömer'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Ben kıyametten hemen önce bir tek kendisine ibadet edilen ve ortağı olmayan Allah'a ibadet edilene kadar elimde kılıçla gönderildim. Rızkım mızrağımın gölgesi altındadır. Rezillik ve alçalma emrime karşı gelenleredir. Kim bir kavme benzerse o kişi ondandır."[391]

Buhârî ve Müslim Abdullah b. Ebu Evfâ'dan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) bazı günlerde insanlarla buluştuğunda güneş batıncaya kadar bekler ve insanlar arasında ayağa kalkarak şöyle der: "Ey insanlar, düşmanla karşılaşmayı ümit etmeyin, Allah'tan

---

[384] Nisa 4/102: وَلْيَأْخُذُوا اَسْلِحَتَهُمْ
[385] Enfâl 8/60: وَاَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ
[386] Mâide 5/94: يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَيَبْلُوَنَّكُمُ اللهُ بِشَيْءٍ مِنَ الصَّيْدِ تَنَالُهُ اَيْدِيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ
[387] Nisa 4/102: وَخُذُوا حِذْرَكُمْ
[388] Enfâl 8/60: وَأَعِدُّوا لَهُم مَّا اسْتَطَعْتُم
[389] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 29[a]
[390] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 29[a]-29[b]
[391] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 29[b]

afiyet dileyin. Ancak onlarla karşılaşırsanız sabırlı olun ve ilin ki cennet kılıçların gölgesi altındadır."[392]

İbn Asâkir Yezid b. Şecere'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kılıçlar cennetin anahtarlarıdır."[393]

Tekrardan İbn Asâkir Ebu Hureyre'den rivayet emiştir ki Rasûlullah'tan (s.a.v.) duydum ve buyurdu ki: "Size kimin cennete gireceğinden bahsedeyim mi?" diye sordu. Evet ey Allah'ın Rasûlu, bizi bilgilendir dediler. Kılıçla vurarak buyurdu ki: "Bununla (kılıç) Allah yolunda savaşmak, ilâ-yı kelimetullah yapmak, Allah rızası için misafire ikram etmek, riyadan ve şöhretten uzak olmak (artık pek çok kişinin yaptığı gibi), namaz vakitleri girdiğinde vakitlere dikkat etmektir.[394]

Şifâ sahibi Ebu Ümâme b. Sehl'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) buyurmuştur ki: "Kim namazda, cihatta veya ribâtta (sınırda nöbet tutarken) kılıç kuşanırsa Allah onu şerefli bir şeyle kuşandırır ve şerefli bir şekilde ihtiyarlandırır."[395]

Yeniden [*Şifa* sahibi] Hasan'dan [b. Ali] rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah yolunda kılıç kuşanırsa o kişi imam giysisine bürünür ve geri dönmediği sürece melekler onun için bağışlanma dilemeye devam ederler."[396]

Ebu Naîm ve İbn Asâkir Ebu Eyyub el-Ensârî'den rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kılıçlar mücahitlerin giysileridir."[397]

Şifâ'u's-sudûr sahibi İbn Abbâs'tan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah yolunda kılıç kuşanırsa ona cehennem ateşinden koruyan bir kalkan vardır ve kim Allah yolunda bir mızrak taşırsa o Allah yolunda ilim sahibi olur."[398]

İbn Şâhin Terğîb adlı eserinde İbn Asâkir Mücahid tarikiyle Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah yolunda kılıç kuşanırsa, Allah ona cennette salahiyet bağışlar ve cennette mukim olanlardan onun destekçileri olur. Dünyanın ve içindeki her şeyin kaygıları Allah'ın onu yarattığı günden dikkatini ondan başka yöne çevirdiği güne kadar onu rahatsız etmez. Melekler kılıcını

[392] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 29[b]
[393] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 29[b]
[394] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 29[b]
[395] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 29[b]
[396] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 29[b]
[397] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 29[b]-30[a]
[398] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 30[a]

bırakana kadar onu selamlarlar ve Allah gazinin kılıcını, mızrağını ve silahını metheder. Eğer Allah kullarından birini methederse o kişiyi azap etmez.

Müminlerin Emiri Ali b. Ebu Tâlib (Allah yüzünü ak etsin) şöyle demiştir: "Allah yolunda kılıcını taşıyanın namazı, kılıçsız namaz kılınan namazından yetmiş kat üstündür ve hatta yedi yüz kat desem yine öyledir. Bunun nedeni Rasûlullah'tan (s.a.v.) duydum ki: "Allah kendi rızası için kılıcını kuşanan kimseyle meleklerine övünür ve o kişi kılıcını tuttuğu sürecede melekler ona dua ederler. Bu tıpkı gönüllü oruç tutanın sünneti gibidir."

İbn Asâkir Ka'b isnadıyla aktarmıştır ki o şöyle demiştir Allah Yemen'de yüceliğini gösterdi. Bunlardan biri Yermük gününde geldi. O günkü insan sayısı toplamın üçte biri kadardı ve geri kalan üçte ikisi Melhame-i Kübra (Büyük Savaş) gününe sürüklenmiştir. Bu yetmiş bin seçkin savaşçının yürürken kılıçlarını sürüklediği İstanbul'un fethidir. Bunun mesnedi ise şudur: Buhâri Ebu Ümâme'den rivayet etmiştir ki "İnsanlar zafer kazandılar ve onların kılıçları altın veya gümüşle süslenmedi. Aksine onların süsleri deve, at ve demirdi."[399]

Bilesin ki, İslam'da ilk çekilen kılıç Zübeyr b. Avvâm'ın kılıcıdır. Küçük bir çocuk iken İslam'ı benimsedi. On iki yaşına geldiğinde Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Mekke'de ele geçirildiğini duydu. Kılıcını çekti ve koşarak dışarı çıktı. Rasûlullah (s.a.v.) onu gördüğünde "Neyin var" diye sordu. Zübeyr dedi ki "Senin ele geçirildiğini duydum ve o kişiyi kılıcımla vurmak için istedim." Rasûlullah (s.a.v.) bunun üzerine Zübeyr'e ve kılıcına dua etti. Zübeyr İslam'ı benimseyen en cesur kişilerden biriydi. Onun Osman b. Abdullah b. el-Muğira'nın burnunu bir anlaşmazlık esnasında kılıcıyla kestiği söylenir. Kılıcıyla yaptığı bu hareket dolayısıyla Rasûllulah (s.a.v.) ona dua etmiştir.

İbn Ebu Şeybe Ömer'den [b. Hattâb] rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Düşman topraklarında gençleri çoğaltın."[400] İkrime şöyle demiştir "Genç olanları Rum topraklarına gönderin." Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz yerde ve gökte Allah'a hiçbir şey gizli kalmaz."[401]

Bilesin ki ey müslümanların sultanı, ey mücahitlerin kılıcı, Allah kalbini doldurup taşırsın, ruhunu lutf-ı keremiyle büyük bir mutlulukla doldursun, olumsuz işleri halletmede seni yeterli kılsın, seni döneklerin şerrinden korusun, sultanlar arasındaki

[399] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 30[a]-30[b]
[400] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 30[b]
[401] Âl-i İmrân 3/5: إِنَّ اللهَ لَا يَخْفٰى عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ

yerini arttırsın (?). Rasûlullah'ın (s.a.v.) on kılıcı vardı. Bunlardan ilkinin adı "me'bûr" olup, babasından miras kalmıştır ve Medine'ye bu kılıçla girmiştir. İkinci kılıcının adı "azb" olup bu kılıcı Rasûlullah'a (s.a.v.) Bedir Savaşı'na meylettiğinde Sad b. Ubâde göndermiştir. Üçüncüsünün adı "zülfikâr" olup Hz. Peygamber'in (s.a.v.) en meşhur kılıcıdır. Kılıcın başlığı, halkaları, dipliği, tokaları ve sağ kolu gümüştendir. Bu kılıç Bedir Savaşı'nda ganimet olarak alınmıştır ve bütün gazvelerde Rasûlullah'ın yanında olmuştur. Dördüncüsünün adı "samsâm" olup bu kılıç Amr b. Ma'dîkerib'e ait idi. Beşincisinin adı "kala'î" olup çöldeki bir kaleye nisbetle bu isim verilmiştir. Altıncısının adı "bettâr"dır. Yedincisinin adı "hatf" olup ölüm manasına gelir. Sekizincisinin adı "rüsûb" olup anlamı suyun altında kalan tortudur. Çünkü eğer kendisine vurulursa vuran kişi tesirini görüp bedelini öder. Dokuzuncusunun adı "miczem" olup kesici, keskin ve bölendir. Onuncusu ise "kadîb" olup manası şiddetli bir şekilde kesendir. Bazıları kadîb'i kılıç saymayıp, onun teşvik edici bir şey olduğunu söylerler. Rasûlullah'ın (s.a.v.) beş mızrağı vardı. Üç tanesi Beni Kaynuka'dan elde edilmiştir. Diğerinin adı "mesvâ" idi. Diğerinin adı ise "mensâ" idi. Rasûlullah'ın harbeleri de vardı. Birinin adı "bet'a" idi, Süheyl onu açıklamıştır. Büyük harbesinin adı "beyda" idi. Küçük harbesinin adı "anze" idi. Bu mızraktan farklıdır. Rasûlullah (s.a.v.) zaman zaman bu mızrağı namaz kılarken önüne bir perde olsun diye dikerdi. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yedi tane zırhı vardı. Birincisinin adı "zâtü'l-fudul" idi. Ebu Şahm adlı bir Yahudi'ye bu zırhı rehin bırakıp bir miktar borç arpa almıştır. İkincisinin adı "zâtü'l-vişâh" olup tezeyyün edilmiş manasındadır çünkü zırh altın, gümüş ve diğer değerli madenlerle tezeyyün edilmiştir. Üçüncüsünün adı "zâtü'l-havâşî" idi. Etrafı saçaklı olduğu için bu isim verilmiştir. Bir diğerinin adı "sa'diyye" olup Sa'd tarafından üretildiği için bu isim verilmiştir. Denilir ki bu kalkan adını Hz. Davud'un kalkanı yani şimdiye kadar yapılan ilk zırh olduğundan almıştır. Ancak bu Calut'u öldürdüğündeki zırh olduğu iddiasıyla çelişir. Zikrettiğimiz şeyin tasdiki ayet-i kerimede şöyle geçer: "Zırh yapma sanatını öğrettik."[402] Yani Davud'a öğrettik. Diğerleri ise "fidda", "betra" ve "hırnık" adlı zırhlar ve toplam yedi tanedir. Rasûlullah (s.a.v.) iki tane de miğferi vardı. Birinin adı "mevşih", diğeri ise "subû'" idi. Subû' adlı miğferi Mekke'nin fethinde Hz. Peygamber'in (s.a.v.) başında idi. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kalkanları da vardı. Birinin adı "zelûk" idi. Bu kaygan

[402] Enbiyâ 21/80: وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ

manasındadır ve silahlar ondan kayar giderdi. Diğerinin adı "katak"tır. Kendisine kartala veya koça benzeyen bir kalkan hediye edildi. Rasûlullah (s.a.v.) yed-i şerifini onun üzerine koydu ve "Allah bunu kaldırsın" dedi. Bu bâbın sonuna geldik ve vaat ettiğim gibi bâbın sonunda bir hikâye ve şiir naklediyorum.[403]

Hikâye: Basra'da İbrahim el-Hâşimî'nin annesi diye bilinen ve bir kadının anlattığı hikâyeye göre, bir gün Şeyh Abdülvâhid el-Vâiz'in meclisinde idik ve o insanları cihada ve gazaya çıkmaya teşvik ediyordu. Allah'ın kendisi yolunda öldürülenler için neler hazırladığını insanlara anlatıyordu. Daha sonra şehitlerin sahip olacağı hurilerin vasıflarını överek anlattı. Güzel gözlü hurilerin vasıflarını dinlemek insanların hoşuna gidiyordu. Toplanan insanlar arasında bir karmaşa oldu. İbrahim'in annesi insanların ortasından ayağa kalktı ve Abdülvâhid'e dedi ki "Ey Ebu Ubeyd! Oğlum İbrahim'i bilmiyor musun?" Basra'nın lideri ona kızlarıyla evlenmesini teklif etti ama ben tereddütte idim. Ancak bu huriler beni etkiledi ve oğlumu onlarla evlendirmek istiyorum. Onların güzelliği ve cazibeleri hakkında söylediklerini tekrar et." Abdülvâhid tekrar onların vasıflarını insanların coşkusunu arttırarak tavsif etti. İbrahim'in annesi coşkusunu arttırarak dedi ki "Allah'ın izniyle, ben bu hurilerden etkilendim ve oğlumu onlarla evlendirmek istiyorum. Eğer onlarla evlenirse çeyiz olarak on bin dinar vereceğim. Belki Allah ona şehadeti nasip eder ve belki o da bana ve babasına kıyamet gününde şefaat eder." Abdülvâhid onun sözlerini onaylayarak dedi ki "Eğer böyle yaparsan, oğlun ve torunun büyük bir başarı elde eder." İbrahim'in annesi oğlu İbrahim'i çağırarak ona Abdülvahid ile beraber gazaya katılıp insanları cihada teşvik edip edemeyeceğini, vasıfları anlatılan güzel hurilerle evlenip evlenemeyeceğini, anne ve babasına şefaat edip etmeyeceğini (kısaca şehit olup olamayacağını) sormuştur. İbrahim kabul etmiştir. İbrahim annesi bunu ilan ederek şöyle demiştir "Allah'ım, senin yolunda mücadele edecek olan ve günahlarını terk eden oğlumun bu hurilerle evlenmesine şehadet ederim. Allah'ım onu kurban olarak al." Daha sonra İbrahim'in annesi huriler için mihri bırakmış ve Abdülvâhid'e şöyle demiştir: "Ey Ebu Ubeyd, bu hurilerin mehridir ve bu mehri Allah yolundaki savaşçılar için harca!". Sonrasında İbrahim'in annesi oğluna iyi bir at ve silah almıştır. Abdülvâhid ayrıldığında İbrahim ona katılmıştır. Sonraki gün, İbrahim'in annesi oğluna son bir veda için gitmiş, ona kefen ayarlayıp cenaze işlemlerini hazırlamaya

[403] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 30^{b}-31^{b}

başlamıştır. Allah yolunda ihmalkâr davranmaktan kaçınmaya çalışmıştır. Annesi sonra oğlunu kucaklamış, öpmüş ve demiştir ki: "Oğlum, Allah bizi kıyamet gününde kendi elleri arasında birleştirsin." Abdülvâhid demiştir ki, düşman topraklarına ulaşıldığında, İbrahim kaharamanca savaşarak pek çok düşman öldürmüştür fakat sonunda kuşatılmış ve öldürülmüştür. Cihat ordusu Basra'ya dönmek üzereyken Abdülvâhid arkadaşlarına hiç kimsenin o kişisel olarak bilgilendirme yapmadan annesine İbrahim'in şehâdeti konusunda bilgilendirme yapmamasını söylemiştir. Basra'ya ulaştığımızda, insanlar bizi karşılamaya geldiler ve İbrahim'in annesi de onların arasındaydı. Kadın beni gördüğünde "Ey Ebu Ubeyde, benim hediyemden (mehri kastederek) yüz mü çevirdin yoksa karşılık verdin de teselli mi bulacağım?" diye sormuştur. Abdülvâhid demiştir ki "Ben aslında senin hediyeni kabul ettim ve İbrahim şu anda şehitler arasındadır Allah'ın izniyle. İftiharın Allah'a secde ederek şükretmek olmalıdır." İbrahim'in annesi demiştir ki "Benim beklentimi hayal kırıklığına uğratmayan Allah'a hamdolsun, Allah'ım adağımı kabul et, İbrahim şehitlerle birlikte olsun inşallah. Ben dün gece onu yeşil bir kubbesi olan çok güzel bir bahçede gördüm. O inciden bir yatağın üzerinde, başında tacıyla oturuyordu ve bana şöyle diyordu 'Anneciğim, müjdeler olsun, mehir kabul edildi ve gelin bana takdim edildi.[404] Şiir:

O anlamda, kılıçların gölgesindeki cennet,
Sen beni kılıçların ayaklarında fethediyorsun.
Çünkü ruhunu feda eden kişi
Kılıçların gölgesinin ötesinde sonsuz huzuru bulur.
Kimse satmaya gönüllü değil mi
Çünkü ben kılıçların gölgesinde kalıcı bir özgürlük büyüsüyüm.
İki eş arayan var mı, işte,
Kılıçların gölgesinde bağışlanma.
Gerçekten Allah, bahçeleriyle birlikte
Kılıçların gölgesinden kurtulmuş bir ruhu satın aldı.

[404] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 31^{b}-32^{b}

4.2.6. Altıncı Bâb: Allah Yolunda Yaralanmanın Fazileti

Allah yolunda yara alma ile ilgili pek çok ayet ve hadis zikredilmiştir. Ayetler şöyledir: "Nice peygamberler vardır ki, kendileriyle beraber birçok Allah dostu çarpıştı da bunlar Allah yolunda başlarına gelenlerden yılmadılar."[405] Yani Allah yolunda korkaklık etmediler ve zaafa düşmediler. Yaralanma ve öldürmeyle ilgili zikredilen ayetin devamı ise şöyledir: "Başlarına gelenlerden ötürü zaafa düşmediler, boyun eğmediler. Allah sabredenleri sever. Onların sözleri ancak 'Rabbimiz! Bizim günahlarımızı ve işimizdeki taşkınlıklarımızı bağışla ve (yolunda) ayaklarımızı sağlam tut. Kâfir topluma karşı bize yardım et' demekten ibaretti. Allah da onlara hem dünya nimetini hem de ahiretin güzel mükafatını verdi. Allah güzel davrananları sever."[406]

Aynı surenin farklı bir ayetinde: "O şeytan sizi ancak kendi dostlarından korkutuyor. Onlardan korkmayın, eğer mümin iseniz, benden korkun."[407] Yine Âl-i İmrân'da "Eğer siz sabırlı olur, Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız, onların hileleri size hiçbir zarar vermez."[408] Bakara'da "لما برزوا" (ne zaman karşılaşsalar" ayeti geçer. Burada Talut'un ordusu kastedilir. O İsrailoğullarının inançlı kralıdır. Talut Amalikalıların Kralı uzun boylu, güçlü, inançsız Calut ile karşılaşır. Ayette daha sonra "Rabbimiz üzerimize dök" (ربنا افرغ علينا) ifadesi yer alır. Yani bize sabır ver. Daha sonra "Ayaklarımızı sabit kıl, bize kâfirler topluluğuna karşı yardım et" yani bize güç ver. "Ve onları hezimete uğrattılar". Yani Talut'un askerleri Calut'un askerlerini bozguna uğratmış ve Davud isimli birisi Calut'u öldürmüştür.

Kıssayı teşvik amacıyla aktarıyoruz. Muhammedî millet cihatta üstün olmuştur. İsrailoğulları İsrailoğulları arasında adaletsizlik, zulüm ve günahkârlık oldukça yayılmış ve aşikâr bir hale gelmişti. Hatta develeri zayıfladı ve zekât vermek bile yasaklandı. Buna karşılık, Allah onların başına Amalikalılardan olan Calut adında inançsız ve baskıcı bir yönetici gönderdi. Bu kişi gayet uzun boylu ve iri cüsseli bir zât idi. İsrailoğulları mükerrer istilalar ile karşı karşıya kalmış, bu istilalarda çok fazla kişi ölmüş ve malları

---

[405] Âl-i İmrân 3/146: وَكَاَيِّنْ مِنْ نَبِيٍّ قَاتَلَۙ مَعَهُ رِبِّيُّونَ كَثِيرٌۚ فَمَا وَهَنُوا

[406] Âli İmrân 3/146-148:
وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوۗا وَاللّٰهُ يُحِبُّ الصّٰبِرِينَ۞وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ اِلَّٓا اَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَاِسْرَافَنَا فِٓي اَمْرِنَا وَثَبِّتْ اَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ۞فَاٰتٰيهُمُ اللّٰهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا وَحُسْنَ ثَوَابِ الْاٰخِرَةِۗ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَۗ

[407] Âli İmrân 3/175: اِنَّمَا ذٰلِكُمُ الشَّيْطٰنُ يُخَوِّفُ اَوْلِيَٓاءَهٗۖ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

[408] Âl-i İmrân 3/120: وَاِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ

yağmalanmıştır. Kralları olmadıklarından dolayı onlar Allah'a kendilerine inançsız iri cüsselilere karşı bir kral göndermeleri için dua etmişlerdir. Allah da Şemuil (İsmail) adında bir kişiye vahyetti ve ona Cebrail'i gönderdi. Allah Şemuil'e Kudüs'ten zeytin ile dolu bir boynuzu ve cennetten bir asayı Cebrail vasıtasıyla göndermiştir. Cebrail Allah'ın bu boynuzu evine asmasını ve biri onu ziyaret ettiğinde boynuzun tepkilerini gözlemlemesini söylemiştir. Eğer boynuz yana yatarsa o kişi salih bir kişi değildir. Şemuil bunu uygulamış ve Talut geldiğinde boynuz hareketsiz kalmıştır. Şemuil Talut'u kutsal yağ ile yağlamış ve bu hadiseyi onun krallığına delalet kabul etmiştir. Calut ise askerleri arasındaki hoşnutsuzluktan haberdardı. Nehri geçtikten sonra ordunun susuzluğunu gidermeye karar verdi. Allah Talut'u ve ordusunu o nehirden bir avuçtan fazla su içmemelerini emrederek sınadı. Kim bir avuçtan fazla su içerse o Allah ile değildir. Talut'un ordusunun çoğu bu emre itaat etmedi ve bir avuçtan fazla su içtiler. Bunun üzerine Talut'un ordusu epey azaldı ve bu sayının 4.000 civarında olduğu söylenir. Bazılarına göre ise bu sayı 313'tür. Talut'un ordusu Calut'un ordusuyla karşılaştıklarında bir avuçtan fazla su içenler savaşacak güç bulamadılar. Ancak buna rağmen Talut caymamış ve azimli bir tutum içinde Calut'a karşı savaşmıştır. Bu savaş neticesinde Allah Davut'a ilham etmiş ve o savaşta Calut'u öldürmeyi başarmıştır. Talut kızını Calut'u öldüren Davut'a vermeyi teklif etti. Davut genç yaşına rağmen iri cüsseli Calut ile mücadeleye girmişti ve elinde bir sapan ve taş vardı. Davut Calut ile karşılaştığında Allah'ın izniyle sapanıyla Calut'u alnından vurmuş ve öldürmüştü. Bu zafer Talut'un krallığını kurmasını sağlamış ve Davut da saygın bir konuma erişmişti. Bu hikâye evlilik, krallık ve Davut ile kral arasındaki meseleleri de içerir ancak doğrudan cihat ile ilgili olduğu için zikredilmemiştir. Bu yüzden, öz olması adına bunlar hikâyeden ayrılmıştır.[409]

Yara almanın faziletine dair hadislere gelince, bu konuyla ilgili rivayetler çoktur. Bunlardan biri, Buhârî ve Müslim Ebu Hureyre'den rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah yolunda konuşan hiç kimse ki kimin kendi yolunda konuştuğunu Allah daha iyi bilir, kıyamet günü onların yaralarından kana benzer bir sıvı akacaktır. Bu koku da misk kokusu olacaktır." Bir diğer rivayette "Müslümanın Allah yolunda konuştuğu her söz kıyamet gününde şekliyle tecelli edecektir. Yaralandığında

[409] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 33[a]-35[b]

kana benzer bir sıvı fışkıracak ve rengi de kan renginde olacaktır. Ancak bunun kokusu misk kokusudur.[410]

Şehidin kanının güzel kokulu olmasının hikmeti yaralarının ona ve sözlerine şahitlik etmesidir. Kanın güzel kokusu yaraların ne kadar güzel olduğuna delildir. Yaraların onlara şahit olarak hizmet etmesi, ruhlarını dönüştürmesi ve güzel kokunun o kişinin yüksek statüsüne şahitlik etmesi mümkündür. Eğer Allah o kişinin kokusunu misk ile değiştirirse, sahibiyle ilişkili olarak enfes bir koku olur. Bazıları bu durumu Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kokusuyla ilişkilendirmişler ve demişlerdir ki eğer insanlar Rasûlullah'ın (s.a.v.) hoş kokusunu duysalardı o kişiler derin bilgi sahibi olurlardı. Doğrusu, misk kokusu ceylanın kanının bir kısmıdır.[411]

Ebu Dâvud *Sünen*'inde Muaz b. Cebel'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah yolunda savaşırsa dişi devenin üzerinde hıçkırık tutarak ölse de cennet ona vacip olur. Kim samimi bir şekilde Allah'tan şehit olmayı arzularsa o kişi ölse de öldürülse de şehit ecri kazanır. Kim Allah yolunda yaralanır ya da bir zorluk yaşarsa, o kıyamet gününde safran renginde, misk kokusuyla gelecektir. Her kim Allah yolunda yara alırsa üzerinde şehit alameti olacaktır."[412]

İbn Hibbân Muaz'den [b. Cebel] rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah yolunda bir yara alırsa kıyamet gününde gününde misk kokusuyla, safran renginde gelecektir ve üzerinde şehitlerin alameti olacaktır. Kim Allah'tan şehadeti isterse yatağında ölse bile Allah ona şehit ecri verir.[413]

Tirmizî Ebu Ümâme el-Bâhilî'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah'a şu iki dökülen şeyden ve iki eserden daha sevimli bir şey yoktur; Allah korkusuyla akan bir damla gözyaşı ve Allah yolunda akan bir damla kan. İki esere gelince, biri Allah yolundadır, diğeri ise farzlardan bir vazifenin ifasıdır.[414]

İbn Asâkir Ebu Ümâme'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "İster Allah yolunda dökülen kan damlası olsun ister Allah korkusuyla

[410] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 35[b]-36[a]
[411] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 36[a]
[412] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 36[a]
[413] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 36[a]
[414] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 36[a]

gecenin karanlığında gözyaşı dökmek olsun, bunlar Allah'a en sevimli gelen amellerdir. Bu yalnızca Allah rızası için yapılır."[415]

İbn Asâkir Hasan'dan [b. Ali b. Ebu Talib] rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah kulunun iki ağız dolusu olan şeyi yutmasından daha sevimli geleni yoktur. Biri öfkesini zapt ettiğindeki ağız dolusunu yutması, diğeri ise musibete katlandığındaki ağız dolusunu yutmasıdır. İster Allah yolunda akan bir damla kan, ister gecenin karanlığında namazda akan bir damla kan olsun Allah'a en sevimli gelen şeylerdir."[416]

İbn Mübârek Aişe'den (r.a.) rivayet etmişlerdir ki Ebu Bekir (r.a.) Uhud gününden bahsettiğinde demiştir ki o gün tamamen Talha'nın günüydü. Uhud gününde Rasûlullah'a (s.a.v.) cevap veren ilk kişiydim. Savaşta Rasûlullah'ın yanında bir adamın onu koruduğunu gördüm. Bu Talha idi. Yetmiş civarında yara almıştı. Bunlar arasında bıçak/kılıç saplanması, saplanmış ok ve çeşitli darbeler vardı. Parmağı da kopmuştu ve biz durumunu düzelttik. Ancak eli çolak kaldı. Rasûlullah'ı (s.a.v.) korumak için bütün bedeninden yara almıştı."[417]

Amr b. Sabit babasından rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) Cafer hakkında sordu. Bir adam dedi ki "Birini onu bıçaklarken gördüm. Cafer de mızrağıyla ona doğru yürüdü ve vurdu ve ikisi de öldü." Bu rivayeti Zehebî Tercümetü's-sahâbe adlı eserinde zikretmiştir.[418]

Bilesiniz ki ey Müslümanlar topluluğu her kim ahirette kurtuluş istiyorsa nefsini ashab-ı kiramın yaptığı gibi Allah yolunda feda etsin. Allah onlardan (sahabe) razı olsun. Hadislerden bazı korkutucu ifadeler aktarıyorum. İbn Cevzî'nin *Mücevheratu'z-zamân* adlı eserinde Abdullah b. Eslem isnadıyla rivayet edilmiştir ki Uhud gününde ilk ortaya çıkan sahabî Ebu Ukayl idi. Savaşta omzu ve göğsü arasına bir ok girdi. Bundan dolayı, bitkin düştü. Savaş şiddetlendiğinde Müslümanlar yenilmişlerdi. Ebu Ukayl Muaz b. Adlî'nin Ensar'a seslenişini duydu: 'Ey Ensarullah, düşmanınıza vur kaç yapın!' Abdullah b. Ömer anlatmıştır ki Ebu Ukayl ayağa kalktı ve ne istiyorsun diye sordu. O şöyle cevapladı 'Beni adımla çağırdı.' Yaran ne durumda diye sordu. Adam dedi ki 'Ben

[415] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 36[a]-36[b]
[416] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 36[b]
[417] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 36[b]
[418] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 36[b]

ensârdanım, onlar sevmese de ben böyle cevaplayacağım.' Daha sonra zırhını sıktı, kılıcını eline aldı ve ensara seslenmeye devam etti ve onları (ensarı) bir araya topladı [ordu bozguna uğrarken]. Kılıçlar çarpıştı ve Ebu Ukayl ağır bir yara aldı. 'Ebu Ukayl!' diye haykırdım. Onun son sözleri şöyleydi: "Ben burada Allah Rasûlu ile beraberim." Sonra ellerini semaya kaldırdı, Allaha hamd etti ve orada vefat etti. İbn Ömer ona şöyle dua etti: "Allah'ın rahmeti üzerine olsun. Başarana kadar şehâdeti kovaladı."[419]

İbn Mübârek rivayet etmiştir ki [Yemame Savaşı'da] Ebu Huzeyfe'nin azatlı kölesi Salim'e kendini öne çıkaracak bir şeyler yap yoksa komutayı başkası devralacak dendi. Salim 'Kur'an sancaktarı hüsrana uğrasın, geliyorum!' diye cevapladı. Komutayı aldı ve şiddetle saldırılarla karşı karşıya kalarak savaştı. Sağ eli kesildiği için sancağı sol eline aldı. Sol eli de kesilince sancağı kucakladı ve şöyle şu ayeti okudu: "Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisingeriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim gerisingeriye dönerse Allah'a hiçbir zarar veremez."[420] Düşene kadar sancağı tutmaya devam etti. Ölümünün yaklaştığını anlayınca arkadaşlarına şöyle sordu: "Ebu Huzeyfe'ye ne oldu?" dediler ki öldürüldü. Sonra "Falancaya ne oldu?" diye sordu. Dediler ki öldürüldü. Bunun üzerine Salim dedi ki "Beni onlarla birlikte gömün."[421]

İbn Mübarek rivayet etmiştir ki (sözü kısa kestik) müşrikler ona ulaştığında Musab ağır bir şekilde zırhlıydı. Musab b. Umeyr öldürülene kadar kahramanca savaştı. Ebu Dücâne, Simak b. Haraşe çok sayıda yara aldılar. Simak'ın yüzü vuruldu ve kalkanın üçte biri kırıldı. Hz. Peygamber (s.a.v.) de yanağından yaralanmıştı. Kendisini satan bir adam yüzünden yanağı yaralanmıştı. Ziyad b. Sakan da dahil ensar yardıma koştu ve saldıran kişiyi öldürdüler. Ziyad daha sonra pişman oldu ve Hz. Peygamber'e bir grup ile dönerek onu düşmana karşı korudu. Rasûlullah'ın (s.a.v.) ayağı yaralandı ve Ziyad hayatını kaybederek Rasûlullah'ın ayakları üzerinde can verdi.[422]

Beyhakî Delâil'inde Hârice b. Zeyd b. Sâbit rivayet etmiştir ki Rasûlullah bana şundan bahsetmiştir, Uhud gününde Rasûlullah (s.a.v.) beni Sad b. Rebi'yi bulmam için gönderdi ve bana dedi ki "Eğer onu bulursan, ona selamlarımı ilet ve ona de ki Allah

[419] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 36[b]-37[a]

[420] Âl-i İmrân 3/144: وَمَا مُحَمَّدٌ اِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ اَفَاْئِنْ مَاتَ اَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلٰى اَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلٰى عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللّٰهَ شَيْئًا

[421] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 37[a]

[422] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 37[a]-37[b]

Rasûlu sana selam söyledi ve ona kendini nasıl buluyorsun diye sor." Savaşta maktüller arasında onu aradım ve ölmek üzere iken onu buldum. Bıçak darbeleriyle, kılıç kesikleriyle, ok atışlarıyla toplamda yetmiş yara almıştı. Ona dedim ki "Ey Sad, Allah Rasûlü (s.a.v.) sana selamlarını iletti ve söyle bana kendini nasıl buluyorsun?" Dedi ki "Kendimi Allah Rasûlü'nün selamlarında buldum. Ona de ki ey Allah Rasûlü ben cennet kokusu gibi bir koku buldum ve ensar halkına de ki sizi sıyırıp geçen sadece bir dikeniniz var, Allah Rasûlü aranızdayken Allah'a karşı hiçbir mazeretiniz yoktur. Daha sonra hayatını kaybetti. Allah ona rahmet etsin."

İbn Mübârek Maşer'den rivayet etmiştir ki Cisr gününde (Köprü Savaşı, 634) Ebu Ubeyde şehit düştüğünde elleri ve bacakları kopmuştu. O emekliyor ve şu ayeti[423] okuyordu: "Allah'ın kendilerine nimet verdiği peygamberlerle, Sıddıklarla, şehitlerle ve iyi kimselerle birliktedirler. Bunlar ne güzel arkadaştır."[424]

Kıssa: Ebu Ubeyd b. Mesud müslümanlarla Yemen'den ayrıldığında Behmen'den bir mektup aldı. Mektupta iki teklif vardı. Biri barışçıl bir şekilde geçmek yani onları yalnız bırakacaklardı, diğeri ise savaşa girmekti. Ebu Ubeyd şöyle cevapladı: "Ölümle yüzleşmemiz için bize engel olmasınlar!" Böylelikle onları karşılamak için Zü'l-Maharib denen dar, yağışlı bir geçitten geçtiler. Savaş hazırlıkları başladı ve Ebu Ubeyd yaklaşık 6.000-10.000 kişilik düşmanına karşı o günün sonuna kadar kahramanca savaştı. Atlar çok sayıda kılıç olduğundan dolayı ilerleyemiyorlardı. Bunu gözlemleyen Ebu Ubeyd atından indi ve ordusuna dedi ki "Düşmana doğru ilerleyin, onların dar geçidini hedef alın." Sonra atını "el-Ebyad" denen beyaz file doğru yöneltti. Fil yalnızca bir battaniye ile kaplanmıştı. Ebu Ubeyd onun battaniyesine vurdu ve askerleri de onu takip ederek bunu yaptılar. Böylelikle filin bacağını kestiler ve üstündekileri öldürdüler. Savaşta yaklaşık 6.000 müşrik öldürüldü. Ebu Ubeyd daha sonra filin hortumuna saldırdı ve onu kopardı. Fil canını verirken sağa sola doğru yalpalarken Ebu Ubeyd'in üzerine düştü ve Ebu Ubeyd filin altında can verdi. Ebu Ubeyd'in filin altında öldüğünü görünce ordunun morali bozuldu. Askerler fili parçaladılar ve onu kenara çektiler ancak Sasanî askerleri ona bindiler. Abdullah b. Yezid'in bu savaşta kahramanca ileri atıldığı ve savaştığı bilinir. Bu savaşta yedi tane müslüman sancaktarı öldürüldü. Müslüman askerlerin çoğu

[423] Nisâ 4/69: مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ ۚ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا

[424] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 37[b]

hayatlarını suda boğularak, savaşırken veya kaçarken öldürülmüştür. Yaklaşık iki bin kişi de firar etmiştir.[425]

Bilesin ki ey bahtiyar makbul [Allah tarafından], şehâdet nihâi hedef ve kurtuluştur. Şehit cennetin kokusunu bulur. Bu Rasûlullah'ın (s.a.v.) ifadelerinde bildirilmiştir. Enes b. Nadr'ın Uhud Savaşı'nda aktardığına göre, doğru ve şuurlu bir insan hayattayken cennetin kokusunu duyabilir. Demiştir ki "Aslında etrafta kimse yokken bile onun kokusunu duyabiliyorum." Sonra düşmana saldırdı ve kokusu esti.[426]

Bilesin ki gelecekte alacakları ödülün farkında olan ve bilhassa ebedi nimetlerin tadı kendisine görünür olan müminler yaralarının acısını hissetmezler.[427]

Hikâye: Musul'un fethi zamanında tökezleyen ve düşen bir kadının hikayesi anlatılır. Acıyı tarif etmek yerine gülmüştü. Bunun hakkında kendisine sorulduğunda ise o şöyle cevapladı: "Mükafat beklentisi zihnimi başka bir yere götürürken bu beni acıyı hissetmekten alıkoydu."[428]

Hikâye: İlk seferde gördüğümde şaşırdım. İbn Şeyb *Câmi'u'l-Fünûn* adlı eserinde hikayeyi aktarmıştır ki, Hişâm b. Kelbi'den şöyle aktarılır, Hiyâş b. Kays el-Kuşeyrî Yermük Savaşı'nda pek çok kişiyi öldürmüştür. Bacakları düşman tarafından kesildiğinde onun acısını hissetmedi. Savaş bittiğinde ise şiir okumaya başladı.[429]

Bilesin ki, Allahu Teâlâ iyilik ve takvada seni desteklesin ve düşmanını üstüne vacip olan ve razı olduğun bir şekilde kahretsin. Huriler yalnızca fiziksel yaralar değil diğer yaraları da bilirler. İmam Seyyidî Abdullah el-Velî el-Yafaî *Ravzu'r-Reyyâhîn* adlı kitabında zikretmiştir ki kendisi Roma topraklarındayken bir adam gördü. Bu adam ne yiyor ne de içiyordu. Ona "Son on bir gündür hiçbir şey yemiyorsun ve içmiyorsun. Bunun sebebi nedir?" diye sordu. Adam dedi ki "Ayrılık zamanın yaklaştığında sana söyleyeceğim." Ayrılık zamanı yaklaşınca ona dedim ki "Bize anlatacağına söz vermiştin." Adam dedi ki "Biz 400 kişi savaşa katıldık. Düşman arkadaşlarımın çoğunu öldürdü ve yaraladı. Ben de yaralandım. Akşam olduğunda bir huriden çok güzel bir koku bana doğru esti. Gözlerimi açtım, onların yanında cennet kıyafetleri vardı. Onlar gibisini hayatımda hiç görmedim. Ellerinde kaseler vardı ve huriler o kaselerden şehit olanların

[425] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 37[b]-38[a]
[426] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 38[a]
[427] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 38[a]
[428] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 38[a]
[429] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 38[a]

üzerine bir şey dökmeye başladılar. Onlar bana gelene kadar gözlerimi kapadım. İçlerinden biri dedi ki "Bu kişi boğazından yaralanmış. Acele edin ve semanın kapıları kapanmadan ona içirin ki yeryüzünde kalsın." Diğeri dedi ki "Ona (herhangi biri olsa gerek) içirin, ayrılmak üzere." Sonraki dedi ki "Kardeşim, sana hiçbir zarar gelmeyecek." Sonra o huri (en son konuşan) içeceği benim ağzıma döktü. O içecekten içtikten sonra bir daha yeme ve içme ihtiyacı hissetmedim.[430]

Önemli Fayda: İbn Asâkir sahabeden Kuhayl el-Ezdî isnadıyla rivayet etmiştir ki, Kuhayl Uhud gününde çok fazla kişinin yaralandığını söylemiştir. Bir adam Rasûlullah'a (s.a.v.) gelip şöyle demiştir: "[Savaşta] çok fazla insan yaralanmıştır." Rasûlullah (s.a.v.) adama şöyle cevap vermiştir: "Git ve yol boyunca devam et, ne zaman yaralı birinin yanında geçersen ona de ki Allah'ın adıyla, şifa dirilten ve Allahu Teâlâ'dandır. Ey Allah'ım her türlü yaralamaya sebep olan bıçaktan ve taştan onu iyileştir, senden başka şifa veren yoktur." Kehbel demiştir ki (yara) açılmıyordu ve kanamıyordu.[431]

Bir diğer fayda: Abnus'un oğlu El-Birad'ın deneyip doğruladığı yöntemin bir diğer faydası ise toz gibi ezilip yaraya sürülmesi ve iltihaba sebep olmamasıdır. Ayrıca tahrif edilmiş bir kağıt kesildiğinde, yaralardan zor ve sıkıntılı olanları sertleştiren bir madde çıkardığı, ateş taşının yani bir kil taşı parçalandığında kötü huylu ve iyileşmesi zor yaraları tedavi etmek için etkili olduğu kanıtlanmıştır. Ayrıca, güzel kokulu yağ ve toz tuzla karıştırılıp yaralara sürülürse iltihabı hafifletir ve önler. Bu İbnü's-Süveyd'in derlemesinde doğrulanmıştır.[432]

Bölge kâdısı Abdullah b. Muhammed'den anlatılmıştır ki, Muhammed b. İbrahim b. Ebu Sekîne beni bilgilendirdi. Abdullah b. Mübârek Tarsus'ta bana şu beyitleri yazdırdı ve beni onlarla birlikte Mekke'ye Fudayl b. Iyaz'a 177 senesinde gönderdi.[433] Şiir:[434]

Ey Harameyn'in ibadet edeni, eğer bizi görebilseydin,
İbadette üstün olduğunu bilirdin.
Boşuna çabalayanlar için,

[430] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 38[a]-38[b]
[431] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 38[b]
[432] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 38[b]-39[a]
[433] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 39[a]
[434] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 39[a]

Kıyamet Günü atlarımız oynayacak.
Ya da sınırları gözyaşlarıyla belirlenmiş olanlar için,
Kanımızla lekelemekten gurur duyarız.
Güzel koku senindir, biz ise tozuz,
Ve senin parlaklığın parlar, tozun en incesi.
Gerçekten, Peygamberimizin çevresinden,
Yalan söylemeyen doğru bir söz gelir.
Allah'ın sözleri ile sıradan sözler bir olmaz,
Burun deliklerinde emir ve tutuşturan bir ateşin dumanı vardır.
Bu, aramızda konuşan Allah'ın Kitabı'dır,
Şehit ölmez, yalan söylemez.
Anlatıcı dedi ki, 'El-Fudayl'ı kitabıyla gördüm,
Ve gözlerinden yaşlar döküldü ve şöyle dedi,
Gerçekten, Ebu Abdurrahman, beni gerçekten etkiledin.

4.2.7. Yedinci Bâb: Allah Yolunda Kâfir Öldürmenin Sevabı

Allah yolunda kâfir öldürmenin sevabı hususunda pek çok ayet-i kerime ve hadis-i şerif ulaşmıştır. Bunlardan ayetler şöyledir:[435] "Kim Allah yolunda savaşır da öldürülür veya galip gelirse, biz ona büyük bir mükafat vereceğiz."[436] Bir diğer ayette "Allah yolunda savaşın ve bilin ki, şüphesiz Allah hakkıyla işitendir ve hakkıyla bilendir."[437] Bir başka ayette "Baskı ve şiddet kalmayıncaya kadar onlarla savaşın."[438]

Bu konudaki hadisler de oldukça fazladır. Bunlardan bazıları şunlardır: Müslim Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kâfir ile onun katili ateşte asla bir araya gelmezler."[439]

[435] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 39[a]-39[b]
[436] Nisâ 4/74: وَمَنْ يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللهِ فَيُقْتَلْ اَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ اَجْرًا عَظِيمًا
[437] Bakara 2/244: وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ
[438] Enfâl 8/39: وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ
[439] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 39[b]

Taberânî Ebu Eyyub Hâlid b. Zeyd'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim düşmanla karşılaşır öldürene ya da öldürülene kadar dayanırsa kabirde ona azap yoktur."[440]

İbn Ebu Şeybe Abdullah b. İdris, o da babası ve amcasından rivayet etmiştir ki Süleyman b. Rebia şöyle demiştir: "Ben bu kılıçla "lâme" giyerek yüz kişiyi öldürdüm. Lâme zırh, miğfer ve benzerleridir."[441]

Abdürrezzâk İbn Sîrîn'den rivayet etmiştir ki Berâ b. Mâlik sırtüstü uzanmıştı ve şarkı söylüyordu. Enes ona dedi ki "Allah'ı zikret kardeşim". Bunun üzerine Bera doğruldu ve dedi ki "Ey Enes, savaşa katılırken öldürdüklerim sayılmazsa, yüz müşriği muharebede doğrudan öldürmeden yatağıma dönüp ölmeyeceğim. Müseylime ile savaştığımız gün zırhımı giydim ve mızrağımı çıkarıp düşmana saldırdım. Savaştım ve kale kapısını açtım ve o gün seksen küsür yara aldım."[442]

İbn Ebu Şeybe Enes b. Mâlik'ten rivayet etmiştir ki Ebu Musa Basra'ya gönderildi ve gönderilenler arasında onun vezirlerinden olan Bera vardı. Ebu Musa ona dedi ki "Mülklerimden birini seç." Bera dedi ki "Bana mı soruyorsun?". Musa "Evet Bera" diye yanıtladı. Bera dedi ki "Ben senden Mısır valiliğini ya da herhangi bir hediye hediye istemiyorum. Bana yalnızca bir yay, at, mızrak, kılıç, kalkan ve cihat için kullanabileceğim diğer imkânları sağla." Bunun üzerine Ebu Musa onu bir orduyla gönderdi ve Bera savaşta ilk ölenler arasındaydı.[443]

Hikâye: Ebu Hasan el-Murâdî cihad üzerine yazdığı kırk hadis koleksiyonunda Ali b. Ebu Bekkâr'dan rivayet etmiştir ki o şöyle demiştir: "Roma topraklarında bir adamla tanıştım. Yanında mızrağı vardı. Onu karnına bir türbanla bağlamıştı. Savaştı ve o şekilde on düşman öldürdü ve sonunda aldığı şiddetli darbelerin etkisiyle öldü."[444]

Hikâye: *el-İrşâd fî fazli'l-cihâd* sahibi Abdülvâhid b. Zeyd el-Vâiz el-Basrî'den aktarmıştır ki o şöyle demiştir: "İnsanları cihada ve gazaya teşvik ettim ve Kur'an'dan ayetler okuması için el-Mugira'ya ve o şunu okudu "Şüphesiz Allah, müminlerden canlarını ve mallarını kendilerine vereceği cennet karşılığında satın almıştır."[445] Babası

[440] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 39[b]
[441] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 39[b]
[442] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 39[b]
[443] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 39[b]
[444] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 39[b]-40[a]
[445] Tevbe 9/111: اِنَّ اللهَ اشْتَرٰى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اَنْفُسَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ بِاَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللهِ

vefat eden güzel yüzlü ve güzel sesli olan Allâm cihada katılmak istedi ve şunları söyledi: "Ey Abdülvâhid, şahit ol ki bahsettiğin bu uğurda kendimi ve malımı feda ediyorum." Bütün malını Allah rızası için bağışladı ve at, mızrak, savaş ekipmanları ve diğer yol ihtiyaçları için yardımlar yaptı. Oruçlu olduğu bir günde bize katıldı ve geceyi ibadetle geçirdi. O cihat için hepimizden daha fazla katkı sağladı, bineklerimizi ve erzakımızı hazırladı. Roma topraklarına ulaştığımızda ve karargâh kurduğumuzda, genç Allâm ileri atıldı ve düşmana karşı bizi teşvik etti ve dedi ki "Şahit olun ki kendimi bahsettiğiniz gibi Allah yolunda feda ediyorum!" Bütün malını Allah yolunda bağışlamıştı, oruçluydu ve geceyi ibadetle geçirmişti. Muhakkak Allâm hepimizden daha fazla katkı sağladı. Romalılarla karşılaştığımızda Allâm kahramanca savaştı, dokuz kişiyi öldürdükten sonra şehit düştü.[446] Şiir:[447]

Ey savaşçı, bir kâfiri öldürmeye çalış,
Bir kâfirle savaşan kurtuluşa erer.
Seçilmiş elçi şöyle dedi: 'Bir arada olmayacaklar
Ateşte, bir kâfiri öldüren salih bir kul.'
Onlar için, bir yurdun sonsuz mutluluğu vardır,
Bir kâfiri öldürene kadar çabalayan için.
O, kalıcı bir yurdun tadını çıkarır ve hayal kırıklığına uğramaz,
Eğer onu istiyorsan, bir kâfiri öldürmeye devam et.
Vallahi, güçlülere önderlik eden yoldaşların mükafatı,
Kâfiri yok edinceye kadar birleşirler.
Ve Allah, dilediğini doğru yola iletir.

4.2.8. Sekizinci Bâb: Düşman Saflarına Korkmadan Dalmanın Fazileti

Düşman saflarına saldırmanın faziletine daha önce de değinildi. Bu meselede ulaşan ayet ve hadislerin sayısı çoktur. Ayetler şöyledir: "Allah'ın izniyle büyük bir topluluğa galip gelen nice küçük topluluklar vardır. Allah sabredenlerle beraberdir."[448] Ayette kastedilen

[446] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 40[a]-40[b]
[447] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 40[b]
[448] Bakara 2/249: كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ

düşman üzerine gitmeye teşviktir. Galibiyetin çoklukta olmadığına, az miktarda olan kuvvetlerin de galip olduğuna işaret vardır. Ayetteki "والله مع الصابرين" ifadesinde sabredenler için vaat vardır. Bu ayetten önce inmiş başka bir ayette: "İnsanlardan öylesi de vardır ki, Allah'ın rızasını kazanmak için kendini feda eder. Allah, kullarına çok şefkatlidir."[449] Süheyb er-Rûmî meselesine girmeden önce, Kurtubî, el-Vâhidî gibi pek çok müfsidin çıktığını söylemek gerekir. Süheyb er-Rûmî Araplardan idi. Romalılar onu esir aldılar, köle oldu. Daha sonra İbn Cüd'ân et-Teymî'ye satıldı. Bu kişi Süheyb'i bir süre sonra azat etti. Daha sonra Rasûlullah'a (s.a.v.) iman etti ve Medine'ye gitti. Kafirler onu takip ettiler ve öldürmeye niyetlendiler. Onu takip edenler karşılamak için atından indi ve onlarla yüzleşti. Onlara dedi ki "Benim okçulukta ne kadar mahir olduğumu biliyorsunuz. Kim bana doğru gelirse kendini yerde bulur. Eğer okum biterse kılıcımla savaşırım ve dinimden dönmem." Kâfirler kabul ettiler ve Süheyb onları Malik'e yönlendirdi ve malının yerini gösterdi (Mekke'ye giderken yanında epey mal vardı). Allah bir ayet vahyetmiş ve onu övmüştür. Müfessirler bu ayeti eğer kişi düşmanla karşılaşır, çarpışır, onları İslam'a dahil eder veya şehâdeti başarırsa bu ayetin kapsamına girer şeklinde yorumlamışlardır.[450] Ayet şu şekildedir: "Şüphesiz Allah, müminlerden canlarını ve mallarını, kendilerine vereceği cennet karşılığında satın almıştır."[451] Birinci bölümün başında da bundan bahsedilmişti. Ayet şöyledir: "… öldürülürse ona büyük bir mükâfat vereceğiz."[452]

Hadislere gelince bunların sayısı çoktur. Bu hadislerin çoğu ilk bâbta zikredilmiştir. Birçok cümle yazılabilir ancak hakkını verip özlü bir şekilde aktarmakla iktifa edeceğiz. İbn Mübârek Müdrik b. Avf el-Ahmesî'den rivayet etmiştir ki Ömer ile birlikteydik ve İbn Mukarrin'in ona gönderdiği bir adam geldi. Ömer insanların ne durumda olduğunu sordu. Adam dedi ki "Falanca (pek kişi kişi sayarak) kişi şehit oldu, başkaları da var ama onları bilmiyorum." Ömer sonra dedi ki "Allah onları biliyor." Birisi çıkıp "Falanca kişi kendisini sattı" dedi. Müdrik b. Avf cevapladı: "O benim dayımdır ey müminlerin emiri. Müslümanlar bir söylenti yaydı ve onun kendisini felaketin içine attığını (düşman arasına daldığını) söylüyorlar." Ömer dedi ki "O insanlar yalan

[449] Bakara 2/207: وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ
[450] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 40[b]-41[a]
[451] Tevbe 9/111: اِنَّ اللهَ اشْتَرٰى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اَنْفُسَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ بِاَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللهِ
[452] Nisa 4/74: فَيُقْتَلْ اَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ اَجْرًا عَظِيمًا

söylüyorlar. Bilakis bu insanlar ahiret hayatı için dünya hayatını satan kişilerdir." Bunu ayrıca Beyhakî de rivayet etmiştir.[453]

İbn Ebu Şeybe İbn Avf'tan, o da Muhammed'den rivayet etmiştir ki şöyle demiştir Doğu tarafından kâfir bir müfreze geldi. Ensardan bir adam onları karşıladı ve üzerlerine şiddetli bir şekilde saldırdı. Bu adam müfrezenin düzenini bozdu, onlar arasında bir kargaşa neden oldu ve sonra geri çekildi. Bu manevrayı iki ya da üç kez tekrarladı Sa'd b. Hişâm bunu Ebu Hureyre'ye söylediğinde Ebu Hureyre şu ayet-i kerimeyi tilâvet etti:[454] "İnsanlardan öylesi de vardır ki Allah'ın rızasını kazanmak için kendini feda eder."[455]

İbn Ebu Hâtim Muhammed b. Abdullah b. Zübeyr tarikiyle, o da Tarık b. Abdurrahman, o da Kays b. Ebu Hâzim, o da Mugîre b. Şu'be'den rivayet etmiştir ki gazadaydık ve bir adam öne atıldı ve öldürülene kadar çarpıştı. O adam için insanlar kendisini eliyle tehlikeye attı demeye başladılar. Bu durum Ömer'e [b. Hattâb] yazıldı ve Ömer (r.a.) şöyle dedi: "Dedikleri gibi değildir. Bu imandan kaynaklıdır. Allahu Teâlâ ayetinde "İnsanlardan öylesi de vardır ki Allah'ın rızasını kazanmak için kendini feda eder."[456] ayetini okumuş ve adam hakkında söylenenleri reddetmiştir.[457]

İbn Merdûye *Tefsîr*'inde Ebu İshak es-Sebîî'den rivayet etmiştir adamın biri Berâ için dedi ki ben de düşmana tek başıma saldırsaydım ve beni öldürselerdi kendi ellerimle kendimi ölüme atmış olurdum. Ona cevaben şu ayeti okudular:[458] "Allah yolunda savaş. Sen ancak kendinden sorumlusun!"[459]

Müslim Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "İnsanlar için yaşamın en hayırlısı Allah yolunda atının dizginlerini elinde tutmak, bineğinin üzerinde hızla uçmaktır. Her ne zaman bir korku çığlığı veya ağlama sesi duysa oraya doğru uçar, hevesle ölümü ve öldürmeyi arar."[460]

---

[453] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 41[a]-41[b]
[454] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 41[b]
[455] Bakara 2/207: وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ
[456] Bakara 2/207: وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ
[457] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 41[b]
[458] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 41[b]
[459] Nisa 4/84: فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفْسَكَ
[460] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 41[b]

Ebu Avâne Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelecek ki onların içindeki en hayırlısı Allah yolunda atının dizginlerini tutan, bir korku çığlığı duyduğunda oraya koşan ve ölümü hevesle isteyen kişi olacaktır.[461]

İbn Ebu Şeybe Katade'den rivayet ettiğine göre Muaz b. Amr şöyle demiştir "Ya Rasûlallah Allah'ı güldüren/gülümseten şey nedir?" Buyurmuştur ki "Elini düşmanın içine cesur bir şekilde daldıran, sonra üstündeki zırhını fırlatıp öldürülene kadar savaşan kişidir."[462]

Taberânî *Müsnedü'l-Kebîr*'inde Ebu Derdâ'dan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Üç kişi vardır ki Allah onlara gülümser (yani razı olur) ve onlardan hoşnut olur. Birincisi, bir grup düşman saldırdığında, onlarla yalnızca başına sadece Allah rızası için savaşır. Ya öldürülür ya da Allah ona zafer verir ve bu ona yeter. Allah buyurur ki "Kuluma bak, o nasıl sabırlı bir şekilde onlarla yüzleşti." İkincisi, karısı güzel yumuşak yatağı olan adamın gece kalkıp Allah'ı zikreder ve arzularını dizginleyerek şöyle der "Rabbimi kendi aruzlarıma tercih ettim. Dileseydim onları tercih ederdim." Üçüncüsü ise seferde bir kafile ile beraberken uyanık kalıp sonra biraz gece uykusuna yatıp sıkıntılı durumda veya sevinçli bir durumda kalkanlardır."[463]

İmâm Ahmed [b. Hanbel], İbn Ebu Şeybe, Ebu Ya'lâ, Teberânî ve İbn Hibbân İbn Mesud'dan rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur. "Rabbimiz iki iki adamın hâline şaşırır: Birincisi, ailesinin ve yatağının konforunu bırakıp ibadeti için kalkan kişidir. Allah meleklerine der ki "Sevdiğini ve ailesinin sıcaklığını bırakıp ibadet etmek uğruna yatağından kalkan kuluma bakın! O benim yanımda olanı istiyor ve ona ilgi gösteriyor." İkincisi ise Allah yolunda cihat eden kişidir. Arkadaşlarının mağlup olmasına rağmen akıbetin sonuçlarını ve geri çekilme imkânını bilen ancak kanı akana kadar dönmeyen kişidir. Allah bu kişi için meleklerine der ki: "Benim indimde olanı ümit ederek ve benden merhamet umarak kanı akana kadar geri dönmeyen kuluma bakın." Bu hadis aynı zamanda Ebu Dâvud'da zikredilmiştir.[464]

[461] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 42ª
[462] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 42ª
[463] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 42ª
[464] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 42ª

İbn Ebu Şeybe Ebu Derdâ'dan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah üç kişiyi sever. Onlardan biri askeri seferde olup düşmanla karşılaştığında galip gelendi. O düşmanla karşılaştığında öldürülene kadar ya da başarana kadar buna göğüs gerer."[465]

Yeniden İbn Mübârek rivayet etmiştir ki "Bir müfrezede ya da görevde olan adamı, arkadaşları mağlup olduğunda, kendisini kurban edene kadar veya zafer kazanana kadar savaşan kişiyi [Allah sever]."[466]

Şifâ'u's-sudûr sahibi Leys b. Ebu Selim'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Müfrezede olup düşmanla karşılaştığında arkadaşları hezimete uğramasına rağmen kanını dökene kadar sabreden veya zafer kazanan kişi için Allahu Teâlâ meleklerine şöyle der: "Kuluma bakın! O nasıl da benim için sabretti. Ödül olarak, ona cennette saraylar verilecek ve her birinin ömrü yüz sene olacak. Sarayların dışı altından olacak, içi yeşil zümrütlerle süslenmiş olacak. Balkonları inciden olacak. Her sarayın içinde, yedi yüz oda ve her odanın içinde iri gözlü huriler olacak."[467]

İbn Mübârek Evzaî'den, o da Yahya b. Ebu Kesîr'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Şehitlerin en hayırlısı ön cephelere yerleştirildiklerinde öldürülene kadar yüzlerine asla dönmeyenlerdir. Onların cennetin yüce odalarına ilerlerler ve Rableri onlara gülümser. Eğer Allah bir kuluna dünyada gülümserse o kul için hesap yoktur."[468]

İbn Mübârek Hezan b. Mâlik'ten rivayet etmiştir ki Ka'b bana şöyle demiştir "Ey Hazen senin oğlun Allah indinde kıyamet gününde en hayırlı şehitler arasında değil midir?" Dedim ki "Evet öyledir." Dedi ki "O nefsiyle muhtesiptir (sevabını ahirette bekleyen)." Ve şöyle devam etti: "Ey Hazen b. Mâlik senin oğlun cennet ehli arasında mükâfatlandırılacak olanlardan değil midir?" Dedim ki "Evet öyledir."[469]

İbn Mübârek, Ebu Ya'lâ ve Beyhakî Enes b. Mâlik isnadıyla aktarmışlardır ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Size cömertlerin en cömerdinden haber vereyim mi? Allah en cömert olandır. Ben de ondan sonra en cömert olanım. Daha sonra ilmimin

[465] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 42[a]-42[b]
[466] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 42[b]
[467] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 42[b]
[468] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 42[b]
[469] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 42[b]-43[a]

mürekkebi en cömert olandır. Benden sonra ayrı bir ümmet olarak diriltilecek olup ilmi yayan âlim ve öldürülene kadar nefsini feda eden kişi en cömert olandır.[470]

Fasıl: Bu bölüm bir Müslümanın yalnız başına kâfir grubuna karşı savaşmasının caiz olup olmadığıyla ilgilidir. Bu kısım cevaz verilip verilmediği ile ilgili fikir ayrılıklarını içerir. Bazıları bunun mutlak olarak caiz olduğunu, bazılarını da mutlak olarak caiz olmadığını savunmuşlardır. Bir görüşe göre, kişi mücadeleye girer ve düşmanı öldürmek, yaralamak, düzenlerini bozmak, geri çekilmelerine neden olmak, korku salmak gibi düşman zarar verecek eylemleri içerirse bu caizdir. Bunlardan birini içermezse caiz değildir. Gazzali de *Emri bi'l-ma'rûf Nehyi ani'l-münker* kitabında bu konuya işaret eder ve eğer yapılan eylemin düşmana zarar verme durumu yoksa ittifakla bunun caiz olmadığını belirtir. Ayrıca bir Müslümanın tek başına kâfirler üzerine saldırması (öldürülene kadar) da ittifakla caizdir (zikredilen şartları taşıması durumunda). Ancak eğer kör bir adamın düşman saflarına saldırması gibi düşmana hiçbir zarar vermeyeceği biliniyorsa bu kesinlikle caiz değildir. Böyle bir eylem, Kuran'da belirtilen genel yasağın kapsamına girer ve bu durumun istisnası, yalnızca eylemin inkârcılar arasında zarara veya korkuya yol açmasına katkıda bulunması halinde yapılır. Bu anlayış, Nevevî'nin Sahih-i Müslim şerhindeki rivayetle de desteklenmekte olup, âlimlerin çoğunluğu arasında bu konuda bir uygun görmeme durumunun bulunmadığını göstermektedir. Bir adam Rasûlullah'a (s.a.v.) gelip "Eğer ben Allah yolunda sabrederek azimli bir şekilde (kastedilen geri çekilmeden düşmana saldırmaktır) ve ondan mükâfatını umarak öldürülürsem Allah bana cennetini bağışlar mı?" diye sormuştur. Rasûlullah (s.a.v.) "Evet, cennetle mükâfatlandırılırsın." buyurmuştur. Bunun üzerine adam düşmanın arasına dalmış ve öldürülene kadar savaşmıştır. Bu rivayeti Kurtubî ve diğerleri nakletmiştir.[471]

Mübârezeye gelince, bunun kâfirler üzerine yapılması müstehaptır ve esah (en sahih) olan görüşe göre hoş görülmeyen bir durum değildir, mübarezeye tecrübeli ve bilen birinin çıkması uygun görülüp, zayıf kişinin çıkması hoş karşılanmaz. İmâmın zâhiren ezan okumasına gerek yoktur ancak okuması müstahsendir çünkü Ali [b. Ebu Tâlib] (r.a.) ve diğerleri mübarezeye çıktığında ezanla çıkmıştır.[472]

---

[470] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 43[a]
[471] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 43[a]-43[b]
[472] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 43[b]

Hikâye: Ebu'l-Hacc el-Hâfız *Tehzîb* adlı eserinde Cafer b. Süleyman'dan (o da Ebu İsa'dan) aktarmıştır ki Zâviye günü Abdullah b. Gâlib'i gördüm. O büyük bir sufi idi ve yüz rekât duha (kuşluk) namazı kıldı. Namazı kılarken şöyle derdi: "Biz bununla yaratıldık ve bununla emrolunduk." Allah dostları daima Allah'ın merhametini dilerler. Bu Eş'as ile Haccâc arasındaki meselede de zuhur etmiştir. Abdullah su istedi ve onu kafasından aşağı döktü ve oruçluydu. Çok sıcak bir gündü, arkadaşları da onun etrafında idiler. Sonra kılıcının kabzasını kırdı ve şöyle diyordu: "Cennete girmemize izin ver." Abdülmelik b. el-Muhalleb yüksek sesle şöyle seslendi: "Ey savaşçı! Güvendesin, güvendesin." Ancak Abdullah buna aldırış etmedi ve ilerledi. Öldürülene kadar kılıcıyla düşmana hücum etti. Abdullah şehit düştükten sonra gömüldü. İnsanlar onun toprağından alıp miskmiş gibi üzerlerine sürüyorlardı. Bütün bunlardan şehâdetin bereketinden kaynaklı idi.[473] Şiir:[474]

Ebedi bahçeleri arayan,
Ve asil, yok olan kralın mutluluğunu isteyen,
İnancının geçiciliğinden mükemmelleştirdiği şeyle,
Sultanın yanında olanı arayan, O'ndan hoşnut olan için vardır.
Hayat cazibesiyle baştan çıkarır,
Herhangi bir geçici varlığın kalıcılığıyla.
Sevin, çünkü Yüce, lütfuyla yarattı,
Ve yüksek rütbeler bahşetti.
Onlardan zevk alın ve ruhlarınızı yatıştırın,
Gerçek ortaya çıktı, onun işaretlerine bakın.
Ya Rab, günahımı bağışlayarak beni bağışla,
Ve hatalarımı görmezden gel ve koruyucum ol.
Ve babamı ve inancımı izleyenleri,
Ve ailemi ve inancımı doğrulayan herkesi bağışla.

[473] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 43[b]
[474] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 43[b]

4.2.9. Dokuzuncu Bâb: Atların Fazileti

Bu konuda çokça ayet ve hadis bulunmaktadır. Ayet şöyledir: "Onlara karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve savaş atları hazırlayın."[475] Muhatap Müslümanlardır ve elden geldiğince gaza için hazırlanılması ve atların kullanılması emredilmektedir. İkrime b. Abbâs demiştir ki: "El-kav dişi savaş atlarındandır, çiftleşme ve destek için bağlanır." Halid b. Velid'den rivayet edilmiştir ki o şöyle demiştir: "Kişnemeleri az olduğu için savaşta yalnızca dişi atlara binerdi. Daha sonra Allah hem erkek hem de dişi olan atlara binmeyi emretti. Bunun üzerine erkek atlar savaşlarda, dişi atlar baskınlarda kullanılmaya başlandı." İbn Muceyr de bunu rivayet etmiştir.[476]

Ayet-i kerimede "والعاديات" ifadesi sabırsız savaş atlarından bahseder. "صبحا" savaş meydanında dörtnala koşmalarından dolayı zikredilen savaş atlarının nalınlarından çıkan sestir. Onun bu yükselişini belirli bir durumla saptarken, benzer şekilde bu durum uygulanmış bir eylem ile ima edilebilir. "فالموريات" kelimesi ikinci kısmı belirtir ki burada Allah koşarken nalınlarından taşa vurur gibi ateş çıkan saldırgan atlara yemin eder. "فالمغيرات" ise üçüncü bir kısmı tanımlar ve burada hedefini düşman üzerine çeviren at binicisine işaret edilir. "ضبجا فاثرن" yoğun bir heyecana, ortalığın karışmasına (savaş anında) işaret eder. "نقعا" kelimesi toz anlamına gelir (savaşta ortalığın karışması ile ortaya çıkan toz). "فوسطن" düşmanla karşılaşan saldırgan atları ifade eder. "جمعا" ayeti tamamlar, zikredilen atlara büyük bir şeref bahşedildiği ve dolayısıyla da onların sahiplerine vurgusu yapar. Bunun sebebi ise, her bir ifadenin tehlikelerle dolu önemli meseleleri ihtiva etmesindendir.[477]

Hadislere gelince, bu konuda sayıları çoktur ve biz onlardan asil atlarla ilgili seçkin olanları aktaracağız. Buhârî ve diğerleri Ebu Hureyre'den rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah'a inanarak ve O'nun vaadini tasdik ederek Allah yolunda bir atı alıkoyarsa, onun yemi, suyu, tezeği ve idrarı kıyamet gününde onun terazisine konur."[478]

---

[475] Enfâl 8/60: وَاَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ
[476] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 44[a]
[477] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 44[a]
[478] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 44[b]

Şifâ'u's-sudûr'un sahibi rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim işini kaybederse, Allah yolunda bir at beslesin. O atın samanı, tezeği, idrarı, kılları kıyamet gününde ona ecir olarak geri dönecektir."[479]

İmâm Ahmed [b. Hanbel] *Müsned*'inde Abdullah b. Mes'ûd'dan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Atlar üç türlüdür: Allah için olan atlar, şeytan için olan atlar ve insanlar için olan atlar. Allah için olan atlara gelince onlar Allah yolunda bağlı olanlardır. Onların samanı, tezeği ve idrarı ecirdir. Şeytanın atına gelince, bu kumar ya da yarış için kullanılan atlardır. İnsanların atlarına gelince, kişinin bağladı, kendisiyle geçimini sağladığı ve onu fakirlikten koruyan attır.[480]

İmâm Ahmed [b. Hanbel] *Sahîh*'inde ensardan bir adamdan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Atlar üç türlüdür: Birincisi, kişi onu Allah yolunda bağlar ve o atın ücreti, ona binmek, onu muhafaza etmek, onun samanı birer ödüldür. İkincisi, kişi onu bağlar ve onunla kumar oynar. Onun ödülü, samanı ve binmesi birer yüktür. Üçüncüsü ise, kişisel kullanım içindir ve o fakirliği engelleyici olarak hizmet edebilir Allah'ın izniyle."[481]

Taberânî Habbâb b. Eret'ten rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Atlar üç türlüdür: Bunlar, Allah, insan ve şeytan içindir. Allah için olan at Allah yolunda alınan ve düşman tarafından bu yolda öldürülendir. İnsanlar için olan ata gelince, o insanlar için tezeyyün edilmiş ve güzelleştirilmiştir. Şeytan için olan at ise kendisine kibirli bir şekilde binilen ve sert davranılandır."[482]

Ebu Dâvud Cündeb'ten rivayet etmiştir ki "Rasûlullah (s.a.v.) atlarımız korktuklarında onlara Allah'ın atları derdi."[483]

Ebu Ya'lâ kadın sahabî Esma bint Yezid'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kahküllerinden bağlı olan atlar kıyamet gününe kadar hayır kaynağıdırlar. Kim onları Allah rızası için tutarsa, mesuliyetle onlar için harcarsa, onların açlık, susuzluk, dışkı ve idrar gibi ihtiyaçlarını karşılarsa, bunların hepsi kıyamet gününde kendisine kurtuluş olacaktır."

---

[479] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 44[b]
[480] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 44[b]
[481] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 44[b]
[482] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 44[b]-45[a]
[483] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 45[a]

Buhârî ve Müslim Ebu Hureyre'den rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Atlar üç türlüdür: Biri yük, biri muhafaza, diğeri ise ecir olur. Yüküne gelince, kişi ata bir kıyafet giydirir, Müslümanlara karşı gururlanır ve bu onun için yük olur. Muhafaza için olana gelince, kişi onu Allah yolunda muhafaza eder ve Allah hakkını önemsememezlik etmez. Bu da ona muhafaza olur. Ecir olan ata gelince, kişi onu Allah yolunda ehl-i İslâm için bağlar, otlatır veya su verir, o atın her yediği ve içtiği ona kat kat hasene olarak yazılır. Ayrıca o atın yavruları, idrarı bile ecir olarak yazılır. Atı güçten düşürmeyin, bu bir şereftir ve sahibine yediği her şey ecir olarak yazılır. Atı içirmek için nehir kenarına götürürsen onun mükâfatını yalnızca Allah bilir ve her içtiği sahibi için ecirdir. Ancak İbn Cerîme rivayetinde bir tercih belirtisi vardır. Demiştir ki "Atı Allah rızası için alan ve onun için hazırlık yapan kimse için o atın karnında hiçbir şey yoktur ki ona ecir olarak yazılmasın. Atın sahibi atını çayıra götürse ve atın karnındaki her bir yokluk için bile ona ecir vardır. At otlatılmak üzere bir çayıra götürülse atın attığı her adımda sahibine bir ecir vardır. At su içirilmek için bir nehrin kenarına götürülse atın içtiği her damla için sahibine ecir vardır. Ancak atıyla günah yüklenene gelince, o zavallı ve zalimdir ve onlara büyük zorluklar vardır.[484]

İbn Asâkir Zeyd'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim bir at beslerse, sahibi için ateşten (cehennem) koruyucu olur.[485]

Ebu Ubeyd Kitâbü'l-hayl adlı eserinde rivayet etmiştir Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah yolunda bir at bağlarsa kendisine şehit ecri verilir."[486]

İbn Ebu Şeybe Ebu Umâme el-Bâhilî'den duyan Aclân'dan rivayet etmiştir ki o şu ayet-i kerimeyi okuyordu: "Mallarını gece gündüz; gizli ve açık Allah yolunda harcayanlar var ya…"[487] Önce atlardan, sonra Allah yolunda at bağlamaktan bahsetti. Onlar gösteriş ve şan şöhret için at bağlamazlar. Onlar mallarını gizli ve açık bir şekilde Allah yolunda infak ederler."[488]

Şifâ'u's-sudûr sahibi Ubâde b. Sâmit'ten rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle dediğini işitmiştir: "At sahibi yatağında uyuyorken kuyruğunu bile oynatmaz. Bu yüzden atın yaptığı her hata sahibine atfedilir. Allahu Teâlâ Kur'an'da

[484] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 45[a]-45[b]
[485] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 45[b]
[486] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 45[b]
[487] Bakara 2/274: اَلَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَ عَلَانِيَةً
[488] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 45[b]

bununla ilgili iki ayet zikretmiştir.[489] İlki "Kimdir Allah'a güzel bir borç verecek o kimse ki, Allah da o borcu kendisine kat kat ödesin. (Rızkı) Allah daraltır ve genişletir."[490] İkincisi "Mallarını gece gündüz; gizli ve açık Allah yolunda harcayanlar var ya, onların Rablerin katında mükâfatları vardır. Onlara korku yoktur. Onlar mahzun da olacak değillerdir."[491]

Taberânî Gurayb'dan, o babasından, babası da dedesinden rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Atlar perçemleri kıyamet gününe kadar hayırla bağlıdır ve atların sahipleri onlar için zorluklara katlanır. Onlara infak eden, sadaka eli uzatan gibidir. Onların teri ve dışkısı Allah indinde kıyamet gününde misk kokusu gibi olacaktır."[492]

Buhârî ve Müslim Abdullah b. Ömer'den rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Hayır kıyamet gününe kadar atların perçemlerine bağlanmıştır." Bu hadisi sahabeden yaklaşık yirmi kişi aktarmıştır. Bunlar arasında Ali b. Ebu Tâlib (Allah onu şereflendirsin) ve Rasûlullah'ın ashabı (Allah onların hepsinden razı olsun) da vardır.[493]

Ahmed b. Hanbel Cabir b. Abdullah'tan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Hayır kıyamet gününe kadar atların perçemlerine bağlanmıştır ve onlardan nimetler akar. Atların sahipleri onlar için zorluklara katlanır, bundan dolayı onların alınlarını okşayın, bereketleri için dua edin, onları eyerleyin ancak onlara aşırı yük yüklemeyin."[494]

Şifâ'u's-sudûr sahibi Rasûlullah'tan (s.a.v.) rivayet etmiştir ki "Atın her gün üç duası vardır. İlki, Allah'ım beni sahibime sevdir. İkincisi, beni rahatlattığın gibi ona da kolaylık ver. Üçüncüsü ise Allah'ım bana şehadeti nasip et şeklindedir.[495]

Ahmed [b. Hanbel], Nesâî ve Hâkim, Ebu Zer'den rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Her Arap atı için her şafak vaktinde şöyle söylemesine izin verilmiştir: Allah'ım, sen âdemoğullarının çoğuna mükemmeliyet

---

[489] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 45[b]-46[a]
[490] Bakara 2/245: مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ اَضْعَافًا كَثِيرَةً
[491] Bakara 2/274: اَلَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ
[492] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 46[a]
[493] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 46[a]
[494] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 46[a]
[495] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 46[a]-46[b]

bahşettiğin gibi bana da bahşettin ve beni onlar için yarattın, beni onların ailesine ve malına sevgili kıl veya ailesini ve malını bana sevdir."[496]

Tırmızî Süleyman b. Yezid, o da babasından rivayet etmiştir ki adamın biri Rasûlullah'a (s.a.v.) "Cennette atlar var mıdır?" diye sordu. Buyurdu ki "Cennete girdiğinde arzu ettiğin her şeyi elde edeceksin. Cennette kırmızı yakuttan bir ata binmek ve her istediğin yere uçabilmek ister misin?" Sonra bir diğer adam sordu ki "Ey Allah Rasûlü, cennette develer var mıdır?" Rasûlullah bu soruyu onun arkadaşının sorduğu soruyu cevapladığı gibi cevaplamadı. Buyurdu ki "Eğer Allah sizi cennetine kabul ederse, nefsinizin arzuladığı, gözünüzün haz duyduğu her şeye sahip olacaksınız."[497]

Ey kılıcı uzun, misafire kerim olan, peygamberlerine ve velilerine verdiği gibi Allah sana da lütuflarını ikram etsin. Arap atının olduğu yere cin giremez. Delil ise şudur: Taberânî *Kebîr* adlı eserinde, İbn Ebu Hâtem *Tefsîr*'inde ve İbn Asâkir *Sahîh*'inde rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "İçinde Arap atı olan eve cin giremez."[498]

Şifâ'u's-sudûr'un sahibi Ebu'l-Hasan el-İskenderânî'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "İblis İsa b. Meryem'e gelmiş ve İsa ona şöyle demiştir: "Ey İblis, sana bir şey soracağım. Cevabında güvenilir misin?" İblis dedi ki "Ey Ruhullah! Ne dilersen bana sor." İsa şöyle sordu: "Diri ve ölümsüz olan (Allah) adına soruyorum ki, senin vücudunu titreten ve arkanı kaydıran şey nedir?" İblis şöyle cevapladı: "İster köyler arasında bir köyde olsun ister avlular arasında bir avluda olsun Allah yolunda bir atın kişnemesidir ve Allah yolunda bir atın bulunduğu eve girmem."[499]

Ey yüce gönüllü, cesur, cömert, soyu ve nesli asil, babası merhametli olan sultan, bilesin ki, ittifakla kabul edilir ki Rasûlullah'ın (s.a.v.) yedi atı vardı. İlk atının adı "es-Sekb" idi ve bu isim atın yüksek değerinden dolayı verilmiştir. Atın alnında bir işaret vardır. Rasûlullah atı bir bedeviden on altın dinara satın almıştır. Bu at Rasûlullah'ın savaşta bindiği ilk attır. Özellikle Uhud Savaşı'nda Müslümanların bu at ve Ebu Berede'nin atı dışında başka bir atı yoktu. Bir diğerinin adı "el-Mürteciz" olup, kişnemesinin güzelliğinden dolayı bu isim verilmiştir ve kestane rengidir. Diğer atının

[496] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 46[b]
[497] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 46[b]
[498] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 46[b]
[499] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 46[b]-47[a]

adı "el-Hayf" konmuştur ve sebebi ise atın kuyruğunun yere sürterek iz bırakmasıdır. Bu atı Rasûlullah'a Rebi'a b. İbn Ebu'l-berâ hediye etmiştir. Bir diğer atın adı "el-Lezâz" konulmuş ve bu isim hızından dolayı verilmiştir. Bu at Hz. Peygamber'e Bizans'ın Mısır Genel Valisi Mukavkıs tarafından hediye edilmiştir. Bir diğer atın adı ise "ez-Zurab"tır. Büyüklüğünden dolayı bu isim verilmiş ve bu at Ferve b. Amr tarafından hediye edilmiştir. Diğer atının adı "el-Verd" olup gül rengini andıran rengi dolayısıyla bu isim verilmiştir. Sarı ve kestane renkleri arasında bir rengi vardır. Temîm ed-Dârî bu atı Rasûlullah'a (s.a.v.) hediye etmiş ve bu hediyeyi de Ömer b. Hattab takdim etmiştir. Yedinci atın adı ise "Besha" olup, hızlı koştuğundan dolayı bu isim verilmiştir. Denilmiştir[500] ki Rasûlullah'ın başka atları da vardı. Bunlardan biri "Eblak" isimli attır. Bazı sahabîler bu ata binmişlerdir. Diğerlerinin adı "Zü'l-'ukkâl", "Zü'l-lime", "el-Mürtecil", "el-Mirvâh", "es-Serhân", "el-Ya'sûb", "el-Ya'bûb", "Bahr", "el-Cedvel", "eş-Şahâ", "Mendûb", "es-Sicl", "Melâvih", "et-Tarf" şeklindedir.[501]

Rasûlullah'ın (s.a.v.) beş tane de katırı vardı. Birinin adı "Düldül", biri "Fidda" biri "Şihbâ"dır. Bunları Ayle[502] bölgesinin sahibi hediye etmiştir. Bir diğerini Dümetü'l-Cendel sahibi göndermiştir. Rasûlullah'a Kisra tarafından bir katır hediye edilmiştir ve Sa'lebî *Tefsîr*'inin En'âm Suresi'nde bundan bahseder. Rivayet edilir ki Necaşî de Rasûlullah'a bir katır hediye etmiştir ve İbn Hibbân *Ahlaku'n-nübüvve* adlı eserinde bunu zikreder. Rasûlullah'ın "Ya'fûr" adında bir eşeği de vardır. Hz. Peygamber'in "Afîr" adlı bir eşeğinden de söz edilir. Rasûlullah'ın bindiği ki eşekten birine Allah'a karşı tevazu ve O'nun emirlerine itaat olarak bindiği eşeğe şu ayet-i kerimede de işaret edilir:[503] "Binesiniz diye atları, katırları ve merkepleri de yarattı."[504]

Hz. Peygamber'in yirmi tane (süt veren) dişi devesi de vardı. Bunlar arasında Lakah, Gurzer, el-Hannâr, es-Semrâ, el-Arîs, es-Sa'diyye, el-Avm, er-Riyâ, Bürde adlı develer vardı. Ayrıca Mehriyye, el-Kasva, el-Asâ, el-Ced'â da bulunur. Diğer dokuz deveyi fakir ve muhtaçlar için öncelerdi. Bu yirmi dişi deve yanında erkek devesi de vardı ve onun adı yağmur anlamına gelen Gayse idi.[505]

---

[500] Yedi at üzerinde ittifak edildiği belirtilmişti. Bunun haricindeki atlar üzerinde ittifak olmayıp da zikredilenlerdir.
[501] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 47[a]-47[b]
[502] Akabe civarında kadim bir bölge.
[503] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 47[b]
[504] Nahl 16/8: وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ وَالْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا
[505] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 47[b]

Taberâni rivayet etmiştir ki Ravh b. Zinba demiştir ki Kudüs yöneticisi iken Temîm ed-Dârî'nin yanına girdim ve o sırada arpa vererek atını besliyordu. Dedim ki "Ey emir, bu işi senin için yapacak biri yok mu?" Dedi ki "Evet var ancak Allah Rasûlü'nden (s.a.v.) duydum ki 'Her kim atı tamamen doyana kadar ona arpa yedirirse, Allah her bir arpa tanesi kadar ona ecir verir.' İbn Asâkir'den aktarılan bir başka rivayette ise Temîm ed-Dârî şöyle cevaplamıştır: "Evet var ancak Rasûlullah'tan (s.a.v.) duydum ki "Kim Allah yolunda bir at bağlar ve onun beslenmesini, sulanmasını ve ovalanmasını temin ederse, her arpa tanesi ve her an ona ecir olarak yazılır ve o kişinin günahları silinir."[506]

Şifâ'u's-sudûr'da Âişe'den rivayet edilmiştir ki şöyle anlatmıştır: Günlerden bir gün Rasûlullah'a (s.a.v.) gittim ve atının yüzünü kıyafetiyle siliyordu. Ona dedim ki "Ey Allah Rasûlü, kıyafetinle mi?" Buyurdu ki "Ne biliyorsun, belki Cebrail dün gece bana tavsiye etmiştir." Aişe dedi ki "Öyleyse bana da örnek ol." Buyurdu ki "Bütün mükâfâtı almak istiyorsun. Cebrail benim her bir arpa tanesi için ödüllendirileceğimi söyledi." Ebu Ubeyd buna şöyle ekleme yapmıştır, dedim ki "Ey Allah Rasûlü, bana mükâfatın yerini göster." O şöyle buyurdu: "Büyük mükâfatı almak istedin. Her kim atına bir dizgin takarsa ona sevap yazılır. Her kim de ilmini iyice anladıktan sonra o dizgini çıkarırsa Allah onun bir günahını siler."

Ebu Dâvud ve Tırmızî İbn Abbas'tan rivayet etmişlerdir ki "Atın bereketlisi kumral olanıdır." Vâkıdî'nin rivayetinde ise "Hayırlı at kumral olandır."[507]

Ebu Ubeyd *Kitâbu'l-Hayl* adlı eserinde aktarmıştır ki "Eğer Arap atlarının hepsini toplasaydınız, onlar arasından en hızlı olanlarının kumral olanlar olduğunu görürdünüz."[508]

Şifâ'u's-sudûr'da Rasûlullah'tan (s.a.v.) rivayet edilmiştir ki atlar hakkında şöyle buyurmuştur: "Allah'ım yeşil atları bereketli kıl. Allah'ım kumral atları bereketli kıl."[509]

Müslim Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir ki Hz. Peygamber atların ayaklarındaki demirden halkaları sevmezdi. Nitekim Hz. Hüseyin öldürüldüğünde de onu çiğneyen atın ayaklarında demirden halkalar vardı.[510]

---

[506] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 47[b]-48[a]
[507] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 48[a]
[508] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 48[a]
[509] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 48[a]
[510] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 48[a]-48[b]

Rivayet edilmiştir ki eğer düşman atlarını gördüğünde onlar kuyrukları kalkmış, aşırı şekilde kişner vaziyette iseler bil ki onlar takiptelerdir. Eğer düşman atlarını başları eğik, belli belirsiz kişneyen bir halde görürsen bil ki onlar geri çekiliyorlardır.[511]

Hikâye: *İrşâd* sahibi rivayet etmiştir ki bir genç gazaya katılmak için annesinden izin ister ancak annesi reddeder. Genç tevazu ve itaat ile annesi ona izin verene kadar ısrar eder ve izni alır. Genç annesine şöyle sorar: "Sen Allah'tan razı mısın yoksa bana engel mi olacaksın?" Annesi: "Neden razı olmayayım? Seni Allah ve Rasûlü'ne kurban ve sadaka olarak adadım." Sonra annesi oğlu için bir at ve savaş ekipmanları satın alır. Genç düşman topraklarına yaklaştığında atı ölür ve şaşkınlık içinde kalır. Bunun üzerine genç şöyle dua eder: "Allah'ım! Şöhret veya dünyalık bir kazanç için değil, senin rızanı kazanmak ve dinimin gereğini yerine getirmek için yola çıktım. Allah'ım! Niyetimin halis, tövbemin samimi olduğunu biliyorsun. Atımı gazaya katılabilmem ve ailemin yanına dönebilmem için dirilt." Gencin yakarışından sonra at birdenbire dirilip, kuvvetli bir biçimde ayağa kalktı. Genç atına bindi ve şehadeti arayarak şiddetli bir şekilde savaşa katıldı. Ancak vakt-i merhûnu onun şehadetini önledi ve Allah'ın yardımıyla savaşı kazandılar. Genç adam evine dönüp, ailesine ulaştığında genç adam atının eyerini ve koşum takımını çıkarmaya başladı. Ailesi ona bunu yapmamasını ve terlediğinden dolayı atın ölmesinden korktuklarını söyledi. Genç dedi ki "O itaatkârdır ve Rabbi'ne karşı iyiliğini gösterdi. Onun hızlı bir şekilde yeniden Rabbi'ne dönmesini tercih ederim." Genç dizginleri çıkarır çıkarmaz at ölü bir şekilde yere düştü. Genç annesini bu konuda bilgilendirdiğinde ise annesi şöyle dedi: "Sana iyilik eden ve duana icabet eden Allah'a hamdolsun. Eğer Allah dileseydi seni de (at gibi) kabul edecekti."[512] Şiir:[513]

Ey gaza atları, iyi haberler toplanın,
Dönen düşmanlardan Yüce Allah'a övgüler olsun.
Düşmana sürtünüyorlar, kıvılcımları tutuşuyor,
Toplanmış düşmanlara şafak vakti hücum ediyorlar.
Toynaklarıyla büyük bir yoğunlukla yere vuruyorlar,
Övgü, onları diz çökerek sürenleredir.

[511] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 48[b]
[512] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 48[b]-49[a]
[513] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 49[a]

İyilik, tartışmasız bir şekilde ön saçlarındadır,
Ve yelelerinde, onları arama ve dinlenmede onur vardır.
Allah şöyle buyurmuştur, 'Hazırlanın ve bağlı atlardan,
Düşmanlarınıza korku salmak için,' övgüye değer bir dönüş.
Ve diğerleri güvenilir kaynaklardan aktarmıştır,
Onlar, sütten kesilmiş yaşlı bir bebekle bir eve girmezler.
Mesajınızı tüm iyilikle kucakladılar,
Ey mübarek kullar, atlarımız muhteşem bir kabiledir.

4.2.10. Onuncu Bâb: Allah Yolunda Ribât ve Murâbıt Olarak Ölmenin Fazileti

Ribâtın ve murâbıt olarak ölmenin fazileti hakkında pek çok ayet ve hadis bulunmaktadır. Ayetlere gelince, Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Ey iman edenler! Sabredin. Sabır yarışında düşmanızı geçin. (Cihat için) hazırlıklı ve uyanık olun ve Allah'a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz."[514] Yani kâfirlerle savaşmak konusunda sabırlı olun ve onların çokluğundan dolayı korkmayın. Zafer ancak Allah'tan gelir. Onlar dinlerini terk edip sizin dininizi benimseyene kadar düşmanlarıma (Allah'ın düşmanları) ve düşmanlarınıza karşı hazırlıklı ve uyanık olun. Gaza için atlar bağlayın/hazırlayın ya da onları pusuda bekleyin, atlı ya da yaya olarak her istihkâmda Müslüman ordusunun yanında yer alın ve Allah zafer bahşedinceye kadar onların Müslümanlara yönelik saldırılarına sabredin.[515]

Bir diğer ayet-i kerimede Allahu Teâlâ şöyle buyurur:[516] "Allah'a ortak koşanları bulduğunuz yerde öldürün, onları yakalayıp hapsedin ve her gözetleme yerine oturup onları gözetleyin."[517]

Hadis-i şeriflere gelince, bunların sayısı gerçekten çoktur. Ey müminlerin sultanı, ey mücahitlerin kılıcı, Allah sana inançsız kâfirlere karşı yardım etsin, bilesin ki, cihat farzı ancak ilâ-yı kelimetullah, Allah'ın dinini desteklemek ve müşriklerin kanını dökmek içindir. Ribâta gelince (sınırlarda gözcülük yapmak) bu Müslümanların kanını korumak

[514] Âl-i İmrân 3/200: يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ
[515] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 49[a]
[516] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 49[a]-49[b]
[517] Tevbe 9/5: فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَاحْصُرُوهُمْ وَاقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ

ve müşrik kanını dökmekten Allah'ın alıkoymasına kadar yapılan bir vazifedir. Cihadın İslamî metinlerde bahsedilen ve hiçbir ibadette bulunmayan faziletleri vardır.[518]

Buhârî ve diğerleri Süheyl b. Said'den rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah yolunda ribât edenin hali öyledir ki dünya ve içindeki her şey Allah katında bir günlük ribattan daha değersizdir. Geceleyin veya sabahın erken vakitlerinde ribat görevi yapmak dünya ve içindekilerde daha hayırlıdır.[519]

Müslim Süleyman el-Fârisî'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah'tan (s.a.v.) duyduğuma göre o şöyle rivayet etmiştir: "Bir gün veya bir gece ribat yapmak bir ay oruç tutmak ve namaz kılmaktan daha hayırlıdır. Eğer kişi ribat yaparken ölürse, amellerinin ve rızıklarının mükâfatları devam eder ve büyük korku gününden (kıyamet) korunur.[520]

Taberânî Ebu Derdâ'dan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Bir ay boyunca ribat yapmak, durmadan namaz kılmaktan daha hayırlıdır. Her kim Allah yolunda ribat esnasında ölürse en büyük korkudan (kıyamet) korunur, rızkı devam eder ve o cehennem ateşinden korunur. Allah onu diriltene kadar da murabıt sevabı alır.[521]

İbn Asâkir Ebu Ümâme el-Bâhilî'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah yolundaki murabıtın fazileti Kâbe kapısında mübarek Ramazan boyunca durup, namaz kılandan daha büyüktür."[522]

Şifâ'u's-sudûr sahibi Hasan el-Basrî'den rivayet etmiştir ki "Gece bir kere ribat yapmak kişinin evinde altmış sene namaz kılmasından daha faziletlidir.[523]

Müslim Süleyman'dan rivayet etmiştir ki Rasûlullah'tan (s.a.v.) duyduğuma göre o şöyle demiştir: "Bir gece ribat etmenin sevabı bir ay boyunca oruç tutmak ve namaz kılmaktan evladır. Her kim Allah yolunda ribatta iken ölürse ona aynı ödül ve rızık devam eder." İbn Asâkir rivayetinde "Kim murabıt olurak ölürse ona kıyamet gününe kadar mücahit ecri vardır." Diğer rivayette "Kim Allah yolunda bir gün ve bir gece ribat yaparsa bu bir ay boyunca ihtiyaç dışında durmadan oruç tutmaya ve namaz kılma ile eşdeğerdir. Her kim Allah yolunda ribattayken ölürse onun mükâfatı kıyamet gününe kadar devam eder. Bir diğer rivayette "Kim Allah yolunda bir gün ve bir gece ribatta olursa hacet

[518] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 49[b]
[519] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 49[b]
[520] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 49[b]
[521] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 49[b]
[522] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 49[b]
[523] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 49[b]-50[a]

dışında bir ay boyunca oruç tutup namaz kılan kişinin ecri vardır. Kim ribatta iken ölürse cennet ve cehennem ehlinin hesapları görülene kadar ecri devam eder." Bir başka rivayette "Eğer ribatta iken ölürse kendisine diriliş gününe kadar ecir vardır, kıyamet gününden emin olur ve cennetten rızkı kesilmez." Şurahbil b. es-Samt rivayet etmiştir ki o bir gün Pers kalelerinden bir kalede ribat etmekteydi ve Süleyman el-Fârisî kale kapısının deliğinden ona görmekteydi. Şurahbil ashabına dedi ki "Bu durumunuzda sizi destekleyecek Rasûlullah'ın bir hadisini söyleyeyim mi?" Evet diye cevapladılar. Şurahbil dedi ki Allah Rasûlünden (s.a.v.) duydum, buyurdu ki: "Allah yolunda bir gün ribat etmek bir ay boyunca oruç tutmak ve namaz kılmaktan daha hayırlıdır. Her kim Allah yolunda murabıt olarak ölürse Allah ona kıyamet gününe kadar mücahit ecrini verir."[524]

Tırmızî ve Ebu Dâvud Fudale b. Ubeyd'den rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah yolundaki murabıt dışında her ölünün ameli kapalıdır. Murabıtların amelleri kıyamet gününe kadar büyümeye devam eder ve onlar kabir azabından korunurlar." Buna delil olarak şu hadis de zikredilebilir: "Ölümden sonra kalan en faziletli amel ribattır."[525]

Taberânî İrbâd b. Sâriye'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah yolundaki murabıt haricinde herkesin öldüğü zaman tüm amelleri sahibinden ayrılır. Murabıtın ameli ve rızkı kıyamet gününe kadar devam eder."[526]

İmâm ve zâhid Ahmed b. Hanbel, Ebu Ümâme el-Bâhilî'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Ölümden sonra dört kişinin ecri devam eder: Allah yolundaki murabıt, ilmiyle amel edilen âlim, hayır/bağış yapan (kullanılmaya devam ettiği müddetçe) ve kendisi için dua eden salih bir evlat bırakan adam."[527]

Taberânî Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Murabıt ribat esnasında ölürse, kıyamet gününe kadar ecri yazılmaya, rızkı verilmeye devam eder ve o cennetten yetmiş tane huriyle evlendirilir. Ona denir ki kalk ve hesap günü tamamlanana kadar şefaat et."[528]

---

[524] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 50[a]
[525] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 50[a]-50[b]
[526] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 50[b]
[527] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 50[b]
[528] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 50[b]

İbn Mâce Ebu Hureyre isnadıyla rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah yolunda murabıt olarak ölürse salih amelleri ve rızkı devam eder, kıyamet gününden emin olur ve Allahu Teâlâ onu en büyük korku gününde (kıyamet) emin olarak yeniden diriltir."[529]

İbn Asâkir müminlerin annesi Aişe'den (r.a.), o da babasından rivayet etmiştir ki o (Ebu Bekir -r.a.-) şöyle demiştir: "Genç olsaydım ribat etmekten geri durmazdım. Rasûlullah'tan (s.a.v.) işittim ki kim murabıt olarak ölürse kabir azabından korunur, kıyamet gününde emin olur ve en büyük korku gününe (kıyamet) kadar ameli devam eder."

En büyük korkuya (الفزع الاكبر) gelince o cehennem ateşinin cehennem ehline yaklaştırılmasıdır. Vâhidî *Tefsîrü'l-Vasît* adlı eserinde rivayet etmiştir ki Hasan el-Emîr [Hasan b. Ebu Tâlib] şöyle aktarır: "Denilmiştir ki ölüm anında, ruhun cennet ve cehennem ehlinin arasına alındığı zikredilir."[530]

Ey müminlerin imamı, Allah seni Rasûlullah'ın sancağı altında haşrolunanlardan eylesin (Salat ve selam O'nun ve O'nun sancağı altındakilerin üzerine olsun), bilesin ki, murabıt öldüğünde Allah onu şehit olarak yeniden diriltir. Bunun delili ise şu hadis-i şeriftir: Abdürrezzak ve İbn Mâce, Ebu Hureyre'den rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim murabıt olarak ölürse şehit olarak ölmüştür, cennetten rızkı kesilmez ve ameli devam eder."[531]

İbn Asâkir Abdullah b. Ömer'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah yolunda samimiyetle ribat ederse Allah onun gözleri arasına riyadan masum olduğunu yazar. O dışarı çıktığında (cihat için), bunu güzellikle yapar ve Allah ona sağını, solunu, önünü ve arkasını korumaları için meleklerini gönderir. Kaderine ulaştığında (öldüğünde) duası makbul olmuş olur. Eğer murabıt ölürse, o bir şehittir ve kıyamet gününde ailesinden otuz kişiye şefaat eder. Eğer murabıt öldürülürse, o bir şehittir ve kıyamet gününde yakınlarından yetmiş kişiye şefaat eder."[532]

Allah seni sıkıntıdan ferahlamış, üzüntüden emin eylesin, bilesin ki, kulunun amacına ulaşmasını kolaylaştırmak Azîz ve Celîl olan Allah'ın devamlı bir geleneği ve

[529] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 50[b]
[530] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 50[b]-51[a]
[531] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 51[a]
[532] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 51[a]

O'nun büyük bir lütfudur. Eğer kul hedefe ulaşmadan ölürse, Allah'tan kerem, lütuf ve cömertlik vardır. İster cihat, ister hac, ister gece namazı kılmak, ister başka bir salih amel olsun, hadis-i şerifte şöyle buyuruluyor: "Kim savaşçı olarak çıkar ve ölürse, o şehit olarak ölür." Bir diğer hadis-i şerifte ise: "Kim hac için ihramlı iken, hiçbir ihlalde bulunmadan (hac için uyulması gerekenlere uyarak) ölürse, telbiye çağırarak diriltilir." Bir diğer hadis-i şerifte: "Kim gece namazı kılmak niyetiyle yatağına gider ancak kendisine uyku galebe çalar ve sabaha kadar uyursa, Allah ona niyetinin karşılığını verir ve uykusu da ona Rabbi'nden bir sadaka olur." Ebu Derda bunu Nesâî, İbn Mâce ve İbn Cüreyme'nin *Sahîh* adlı eserlerinden aktarmıştır.[533]

Ebu Dâvud, Nesâî ve Hâkim rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim abdest alır ve abdestini tam olarak alırsa ve sonra mescide giderse, orada insanların hâlihazırda namaz kıldıklarını görür, Allah bu kişiye namaz kılanların ve namaz için hazır bulunanların hiçbir kesinti olmaksızın ecrini verir."[534]

Şifâ'u's-sudûr'un sahibi Ebu Sadaka el-Yemânî'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kıyamet gününde Sırat Köprüsü'nden göz açıp kapayıncaya kadar geçecek gruplar olacaktır." buyurmuştur. Ey Allah Rasûlü bunlar kimlerdir diye sorulduğunda o şöyle cevaplamıştır: "Onlar ribatta oldukları esnada ölümü idrak edenlerdir."[535]

İbn Asâkir Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kıyamet gününde yüzleri parlak, sırattan göz açıp kapayıncaya kadar (hızlı bir şekilde) geçen, hesap sorulmadan cennete girecek olanlar vardır." Bunlar kimdir ey Allah'ın Rasûlü diye sorulduğunda şöyle buyurmuştur: "Onlar ribatta iken ölmüş olanlardır."[536]

Şifâ'u's-sudûr'un sahibi Enes b. Mâlik'ten rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kıyamet gününde kabirlerin çıkıp, insanların hesaplarıyla ilgilenmeden cennetin kapılarına gidip alçakgönüllü bir şekilde cennet kapılarını çalacak kişiler vardır. Kapı görevlisi "Siz kimsiniz?" diye soracak ve onlar "Biz Allah'ın

[533] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 51[a]-51[b]
[534] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 51[b]
[535] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 51[b]
[536] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 51[b]

muhafızlarıyız." Diyeceklerdir. Kapı görevlisi ise onlara "Gerçek şu ki, Allah sizleri bekliyordu çünkü sizler ayaklarınızla denizin derinliklerini aştınız."[537]

Abdürrezzak ve İbn Münzir *Evsat*'ta Ebu Hureyre'den rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Deniz kenarında, Müslümanların sınırlarını koruyarak geçirilecek bir ribat, bana göre Kadir Gecesi'ni Mekke'deki Mescid-i Haram veya Mescid-i Nebevî'de geçirmekten daha sevimlidir. Üç gün ribat yapmak bütün bir yıla, bir ribat ise kırk geceye denktir."[538]

İbn Hibbân *Sahîh*'inde, Beyhakî *Câmi*'sinde Ebu Hureyre'den rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah'tan (s.a.v.) işittim ve şöyle buyurmuştur: "Allah yolunda bir saat cihat etmek Kadir Gecesi'nde Hacerü'l-Esved'de namaz kılmaktan daha hayırlıdır."[539]

Taberânî Câbir'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah'tan (s.a.v.) duydum, şöyle buyurmuştur: "Kim Allah yolunda bir gün ribat yaparsa Allah o kişiyle cehennem arasında yedi tane hendek yaratır ve her hendeğin arası yedi kat gök ve yedi kat yer kadardır.[540]

Taberânî *Evsat*'ında Enes'ten rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) murabıtın ecri hakkında şöyle buyurmuştur: "Kim Müslümanların arkasında bir gece ribat yaparsa, o kişi onun arkasında oruç tutan ve namaz kılan Müslümanların ecrini alır."[541]

Şifâ'u's-sudûr'da Ebu Hureyre'den rivayet edilmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah yolunda ribat için çıkarsa, Muhammed (a.s.) ümmetinden erkek, kadın, çocuk, kervan gibi ister karada olsun ister denizde yapılan her iyilikte kendisine kıyamet gününe kadar bir pay vardır. Her bir kişinin ecri ise Uhud Dağı kadardır."[542]

İbn Asâkir Süfyan es-Sevrî'den, İbrahim el-Yemenî'nin kendisine şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Benim için en hayırlısı Cidde'ye inmek, her sene orada ribat, her ay umre ve her sene hac yapmaktır. Veya Şam'a gelirsem her yıl Kâbe'ye gidebilmek için Şam kıyılarında kalırım. Eğer Allah dilerse hac, umre ve diğer ibadetler gibi yüz binlerce ecir verir."[543]

---

[537] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 51[b]
[538] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 51[b]-52[a]
[539] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 52[a]
[540] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 52[a]
[541] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 52[a]
[542] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 52[a]
[543] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 52[a]-52[b]

İbn Ebu Şeybe Osman'dan [b. Affân] rivayet etmiştir ki minberde iken Rasûlullah'tan (s.a.v.) duydum ki o şöyle buyurdu: "Kim Allah yolunda bir gece ribat yaparsa ona bin gece oruç tutmuş ve namaz kılmış ecri vardır."[544]

İbn Asâkir rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah yolunda harcadığınız bir gün mescitlerde harcadığınız bin günden daha hayırlıdır, bu mescitler Mescid-i Haram ve Mescid-i Medine (Mescid-i Nebevî) olsa bile." Bundan dolayı çok sayıda sahabî Şam sahillerine inmiştir.[545]

İbn Mübârek rivayat etmiştir ki Ebu Cehil'in kardeşi olan Hâris b. Hişâm cihada katılmak için Mekke'den ayrılmıştı. Mekke ehli onun ayrılışından dolayı büyük bir yas tutmuştu. O ayrılırken ona veda etmeyen hemen hemen kimse kalmamıştı. Beytülbaha'ya ulaştığında, durdu ve insanlar onun etrafına toplandılar. Hâris b. Hişâm onların üzüntülerini görünce duygulandı ve ağladı. Sonra dedi ki "Ey insanlar, Allah'a yemin ederim ki kendi çıkarım için ayrılmıyorum, sizin menfaatiniz için ayrılıyorum. Bir beldeyi başka bir belde yerine tercih etmiş de değilim. Ancak bu mesele kaçınılmaz bir meseledir, pek çok adam gitti. Allah'a yemin ederim ki arkalarında hiçbir aile üyesi veya ev bırakmadılar. Sabah üzerimize doğdu, Allah'a yemin ederim eğer Mekke'nin dağları altından olsaydı ve onu harcasaydık, yine de Allah'ın vereceği nihaî mükâfata ulaşamazdık." Şam'a yöneldi ve Yermük'te şehit düştü.[546]

Şeyhü'l-İslâm İbn Teymiyye nakletmiştir ki bir adamın ribat bölgesinde mücahit olarak ikamet etmesi onun Mekke, Medine ya da Kudüs'te ikamet etmesinden daha hayırlı olduğu konusunda ulema ittifak etmiştir.[547]

İbn Münzir *el-Evsat* adlı eserinde Ahmed b. Hanbel'den aktardığına göre ona şöyle soruldu: "Mekke'de ikamet etmek mi sana daha sevimlidir yoksa ribat bölgesinde ikamet etmek mi?" Ahmed dedi ki "Ribat bana daha sevimlidir." Ahmed b. Hanbel şöyle söylemiştir: "Bizim açımızdan hiçbir şey cihat ve ribatın karşılığı olamaz." İmâm Mâlik'e şöyle soruldu: "Medine'de mi oturmak sana daha sevimlidir yoksa İskenderiye'de mi?" Ahmed "İskenderiye ve etrafında." demiştir.[548]

---

[544] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 52[b]
[545] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 52[b]
[546] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 52[b]
[547] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 52[b]-53[a]
[548] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 53[a]

Beyhakî *Şu'abü'l-Îmân* adlı eserinde Ebu Umâme'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Murabıtın namazı murabıt olmayanın namazından beş yüz kat daha faziletlidir. Murabıtın Allah yolunda bir dirhem harcaması, herhangi birinin yedi yüz dinar harcamasından hayırlıdır."[549]

Osman [b. Affân] aktarmıştır ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah yolundaki birinin ameli bin gün evinde tek bir anını bile boş geçirmeden oruç tutan ve namaz kılandan daha hayırlıdır."[550]

Şifâ'u's-sudûr'un sahibi Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Deniz kenarındaki[551] birinin kıldığı namazın sevabı yüz bin namaz artı yirmi beş bin namazdır."[552]

Enes b. Mâlik rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Mescidimde kılınan namaz on bin namaza denktir. Mescid-i Haram'da kılınan namaz yüz bin namaza denktir. Ribat bölgesinde kılınan namaz ise bir milyon namaza denktir." Bunu İbn Hibban aktarmıştır.[553]

Şifâ'u's-sudûr'da Abbâs'tan rivayet edilmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah yolundaki murabıtın Allah'ı tesbih, hamd ve tekbir etmesindeki her harfe karşılık, onun gördüğü iki gözü ve işittiği iki kulağı olacaktır. Âlemlerin Rabbi'nin huzuruna varıncaya kadar meleklerle kanatlarıyla birlikte uçacaktır ve sonra sahibine mükâfatı verilir." Dost olarak Allah yeter, hesap görücü olarak Allah yeter.[554]

Şifâ'nın sahibi Muaz b. Cebel'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Murabıtın her iyiliği ibadet edenlerin tüm iyiliklerine eşdeğerdir ve şüphesiz Allah şeytan için Muhammed'in ümmetinden en kötülerini seçtiği gibi, ribat için de O'nun ümmetinden en iyilerini seçer.[555]

Rivayet edilmiştir ki, murabıtın bir dirheme satın aldığı şeyin yüz dinara, Rum (Bizans) topraklarında harcadığı bir dirhemin ise yedi yüz dinara denktir.[556]

---

[549] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 53[a]
[550] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 53[a]
[551] Deniz kenarı ifadesiyle kuvvetle muhtemel ribat bölgesi kastedilmektedir.
[552] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 53[a]
[553] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 53[a]
[554] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 53[a]-53[b]
[555] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 53[b]
[556] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 53[b]

Taberânî Ebu Umâme'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Gerçek şu ki, her ümmetin seyahat edeni vardır. Benim ümmetimin seyahat edeni cihat edenlerdir. Ayrıca, her ümmetin âlimi vardır. Benim ümmetimin âlimi ise düşman sınırlarında ribat yapandır.[557]

İbn Mâce ve Beyhakî, İbn Ebu Ka'b'tan rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Ramazan ayı dışında Allah rızası için bir gün yapılan ribat, bir senelik oruç ve namazdan daha sevaptır. Kim Müslüman sınırlarını Ramazan ayında koruyarak ribat yaparsa, o kişi bir sene namaz kılan ve oruç tutandan daha hayırlıdır. Allah ribat yapan kişiyi sağ salim ailesine ulaştırırsa, bu kişi için bin yıl günah yazılmaz, hayırlı ameller yazılır. Ribat yapan kıyamete kadar sevap kazanmaya devam eder." Kurtubî *Tefsîr*'inde bu rivayeti naklederek şöyle açıklamıştır: "Bu hadis, Ramazan ayındaki bir günlük ribatın mükâfatının murabıt olarak ölmese bile daimî olduğunu gösterir." Ulemadan bazıları bu hadisi ta'n etmişlerdir ve hadiste garâbet ve nekâret olduğunu ifade etmişler ve hadis şerhinin ribat yapanlara Allah'ın geniş rahmetinin faraziyesi imiş gibi yansıtılmak suretiyle pervasızca yapıldığını ifade etmişlerdir. Ancak ribat yapanın ecri buradakinden daha çoktur.[558]

İbn Asâkir Enes b. Mâlik'ten rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Ramazan ayı esnasında kim Allah yolunda bir gün ribat yaparsa altı yüz bin köle azat etmekten daha büyük ecri vardır. Altı yüz bin yıl ibadet etmekten daha faziletlidir. Her yılın içinde üç yüz altmış gün vardır ve her günü ahiret yıllarının altı yüz katı kadardır. Bu amelin fazileti hayatta olan veya ölen tarafından tam manasıyla idrak edilemez. Ribat yapan kişi zarar gördüğünde onun selameti Allah tarafından temin edilir, bu ilahî bir korumadır."[559]

İbn Mübârek ve diğerleri rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Ümmetimde zulme uğrayacak, hakları ellerinden alınacak insanlar olacaktır. Onlar bendendir, ben de onlardanım. Duydum ki ribat cihattan daha faziletlidir."[560]

---

[557] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 53[b]
[558] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 53[b]
[559] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 53[b]-54[a]
[560] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 54[a]

Şifâ'u'sudûr'da Zühdî'den rivayet edilmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "İnsanlar için öyle bir zaman gelecektir ki en faziletli cihat ribat olacaktır. Ribat cihadın özüdür ve onun dallarındandır." Ayrıca Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğu da zikredilmiştir: "Kim ribat yaparsa iki gözünün arasında cehennem ateşinden kurtulmuş olduğu yazacaktır. Kişi ribattaki görevini yerini getirirse, ona hiçbir ahlaksızlık ve günah erişemez."[561]

Hasan [b. Ebu Tâlib] zikretmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah yolunda bir gece ribat yaparsa bu içinizden birinin altmış sene ibadet etmesinden daha faziletlidir."[562]

Ali b. Ebu Tâlib zikretmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Murabıtın her bir adımı Allah indinde bin seneye bedeldir."[563]

İbn Asâkir Ebu Saîd el-Hudrî'den aktarmıştır ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah yolunda bir gün ribat yaparsa bu bin adamın bin yıl ibadet etmesine denktir."[564]

Şifâ'nın sahibi Mekhûl'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Murabıt olarak bir deniz kenarında bir gün harcamanız, benim indimde çarşıya gidip yüz köle satın alıp azat etmenizden ve mescidime gidip otuz sene itikâfta kalmanızdan daha sevimlidir."[565]

Tâvûs'tan [b. Keysân] rivayet edilmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Deniz kıyısında Allah yolunda ribat yapan kimse için kabul olunacak bir dua vardır."[566]

İbn Asâkir Aişe'den (r.a.), o da babasından rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim ribat yapar ve develeri korursa ona cennet vacip olur."[567]

Şifâ'u'sudûr'un sahibi rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Rableri için ribat edenlerin hakkı arşta yazılıdır: "Şerefim, şanım ve izzetim üzerine yemin ederim ki benim için üç gün ribat yapan hiçbir kul yoktur ki onun ailesini,

[561] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 54[a]
[562] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 54[a]
[563] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 54[a]
[564] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 54[a]
[565] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 54[a]-54[b]
[566] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 54[b]
[567] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 54[b]

çocuklarını, kölelerini ve karılarını himaye etmeyeyim. Onları savunacak, koruyacak ve onlar üzerinden belaları defedecek otuz melek tayin ederim."[568]

Muhammed b. Mukassem rivayet etmiştir ki "Eğer bir kul ailesine ve çocuklarına Allah izin verirse ribat için çıkıyorum derse ancak bunu yapamazsa, o kıyamet gününe kadar murabıt olarak kaydedilir. Murabıt Allah'ın habibidir, onun uykusu hamddir. O kimse ölene kadar duası geri çevrilmez. Öldüğünde ona denir ki müjdeler olsun ey Allah'ın velisi, Allah sana cehennemin kapılarını kapatmış, cennetin kapılarını açmıştır. Cennetin hangi kapısından dilersen oradan cennete gir."[569]

Esed b. Furât rivayet etmiştir ki "Murabıt dışında herkes kıyamet gününde iyi ve kötü amellerini görecektir. Murabıt yalnızca iyi amellerini görecek, kötü olanları görmeyecektir. Bu da onun kötü amellerinin silindiğine, iyi amellerinin kaydedildiğine delalet eder."[570]

İsmâil b. Habîb'ten nakledilmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Murabıt ve mücahit hariç her Müslüman, Allah'tan her gün bir bakış ve rahmet görür. Murabıt ve mücahide ise Allah kesilmeyip tekrar eden yüz bakış ve yüz rahmet verir ve bunlar kıyamet gününde verildikleri nimetlerden sorumlu tutulmazlar."[571]

Enes b. Mâlik rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Gökten yağmur yağdıkça ve yerdekiler filizlendikçe cihat tatlı olmaya devam edecektir. Doğudan 'Cihat yoksa ribat da yoktur.' diyecek olan bir grup çıkacaktır. 'Onlar ateşin yakıtıdırlar.'[572] Şüphe yok ki Allah yolunda bir gün ribat etmek bin köle azat etmekten ve yeryüzündeki bütün insanlara sadaka vermekten daha hayırlıdır."[573]

Müslim Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "İnsanların geçimlerinin en hayırlısı Allah yolunda atının dizginlerini tutanlardır. Ne zaman bir kargaşa veya bir çığlık işitse, ölümü veya öldürmeyi arayarak oraya doğru koşar ya da bir dağın tepesinde veya bir vadinin en aşağısında olan savaş ganimeti olan birini arar. Namazlarını kılar, zekatını verir ve kendisine yakîn (ölüm)

[568] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 54[b]
[569] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 54[b]
[570] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 54[b]
[571] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 54[b]-55[a]
[572] Âl-i İmrân 3/10: وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمْ وَقُودُ ٱلنَّارِ
[573] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 55[a]

gelinceye kadar ibadetine devam eder. İnsanlar arasında hayırdan başka bir şey yoktur."[574]

İbn Mübârek Abdullah b. Hâris ez-Zebîdî'den rivayet etmiştir ki Abdullah b. Hâris sahabeden ölen son kişiydi. İki oğlu babalarını ziyarete geldi ve onlara dedi ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Bana bir lokma getirin, zira ben Allah yolunda atımın boynuna asılıyorum." Bir parça ekmek ve soğuk su ile orucunu açtı. "Yazıklar olsun sığır gibi boş vakitlere düşkün olanlara! Ey oğul, keçileri keçilerin yanına koy, çünkü bunlar bunda Cenab-ı Hakk'ı anmıyorlar."[575]

Abdürrezzâk Müminlerin Emiri Ömer b. Hattâb'tan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Tatlı olan yeşillik kurumadan, saman haline veya döküntü haline gelmeden çiğnendiği sürece cihat sizin üzerinize farzdır. O halde savaşlar şiddetlendiğinde, ganimetler tüketildiğinde ve mukaddes olan sınırlar çiğnendiğinde üzerinize düşen ribattır. Ribat en faziletli gazadır.[576]

İbn Hibbân Ukbe b. el-Nüdr'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Seferleriniz sıklaştığında, fitneler arttığında ve ganimetler helal kılındığında sizin en hayırlı cihadınız ribattır."[577]

Taberânî Ebu Ümâme'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Tam bir ribat kırk gündür. Kim kırk gün ribat yapar da hiçbir şey satmaz, almaz ve hiçbir işleme girişmezse, annesinden yeni doğmuş gibi günahları bağışlanır."[578]

İbn Asâkir Vâsile b. Eska'dan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Müslümanların ve dininin safında kırk gün savaşırsa günahları annesinden doğduğu günkü gibi geriye döner."[579]

Şifâ'u'sudûr'da rivayet edilmiştir ki Rasûlullah'a (s.a.v.) hangi ribatın daha faziletli olduğu sorulunca o şöyle buyurmuştur: "Denizde ribat yapmak en hayırlı ribattır. Kim denizde kırk gece ribat yaparsa o yetmiş defa makbul hac yapmış gibidir ve bu ribat Allah'a dünya ve içindekilerden daha sevimlidir."[580]

---

[574] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 55[a]
[575] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 55[a]
[576] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 55[a]
[577] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 55[a]
[578] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 55[a]-55[b]
[579] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 55[b]
[580] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 55[b]

İbn Ebu Şeybe Mekhûl'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Ribatın kâmil olanı kırk gündür."[581]

Şifâ sahibi Yûsuf b. Yakûb'tan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim on gün ribat yaparsa cehennemin dörtte birinden, yirmi gün ribat yaparsa cehennemin yarısından, otuz gün ribat yaparsa cehennemin dörtte üçünden, kırk gün ribat yaparsa cehennemden kurtulur.[582]

Taberânî Ümmü Derdâ'dan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim deniz kenarında üç gün ribat yaparsa, bunun ecri bir sene ribat yapan gibidir."[583]

İbn Ebu Şeybe Ebu Derdâ'dan ve Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kişi üç gün ribat ettiği takdirde bırakın Salihler diledikleri gibi ibadet etsinler."[584]

Ahmed b. [Hanbel] rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "İsa bir yılını gazada bir yılını hacta geçirirdi."[585]

Ahmed b. Adiyy Ebu Derdâ'dan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Ribat üç gün idi ancak sonra âbitlerin zikretmeleri için azaltıldı."[586]

Taberânî Ebu Derdâ'dan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Şam halkı, eşleri, çocukları, köleleri ve hizmetçileriyle birlikte yarımadanın en uzak noktasına kadar murabıttırlar. Kim onlardan bir şehirde bu ribattır. Kim onların sınırlarından bir sınırda otururbut bu cihattır."[587]

İbn Asâkir *garîb*[588] hadisinde rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Ümmetimden Kudüs çevresi ve kapılarında, Antakya çevresi ve kapılarında, Şam çevresi ve kapılarında, Taligan çevresi ve kapılarında hakkı izhâr edip savaşan bir grup her zaman olacaktır. Onlar hak üzere olacaklardır. Allah hazinesini Taligan'dan getirene ve dinini daha önce olduğu gibi ölü olan dinini diriltene kadar kendilerini terk eden ve destekleyenleri umursamayacaklardır."[589]

---

[581] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 55[b]
[582] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 55[b]
[583] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 55[b]
[584] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 55[b]
[585] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 55[b]
[586] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 55[b]
[587] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 55[b]-56[a]
[588] Senedinin herhangi bir yerinde râvi sayısı bir kişiye düşen hadislerdir.
[589] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 56[a]

Bu bâbı daha önce vaat ettiğimiz gibi bir hikâye ve bir şiirle hitama erdiriyoruz.

Hikâye: Amr b. Beyâne nakletmiştir ki Halife Memûn Romalı kâfirlere karşı cihat ilan ettiğinde, Memûn beni Mısır bölgesindeki Müslümanları cihada teşvik etmem için görevlendirdi. Onun emrine itaat ettim ve her nereye gittiysem "Cihat! Ey Allah'ın taraftarları, sefer, ey Allah'ın destekçileri!" şeklinde çağrıda bulunuyordum. Ashabım asil kişilerdi. Onlar arasında Halife Memûn'a yakın bir adam da vardı. O beni kendisinden ayrılmamam için teşvik etti ve ben de onun yanında kaldım. Geceler boyunca onun secdede "Ey Allah'ım! Emeklerimin karşılığı olarak benden razı ol ve lütfunla beni affet. Senin kapından yüz çevirmem ve senden başkasından dilemem. Buradayım, itaatkâr ve senin kılavızluğunu diliyorum." şeklinde tazarru ettiğini duydum. Daha sonra yola çıktık ve o adamı yakından gözlemledim, sersemlemişti, ruh gibiydi. Bu hal kafirlerin kalesine ulaşana kadar devam etti. Kafir Roma ordularıyla karşılaştık. İnsanları savaşmak için teşvik etmek için şöyle söylüyordum: "Ey Allah'ın kulları, bu sizin için bir fırsattır! Fırsatı kapın. Bu cennettir, bundan dolayı içine girin ey Allah'ın kulları. O ruhtur ki ölmeli ve bu zaman kaçırılmamalı. Geçici olanı sonsuz olanla değiştirmekten daha büyük bir erdem olabilir mi?" Ordu kafir Romalı saflarında bulunan Yemenli kuvvetler tarafından ezildiğinde, bahsettiğim adam kahramanca ve kılıcını çok iyi kullanarak yaralanana ve mecali kalmayana kadar savaştı. Tâ ki ayağa kalkamayıncaya kadar. Gözü yaşlı, kederli bir şekilde geri döndü. Sonra bilinci yerine geldi, gökyüzüne baktı ve şöyle dedi "Benim gördüğümü sen de görüyor musun? Gökyüzünde, beni ceylan gözleriyle izleyen hurilerin yaşadığı yer ile gök arasında olan bir saray görüyorum. Onlar arasında kâfirlere yaptığım saldırıdan dolayı sevinçle ayağa kalkan ve benimle birleşmeyi sabırsızlıkla bekleyen genç bir huri görüyorum." Huri ondan yüz çevirince, adam tekrar Romalılara saldırdı ve o kadar ilerledi ki görüşümden kayboldu. Ben de Allah düşmanlarına karşı galip gelinceye kadar savaşa teşvik ettim. Galibiyet sonrası onu aramak için ölüler arasında yürüdüm ve onu buldum. Ancak o parçalara ayrılmıştı. Onun için çok üzgün hissettim. Onu (parçalanmış haliyle) Kur'an'dan şu ayeti okurken duydum: "Şüphesiz cennetlikler o gün nimetlerle meşguldürler, zevk sürerler. Onlar ve eşleri gölgelerde koltuklara yaslanmaktadırlar. Onlar için orada meyveler vardır. Onlar için diledikleri her şey vardır. Çok merhametli olan Rab'ten bir söz olarak kendilerine

selam vardır."[590] Onu toprakla örttüm. Seferden döndüğümüzde Memûn'a olup bitenleri anlattım. Bu da onu Allah yolunda yolunda cihada teşvik etmenin müsebbibi olmuştur.[591] Şiir:[592]

Kendilerini cihada adamış olanlara,
Hayatlarını ve uykularını cihada adamış olanlara,
Onlar bilirler ki, O'nun davasında duranlar,
Kırk gece boyunca zorluklardan affedilecektir.
Ruhlarını kapatıp günahlarının kefaretini ödediler,
Ve sevginin şefkatli, merhametli Rabb'inden af dilediler.
Gözlerinin zevki onlar için vardır,
Meydan okumadan saf bir mutluluğun tadını çıkarırken.
Gümüş kaplarla servis edilirler,
Tatmin için saf, serinletici içeceklerle dolu kadehlerle.

4.2.11. On Birinci Bâb: Allah Yolunda Saf Tutmanın Fazileti

Allah yolunda saf tutmanın ve bu yolda sebatla durmanın fazileti Kur'an-ı Kerim'de ve hadis-i şeriflerde belirtilmiştir. Bu hususi ayet şöyledir: "Hiç şüphe yok ki Allah, kendi yolunda, duvarları birbirine kenetlenmiş bir bina gibi saf bağlayarak çarpışanları sever."[593] "Saf bağlayarak" ifadesinden kastedilen seferde olup dizilenlerdir. Şartlar ne olursa olsun O'nun emrini sebatla yerine getirenler gerçek bir cihattadır. "Kenetlenmiş bir bina gibi" ibaresi ise kendilerini savaş esnasında saf halinde tanımladıkları ve sıkı sıkıya örülmüş bir yapı konumunda kaldıkları, her bir parçanın birbirine sıkı sıkıya bağlı olduğu anlamına gelir. Dolayısıyla bir düzensizlik yoktur. "رص" ifadesinin sıkı sıkıya bağlanmak anlamına geldiği söylenir.[594]

---

[590] Yâsîn 36/55-58: إِنَّ أَصۡحَٰبَ ٱلۡجَنَّةِ ٱلۡيَوۡمَ فِي شُغُلٖ فَٰكِهُونَ۞هُمۡ وَأَزۡوَٰجُهُمۡ فِي ظِلَٰلٍ عَلَى ٱلۡأَرَآئِكِ مُتَّكِـُٔونَ۞لَهُمۡ فِيهَا فَٰكِهَةٞ وَلَهُم مَّا يَدَّعُونَ۞سَلَٰمٞ قَوۡلٗا مِّن رَّبّٖ رَّحِيمٖ

[591] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 56[a]-56[b]

[592] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 56[b]

[593] Saff 61/4: إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُوصٌ

[594] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 56[b]-57[a]

Hadislere gelince, bunların sayısı çoktur. Ebu Dâvud, İbn Hibbân ve İbn Huzeyme *Sahîh* adlı eserlerinde Sehl b. Sa'd es-Sâ'idî'den rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "İki saat vardır ki bu saatlerde semanın kapıları açılır, çağrı yapılır ve Allah bu duaları geri çevirmez. Bunlar münâdînin (namaz için) davet ettiği vakit ve saflar Allah yolunda dizildiği vakittir." İbn Hibbân rivayetinde ise şöyle geçer: "İki saat vardır ki bunlardan dua edenin duası geri çevrilmez. Biri namaz için kalkanın duası diğeri ise Allah yolunda saf tutanın duasıdır."[595]

Ahmed [b. Hanbel] Ebu Ümâme el-Bâhilî'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) ile beraber bir seriyyeye çıktık. Bir adam içinde biraz su ve biraz yeşilliğin olduğu bir mağaranın yanından geçti. Adam orada kalmak ve dünyevî işlerden uzaklaşmak için Rasûlullah'tan (s.a.v.) izin istedi. Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ben Yahudilere veya Nasranîlere gönderilmedim. Ben kolay dini olan İslam için gönderildim. Muhammed'in nefsini elinde tutana yemin ederim ki sabah namazı vaktinin çıkışından öğle namazına kadar (gadve-غدوة) veya öğle namazı vaktinden güneşin batışına kadar olan vakit (revha-روحة) için Allah yolunda olmak dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır. Saflarda olan sizden birinizin makamı altmış sene namaz kılandan daha hayırlıdır.[596]

Ebu Bekir Muhammed b. Abdullah b. Yûnus *Kitâbu'l-Câmi' li-Mesâ'ili'l-Müdevvene* adlı eserinde aktarmıştır ki "Allah yolunda düşmanı karşılayarak kılıçla vurmadan, mızrak batırmadan, ok atmadan durmak Allah'a itaatsizlik etmeden altmış sene ibadet etmekten daha hayırlıdır."[597]

Hâkim İmrân b. Husayn'dan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Saflardaki adamın makamı altmış sene ibadet edenin makamından daha faziletlidir." Hâkim demiştir ki bu hadis Buhârî'nin şartlarına göre sahihtir.[598]

Şifâ sahibi Yahya b. Ebu Kesîr'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Cennetin garanti altına alındığı ve güzel gözlü hurilerle süslendiği iki durum vardır: Biri namaz diğeri savaş. İbadet eden kişi cenneti ve hurileri talep etmeden namazı bitirdiğinde şöyle derler (huriler): "Yazıklar olsun bizi Allah'tan istemeyene." Savaşta ise şöyle derler: "İlerle, bizi üzme."[599]

---

[595] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 57[a]
[596] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 57[a]-57[b]
[597] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 57[b]
[598] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 57[b]
[599] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 57[b]

Yine o [*Şifâ* sahibi] İbn Abbâs'tan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "[Saf tutanlar] Hurilerle karşılaştıklarında, onlar yeşil yastıklara ve muhteşem halılara yaslanmış olacaklar. Huriler güzel, büyük gözlere sahiptir ve onlar eşlerini bileceklerdir. Onlar yüzlerini kocalarına dönerler ve onlardan biri kocasını gördüğünde, onların yüzleri parlar ve bu parlama yıldızlar arasından bir yıldızın parlaması gibidir."[600]

Abdürrezzâk mevkûf olarak, Bezzâr ve Taberânî merfû olarak rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Ey insanlar! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın.[601] Allah'ın sizin üzerinizdeki nimetleri ne kadar güzeldir. İçinizde beyaz, sarı, kırmızı gibi farklı renklerde insanlar görürsünüz. Aralarında çeşitli özelliklere sahip kişiler de vardır. İnsanlar namaz veya savaş için saflara girdiklerinde semanın, cennetin ve cehennemin kapıları açılır. Huriler süslenirler ve bakarlar. Bir adam saflardayken ilerlediğinde huriler derler ki "Allah'ım ona yardım et." Adam geri (savaştan) çekildiğinde (kaçtığında) huriler derler ki "Allah'ım onu affet." Hurilere ayıp etmeyin. Kişinin ilk kanı döküldüğünde Allah onun bütün günahlarını affeder, ona cennetten en güzel kıyafetleri giymiş iki huri iner ve derler ki "Senden razıyız." İki huri der ki "Biz de senden razıyız." Sonra ona cennet evlerinden, insanî hiçbir necaset olmayan yüz elbise giydirilir. Eğer bu elbiselerden biri dünyada olsaydı, elbise nurla aydınlanırdı. Adam der ki "Cennetin anahtarlarının kılıçlar olduğuna emindim."[602]

İbn Ebu Şeybe Ebu Sa'îd'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kıyamet gününde üç tip insan vardır ki Allah onlara gülecektir: Gece namazına kalkan adam, namaz için saf tutan topluluk ve düşmana karşı saf tutan mücahitler."[603]

İbn Mübârek ve Abdürrezzâk Abdullah b. Ubeyd b. Ömer el-Leysî'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "İki saf bir araya geldiğinde, Allah cennetten hurilerini dünya hayatına indirir. Eğer huriler razı oldukları bir adam görürlerse onun için derler ki "Allah'ım onu sabit kıl." Ancak adam geri çekilirse huriler ondan yüz çevirirler. Eğer saftaki kişi öldürülürse (savaşta), huriler ona doğru inerler, yüzündeki

[600] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 57[b]
[601] Fâtır 35/3: يَا اَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللهِ عَلَيْكُمْ
[602] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 57[b]-58[a]
[603] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 58[a]

tozu silerler ve derler ki "Allah'ım onun bağışladığı kimseyi bağışla ve kimi toprağa çevirdiyse onu toprağa çevir."[604]

İbn Mübârek Amr b. Âs'tan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Size Allah indinde en faziletli şehitten haber vereyim mi? O kişi ki saflarda düşmanı görür ve düşmanla karşılaştığında sağa sola dönmeden, kılıcını sımsıkı tutarak düşmanı karşısına alır. Arkalarında 'Allah'ım, geçmişte yaptığım şeylerin karşılığı olarak bugün nefsimi sana adıyorum.' sözünü bırakırlar. Sonra, onlar öldürüldüğünde cennet odalarında diledikleri yere yaslanan şehitlerden olurlar.[605]

Şifâ'da Ebu Abdullah el-Horâsânî'den rivayet edilmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Hem namaz için saf tutulduğunda hem de savaş için saf yapıldığında cennetin kapıları açılır. Siz atlarınıza binip savaşa hazırlanırken huriler yeşil, sarı kıyafetleriyle süslenir ve onlar esefle, iç çekerek sizin hikâyenizi anlatırlar. Sonra yakut adamlarla birlikte cennet atlarına binip arkanıza kadar gelirler. İçinizden biri yaralanmışsa, ona doğru gelip, yüzündeki kanı ve tozu silerler ve şöyle derler "Bugün, dünyevî kaygılar geride bırakıldı, cömert olan Rabbi'nin refakatine katıldın. Mühürlü cennet şarabından içtin. Eşlerin olan hurilerinle hoşça vakit geçirdin." Rasûlullah doğru söyledi (Hadis sonlarında söylenen ibare, صدق رسول الله).[606]

Burada bâbı bitiyoruz ve vaat ettiğimiz gibi gerçek bir hikâye ve bir şiir aktarıyoruz.

Hikâye: Râfi b. Abdullah nakletmiştir, Hişâm b. Yahya bana şöyle anlatmıştır: Sana şahit olduğum, tecrübe ettiğim bir hikâye anlatacağım. Allah beni bunun hürmetine affetsin. Umulur ki Allah bunun vasıtasıyla sana fayfa sağlasın. Dedi ki, Roma topraklarına 82 yılında (hicrî) gaza yaptık. Mesleme b. Abdülmelik ve Abdullah b. Velid b. Mâlik ile beraberdik. Basra ve Hire'den bir müfreze idik, nöbet tutuyorduk. Aramızda Said b. Haris denen bir adam vardı ve ibadete çok düşkündü. Gün boyunca oruç tuttu, gece boyunca namaz kıldı. Üzerindeki baskıyı atması ve kendisini bu kadar yormaması için onu teşvik ettik ancak başarılı olamadık. Bir gece, nöbet görevini ifa ederken onu tövbe ederken gördüm. O gece, onun olağanüstü sabrına ve beni büyüleyen ibadetine şahit oldum. Ruhum daraldı ve ona dedim ki "Allah sana merhamet etsin, bedeninin senin

[604] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 58[a]
[605] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 58[a]-58[b]
[606] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 58[b]

üzerinde hakkı var ve Allah kimseye taşıyamadığı yükü yüklemez." Dedi ki "Kardeşim bunlar gelip giden nefeslerdir. Ben ölümü umuyorum." Dedim ki "Biraz dinlen çünkü bundan sonra ne olacağını bilmiyorum." Uyuyakaldı, özenle ve sabırla bir şeyler yazdığını görmüştüm. Sonra ben de uyudum ve uyandığımda bazı arkadaşlarımın kayıp olduğunu ve onlara yemek hazırlandığını gördüm. Bu haldeyken çadırda mırıltılar duydum. Bu durumu inkâr ettim çünkü görememiş olacağım bir yerden kimse içeri girmemişti. İçeri girdim ve Said b. Haris'i uyurken buldum. Rüyasında konuşuyor ve biriyle konuşuyormuş gibi gülüyordu. Rüyada onun "Geri dönmek istemiyorum." dediğini duydum. Bir şey arıyormuş gibi bunu cümleye yumuşakça tekrarladı ve sonra kendi kendisine gülerek "Bu gece." diye cevap verdi. Sonra titreyerek uyandı ve şaşkın bir halde sağa sola baktı. Sakinleşene kadar onu kucakladım. Sakinleşti, tekbir getirip Allah'a hamdetti. Ona dedim ki "Neyin var kardeşim?" dedi ki "İyiyim." Ben de uyurken onu hayretler içerisinde gördüğüm ve uykudaki sözlerini işittiğim için dedim ki "Ne olduğunu anlat bana." Dedi ki "Bundan dolayı özür dilerim." Kendisine arkadaşlık hakkımı hatırlattım ve tekrardan anlatmasını istedim. Dedi ki "Uyurken kıyamet gününün geldiğini gördüm. İnsanlar mezarlarından çıkıyor ve Rableri'nin emrini bekliyorlardı. O anda, yüzlerinde daha önce görmediğim güzellik ve mükemmeliyet olan iki adam bana geldi, beni selamlayarak dediler ki "Tebrikler ey Said, Allah senin çabalarını ödüllendirdi. Sana hayatın hakkında güzel haberler vermeye geldik. Bizimle gel ve sana Allah'ın senin için hazırladığı şeyleri gösterelim." Beni aldılar ve rüzgar gibi bir hızla bizi taşıyan bir ata bindik ve sanki ışık saçan muhteşem bir saraya geldik. Gümüşle boyanmış gibiydi. İçeri girdiğimizde, kapı kelimelerle anlatılamayacak ve insan kalbinin hayal edemeyeceği şeyleri ortaya çıkararak bizim için açıldı. Sarayın içinde inci gibi saklanmış huriler vardı ve bizi gördüklerinde konuşmalarına bütün güzellikleri katarak konuşmaya başladılar. İçlerinden Allah'ı temsil eden bana yaklaştı ve dedi ki "Hoş geldin Allah'ın dostu, hoş geldin!". Sonra altından yapılmış odalara ulaşana kadar ilerledik ve her yatakta kimsenin sözlerle ifade edemeyeceği huriler vardı. Onların ortasında diğer hurilerden daha uzun boylu ve daha güzel olan bir huri vardı. Sonra beni getiren iki adam bana dedi ki "Burası sizin eviniz, bunlar sizin aileniz ve Allah'ın size bahşettiği mülkünüz." Sonra o iki adam benden uzaklaştı ve huriler bana yaklaştı. Beni hoş karşılayıp, rehberlik ettiler. Sonra bir huri bana doğru geldi ve beni yatağın ortasındaki hurinin yanına oturttu ve şöyle dedi "Bu senin karın ve onun gibi birine daha sahipsin." Sonra yanına oturduğum huri ile

konuşmaya başladık ve ona dedim ki "Ben neredeyim?". Huri dedi ki "Cennetin barınağında." Sonra "Sen kimsin?" diye sordum. Dedi ki "Ben senin ebedi eşlerinden biriyim." Dedim ki "Diğerleri nerede?" Dedi ki "Diğer sarayındalar." Ona dedim ki "Bugün seninle kalacağım." Sonra onunla olmak isteyerek diğer eşime döndüm ancak beni kibarca iterek reddetti ve şöyle dedi "Saat kaç?" Ona dedim ki "Geri dönmek istemiyorum." Dedi ki "Geri dönmek zorundasın ve zamanın üçte ikilik kısmında kalmalısın. Sonra üçüncü gün bizimle yemek yiyeceksin." Sonra uyandım, ayakta onun (hurinin) dualarını tasdik ettim. Uyandığımda gördüğüm şeylerden dolayı büyük korku içindeydim. Allah'a şükrettim bu mükâfatından dolayı. Dedim ki "Ey Ebu Velid, Allah adına yaşadığım sürece beni satın almanı istiyorum." Sonra kalktı, abdest aldı, gusül abdesti aldı, koku süründü ve silahını aldı. Oruçlu iken savaşa gitti. Akşama kadar durmadan savaştı. Geri döndüğümüzde arkadaşlarımız bana dedi ki "Ey Ebu Velid, arkadaşını bugün kâfirlerle savaşırken gördük ve şaşkına döndük." Kendi kendime dedim ki "Onun durumunu bilseydiniz, onun gibi savaşmak isterdiniz." O durmadan savaşmaya ve kendini düşmanın önüne atmaya devam etmiş, güneş sarıya dönene kadar pek çok çoğunu öldürmüştü. Aniden, bir ok onun boğazına saplandı ve ölü bir şekilde yere düştü. Ona doğru koştum, hâlâ hayattaydı ve gülüyordu. Ona dedim ki "İşte arzuladığın şey." Sonra ölene kadar şu ayeti okumaya devam etti: "Hamd bize olan vaadini gerçekleştiren Allah'a mahsustur."[607] Sonra onun gibi davranması için onun gibi birini çağırdım.[608] Şiir:[609]

Kuran ve Hadis'ten kapılarım var,
Ayağa kalkıp cesurca savaşan adamlar.
Kâfirlerle gecikmeden savaşın,
Onlar için kocaman gözlü hurilerin olduğu bahçeler var,
Bilinen yüksek yerlerde ve lezzetli ziyafetlerde.
Muhteşem olan onları hazırlar, saflar halinde savaşırlar,
Sanki sağlam bir yapıymış gibi, çürümemiş.
Bahçeler, huriler ve genç oğlanlar süsler,
Kulun düşmana karşı savaşında.

[607] Zümer 39/74: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ
[608] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 58[b]-60[a]
[609] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 60[a]

Bir savaşçının makamı bir ibadet edenin makamından daha iyidir,
Altmış yıl boyunca, her durumda Rabbine itaat ederek.
Bu ayetlerde kitabın içeriğini kavradık,
Anlayış ve bilgelik sahipleri için.

4.2.12. On İkinci Bâb: Gözcülük Yapmanın Fazileti

Allah'ın lütfu ve mükemmel himayesi seninle olsun. Bilesin ki, şüphe yok ki Allah yolunda gözcülük yapmak en faziletli amellerden ve itaatin en yüce biçimlerinden biridir. Gözcülük yapmak, ribatın en şerefli tarzıdır ve korku zamanlarında gözcülük yapan kimse hak üzeredir. Allah yolunda gözcülük yapan kimse ribat yapanın ecrine ve daha pek çok sevaba nail olur. Gözcülüğün fazileti pek çok ayet ve hadiste gösterilmiştir. Ayetlere gelince, Allahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "Korunma tedbirlerini alsınlar, silahlarını da yanlarına alsınlar."[610] Bir diğer ayet-i kerimede:[611] "Kâfirleri öfkelendirmek üzere bir yere adım atmaları ve düşmana karşı herhangi bir başarı kazanmaları gibi hiçbir olay yoktur ki karşılığında kendilerine iyi bir amelin sevabı yazılmış olmasın. Şüphesiz Allah, iyilik yapanların mükâfatını elbette zayi etmez."[612]

Hadislere gelince, bunların sayısı gerçekten çoktur. Buhârî Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Dinarın kulu perişandır, dirhemin kulu perişandır, hamisâ'nın (Nazar için takılan el şeklinde takı) kulu perişandır, lüks kıyafetlerin kulu perişandır. Eğer bunlar verilirse memnun, verilmezse hoşnutsuzdur. Zavallı ve çökmüştür o, katlanamaz. Allah yolunda atının dizginlerini tutana, saçları darmadağın ve ayakları tozla kaplanmış olana ne mutlu. Eğer bu kişi gözcülük vazifesini ifa ederse, gözcülükte sabit kalır. Eğer ordunun arkasında artçılık görevi verilirse bu görevde sabit kalır. Buna rağmen, bu kul gitmek için izin istese, izin verilmez. Bir meselede şefaat etse şefaati kabul edilmez."[613]

---

[610] Nisâ 4/102: وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَاَسْلِحَتَهُمْ
[611] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 60[a]-60[b]
[612] Tevbe 9/120: وَلَا يَطَئُونَ مَوْطِئًا يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نَّيْلًا إِلَّا كُتِبَ لَهُم بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ
[613] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 60[b]

İbn Mübârek Abdullah b. Ömer'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah yolunda korkuyla gözcülük yapmak, benim adıma yüz deve bağışlamaktan daha sevimlidir."[614]

Tırmızî İbn Abbâs'tan rivayet etmiştir ki Rasûlullah'tan (s.a.v.) duydum ki o şöyle buyurmuştur: "Ateşin değmediği göz: Allah korkusundan dolayı ağlayan göz ve Allah yolunda gözcülük yapan gözdür."[615]

Ebu Ya'lâ Enes b. Mâlik'ten rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Bu gözlere ateş ebediyen değmeyecektir: Allah yolunda gözcülük yapan gözler ve Allah korkusundan dolayı ağlayan gözler. Taberânî "Ateşi görmeyeceklerdir." şeklinde rivayet etmiştir."[616]

Taberânî Muaviye b. Cünde'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Üç göz ateşi görmeyecektir: Allah yolunda gözcülük yapan göz, Allah korkusundan ağlayan göz ve Allah haram kıldıklarına bakmayan göz."[617]

Hâkim Ebu Hureyre'den Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah yolunda gözcülük yapan göz, Allah yolunda gözyaşı döken göz ve Allah korkusundan ağlayan göz."[618]

Hâkim Ebu Abdurrahman'dan rivayet etmiştir ki Ebu Hureyre'den duyduğuma göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "İki göze ateşin değmesi yasaklanmıştır: Allah korkusuyla ağlayan göz ve İslam'ı ve Müslümanları korumak için gözcülük yapan göz."[619]

İmâm Ahmed [b. Hanbel] Ebu Reyhâne'den rivayet etmiştir ki bir gün gazvede idik ve tepebaşına ulaştık. Biz orada iken şiddetli bir soğuk bizi vurdu, öyle ki yerde çukurlar oluştuğunu ve içine çakıl taşlarının düştüğünü gördüm. Allah Rasûlü (s.a.v.) bunun halk arasında konuşulduğunu görünce, "Kendisine sevap verilecek bir dua ederek bu gece bizi kim koruyacak?" buyurdu. Ensâr'dan bir adam izin isteyerek "Ey Allah Rasûlü" dedi ve Hz. Peygamber bunu onayladı, dua etmesi için bu adam tayin edildi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) bir dua etti ve bu duada çok cömert davrandı. Ebu

[614] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 60[b]
[615] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 60[b]
[616] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 60[b]
[617] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 60[b]-61[a]
[618] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 61[a]
[619] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 61[a]

Reyhâne dedi ki "Rasûlullah'ın (s.a.v.) ne dua ettiğini duyunca kendi kendime 'Ben başka bir adamım.' diye düşündüm. Ben de yaklaştım ve 'Ben kimim?' dedim. Peygamber bana Ebu Reyhâne adını verdi ve bana Ensârî adama yaptığından farklı bir duada bulundu. Sonra Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki "Allah korkusundan ağlayan göze, Allah yolunda gözcülük yapan göze ve üçüncüsü ise duyulmamıştır. Bu hadisi İbn Kesîr ve pek çok muhaddis *Müsned* adlı eserlerinde zikretmişlerdir.[620]

İbn Mübârek Umrân el-Ensârî'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Üç göz vardır ki ateş (cehennem) onları yakmaz: Allah korkusuyla ağlayan göz, Allah kitabını okumak için uyanık kalan göz ve Allah yolunda gözcülük yapan göz."[621]

Ahmed [b. Hanbel] Muaz b. Enes'ten rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah yolunda, hiçbir otoritenin zorlaması olmaksızın gönüllü olarak Müslümanların arkasından onları koruyan/gözcülük eden kimse, yemininin süsü dışında ateşi kendi gözleriyle görmemiştir."[622]

İsbehânî *Tergîb*'inde Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Şu gözler dışında kıyamet gününde her göz ağlayacaktır: Allah'ın haram kıldıklarından sakınan göz, Allah yolunda gözcülük yaparken uyanık kalan göz ve Allah korkusundan gözünden sinek başı kadar yaş çıkan göz."[623]

İbn Mâce Enes b. Mâlik'ten rivayet etmiştir ki Rasûlullah'tan duydum ki o şöyle buyurmuştur: "Allah yolunda bir gece gözcülük yapmak bin gece oruç tutup, namaz kılmaktan daha faziletlidir. Bir sene üç yüz altmış gündür ve bir gün bin yıl gibidir.[624]

Ebu Ya'lâ Ebu Sa'îd b. Hâlid tarikiyle (bu hadis zayıftır) muhtasar olarak Enes'ten [b. Mâlik] rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim deniz kenarında bir gece gözcülük yaparsa, evinde bin sene ibadet etmesinden daha faziletlidir."[625]

Kitâbu'l-Câmi' li-Mesâ'ili'l-Müdevvene adlı Eserde Ebu Hureyre'den rivayet edilmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Bir gece gözcülük yapmak, bana bin

[620] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 61[a]
[621] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 61[a]-61[b]
[622] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 61[b]
[623] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 61[b]
[624] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 61[b]
[625] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 61[b]

oruç tutup, oruçlu olarak Mescid-i Harâm veya Kabr-ı Nebevî'de (Mescid-i Nebevî) bin sene namaz kılmaktan daha sevimlidir."[626]

Şifâ'u'sudûr'da rivayet edilmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "At üstünde geceden sabaha kadar Müslümanların arkasında bir gece gözcülük yapmak altmış sene ibadet etmekten daha hayırlıdır."[627]

İbn Ebu Şeybe Mekhûl'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim geceyi gözcü olarak geçirirse onun günahları affedilir."[628]

Taberânî Hâlid b. Ma'dân'dan rivayet etmiştir ki Ebu Atıyye'nin aktardığına göre Rasûlullah bir keresinde oturup bir adamın vefat ettiğini haber vermişti. Hz. Peygamber: "Sizden onun yaptığı herhangi bir güzel amele şahitlik eden var mı?" diye sordu. Bir adam dedi ki "Evet, onunla birlikte bir gece Allah yolunda gözcülük yaptık." Bunu duyunca Rasûlullah (s.a.v.) ve beraberindekiler ayağa kalkıp onun için cenaze namazı kıldılar. Kabre girdiklerinde Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bir avuç toprak alıp mezara doğru fırlattı ve buyurdu ki: "Arkadaşların senin cehennemlik olduğunu zannediyorlar ancak ben şehadet ederim ki sen cennet ehlindensin."[629]

Taberânî rivayet etmiştir ki bir adam Rasûlullah'a (s.a.v.) geldi ve dedi ki "Ey Allah Rasûlü, falanca kişi öldü, onun için dua et." Ömer b. Hattâb atılarak dedi ki "O fâcir biridir, onun için dua etme." Adam dedi ki "Ey Allah Rasûlü, sen gözcülük yaptığımız gece, onun da aramızda olduğuna şahit olmadın mı?" Rasûlullah (s.a.v.) kalktı ve dua etti. Sonra kabrine ulaşana kadar o adamı takip etti. Kabrin yanına oturdu ve üç kez üstüne toprak attı ve buyurdu ki "İnsanlar senin hakkında şer söylediler ama ben senin hakkında hayır söyledim." Amr dedi ki "Neden ey Allah Rasûlü?" Rasûlullah buyurdu ki: "İbn Hattâb'ı rahat bırakın, kim Allah yolunda mücadele ederse, cennet ona vacip olur." Ayrıca, Rasûlullah (s.a.v.) Huneyn için yola koyuldukları gece onlar için gözcülük yapan Enes b. Ebu Mersed el-Ganevî'ye demiştir ki "Geceyi atından inerek mi geçirdin?" Enes b. Ebu Mersed "Hayır, sadece namaz kılmak ve hacet gidermek için attan indim." dedi. Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Cennet sana farz oldu. Bundan sonra herhangi bir

[626] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 61[b]
[627] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 61[b]
[628] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 61[b]-62[a]
[629] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 62[a]

şey yapmana gerek yok." Bu hadis Ebu Dâvud tarafından rivayet edilmiştir, biz bu hadisi ihtisâr ettik.[630]

Taberânî Enes'ten [b. Mâlik] rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim gece Müslümanların arkasında onları korumak niyetiyle gözcülük yaparsa, arkasındaki (koruduğu) kişilerin tuttukları oruçlarının sevabını alır.[631]

Hâkim İbn Ömer'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Size Kadir Gecesi'nden daha faziletli bir gece söyleyeyim mi? Bu, korku diyarında gözcülük yapıp, ailesine dönememe ihtimali olan kişinin geçirdiği gecedir."[632]

Sultan el-mağfûr el-merhûm Nureddin eş-Şehîd *Kitâbu'l-cihâd*'da Enes b. Mâlik'ten rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah yolunda bir gece uyanık kalıp gözcülük yaparsa, Allah katında ümmetimden hiç kimsenin ölçemeyeceği bir mükâfat alacaktır."[633]

İbn Asâkir rivayet etmiştir ki Ömer b. Hattâb ashâbına sordu "İnsanlar arasında en büyük ecri alacak olan kimdir?" Onlar namazı ve orucu anlatmaya başladılar, falanca falanca kişidir dediler. Müminlerin Emiri Ömer b. Hattâb demiştir ki "Size bu saydıklarınızdan bile daha büyük mükâfatı alacak olan kişiyi söyleyeyim mi?" Evet diye cevapladılar. Ömer b. Hattâb dedi ki "Suriye'de atının dizginlerini tutan ve gözcülük yaparak Müslümanların arkasını koruyan adamdır. Bu kişi kendisine bir kurdun mu, bir aslanın mı saldıracağını yoksa pusuya mı düşürüleceğini bilmez. Bu kişi zikrettiklerinizden büyük mükâfata sahip olur, müminlerin emirinden de büyük mükâfata sahip olur.[634]

Şifâ'u'sudûr'un sahibi Evzâî'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah yolunda gözcülük yapan atının üstündeki gözcülük yapıp, herhangi bir grubun ani saldırısını önleyen gözcü, yaptığı gözcülük ile cenneti kendisine vacip kılmıştır."[635]

Şifâ'u's-sudûr'un sahibi Evzâ'î'den uzun olan bir hadisi kısaltarak rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Gerçek şu ki, Allah yolunda gözcülük

[630] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 62[a]-62[b]
[631] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 62[b]
[632] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 62[b]
[633] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 62[b]
[634] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 62[b]
[635] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 62[b]-63[a]

yapanların mükâfatında hiçbir noksan yoktur. İster insanlardan olsun ister hayvanlardan onları koruyanlara bir kırat ecir vardır."[636]

Bu bâbı bir hikâye ve bir şiir ile bitiriyoruz.

Hikâye: Abdurrahman b. Yezîd anlatmıştır ki Roma topraklarına gaza yaptık ve bir üzüm bağının yanından geçtik. Bizimle olan bir arkadaşıma dedim ki "Bu kabı al ve içini şu bağdan üzüm doldur." Kabı aldı ve bağa girdi. Sonra hiçbir şey yapmadan geri döndü. Ona "Ne oldu? Seni oradan ayrılırken sevinç içinde gördük." Yüzü parladı ve kendisini neyin durduğunu söylemeye yanaşmadı. Biraz ısrar edince dedi ki "Bağa girdiğimde altın bir yatağa uzanmış bir kadın gördüm. Bakışlarımı ondan kaçırdım ve bir başka bağa gittim, orada onun gibi bir başka kadın daha gördüm. Tekrardan gözlerimi kaçırdım. İkinci gördüğüm kadın bana dedi ki "Bak ve eğlen, bu sana izin verilmiştir. Ben bugün sana vaat edilen hurilerden biriyim. Ben de vaat ettiğim üzere sana geldim." Bunun üzerine Abdurrahman devam etti "Vallahi insanlar savaş için daha hızlı yerlerine geçemezlerdi. O bize develerimize süratli bir şekilde binmemizi emretti. Şehit olmamayı umarak develerimize bindik. Gençler ilerlediler, savaştılar ve şehit düşene kadar pek çoğunu öldürdüler. Bizden ise onun (bağa giden) dışında kimse şehit düşmedi."[637] Şiir:[638]

Sevinin ey cihad bekçileri,
Allah onların sabrından ne kadar da hoşnuttur.
Harameyn'de geçirilen bir gece, Mina'dan daha hayırlıdır,
Allah yolunda harcanan bir deve.
Ateş iki göze asla dokunmaz:
Biri ağlayan, diğeri hizmetçileri gözeten.
Cesurların bekçisi ateşi görmeyecektir,
Ancak ağır bir yemini hakkıyla yerine getirirse.
Bir gece bekçilik edenin mükafatı,
Kadir gecesini ihya edip huzura kavuşan kimsenin mükafatı gibidir.
Gerçekten bekçinin mükafatı ibadetten daha hayırlıdır
Çünkü dua yurdunda bin yıl.

[636] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 63[a]
[637] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 63[a]
[638] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 63[b]

Ah, ne kadar da mutludurlar ebedî yurduna,
Yataklarını serdikleri kalıcı bir yurt.

4.2.13. On Üçüncü Bâb: Denizde Savaşmanın Fazileti

Denizde gaza yapmak karada gaza yapmaktan üstünlük ve mükâfat bakımından on kat daha faziletlidir. Bu Allah yolunda denize bakıp tekbir getirmenin faziletinden kaynaklanmaktadır. Bunu delillendiren pek çok ayet-i kerime ve hadis-i şerif bulunmaktadır. Ayetlere gelince, Allahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "Allah yolunda savaşın ve bilin ki, şüphesiz Allah hakkıyla işitendir ve hakkıyla bilendir."[639] Bir diğer ayet-i kerimede "O hâlde, dünya hayatını ahiret hayatı karşılığında satanlar, Allah yolunda savaşsınlar. Kim Allah yolunda savaşır da öldürülür veya galip gelirse, biz ona büyük bir mükâfat vereceğiz."[640] Başka bir ayet-i kerimede "Gemiye bindikleri zaman dini Allah'a has kılarak ona dua ederler."[641] Öteki ayet-i kerimede "Allah içinde gemilerin, emriyle akıp gitmesi, O'nun lütfunu aramanız ve şükretmeniz için denizi sizin hizmetinize verendir."[642] buyurulmaktadır.[643]

Bu konuda hadislere gelince, bunların sayısı fazladır. Buhâri ve Müslim *Sahîh* adlı eserlerinde Enes b. Mâlik'ten rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) kendisini emziren ve Ubâde b. Sâmit ile evli olan Ümmü Harâm b. Milhân'ı ziyaret ederdi. Hz. Peygamber onun yanına gitti, Ümmü Harâm ona yiyecek verdi ve saçlarını taradı. Daha sonra Rasûlullah uyuyakaldı ve gülerek uyandı. Ümmü Harâm "Ey Allah'ın Rasûlü, seni güldüren nedir?" diye sordu. Buyurdu ki "Ümmetimden bazı Allah yolundaki mücahitler bana denizin dalgalarına binmiş tahtlarında oturan krallar gibi gösterildi. (İbn Şihâb "tahtlarında oturan" ifadesini üç defa tekrarladığını söyler.) Ümmü Harâm "Ey Allah Rasûlü! Beni onlardan biri yapması için Allah'a dua et." Allah Rasûlü onun için dua etti ve tekrardan uyudu. Rasûlullah yeniden gülerek uyandı ve Ümmü Harâm yeniden sordu "Ey Allah Rasûlü! Seni güldüren nedir?" Buyurdu ki "Önceki ile aynı sebepten güldüm." Ümmü Harâm tekrardan "Allah onlardan biri olmam için dua et." dedi. Rasûlullah "Sen

---

[639] Bakara 2/244: وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللهِ وَاعْلَمُوا اَنَّ اللهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ
[640] Nisâ 4/176: فَلْيُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ ۚ وَمَن يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُقْتَلْ أَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا
[641] Ankebût 29/65: فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ
[642] Câsiye 45/12: اَللهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لِتَجْرِيَ الْفُلْكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ
[643] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 63[b]

ilklerdensin." buyurdu. Ümmü Harâm Muaviye zamanında deniz seferine çıktı. Karaya çıktıklarında bineğinde düşerek şehit düştü. Buhârî rivayetinde ise, Rasûlullah'tan (s.a.v.) duydum ki şöyle buyurmuştur: "Ümmetimden denizde cihat edecek ilk ordu cennete girecektir." Ümmü Haram dedi ki "Ey Allah Rasûlü, ben onlardan mıyım?" Rasûlullah "Evet, onlardansın." buyurdu. Sonra şöyle devam etti "Ümmetimden Kayzer şehrini fethedecek ilk ordu affedilecektir." Ümmü Harâm sordu "Ben onlardan mıyım ey Allah Rasûlü?" Rasûlullah buyurdu ki "Hayır." Denizde ilk cihat yapan kişi Hz. Osman zamanında Muaviye idi. Bu Kirmânî ve diğerleri tarafından nakledilmiştir. Ubâde b. Sâmit eşi Ümmü Harâm ile birlikte Kıbrıs Seferi'ne katıldı. Ümmü Harâm gemiden indiğinde bir katıra bindi ve düşüp öldü. Kureyş halkının onun binek hayvanını yağmur istemek için (vesile olarak) kullandığı söylenir. Sonra, Müminlerin Emiri Süleyman b. Abdülmelik İstanbul'u kuşattı. O ayrıca, Büyük Suriye ve Arap Yarımadası halkına karşı sayıları yüz yirmi bin olan ordunun seferlerine öncülük etti. Bunun yanında, Mısır ve Kuzey Afrika halklarına karşı denizden bin gemi göndermek suretiyle savaştı ve Amr b. Hubeyre bu donanmanın başına komutan olarak atandı.[644]

Ey kolları güçlü olan ve ey güçlü ayaklara sahip bahtiyar, Allah dâreynde ne arzu edersen onu sana nasip etsin ve ömrünü batınî olanları imar etmekle geçirsin. Bilesin ki, denizde cihat etmek karada cihat etmekten on kat daha faziletlidir. Bunun delili ise şu hadis-i şeriftir: Abdullah b. Amr Âs aktarmıştır ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Henüz hac yapmamış olan kişinin hac yapması, on seferden daha hayırlıdır. Gaza hac yapmış olanın on kere hac yapmasından daha hayırlıdır. Denizde gaza etmek, karada gaza etmekten on kat daha hayırlıdır. Denizde gaza yapmaya cesaret eden bütün vadilere cesurca gitmiş gibidir ve deniz onun için kan gibidir." Bu hadisi Taberânî, Beyhakî ve Hâkim rivayet etmişlerdir.[645]

İbn Münzir *Evsat*'ta Abdullah b. Amr'dan rivayet etmiştir Rasûlullah (s.a.v.) deniz gazasına katılmak isteyen bir adam gördü. Ona "Nereye gitmeye niyetlisin?" diye sordu. Adam dedi ki "Denize." Rasûlullah dedi ki "Gerçek şu ki, deniz mücahit için en iyi yerdir." Deniz savaşları hakkında sorulduğunda Rasûlullah buyurdu ki "Denizde yapılan gaza, karada yapılan gazadan on kat daha faziletlidir ve Kara mücahit için kan

[644] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 64[a]-64[b]
[645] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 64[b]

pıhtısı olduğu gibi deniz de mücahit için kan gibidir. Her kim denizi seçerse o bütün vadileri aşmış gibidir."[646]

İbn Ebu Şeybe Abdullah b. Amr'dan mevkûf olarak rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Denizde gazaya katılan, karada kendi kanıyla yıkanmış gibidir."[647]

Ebu Dâvud Ümmü Harâm'dan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Denizde deniz tutması yaşayana şehit ecri, boğulana ise iki şehit ecri vardır."[648]

Sa'îd b. Mansûr *Sünen*'inde Ümmü Harâm'dan o da Aişe'den (r.a.) rivayet etmiştir ki Aişe demiştir ki eğer erkek olsaydım denizden başka yerde cihat etmezdim çünkü Rasûlullah'tan (s.a.v.) duydum ki "Her kim denizde deniz tutması yaşarsa karada kendi kanıyla yıkanmış (kanına bulanmış/kanı akmış) gibidir."[649]

Taberânî Sa'd b. Cünâde'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah indinde denizde şehit olanlar karada şehit olanlardan daha faziletlidir."[650]

Sa'îd b. Mansûr *Sünen*'inde Ka'b'tan mevkûfen rivayet etmiştir ki "Denizde girişimde bulunanın fazileti karada girişimde bulunanın faziletinden daha fazladır. Eğer kişi denize açıldığında samimî ise cennetin kapıları ona açılır. Bu kişi öldürülür veya boğulursa ona iki şehit ecri verilir. Denize açıldığı andan itibaren karada boynu vurulan ve dolayısıyla da kanına bulanan kimsenin ecrine benzer bir ecir kazanır. Denizdeki bir gün, karadaki bir aydan daha hayırlıdır. Denizdeki bir ay ise karadaki bir yıldan daha hayırlıdır."[651]

Taberânî, İbn Asâkir ve diğerleri Vâsile b. Eska'dan rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim benimle sefere çıkmayı kaçırmışsa deniz seferine çıksın. Yani denizde sefere çıkmak, Rasûlullah ile sefere çıkmak gibidir.[652]

Abdürrezzâk, İbn Mübârek ve İbn Ebu Şeybe, Abdülaziz ve Taberânî'den, onlar da Vâsile b. Eska'dan (İbn Mübârek ise Alkame b. Şihâb'tan) rivayet etmişlerdir ki

---

[646] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 64[b]
[647] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 64[b]-65[a]
[648] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 65[a]
[649] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 65[a]
[650] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 65[a]
[651] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 65[a]
[652] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 65[a]

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim benimle cihada katılmayı kaçırmışsa, denizde cihat etsin. Doğrusu, denizde bir gün savaşmak karada iki gün savaşmaktan daha hayırlıdır. Denizde şehit olan iki karada şehit olan ecri alır. Allah katında şehitlerin en hayırlısı ashab-ı kef' (أصحاب الكفء) ehlidir. Soruldu ki "Ey Allah Rasûlü, ashab-ı kef' kimdir? Buyurdu ki "Onlar gemileri deniz savaşı için donatılmış olanlardır."[653]

İbn Asâkir muhâcirînden olan Hubeyb isnadıyla rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Denizde gaza yapmak benimle beraber elli kez gaza yapmak gibidir. Kim denizde gaza yaparsa Allah o kişinin duasına Rasûlü'nün duasına icabet ediyormuş gibi icabet eder." Bu hadis gariptir.[654]

Taberânî Ebu Derdâ'dan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah'ın melekleri her gece cennetin en aşağısına inip denizde gaza yapanlar için bağışlanma dilerler. Onların atlarının dizginleri incilerle süslenmiştir." Rasûlullah (s.a.v.) buyurmuştur ki: "Denizde gaza edenin karada gaza eden üzerindeki fazilet üstünlüğü, karada gaza edenin savaşmayıp ailesiyle ve malıyla beraber olana üstünlüğü gibidir." Ayrıca, Rasûlullah (s.a.v.) buyurmuştur ki "Denizde bir kere gaza edenin fazileti karada on kere gaza edenin fazileti kadardır."[655]

İbn Asâkir Umrân b. Husayn'dan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah yolunda denizde gaza ederse -Allah kendisi yolunda gaza edeni bilir- Allah'a karşı bütün itaatini yerine getirmiş, her türlü çaba ile cenneti aramış ve her türlü kaçış rotasıyla cehennem ateşinden kaçmıştır.[656]

Taberânî, İbn Mâce, İbn Asâkir ve diğerleri Ebu Ümâme'den rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah'tan (s.a.v.) duydum ki o şöyle buyurmuştur: "Denizdeki şehit karada şehit olan gibidir. Denizde boğulan kişi karada kendi kanına bulanan (kanıyla şehit edilen) gibidir. İki dalga arasındaki mesafe, dünyadan el çekip Allah'a itaat eden (her şeyi bırakıp Allah'a dönen) gibidir. Gerçek şu ki, Denizde şehit düşen haricinde Allah Ölüm Meleği'ni ruhları alması için tevdi eder. Denizde gazada iken şehit düşenin ruhunu Allah kabzeder. Allah karada şehit olanın borç dışındaki bütün günahlarını affeder. Denizde şehit olana gelince, Allah onun borç da dahil olmak üzere bütün günahlarını affeder."[657]

---

[653] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 65[a]-65[b]
[654] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 65[b]
[655] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 65[b]
[656] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 65[b]
[657] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 65[b]-66[a]

Şifâ sahibi Mûsa b. Verdân'dan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Ümmetimden denizde gaza yapan bir grup gördüm ve onlarda kıyamette gözlerin korkudan fal taşı gibi açılacağı günün (فزع الاكبر) korkusu yoktu." Sa'îd b. Mansûr Sünen'inde ceyyid isnâd ile Ka'b el-Ahbâr'dan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Eğer bir adam gemiye binerse (gaza için), onun günahları doğduğu gün gibi gerisinde bırakılır ve deniz tutan kişi Allah yolunda kana bulanmış kimse gibidir. Sabırlı olan ise başında bir taç bulunan kral gibidir."[658]

İbn Ebu Şeybe Abdullah b. Amr'dan rivayet etmiştir ki o şöyle demiştir "Allah denizde gaza edenlere gemiden indikleri âna kadar gülümser ve bu kişilerin ailelerini ve mallarını gözetir. Eğer bu kişiler gemide deniz tutması yaşarlarsa güneş bu kişilerin üzerine doğar." Bu hadis ve kendisinden önceki hadis mevkûf olsalar bile "görüş gereğidir" denmez (yani sahabenin görüşüdür denmez). Çünkü sahabeden rivayet edilen peygamberden rivayet edilmiş gibidir.[659]

İbn Münzir yeniden ondan [yani Abdullah b. Amr'dan] rivayet etmiştir ki "Allah denizciye üç defa güler: Gemiye bindiğinde (gaza için) ailesini ve malını gözetir, sorunsuz bir şekilde denize açıldığında ve şükürlü ya da şükürsüz bir şekilde karaya ulaştığında."[660]

Allah azze ve celle seni fazlıyla desteklesin ve korusun, Allah senin velin olsun ve istediğin şeylerin en hayırlısını sana nasip etsin ve senin memnun etsin. Bilesin ki, denizde şehit olan ölüm acısı duymaz. O ancak sıcak bir günde soğuk su ile bir yudum bal içer gibi bir zevk duyar. Karada şehit olana gelince, o karınca ısırığı gibi bir acı duyar. Bunun delili ise şu hadis-i şeriftir: *Şifâ'u's-sudûr* sahibi Ka'b el-Ahbâr'dan rivayet etmiştir ki "Deniz şehitleri Kıyamet Günü'nde gemilerinin tepesinden yelkenlerini açarak beyaz bir ışıkla gelecekler. Toplanan topluluğa katıldıklarında onların güzelliği insanlara parlayacak ve onlara şöyle denilecek "Bunlar göklerdeki melekler gibi, Allah'ın yeryüzündeki askerleridir." Onlar öyle bir nura ve güzelliğe sahip olacaklardır ki içlerinden biri yeryüzüne çıksa, yüzlerinin parlaklığı güneşi ve ayı gölgede bırakacak ve ne insanlar ne de cinler hayran olmaksızın onların güzelliğine bakamayacaktır (iki grup da hayran bakacaklardır). Şehitler arasında Cebrail, Mikail ve İsrafil'in güzelliğine eşit

[658] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 66[a]
[659] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 66[a]
[660] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 66[a]

olan şehitler olacaktır. Denecektir ki "İşte onlar deniz savaşçılarıdır." ve onlardan her biri nisbî olarak arkadaşlarına verilen ecirden alacaklardır."[661]

İbn Mübârek ve İbn Ebu Şeybe Abdullah b. Amr'dan rivayet etmişlerdir ki "Deniz seferine çıkmak benim için Allah rızası için yüz yük mal infak etmekten daha sevimlidir."[662]

Şifâ'u's-sudûr'un sahibi Yahya b. Sa'îd'den rivayet etmiştir ki "Deniz şehidi, yetmiş yakınına şefaat eder. Öyle ki, kıyamet günü ihtilafa düşen komşuları bile 'Ben ona komşu olarak daha yakınım.' diyecek. Kederli olan komşusu da 'Ben ona komşuyum ve ona daha yakınım.' iddiasında bulunacaktır."[663]

İbn Asâkir Hayseme'den rivayet etmiştir ki "Trablus'ta Âsım diye bilinen Ebu Ali lakaplı bir adam vardı. Bu adam öldü ve onu rüyamda gördüm. Ona "Nasılsın Ebu Ali?" diye sordum. Dedi ki "Ölümden sonra daha fazla bu lakabı kullanmadım. Sen benim için bunun dışında bahsetmezdin." Sonra dedim ki "Nasılsın ey Âsım? Nasıl oldun?" Dedi ki "Engin bir merhamete ve cennetin âli bir makamına ulaştım." Bunun nasıl olduğunu sorunca dedi ki "Denizde bolca cihat etmem sayesinde."[664]

Taberânî Ebu Derdâ'dan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim bir mükâfat niyetiyle ve Müslümanlara tedbir olarak bir deniz kenarında otururbut, Allah onun her bakışına bir hasene verir." Bir diğer rivayette "Her bir katresine bir hasene verir." şeklinde geçmektedir.[665]

Şifâ'u's-sudûr sahibi Ebu Nuceyh Ömer'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Denize (gözcülük için) bakmak ibadettir."[666]

Rasûlullah'tan (s.a.v.) rivayet edilmiştir ki "Allah yolunda denize bakanın, kıyı ile derin deniz arası gibi görüş alanı onun için nur olur."[667]

Yeniden o [*Şifâ* sahibi] Osman b. Maz'un'dan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) ile çıktık ve hoş bir yerden geçtik. Osman dedi ki "Ey Nebi, eğer kul burada ölene kadar kalsa Allah ibadet etmiş olur mu?" Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Onun Allah'tan

[661] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 66[a]-66[b]
[662] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 66[b]
[663] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 66[b]
[664] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 66[b]
[665] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 66[b]-67[a]
[666] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 67[a]
[667] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 67[a]

mükâfatını umarak denize bakması bir adamın kırk yıl ibadet etmesinden daha hayırlıdır."[668]

Yeniden [*Şifâ* sahibi] Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir ki "Kim Allah yolunda yüksek sesle tekbir getirirse, Allah ona yüz bin hasene verir. Şifâ'u's-sudûr'da rivayet edilmiştir ki "Kıyamet Günü'nde Allah üzeri rahmet bulutlarıyla kaplı bembeyaz bir ova yaratacaktır. Sonra Allah'tan bir davetçi şöyle seslenecektir: "Ey murabıtlar, arzın en yüksek noktasına yükselin." Onlar yükseldiklerinde, onlar için ışıl ışıl tahtlar kurulur. Sonra Cebrail onlara gelir ve "Deniz kıyısında vaktiyle konuştuğunuz gibi konuşun." der ve onları lâ ilâhe illâllah demeye ve tekbîr getirmeye teşvik eder. Sonra yeryüzünün altı onlara cennete giden bir geçit gibi açılacaktır."[669]

Buhâri Enes'ten [b. Mâlik] rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) sabah vakti ordusuyla Hayber'e yürüdü. Onlar orduyu gördüklerinde dediler ki "Muhammed ve ordusu geldi!" Kaleye doğru ilerlediler. Rasûlullah (s.a.v.) ellerini kaldırdı ve şöyle haykırdı: "Allahu Ekber! Hayber parçalandı. Her ne zaman biz bir kavmin bölgesine ulaştığımızda, uyarılan kavim için bu bedbaht bir sabahtır."[670]

İbn Asâkir Câbir'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Üç ses vardır ki bunlarla meleklerine övünür: Ezan sesi, Allah yolunda yapılan tekbir ve sesi telbiye yaparak yükseltmek."[671]

İbn Adiyy Nâfi' b. Ömer'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim denizde tekbir getirirse onun için sevap terazisine bir kaya konur." Biri sordu "Bu taşın ağırlığı ne kadardır ey Allah'ın Rasûlü?" Buyurdu ki "Yer ile gökler arasını dolduracak kadardır."[672]

Şifâ sahibi Abdullah b. Amr b. Âs'tan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah yolunda sesini yükselterek tekbir getirirse bu kişinin terazisine bir kaya konur ve bu kaya yedi sema ve yedi arz arasında, üstünde ve altında olanlardan daha ağırdır."[673]

---

[668] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 67[a]
[669] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 67[a]
[670] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 67[a]-67[b]
[671] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 67[b]
[672] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 67[b]
[673] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 67[b]

Müslimî *Kitâbu'l-Hakâyık*'ta Mahfûz'dan, o da Ukbe'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah azze ve celle yolunda tekbir getirirse onun mizanına bir kaya konur ve bu kaya yedi kat gökten ve içinde bulunanlardan ağırdır. Kim 'Lâ ilâhe illâllahu vallahu ekber' derse ve sesini bununla yükseltirse, Allah bu tekbirle rızasının en büyüğünü ona yazar ve Allah onu Halîlullah İbrahim (a.s.) ile Dârü'l-Celâl'de bir araya getirir." Dediler ki "Dârü'l-Celâl nedir ey Allah'ın Rasûlü?" Buyurdu ki "İsimlendiği kişinin (Allah) evidir ve içinde onun tahtı vardır. O sabah ve akşam sizin güneşe baktığınız gibi Dârü'l-celâl'e bakar ve onun görüşünden hiçbir şey gizlenemez."[674]

Rivayet olunduğuna göre Hz. İsa (a.s.), bir kimsenin azap gördüğü bir kabirden geçerken, azabın şiddetinden dolayı ona acıdı. O böyle iken, kabri rahmetle kapladı ve nurla doldu. Hz. İsa (a.s.) şöyle seslendi: "Ey kabir sahibi, Allah'ın izniyle kalk!" Adam kalktı ve Hz. İsa (a.s.) ona, "Ne oldu sana?" diye sordu. Adam, "Allah için bir kardeşim vardı, bir keresinde benim için tekbir getirmişti ve Allah yolunda nöbet tutuyordu. Bundan dolayı Allah beni bağışladı ve azaptan kurtardı." dedi.[675]

Mucize Fayda: İbn Asâkir Ertâ b. Münzir'den rivayet etmiştir ki Ömer b. Abdülaziz atına bindiğinde şöyle dedi: Ey genç adam, Mahrûz'un bize naklettiği bir hadisi sana aktarayım: Deniz kıyısına ulaştığında Allah'a dön ve şöyle de: "Ey günahları bağışlayan Allah'ım, günahlarımı bağışla. Çünkü Allah günahlarını bağışlayıncaya kadar nazarını sana çevirmez."[676]

Bu bâbı vaat edildiği gibi bir hikâye ve bir şiirle bitiriyorum.

Hikâye: İbn Ebi Dünyâ *Kitâbü'l-Cihâd* adlı eserinde tâbiîn falanca kişiden aktarmıştır ki sihirle uğraşan bir yeğenim vardı. Bir gece beni çağırıp tehlikede olduğunu söyledi. Bu yüzden ona gittim ve onu iki kara meleğin tuttuğunu gördüm. Dedim ki "Allah'tan geldik, Allah'a döneceğiz. Yeğenim helak mı oldu?" Sonra iki beyaz melek evin çatısından yere indi. O iki melekten biri diğerine dedi ki "Ona doğru git." Melek (beyazlardan emir verilen) onlara doğru gittiğinde iki kara melek kaçtı. Sonra o beyaz melek yeğenimin ağzına üfledi, sonra karnını kokladı ve dedi ki "Onda Allah'ı

[674] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 67[b]-68[a]
[675] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 68[a]
[676] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 68[a]

zikretmesine dair bir şey görmüyorum." Sonra göğsünü kokladı ve dedi ki "Onda oruçtan bir eser görmüyorum." Sonra ayaklarını kokladı ve dedi ki "Namazdan herhangi bir iz görmüyorum." Sonra dilini uzatıp kokladı ve dedi ki "Allahu Ekber, Antakya'nın fethi gününde Allah'ın rızasını arayarak O'nu zikretmiş." Sonra yeğenimin ruhu bedeninden ayrıldı ve odayı misk kokusu doldurdu. Cenaze namazını kıldıktan sonra camiye gelenlere cennet ehlinden kimseyi tanıyıp tanımadıklarını sordum. Sonra onlara yeğenimin hikayesini anlattım. Bu hikâyeyi Şehr b. Havşeb ve onun yeğeni de aynen anlatmıştır.[677]

Büyük Fayda: Taberâni ve İbn Asâkir ve [Suyûtî][678] Amelü'l-yevm ve'l-leyle adlı eserinde Müminlerin Emiri Hasan b. Ali b. Ebu Tâlib'ten rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Ümmetimin güvenliği gemiye bindiklerinde bismillah, gemiden indiklerinde bismillah demektir. Şüphesiz Rabbi'm çok bağışlayan ve çok merhamet edendir. Kıyamet Günü'nde bütün arz onun kontrolünde olacak ve semâvât onun sağ elinde ikiye katlanmış olacaktır. Yüce olan ancak O'dur ve yücelik onunla ilgili olan her şeydedir." Kerâmetler sahibi İmâm Karâfî nakletmiştir ki "Kim Kureyş Sûresi'ni okumakla meşgul olursa tehlikeden emin olur."[679] Şiir:[680]

Ey deniz şehidi, gayret et ve satın al
Sık sık anılan mükafatı.
Yaratılışın en hayırlısı onlar hakkında şöyle demiştir:
'Allah onları bağışladıktan sonra sevinin.'
Denizdeki savaş,
Karadakinden daha iyidir, öyleyse sevinin.
Denizde savaşan,
Kanını karada döken, öyleyse mükafatını bilin.
Allah onlara bir bakışla güler,
Onlar memnun oldular ve günahları bağışlandı.
Ey efendilere müjde, işte onlar,

[677] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 68[a]-68[b]
[678] Nüshada ابن السى şeklinde yazılmıştır. Amelü'l-yevm ve'l-leyle adlı eserden müefllif tesbit edilmiş ve köşeli parantez içinde yazılmıştır.
[679] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 68[b]
[680] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 68[b]

Nimetlerin sahipleri, öyleyse onlara şükredin.
Onları beyaz bir ışık gölgeleyecek,
Yetmiş zorlukta şifa bulacaklardır.

4.2.14. On Dördüncü Bâb: Müslümanın Malını Allah Yolunda İnfâk Etmesinin Sevabı

Bu hususta pek çok ayet-i kerime ve hadis-i şerif mevcuttur. Ayetlere gelince, Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Kimdir Allah'a güzel bir borç verecek o kimse ki, Allah da onu kendisine kat kat ödesin."[681] Bir diğer ayet-i kerimede "Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yedi başak bitiren ve her başakta yüz tane bulunan bir tohum gibidir."[682] Bir başka ayet-i celîlede "Allah'ın rızasını kazanmak arzusuyla ve kalben mutmain olarak mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yüksekçe bir yerdeki güzel bir bahçenin durumu gibidir ki, bol yağmur alınca iki kat ürün verir. Bol yağmur almasa bile ona çiseleme yeter. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir."[683] Bunlar ve benzerleri ayetler vardır.[684]

Hadislere gelince, bu konuda hadislerin sayısı çoktur. Ancak bu dar zamanda işimizi kolaylaştıracak kadarını aktarıyoruz.

Ebu Bekir b. Münzir *Tefsîr*'inde, İbn Hibbân *Sahîh*'inde, Beyhakî *Şu'be*'sinde ve diğerleri İbn Ömer'den rivayet etmişlerdir ki Bakara Suresi'nin "Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu…"[685] ayeti indiğinde Rasûlullah (s.a.v.) "Allah'ım ümmetim için arttır." diye dua etmiş ve bunun üzerine "Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yedi başak bitiren ve her başakta yüz tane bulunan bir tohum gibidir."[686] ayeti nâzil olmuştur. Rasûlullah (s.a.v.) Allah ümmetim için arttır." buyurunca "Sabredenlere mükâfatları elbette hesapsız olarak verilir."[687] ayeti inmiştir.[688]

---

[681] Bakara 2/245: مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ اَضْعَافًا كَثِيرَةً
[682] Bakara 2/261: مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ اَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةُ حَبَّةٍ
[683] Bakara 2/265: وَمَثَلُ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمۡوَٰلَهُمُ ٱبۡتِغَآءَ مَرۡضَاتِ ٱللَّهِ وَتَثۡبِيتٗا مِّنۡ أَنفُسِهِمۡ كَمَثَلِ جَنَّةِۭ بِرَبۡوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٞ فَـَٔاتَتۡ أُكُلَهَا ضِعۡفَيۡنِ فَإِن لَّمۡ يُصِبۡهَا وَابِلٞ فَطَلّٞ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٌ
[684] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 69[a]
[685] Bakara 2/261: مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللهِ
[686] Bakara 2/245: مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ اَضْعَافًا كَثِيرَةً
[687] Zümer 39/10: اِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ اَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ
[688] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 69[a]

Tırmızî Hureym b. Fâtik'ten rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah yolunda infak ederse bu ona yedi yüz kat katlanır."[689]

Beyhakî *Delâilü'n-nübüvve* adlı eserinde Ebu Hureyre ve Bezzâr'dan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) her adımını en uzak görüş mesafesine atan bir ata binmişti. Yoluna devam etti ve yanında Cebrail (a.s.) de vardı. Ekim ve hasat yapan insanlara rastladılar. Her defasında hasat yaptıklarında, hasat eski haline dönüyordu. Rasûlullah "Ey Cebrail, bu insanlar kimdir?" diye sordu. Cebrail dedi ki "Onlar Allah yolundaki mücahitlerdir. Onların mükâfatı yedi yüz kat katlanır ve ne harcarlarsa o yerine konur." Daha sonra başları taşlarla parçalanan insanlarla karşılaştılar. Her ne zaman parçalansalar, eski hallerine döndüler ve bu durum hiç aksamadı. Rasûlullah "Ey Cebrail, bu insanlar kimdir?" diye sordu. Cebrail dedi ki "Bunlar namazı ihmal edenlerdir." Sonra sırtları deve sırtı gibi olan, yükten iki büklüm olmuş, sığırlar gibi sulak yerlere doğru ilerleyen, dikenler üzerinde otlayan ve cehennem ateşine giren insanlarla karşılaştılar. Rasûlullah "Bunlar kimdir ey Cebrail?" diye sordu. Cebrail dedi ki "Bunlar mallarından farz olan zekâtı vermeyenlerdir ve Allah onlara zulmetmez fakat onlar kendilerine zulmektedirler."[690]

Beyhakî *Sünen*'inde Ebu Ubeyde'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah'tan (s.a.v.) duyduğuma göre o şöyle demiştir: "Kim Allah yolunda malını infak ederse Allah onun mükâfatını yedi yüz kat katlar. Kim nefsinden ya da yoldan zararlı bir şeyi kaldırırsa onun mükâfatını on kat katlar. Oruç ihlal edilmediği sürece kalkandır. Allah kimin bedenine bir bela verirse, bu onun için ecirdir.[691]

Müslim Ebu Mes'ûd el-Ensârî'den rivayet etmiştir ki bir adam görgücü kesilmiş bir dişi deve ile geldi ve dedi ki "Bu rızası içindir." Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Sana kıyamet gününde hörgüçleri kesilmiş yedi yüz deve verilecek."[692]

İbn Mübârek Muaz b. Cebel'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a yemin ederim ki Allah yolunda cihat etmek gibi, farz namazlarından sonra cennet derecelerini isteyen bir ameli yerine getirirken hiçbir yüz solmaz, hiçbir ayak tozlanmaz. Hiçbir kulun terazisi onun

[689] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 69[a]
[690] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 69[a]-69[b]
[691] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 69[b]
[692] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 69[b]-70[a]

doğruluğundan daha ağır değildir. O kul Allah yolunda ölür ya da icraata geçirdiğini Allah adına yapar."[693]

İbn Mübârek rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah yolunda bir şey infak ederse, o her seherde onun mizanına konur."[694]

İbn Mâce ve Beyhakî *Şu'abu'l-Îmân* adlı eserinde Ali b. Ebu Tâlib'ten ve Ebu Hureyre, Ebu Ümâme el-Bâhilî, Abdullah b. Amr, Câbir b. Abdullah, İmrân b. Husayn rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah yolunda infak edip evinde kalırsa, ona her bir dirhem için yedi yüz dirhem verilir. Kim Allah yolunda gaza eder ve ailesinin rızkından harcarsa, maddi açıdan sıkıntıya düştüklerinde ve harcama yaptıklarında, Allah onlara kendilerinden asla kesilmeyecek olan rahmet hazinelerinden ihsan edecektir. İnsanların ilmi ve sıfatları O'ndan ayrılmaz. Bunlar Allah'ın hizbidir. [ayet][695]: Şüphesiz Allah taraftarları galiplerin ta kendileridir."[696]

Şifâ sahibi Haccâc b. Fırâfisa'dan rivayet etmiştir ki "Kim gazi olarak nefsi ile Allah yolunda gazaya çıkarsa, her dirhemine karşılık her biri yetmiş bin olmak üzere yedi yüz sevap alır."[697]

Ahmed [b. Hanbel], Müslim ve Buhârî Ebu Hureyre'den rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah yolunda malından iki tanesini infak ederse, cennetten ona şöyle seslenilir: 'Ey Allah'ın kulu, bu senin için hayırdır.' Denilir ki 'Namaz kılanlar namaz kılanlar kapısından, cihat edenler cihat edenler kapısından, infak edenler ise infak edenler kapısından çağrılır. Oruç tutanlar, reyyân kapısından çağrılırlar.' Ebu Bekir es-Sıddîk (r.a.) demiştir ki "Ey Allah'ın Rasûlü, hiç kimsenin bu kapılardan zaruret nedeniyle çağrılmasına engel olacak bir şey yoktur. Bir kimse bu kapıların hepsinden çağrılacak mı?" Rasûlullah "Evet, dileğim odur ki sen de onlardan biri olasın."[698]

Ahmed b. Hanbel rivayet etmiştir ki Usre (Tebük Gazvesi) ordusu hazırlanırken Osman b. Affân (r.a.) kucağında bin dinarla Rasûlullah'a (s.a.v.) geldi. Dinarları önüne

---

[693] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 70[a]
[694] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 70[a]
[695] Mâide 5/56: فَإِنَّ حِزْبَ اللهِ هُمُ الْغَالِبُونَ
[696] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 70[a]-70[b]
[697] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 70[b]
[698] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 70[b]

dağıttı ve ben Rasûlullah'ın şöyle diyerek arkasını döndüğünü gördüm: "Osman bugünden sonra ne yaparsa yapsın ona zarar gelmez."[699]

Hâkim Ebu Zerr'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Müslüman kullardan mallarından her birinden Allah yolunda iki tane infak eden hiçbir kul yoktur ki cennet kapılarının bekçileri onun için cennet kapılarını açmasın. Cennetin kapısındaki görevlilerin hepsi onu davet ederler. Dedim ki "Bu nasıl olur?" Buyurdu ki "Eğer bir deve ise iki deve, bir sığır ise iki sığır." İbn Asâkir rivayetinde ise şöyle geçer: "Bu çift nedir?" diye sorduk. Buyurdu ki "İki dirhem, iki ayakkabı, iki kıyafet."[700]

Ebu Amr b. Abdülberr rivayet etmiştir ki Osman [b. Affân] Usre (Tebük Gazvesi) ordusu için 750 deve ve 50 at hazırlamıştır."[701]

Katâde'den rivayet etmiştir ki Osman b. Affân 1000 deve ve 70 at hazırlamıştır. (Hemen üstündeki rivayete atfen, Tebük Gazvesi için bir başka rivayet.)[702]

Ahmed b. Adiyy rivayet etmiştir ki Osman b. Affân 10.000 dinar ile Rasûlullah'a geldi ve önüne bıraktı (Tebük Gazvesi için). Rasûlullah (s.a.v.) Osman'a dua etmek için ellerini kaldırdı: "Ne sır sakladıysan, ne açığa çıkardıysan, ne gizlediysen ve kıyamete kadar ne olacaksa Allah seni hepsi için affetsin. Osman'ın bundan sonra amellerinden ne yapacağının önemi yoktur."[703]

İbn Asâkir rivayet etmiştir ki Abdurrahman b. Avf (r.a.) Allah yolunda 50.000 dinar ve 1000 at infak etmiştir.[704]

Kurtubî *Tefsîr*'inde rivayet etmiştir ki Yâsin b. Sehl Allah yolunda bir milyon dinar harcamıştır ve demiştir ki "Eğer daha fazla param olsaydı, onu da infak edecektim."[705]

İbn Ebu Şeybe İbn Abbâs'tan rivayet etmiştir ki "Büyük bir okla bile olsa infak et." Burada küçük oku hakir görmesinin sebebi bu okun işe yaramamasıdır. Ok geniş ise önemli kabul edilir. Bu konuda pek çok hadis bulunmaktadır ve bundan dolayı burada bunları sınırlamamız lazım. Şimdi hikâyeye başlayalım.

---

[699] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 70[b]
[700] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 70[b]-71[a]
[701] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 71[a]
[702] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 71[a]
[703] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 71[a]
[704] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 71[a]
[705] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 71[a]

Hikâye: İbnü'l-Cevzî *Sûku'l-'Arûs* adlı eserinde anlatmıştır ki Rasûlullah'ın şehrinde bir adam vardı, bu adam Ebu Kudâme diye bilinirdi. O cihat için ve Roma topraklarına gaza yapmak için büyük bir istek taşıyordu. Bir gün, Mescid-i Nebevî'de oturdu ve arkadaşlarıyla konuştu. Arkadaşları ona dediler ki "Ey Ebu Kudâme, cihatta iken seni en çok şaşırtan şeyi bize anlat." Ebu Kudâme dedi ki "Rakka şehrinde silahımı taşıması için bir deve almak maksadıyla bir dükkana girdim. Aniden, bir kadın bana yaklaştı ve dedi ki "Ey Ebu Kudâme, ben senin cihat hakkındaki konuşmalarını ve insanları teşvik ettiğini duydum. Başka hiçbir kadına nasip olmayan bir şiir bana nasip oldu ve o şiiri ördüm, onunla atların görünüşünü güzelleştirdim ve geceleri kimse görmesin diye onu tozlarla kapladım (Not: Atına methiyeler diziyor olabilir). Çok sevdiğim bir atım var ve onu sana vermek istiyorum. Kâfirlerin topraklarına girdiğinde ve savaş gerçekleştiğinde bu atın savaşmak için kullan veya atı savaşta ihtiyacı olan başka birine ver. Şiirimi de kullan ve izin ver Allah yolunda tozlansın çünkü ben dul bir kadınım ve eşim ile oğlum Allah yolunda cihat ederken şehit düştüler. Eğer bana cihat etmek izin verilseydi, ben de katılacaktım. Kadın atı bana verdi ve dedi ki "Benim bir oğlum var, okçulukta ve at kullanmakta mahirdir ve Kur'an öğrendi. Karakter olarak insanların en iyilerinden biridir. Gündüzleri oruç tutar, geceleri ibadet eder. Yaşı da on beştir. Şu anda babasının mirasını yönetiyor. Dileğim onu da cihada yönlendirmen. Onu Allah'a hediye olarak gönder, dilerim ki o da Kıyamet Günü'nde bana şefaat eder." Ebu Kudâme dedi ki "Kadından başındaki saçlarla süslenmiş olan atı aldım ve savaş meydanına doğru gittim. Müseylime b. Abdülmelik'in sarayına geldiğimizde arkamdan atlı bir adam durmamı söyledi. Durdum ve arkadaşlarıma dedim ki "Ona benden selam söyleyin." Bizi durduran adam dedi ki "Beni senin arkadaşlığından mahrum etmeyen ve kaybedenlerden eylemeyen Allah'a hamdolsun." Dedim ki "Habibim bana yüzünü göster. Eğer uygunsan seni kendimle beraber cihada götüreceğim. Eğer uygun değilsen, sağ salim ailenin yanına dön." Yüzünü açtı ve ay yüzlü bir genç gördüm. Yüzü zarafetin kanıtıydı. Ona dedim ki "Habibim, baban hayatta mı?" Dedi ki "Hayır, onun intikamını almak için seninle geleceğim. Vallahi Allah belki şehadeti babama nasip ettiği gibi bana da nasip eder." Ona "Annen hayatta mı?" diye sordum ve evet diye cevapladı. Dedim ki "Git ve onun iznini al. İzin vermezse onunla kal. Cennet annelerin ayakları ve kılıçların gölgeleri altındadır." Genç dedi ki "Ebu Kudâme beni tanıdın mı?" Kudâme "Hayır" dedi. Genç dedi ki "Ben başındaki saçlarla süslenmiş olan atı sana hediye eden kadının oğluyum. Annemin

tavsiyesini ne çabuk unuttun. Vallahi ben şehit oğlu şehit olmak istiyorum. Allah'tan beni seninle birlikte savaşa katılmaktan mahrum etmemesini diliyorum çünkü ben Kur'an'ı ezberledim, Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünnetini biliyorum, okçulukta ve at kullanmakta da mâhirim. Yaşım küçük diye beni hafife alma. Geri dönmemeye yemin ettim. Ayrıca annem bana dedi ki "Eğer kâfirlerle karşılaşırsan, onlara sakın arkanı dönme. Kendini Allah'a ada ve babanın yoldaşlığını salih kardeşlerinle ara. Eğer şehit düşersen, bana şefaat et çünkü bana ulaşmıştır ki şehit ailesinden yetmiş, çevresinden yetmiş kişiye şefaat eder." Sonra annesi oğlunu kucakladı ve dedi ki "Ey Rabbi'm, efendim, koruyucum, bu benim oğlumdur, o benim kalbimin meyvesi, ruhumun neşesidir. Onu sana emanet ettim, onu babasının yanına al." Çocuğun sözlerini duyunca, onun yakışıklılığına ve gençliğine, annesinin ona olan sevgisine ve sabrına şahitlik ettiğim için şiddetli bir şekilde ağladım. Genç dedi ki "Ey amca, neden ağlıyorsun? Eğer gençliğim için ağlıyorsan, bilesin ki Allah kendisine itaatsizlik edenleri yaşı ne olursa olsun cezalandırır." Gün batımında kâfirlerin topraklarına ulaşana kadar annesi bizimle yürüdü. Oturduk ve genç orucumuzu açmamız için bize bir şeyler ikram etti. Biz yemeğimizi yiyorken uyku gence galebe çaldı. Genç uykusunda gülümsüyordu. Uyandığında ona "Habibim, uykunda seni gülümseten nedir?" diye sordum. Genç dedi ki "İzin ver sana ne gördüğümü anlatayım." Dedim ki "Ne gördün?" Genç dedi ki "Rüyada güzel bir bahçede idim. Aniden incilerle ve mücevherle süslenmiş, gümüşten büyük bir saray gördüm. Kapıları kırmızı altından idi ve perdeleri hoş karşılıyordu. Perdeleri açan huriler gördüm ve yüzleri dolunay gibi parlıyordu. Beni gördükleri zaman "Hoş geldin, hoş geldin, hoş geldin!" dediler. Onlardan birine yaklaşmak istedim ancak dedi ki "Bekleyin, görüşmemiz yarın öğle namazından sonra olacak." Ona dedim ki "Ben hayırdan başka bir şey görmedim". Ertesi gün öğle namazından sonra kâfir ordusu çekirge sürüsü gibi üzerimize geldi. Genç onlara karşı sancağı kaldırdı, safın başında yer aldı ve kâfirlerden pek çoğunu öldürdü. Atının dizginlerini tutarak onu takip ettim ve ona kâfirlerin hilelerini bilmediğini söyleyerek geri çekilmesini söyledim. Genç dedi ki "Ey amca, Allah'ın sözlerini duymadın mı: 'Ey imân edenler! (Savaş için) Bir toplulukla karşılaştığınız zaman sebat edin ve Allah'ı çok anın ki kurtuluşa eresiniz.'[706] Bir diğer ayette: Ey iman edenler, savaş düzeninde iken kâfirlerle

[706] Enfâl 8/45: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

karşılaştığınız zaman sakın onlara arkanızı dönmeyin (savaştan kaçmayın).”[707] O bunları söylüyorken kâfirler bize saldırdı ve beni gençten ayırdılar. Kâfirler pek çoğumuzu öldürdüler. Kalabalık dağıldığında, yerde bulunan ölüler ve yere damlayan kanlar arasında genci aradım, ölülerin yüzleri aldıkları yaraların ve akan kanın çokluğundan dolayı tanınmaz haldeydi. Ölmüş bedenler arasında onu ararken bir ses duydum. O sese doğru gidince onu kanlar içinde yatarken buldum. Hemen kendimi onun üzerine atıp yüzündeki kanı, kiri ve tozu sildim. Genç bana dedi ki “Yüzümdeki kiri, kanı ve tozu silme ki Allah’ın karşısına tevazu sahibi ve alçakgönüllü olarak çıkayım, belki Allah bana merhamet eder. Ey amca, dün sana bahsettiğim huriler şu an baş ucumda duruyorlar ve bana diyorlar ki ‘Acele et, annene selamlarını iletmek için ruhunun kabzolmasını bekliyoruz.’ Anneme selamlarımı ilet ve kâfirlerle karşılaştığımda ona geri çekilmediğimi anlat. Ona de ki Allah senin hediyeni kabul etti. Kız kardeşime de selamımı ilet ve kardeşinin yarın mahşerde kendisini beklediğini söyle. Benden sonra Allah’a emanetsiniz.” Genç sonra gülümsedi ve dedi ki “Allah’tan başka ilah olmadığına ve Muhammed’in onun elçisi olduğuna şehadet ederim. Bu Allah ve Rasûlü’nün bize vaadidir ve onun elçisi doğruyu konuşandır.” Bu sözlerden sonra gencin ruhu bedeninden ayrıldı. Ebu Kudâme dedi ki “Onu kıyafetleriyle kefenledik, cenaze namazını kıldık ve onu gömdük. Rakka’ya ulaştığımızda gencin evini soruşturdum. Evine ulaştığımda, insanların en güzellerinden olan ve gence benzeyen genç bir kız buldum. Kız kardeşi her gelen geçene kardeşini soruyordu. Bana ağlayarak şöyle sordu “Neden bütün gaziler dönerken benim kardeşim dönmedi?” Ona ev sahibini çağırıp, Ebu Kudâme’ye sormasını söyledim. Gencin annesi sözlerimi duydu ve hemen bana geldi. Annesi dedi ki “Başsağlığı dileyen misin yoksa müjdeci mi?” Dedim ki “İyi haber hangisidir?” Annesi dedi ki “Eğer oğlum Allah yolunda şehit düştüyse, iyi haberler getirmişsindir. Fakat bana sağ salim döndüğünü söylersen bu kötü haberdir.” Anneye dedim ki “Müjdeler olsun, Allah senin hediyeni kabul etti.” Gencin kız kardeşine de dedim ki “Kardeşinin sana selamı var, umudun Allah’tır.” Kız kardeşi gencin öldüğünü duyduğunda yere yığıldı ve öldü. Bunun üzerine hayretler içinde kaldım ve ikisinin de ruhu için dua ettim. İbn Cevzî

[707] Enfâl 8/15: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا زَحْفًا فَلَا تُوَلُّوهُمُ الْأَدْبَارَ

bu hikâyeyi anlattığında, üç yüz dinleyicinin gözyaşlarına boğulduğundan bahsetmiştir.[708]

Allah en doğrusunu bilir, hikâye vazifemizi ifa ettiğimize göre her bâbın sonunda nazmettiğimiz şiire geldik. Şiir:[709]

Allah'a güzel bir borç veren,
Onun sevabı kat kat artar.
Mallarını Allah yolunda, salih bir niyetle harcayanlar gibidir.
Bir taneden yedi başak çıkar,
Her başakta yüz tane, kat kat sevap.
Yedi yüz kat artar, her biri yedi yüz artar,
Ve onlar Rabbimiz'in yanındadırlar, müjdelerle süslenmişlerdir.
Onlar bahçelerin efendileridir,
Ebediyen onun parlaklığında ikamet ederler.

4.2.15. On Beşinci Bâb: Malını Allah Yolunda İnfâk Etmeyen Cimrinin Korkutulması

Malını Allah yolunda infâk etmeyen cimrinin korkutulması ve zemmedilmesine dairdir. Bu davranışı vahâmetini gösteren ve buna delalet eden dikkat çekici ayetler ve şaşırtıcı hadisler bulunmaktadır. Bunlardan ayetlere gelince, Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Mallarınızı Allah yolunda harcayın. Kendi kendinizi tehlikeye atmayın."[710] Ebu Eyyûb el-Ensârî buradaki "tehlike" ifadesinden dalı dağıtmamayı, Allah yolunda infakta bulunmamak anlaşılır demiştir. Münafıkların hakikatine dair olan ayet-i kerimede: "Onlar, "Allah Rasûlü'nün yanında bulunanlara (muhacirlere) bir şey vermeyin ki dağılıp gitsinler." diyenlerdir. Hâlbuki göklerin ve yerin hazineleri Allah'ındır. Fakat münafıklar (bunu) anlamazlar."[711] Ayetten murad edilen, münafıkların Allah'ın hazinelerinin sema ile arz arası kadar çok olduğunu ve infak etme ile o hazinelerden bir şey azalmayacağını

[708] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 71[a]-73[b]
[709] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 73[b]
[710] Bakara 2/195: وَأَنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ
[711] Münâfikûb 63/7: هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلَى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى يَنْفَضُّوا وَلِلَّهِ خَزَائِنُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ

anlamamalarıdır. Başka bir ayet-i kerimede: "Onlara, Allah'ın sizi rızıklandırdığı şeylerden Allah yolunda harcayın denildiği zaman, inkâr edenler iman edenlere, Allah'ın, dilemiş olsa kendilerini doyurabileceği kimselere mi yedireceğiz? Siz ancak apaçık bir sapıklık içindesiniz. derler."[712] Burada kâfir olan cimriler kastedilmektedir. Onlar Allah dilese onlara da rızık verir, biz mi onlara infak edeceğiz derler ve işte onlar apaçık bir sapıklık içindedirler.[713]

Bir diğer ayet-i kerimede: "Ey imân edenler! Hahamlardan ve rahiplerden birçoğu, insanların mallarını haksız yollarla yiyorlar ve Allah'ın yolundan alıkoyuyorlar. Altın ve gümüşü biriktirip gizleyerek onları Allah yolunda harcamayanları elem dolu bir azapla müjdele. O gün bunlar cehennem ateşinde kızdırılacak da onların alınları, böğürleri ve sırtları bunlarla dağlanacak ve 'İşte bu, kendiniz için biriktirip sakladığınız şeylerdir. Haydi tadın bakalım biriktirip sakladıklarınızı.' denilecek."[714]

Başka bir ayet-i kerimede: "İşte sizler, Allah yolunda harcamaya çağrılıyorsunuz ama içinizden cimrilik yapanlar var. Kim cimrilik yaparsa ancak kendi zararına cimrilik yapmış olur."[715]

Bir diğer ayet-i kerimede "Size ne oluyor da Allah yolunda harcama yapmıyorsunuz?"[716] buyurulmuştur. İnfak hususundaki ayetler ve hadisler çoktur. Bunlardan hadisler şöyledir: İbn Asâkir Mâlik b. Evs b. Hadesân'dan rivayet etmiştir ki Ebu Zerr Şam'da geldi ve ben de oturuyorken mescide girdi. Bizi selamladı, iki rekât namaz kıldı ve insanlara şunu nakletti "Birikmek sizi oyalar." Bunun üzerine insanlar onun etrafına toplandılar ve dediler ki "Bize Rasûlullah'tan (s.a.v.) ne duyduğunu aktar." Ebu Zerr dedi ki Rasûlullah'tan (s.a.v.) şöyle duydum: "Devede, inek, koyunda sadaka vardır. Kim altın, gümüş veya mal biriktirir komşusu veya Allah yolunda infak etmezse, bunlar cehennem ateşinde onun için ısıtılır." Dedim ki "Ey Ebu Zerr, Rasûlullah (s.a.v.) hakkında bize anlattıklarını tekrar gözden geçir. Zira bu zenginliklere geniş bir alana yayılmıştır." Ebu Zerr "Ey kardeşimin oğlu, sen kimsin?" diye sorunca ona nesebimi

---

[712] Yâsîn 36/47: وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ أَنفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنُطْعِمُ مَن لَّوْ يَشَاءُ اللَّهُ أَطْعَمَهُ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ

[713] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 73[b]-74[a]

[714] Tevbe 9/34-35: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْأَحْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ ۗ وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ۝ يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ ۖ هَٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنتُمْ تَكْنِزُونَ

[715] Muhammed 47/38: هَا أَنتُمْ هَٰؤُلَاءِ تُدْعَوْنَ لِتُنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَمِنكُم مَّن يَبْخَلُ ۖ وَمَن يَبْخَلْ فَإِنَّمَا يَبْخَلُ عَن نَّفْسِهِ ۚ

[716] Hadîd 57/10: وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللهِ

söyledim. Bunun üzerine Ebu Zerr dedi ki "Okumaz mısın?[717] Altın ve gümüşü biriktirip gizleyerek onları Allah yolunda harcamayanları elem dolu bir azapla müjdele."[718]

Teberânî Abdullah b. Sâmit'ten rivayet etmiştir ki Ebu Zerr ile birlikteydim ve cariyesi geldi. Kız onun ihtiyaçlarını gidermeye başladı, ben de onları saydım ve toplam yedi oldu. Kıza bir miktar para almasını emretti. Ona dedim ki "O parayı yanında bulunmadığında sana misafir gelip kaldığında harcasaydın." Dedi ki "Yakın arkadaşım Rasûlullah bana altın, gümüş ve bunun gibileri Allah azze ve celle yolunda hiçbir şey kalmayana kadar infak etmemi tavsiye etti.

Abdürrezzâk Sa'îd b. Abdulazîz'den rivayet etmiştir ki Mekhûl'den duydum, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim evinden biri ile gazalara katılmaz, gazi hazırlamaz ve ailesinden bir gaziyi hayırla görevlendirmezse, Allah ölümden önce ona bir musibet isabet ettirecektir."[719]

Ebu Dâvud ve İbn Mâce Ebu Ümâme el-Bâhilî'den rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim gazaya katılmaz veya gazi hazırlamaz veya hayırla ailesinden bir gazi tayin etmezse Allah ona kıyamet gününden önce bir musibet verir."[720]

İbn Ebu Şeybe ve Beyhakî *Sünen*'inde İbn Abbâs'tan rivayet etmiştir ki "Mallarınızı Allah yolunda harcayın. Kendi kendinizi tehlikeye atmayın."[721] Rasûlullah (s.a.v.) buyurmuştur ki "Sizden biriniz ben harcayacak bir şey bulamıyorum demesin çünkü isterse Allah rızası için atacak bir çakıl taşı bulabilir ya da bir hastaya yardım edebilir veya herhangi bir iyilikte bulunabilir. Salih mümine, yoldan süpürdüğü bir toz zerresinin bile ecri verilir." Tâbiînden Kasım b. Muhayrime ayetteki "tehlike" ifadesinin Allah yolunda harcamaktan kaçınmak olduğunu belirtmiştir. Bir kimse, Allah yolunda harcamak üzere on bin dinarını sırtında taşısa, bu aşırı sayılmaz.[722]

Ebu Dâvud, Tırmızî, Nesâî, İbn Hibbân ve Hâkim *Sahîh* adlı eserlerinde Eslem b. Umrân'dan rivayet etmişlerdir ki Medine'den Abdurrahman b. Halid b. Velîd komutasında Konstantinopolis'e yürüdük. Romalılar şehir surlarından bizim

---

[717] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 74[a]-74[b]
[718] Tevbe 9/34: وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ
[719] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 74[b]
[720] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 74[b]
[721] Bakara 2/195: وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ
[722] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 74[b]-75[a]

hareketlerimizi yakından izliyorlardı. Düşman arasından bir adam bize hakaretler yağdırdı ve insanlar ellerini yıkmak için kaldırmışlarken 'ma ma' (Ne? Ne?) şeklinde cevap veriyorlardı. Ebu Eyyûb el-Ensârî bunu şöyle yorumladı "Bu ayet biz Ensar hakkında, Allah'ın peygamberine ve İslam'a zafer bahşetmesi ile birlikte egemen oldu. Dedik ki "Mallarımıza odaklanalım ve onları arttıralım." Bunun üzerine zikredilen ayet nâzil oldu: "Mallarınızı Allah yolunda harcayın. Kendi kendinizi tehlikeye atmayın."[723] Ebu Eyyûb kişinin "kendi kendisini tehlikeye atmasını" cihadı ihmal etmek ve yalnızca servete odaklanmak olarak yorumladı. Ebu İmrân şunu eklemiştir: "Ebu Eyyûb Konstantinopolis'in surlarına defnedilene kadar Allah yolunda cihat etmeye devam etti."[724]

Ey aziz sultan! Allah seni şereflendirsin. Bilesin ki, Allah yolundaki en faziletli infak kişinin nefsini, kölelerini, bineklerini, silahlarını ve ailesinin malından ihtiyaç duyacağı diğer şeylerdir. Daha sonraki (en faziletli infak) cihada katılan ve fakir olan Müslümanlar için yapılan infaktır çünkü Allah yolunda harcamak ibadetlerin en büyüklerinden ve iyiliklerin en mükemmellerindendir. Şeytan Allah yolunda harcama yapmayı engellemek kadar hiçbir şeye çaba harcamaz. Bir kişi Allah rızası için infak ederken, şeytanın "Savaştan malın olmadan döndükten sonra senin hâlin ne olacak? Kendi geçimini ve ailenin geçimini sağlayabilecek misin? Savaşa katıldığın için ve infak ettiğin için pişman olmayacak mısın?" şeklinde vesvese vermesi sebebiyle başkaları ile aynı derecede infak etmeyebilir.[725]

Bezzâr Ebu Zerr'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Ey Ebu Zerr, birisinin benimle Allah yolunda altın ve gümüş infak etmesini ne kadar isterdim bilir misin? Öldüğümde bir kırat bile sadaka vermeden Rabbi'me dönmek istemem." Dedim ki "Ey Allah Rasûlü, kırat nedir?" Buyurdu ki "Ey Ebu Zerr, sen en azı arıyorsun, diğerleri en çoğu arıyorlar. Onlar dünyayı arıyorken ben ahireti arıyorum. Bir kırat onlar için yeter. İnfakını üçe böl ve üç kere dağıt."[726]

Müslim Ebu Zerr'den rivayet etmiştir ki Kabe'nin gölgesinde oturuyorken Rasûlullah'a (s.a.v.) yaklaştım. Beni gördüğünde dedi ki "Kabe'nin Rabbi'ne yemin

[723] Bakara 2/195: وَاَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللهِ وَلَا تُلْقُوا بِاَيْدِيكُمْ اِلَى التَّهْلُكَةِۛ
[724] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 75[a]
[725] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 75[a]
[726] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 75[a]-75[b]

ederim ki bunlar kaybedenlerdir." Yanından ayrılmak konusunda gönülsüz olarak yanına vardım ve oturdum. "Ey Allah'ın Rasûlü, anam babam sana feda olsun, onlar kimlerdir?" Buyurdu ki "Onlar şunlar şunlar şunlar dışında malını önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından infak etmeyenler dışında en zengin olanlardır. Onların sayısı azdır."[727]

Bu bâb için ayet ve hadislerin sonuna geldik. Şimdi her bâbın sonunda vaat ettiğimiz hikâye ve şiire geçelim.

Hikâye: Seleften bazılarından hikâye edilir ki bir zamanlar bir mücahidin savaşa çıktığını anlatırlar. İki ordu karşılaştığında, şeytan ona yaklaşır, karısının güzelliğinden ve çekiciliğinden bahsederek onu savaştan alıkoymaya çalışır. Şeytan ona düşmanla karşılaşmada tereddüte düşene kadar rahat yaşamını, zenginliğini ve bunun gibi şeyleri hatırlattı. Açgözlülük ve kendini feda etme konusundaki isteksizlikten dolayı tükendi. Sonra kalbini nefsine açan ilahî bir müdahale geldi. Canının ve malının kaybını düşünüp taşındı ve kendine dedi ki "Ey ruhum, eğer kaçarsan kurtulursun ancak devam edersen özgürlüğe ve hazinelere kavuşup, sahip olduğum her şey fakir ve ihtiyaç sahipleri için iyiliğe dönüşür. Takvalı bir hayat senin malından, eşinden ayrılmandan ve mülklerinden daha iyi değil mi?" Ruhu dedi ki "Savaşmak için bir girişim içine girdiğimde geri çekilmeyi sevmiyorum." İşte bu bir insanı boş zamanında savaşa girmekten alıkoyan şeydir.[728] Şiir:[729]

Ey servetinle cimrilik eden,
Yıkıma mı teslim olacaksın?
Yıkımdan ve azaptan,
Cömertliği kucakla, kazanırsın.
Cimri olduğun zaman yüce Rabbinden korkmaz mısın?
Vermeyi esirgersen, kesinlikle pişman olursun.
Cimrinin akıbetini bilmedin mi, nasıl üzülür,
Şiddetli azabını gördüğünde, nasıl yaşlanır?
Geçici mallarına sarılanları bilmedin mi,

[727] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 75[b]
[728] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 75[b]
[729] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 76[a]

Onlar şiddetli bir ateşle cezalandırılacaklar ve güvende olmayacaklar.
Öyleyse infakta bulun veya yüksek sesle infak et, ya da onu gayret edenlere bırak,
Böylece onun gibi, onun özelliklerine gömülmeyesin.
Rabbimiz, aralarında en hayırlı olan bir kavmi seçti,
"Şunu ve bunu" diyenler hariç, onlar refah içinde yaşayacaklardır.

4.2.16. On Altıncı Bâb: Allah Yolunda Savaşan Gazilerin Teçhiz Edilmesinin Fazileti

Bu hususta Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Siz ne hayır yaparsanız Allah onu bilir."[730] Bir başka ayet-i kerimede: "Kendileri son derece ihtiyaç içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler."[731] Öteki ayet-i kerimede:[732] "Allah yolunda her ne harcarsanız, Allah onun yerine başkasını verir. O, rızık verenlerin en hayırlısıdır."[733]

Hadis-i şeriflere gelince, bunların sayısı çoktur. Müslim Ebu Sa'îd el-Hudrî'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) Benî Lehyân Kabilesi'ne adam gönderdi ve onlara şunu söyledi: "Aranızdan her iki adam bir adam göndersin ve mükâfat (adam gönderen) ikisi arasında paylaştırılacaktır."[734]

Buhârî ve Müslim Zeyd b. Hâlid el-Cühenî'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah yolunda bir gazi hazırlarsa gaza etmiştir. Kim bir gaziyi hayırla desteklerse gaza etmiştir."[735]

Tırmızî, Nesâî, İbn Hibbân ve İbn Mâce *Sahîh* adlı eserlerinde Zeyd b. Hâlid'den rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim bir oruçlunun iftarını sağlarsa, oruçlunun sevabı kadar sevap kazanır ve oruçlunun sevabından bir şey eksilmez. Kim de Allah yolunda bir gaziyi teçhiz ederse, gazinin ecri kadar ecir kazanır ve gazinin ecrinden bir şey eksilmez.[736]

[730] Bakara 2/197: وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمْهُ اللّٰهُ
[731] Haşr 59/9: وَيُؤْثِرُونَ عَلٰى اَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ
[732] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 76ª
[733] Sebe 34/39: وَمَا اَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهٗ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ
[734] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 76ª
[735] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 76ª
[736] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 76ª

İbn Mâce ve İbn Hibbân *Sahîh* adlı eserlerinde Müminlerin Emiri Ömer b. Hattâb'tan rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah'tan (s.a.v.) duydum ki o şöyle buyurmuştur: "Kim bir gaziyi savaşa kadar hazırlarsa, gazi şehit düşse de geri dönse de onu teçhiz eden kişi gazi gibi ecir alır.[737]

Taberânî *Mu'cemu'l-Evsat*'ta Zeyd b. Sâbit'ten rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah yolunda bir gazi hazırlarsa gazinin ecrini alır ve her kim gazinin ailesine hayırla infak ederse gazinin ecrini alır."[738]

Sultan el-mağfûr el-merhûm el-mücâhid Nureddin eş-Şehîd (Allah onu geniş rahmetine gark eylesin) cihadın faziletine dair yazdığı kitabında rivayet etmiştir ve ayrıca bu hadisi İbn Asâkir, Müminlerin Emiri ve Müttakîlerin İmâmı Ali b. Ebu Tâlib'ten (Allah yüzünü ak etsin) rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim ailesinden Allah yolunda bir gazi teçhiz eder, insanlara ihtiyacı olmayıncaya kadar sabrederse, Kıyamet Günü'nde Allah onu karşılar ve şöyle buyurur: "Beni besleyenler, içirenler, barındıranlar hoş geldiniz!" Meleklerim o kişiye kerametimin tümünü verdiğime tanıklık edeceklerdir. Allah katında kimsenin derecesi, cennete giren bu kulumdan daha üstün olmayacaktır."[739]

Taberâni Muâz'dan rivayet etmiştir ki kim bir gazinin eşine ve çocuklarına destek olur, gazi dönene kadar onların ihtiyaçlarını karşılarsa, Allah yardım eden kişiye her bir gazi eşi için on bin huri verir. Her bir huri için, her birinin içinde on bin ev bulunan inciden ve yakuttan on bin saray verir. Her evin içinde, inciden ve yakuttan on bin yatak vardır. Her bir yatağın üstünde bilekliği güneşten ve ay ışığından daha parlak olan bir huri bulunur."[740]

Şifâ'u's-sudûr sahibi rivayet etmiştir ki Rasûlullah'a (s.a.v.) Cebrail geldi ve ona düşmana karşı bir ordu çıkarmasını söyledi. Rasûlullah ordunun hazırlanmasını emretti, onlar da hazırlandılar ve tek tek sıraya girdiler. Ensâr'dan Cedîr isimli bir adamın teçhiz edilmesi unutulmuştu. Ordudan ayrıldı ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) kendisinden hoşnutsuz olacağını düşünerek geri çekildi. Cedîr askerler arasında yürürken, ayağını kaldırıp yere koymadan şöyle diyordu: "Allah'ı her türlü noksandan tenzih ederim, hamd ancak

[737] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 76[a]-76[b]
[738] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 76[b]
[739] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 76[b]
[740] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 76[b]

Allah'a mahsustur, Allah'tan başka ilah yoktur, Allah en büyüktür, Allah'tan başka güç ve kuvvet yoktur. Allah her şeye gücü yetendir, ne güzel rızık verendir. Bunun üzerine Allah azze ve celle Cebrail'i Rasûlullah'a gönderdi ve dedi ki "Ey Muhammed, Allah sana selam ediyor ve sana diyor ki: Bir ordu hazırladın ve onları teçhiz ettin ancak Cedîr'i unuttun, onu hazırlamadın ve teçhiz etmedin. Onun sözleri göklere yükselmekte ve melekleri ağlatmaktadır." Bunun üzerine Rasûlullah teçhizatını acilen biriyle gönderip demiştir ki "Onun sözlerini başından sonuna kadar ezberleyin." Peygamberin gönderdiği elçi ordunun sonundaki Cedîr'e yetişmiş ve onun şöyle söylediğini işitmiştir "Allah'tan başka ilah yoktur, Allah'a hamd olsun, Allah en büyüktür, Allah'ı her türlü noksandan tenzih ederim, Allah'tan başka güç ve kudret yoktur, Allah ne güzel rızık verendir." Bundan hemen sonra elçi Cedîr'e şöyle dedi "Rasûlullah dedi ki bu senin ekipmanlarındır." Cedîr dedi ki "Allah'ın Rasûlü benden razı olsun." Elçi dedi ki "Sen O'ndan razı oluncaya kadar o sana darılmadı ancak sen unutuldun ve Allah seni hatırlatması için Cebrail'i gönderdi." Bunun üzerine Cedîr Allah'a secde etti ve başını kaldırıp dedi ki "Rabbim beni arşın üzerinden hatırladı. Rabbim sen Cedîr'i unutmadın, seni de Cedîr'e unutturma."[741]

Bu bâbı vaat ettiğimiz gibi bir şiirle hitama erdiriyoruz. Şiir:[742]

Tüm alemlerin Rabbinin sevdiklerini hazırlayanlara övgü,
Mallarını tüm alemlerin refahçısı için sevgiyle harcayarak.
Yaptıkları her iyiliği yalnızca O'nun bildiğini bilirler,
Ve O'nun özel mükafatları cömertçe harcayanlar içindir.
Gerçekten de harcayanlar, kat kat fazlasını geride bırakmışlardır,
Saf mallarından samimiler için harcayarak.
Bir savaşçıyı açıkça destekleyen kişi için, mükafat azalmadan aynıdır,
Rableri onları, ey arayan, mübarekler arasına yerleştirmiştir.
Hoş geldin, susuzluğumu gideren ve sonra beni kucaklayan hizmetkar, şahit ol,
Ona galipler arasında şerefimi takdir ettiğime.

[741] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 76^{b}-77^{a}
[742] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 77^{a}-77^{b}

4.2.17. On Yedinci Bâb: Mücahitlere ve Hizmetlilerine Her Türlü Yardımı Temin Etmek

Mücahitlere ve onlara hizmette bulunanlara yardım etmenin faziletine dair çokça ayet-i kerime ve hadis-i şerif bulunmaktadır. Bunlardan ayetler şöyledir: "Allah yolunda her ne harcarsanız…"[743] Burada az ya da çok ne olursa olsun Allah yolunda infak edilmesi kastedilmektedir. Bir diğer ayet-i kerimede "Allah yolunda küçük, büyük bir harcama yapmazlar ve bir vadiyi katetmezler."[744] "Hiçbir olay yoktur ki karşılığında kendilerine iyi bir amel(in sevabı) yazılmış olmasın."[745] Bir diğer ayet-i kerimede[746] "Eğer siz Allah'a güzel bir borç verirseniz, Allah onu size, kat kat öder ve sizi bağışlar."[747]

Bu kabilden ayetler çoktur ve bunun gibi ayetleri bu şekilde sıralayabiliriz. Hadislere gelince, bunların sayıları da fazladır. İmâm Ahmed [b. Hanbel], İbn Ebu Şeybe ve Hâkîm *Sahîh* adlı eserlerinde Abdullah b. Sühl'den rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah yolunda bir mücahidi desteklerse, darda kalan bir borçluya yardım ederse veya mükâteb bir kölenin hür statüsüne kavuşabilmesi için borcunu öderse Allah kendi gölgesinden başka hiçbir gölgenin bulunmadığı günde onu kendi gölgesiyle gölgelendirir.[748]

Şifâ'u's-sudûr'un sahibi Ebu Sa'îd el-Hudrî'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim bir mücahidin muhtaç durumda olduğunu işittiğinde, bir an bile olsa ona yardıma koşmalı ya da ona selam vermelidir. Kim böyle yaparsa yeniden doğmuş gibi günahları affedilir ve Kıyamet Günü'nde şehitlerle beraber olur. Kim bir mücahidi desteklerse, destekleyen kişi mücahit ölene kadar mücahidin sevabının aynısını alır. Kim içinde Allah'ın adı anılan bir mescit inşa ederse, Allah da ona cennette bir ev inşa eder.[749]

İbn Asâkir İbn Abbâs isnadıyla rivayet etmiştir ki "Kim Allah yolunda bir at temin eder ve onun bakımını üstlenirse, o at hizmet ettiği sürece canıyla, nefsiyle, azmiyle ecir

---

[743] Sebe 34/39: وَمَا اَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ
[744] Tevbe 9/121: وَلَا يُنْفِقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا يَقْطَعُونَ وَادِيًا
[745] Tevbe 9/120: اِلَّا كُتِبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ اِنَّ اللهَ لَا يُضِيعُ اَجْرَ الْمُحْسِنِينَ (Not: Müellif ilginç bir şekilde mezkûr surenin 121. ayetini 120. ayetinden önce yazmıştır ve sanki ayetler arka arkaya geliyormuş gibi durmaktadır ancak böyle olmadığını ifade etmek gerekmektedir.
[746] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 77[b]
[747] Tegâbûn 64/17: اِنْ تُقْرِضُوا اللهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ
[748] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 77[b]-78[a]
[749] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 78[a]

alan kişinin ecrini alır. Kim Allah yolunda bir kılıç bağışlarsa, o kılıç Kıyamet Günü'nde uzun bir dil olarak gelir ve der ki "Gerçek şu ki ben falancanın kılıcıyım ve Kıyamet Günü'ne kadar cihat etmeye devam ettim." Kim Allah yolunda birini giydirirse, ona cennetten dünyada her gün kendini yenileyecek olan bir elbise verilir.[750]

Şifâ'u's-sudûr'un sahibi Ka'b el-Ahbâr'dan rivayet etmiştir ki "Hiçbir iyiliği ve hayrı küçümsemeyin. Bir adam komşusuna Allah yolunda yardım ettiği için cennete girmiştir. Bir kadın Allah yolundaki birine yardım ettiği için cennete girmiştir. Bir kadın Beytü'l-Makdis'in inşasında bir alet kullandığı için cennete girmiştir."[751]

İbn Mübârek Ebu Mes'ûd'dan rivayet etmiştir ki Allah yolunda bir kamçı temin etmek, hacdan sonra hac yapmaktan daha sevimlidir.[752]

İbn Ebu Şeybe, İbn Mâce, İbn Hibbân ve Beyhakî *Sahîh* adlı eserlerinde, Hâkim, Şeyh Beyhakî *Müstedrek* adlı eserlerinde Müminlerin Emiri Ömer b. Hattâb'tan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim bir mücahidin başını gölgelendirirse, Allah Kıyamet Günü'nde onu gölgelendirir. Kim Allah yolunda bir gaziyi teçhiz ederse gazi ölürse veya dönene kadar onunla aynı ecri alır. Kim Allah adının zikredildiği bir mescit inşa ederse, Allah da cennette ona bir ev inşa eder."[753]

İbn Münzir *Evsat* adlı eserinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) hadisini nakletmiştir ki "Kim bir gazinin başını gölgelendirirse ona gazinin dönene kadarki veya öldüğündeki ecrini alır."[754]

Tırmızî Ebu Ümâme el-Bahilî'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Sadakaların en faziletlisi Allah yolunda bir gölgelikte gölgelik yapmak, Allah yolundaki bir kula bağışta bulunmak ya da Allah yolunda su temin etmektir."[755]

Şifâ sahibi Şeddâd b. Evs'ten rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim bir gaziye yemek temin ederse, Allah ona cennette donatılmış bir sofra kurar. Hem bir gaziye kendisine verilen sudan su getirirse, Allah ona genişliği doğu ile batı arası kadar olan, içinde iri gözlü hurilerin olduğu inciden köşklerde su bahşeder. Kim bir gaziyi harcama yaparak destekler veya onun rahatlaması için herhangi bir iş

[750] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 78[a]
[751] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 78[a]
[752] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 78[a]-78[b]
[753] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 78[b]
[754] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 78[b]
[755] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 78[b]

yaparsa, bu en ufak bir iyilik olsa bile, günahları annesinden doğduğu gün gibi bağışlanır ve Allah onlara der ki "Müjde kulum, işte senin için emrettiğim budur." Allah veli olarak yeter."[756]

Şifâ sahibi Selmân el-Fârisî'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah yolundaki on iki adama yardım ederse annesinin karnından doğmuş gibi günahları bağışlanır ve ashabının yedi yüz yıl cennete girmesine vesile olur. Kim ashabına su getirirse, onun günahları annesinden yeni doğmuş gibi bağışlanır. Kim Allah yolundaki bir adama su içirirse, Kıyamet Günü'nde o (su içirdiği) ve Muhammed'in (s.a.v.) havzından yetmiş bin kişi su içiren kişiye şefaat eder. Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashabı sefere çıktığında, içlerinden en faziletlisi hizmet etmeyi taahhüt eder ve ezan okur."[757]

Şifâ sahibi Ali'den [b. Ebu Tâlib] (Allah onun yüzünü ak etsin) mevkûf olarak rivayet etmiştir ki "Kim bir atın ihtiyaçlarını giderirse -yemek, tımar ve su gibi- bu ona cennetin sekiz kapısını açar ve onlardan diledikleri cennete girerler."[758]

Sa'îd b. Mansûr Damra b. Hubeyb'ten rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "En büyük ecir, insanlara hizmet edenlerindir."[759]

İbn Mübârek Abdullah b. Amr'dan rivayet etmiştir ki "Kim Allah yolundaki kardeşlerine hizmet ederse, onlardan her birine bir kırat sevapla üstün kılınır."

Taberânî Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah yolundaki gazilerin en faziletlisi hizmetkâr olanlardır. Sonra onlara haber getirenlerdir. Allah katında onlara en yakın olan da oruç tutandır. Kim de Allah'ın yakınlığını arayarak arkadaşları için su temin ederse, Allah onu cennette yetmiş derece veya yetmiş yıl önde kılacaktır."[760]

Sultan Mahmûd Nureddin eş-Şehîd gaza ile ilgili olan eserinde, Enes b. Mâlik isnadıyla rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim mücahitler için bir gün hizmet ederse, Allah katında ona on bin yıl ecir vardır."[761]

Şifâ sahibi rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah yolundaki bir gruba hizmet ederse, gruptaki herkesin ecri kadar hizmet edene ecir verilir

[756] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 78[b]
[757] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 79[a]
[758] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 79[a]
[759] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 79[a]
[760] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 79[a]
[761] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 79[a]-79[b]

ve gruptakilerin ecrinden bir şey eksilmez. Gazilerin en faziletlisi onların hizmetkârları, hayvanlarının bakıcıları sonra da onları ezana çağıranlardır." Bir adam savaş esnasında devesinin çıbanını tedavi eden bir adam gördü ve bu durum kendisine zarar veriyordu. Arkadaşlarına yemek pişirmek için ateş yaktı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki "Bu adam sonsuza kadar eziyete maruz kalmayacaktır." İçimizden Yunus es-Semmâk yaşlı bir adamdı. O gazaya gittiğinde arkadaşlarına kendilerine hizmet etmeyi şart koşardı. Eğer bir adam başını yıkamasını veya kıyafetlerini yıkamasını isterse, yaşlı adam derdi ki "Bu benim görevlerimden biridir." Yaşlı adamın ölümü yaklaştığında yıkanırken sağ elinde "O cennet ehlindendir." yazmaktaydı.[762]

Beyhakî Muaz b. Cebel'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim bir gazinin mektubunu ailesine veya ailesinin mektubunu gaziye ulaştırırsa, Allah onun kitabını sağ elinden verecektir ve bu kitabın içinde cehennem ateşinden kurtulmuştur yazılacaktır."[763]

Hâkim İbn Abbâs'tan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) bir ordu hazırladı ve Bakîu'l-garkad'a doğru yürüdü. Orada orduyu yönlendirdi ve şöyle buyurdu: "Allah'ın adıyla ilerleyin. Allah'ım, onlara yardım et."[764]

İbn Asâkir Abdullah b. Yezid el-Hatmî'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) ordu uğurlanıp ayrılık vakti geldiğinde buyurdu ki "Dininizi, emanetlerinizi ve amellerinizin sonuçlarını Allah'a emanet ediyorum."[765]

Beyhakî ve İbn Ebu Şeybe rivayet etmiştir ki Ebu Bekir [es-Sıddîk] bir ordu hazırladı ve onlarla beraber yürüdü. Dedi ki "Bize kendisi yolunda yürümeye izin veren Allah'a hamdolsun." Bir adam dedi ki "Biz sadece eşlik ediyoruz, onları savaşa hazırlıyoruz ve onlar için dua ediyoruz." İbn Ebu Şeybe rivayetinde ise şöyledir: Ebu Bekir Şam'a gitmek için bir ordu hazırladı ve kendisiyle onlarla beraber yürüdü. Dediler ki "Ey Allah Rasûlünün Halifesi, keşke sen ata binsen." Halife Ebu Bekir şöyle cevapladı: "Aferin, adımlarım Allah yolunda atılmış adımlardır."[766]

Nesâî Mücâhid'den rivayet etmiştir ki gazaya çıkmıştık ve İbn Ömer ile birlikteydik. Bizden ayrılmak istediğinde dedi ki "Size verecek hiçbir şeyim yok ancak

[762] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 79^{b}
[763] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 79^{b}
[764] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 79^{b}
[765] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 79^{b}
[766] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 79^{b}-80^{a}

Rasûlullah'tan (s.a.v.) duydum ki şöyle buyurdu: "Allah bir şeyi bir kimseye emanet ettiğinde, onu O korur. Dininizi, emanetlerinizi ve amellerinizin sonunu Allah'a emanet ediyorum."[767]

Şifâ sahibi Ebu Sa'îd'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Bir adam gaza haberini duyunca, bir ihtiyacını gidermeye yardım etmek, onlara bir süre refakat etmek veya onlarla veda etmek için acele etti. O adamın günahları yeniden doğmuş gibi bağışlanmıştır ve kıyamet gününde şehitlerle beraber olacaktır."[768]

Şifâ sahibi İbn Abbâs'tan rivayet etmiştir ki "Bir gaziye eşlik edenin ecri az ecri yedi kattır. Bunlardan en azı gazi ile Rahman'ın dostunu hak makamında birleştiren bağışlanmadır". Denildi ki "Gazi için ne vardır?" Buyurdu ki "Anlamak mümkün değil, mümkün değil! Onlar için Allah'ın vereceği mükâfat idrakin ötesindedir."[769]

Şifâ sahibi Ebu Hureyre'den mevkûf olarak rivayet etmiştir ki doğrusu bir adam arkadaşına "Hadi şu gaziye bir saatliğine eşlik edelim." diyebilir. Bunun üzerine Allah azze ve celle bunu teklif edene de kabul edene de icabet eder.[770]

İbn Münzir, İbn Mâce ve Hâkim, Sehl b. Muâz'dan rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah yolundaki bir mücahide eşlik etmek, sabah ve akşam onun yolculuğuyla yetinmek bana dünya ve içindeki her şeyden daha sevimlidir."[771]

Şifâ'u's-sudûr'da Süleyman b. Mihrân'dan, o da Ali b. Ebu Tâlib'ten rivayet edilmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Bir kimse Allah yolunda gazi olarak çıkıp, gazi ailesine, ailesi de ona veda ettiğinde Allahu Teâlâ meleklerine karşı onunla övünür ve şöyle der: Bakın kulum ailesine, ailesi de kuluma rızamı arayarak veda ediyorlar. Size şahitlik ederim ki onun günahlarını bağışladım ve kapısının önünde yok ettim. Annesinin onu doğurduğu gün gibi günahlarından sıyrılmıştır."[772]

Şifâ sahibi Ebu Ümâme'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Bir adam gaza için ailesine veda ettiğinde, Allah o adama günahlarını silmesi için bir melek gönderir. Melek kapısının yanında hazırda bekler. Gazi dışarı

[767] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 80[a]
[768] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 80[a]
[769] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 80[a]
[770] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 80[a]
[771] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 80[a]-80[b]
[772] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 80[b]

çıkmak için evden adım attığında Allah onun günahlarını affeder, ona hac veya umre yapanın sevabı verilir ve okuduğu her ayet için onu affeder ve okuduğu ayetler bin gece ibadet etmekten, bin gün oruç tutmaktan daha faziletlidir."[773]

Şifâ sahibi Ka'b el-Ahbâr'dan rivayet etmiştir ki "Bir gazi ailesine veda ettiğinde (cihada gitmek için) Allah meleklerine gazi ve silahları hakkında övünür. Eğer gazi ve ailesi vedalaşırken ağlarlarsa o ev ve onun duvarları da onlarla birlikte ağlar. Rahmet onları sarar ve gazi evden çıkmak için adımını attığında, her adımı için yılanın değiştirmesi gibi günahlarından arınmış olur.[774]

Konu hakkındaki mucize ayetleri ve hadisleri aktarma vazifesinin sonuna geldik. Haydi şimdi şaşırtıcı hikâye ve beyitleri aktaralım.

Hikâye: Abdullah el-Dâmegânî gazilerden birinin şöyle dediğini anlatmıştır: "Elli süvari cihada hazır bir şekilde Tarsus'tan Roma topraklarına doğru yola çıktık. Düşman bize her taraftan saldırdı. Savaşmaya karar verdiğimizde, gökyüzünün açıldığını ve elli basamaklı muhteşem bir minberin yeryüzüne doğru indiğini gördüm. Her basamağında neredeyse güneş ışığından bile daha parlak yüze sahip huriler vardı. Her birinde altından sürahi, ipekten elbise vardı ve bizi "Ey Allah'ın kulları, ey Muhammedî dinin destekçileri gelin! Ortaya çıkın." Aramızdan atlı bir gazi ortaya çıktı ve şehit edilene kadar savaştı. Sonra bir hurinin sürahisiyle minberden indiğini ve ve şehit düşen gaziyi yıkadığını ve kucakladığını gördüm. Sonra onlar kayboldular. Bir diğer mücahit ortaya çıktı ve şehit edilene kadar savaştı ve bir başka huri minberden indi ve şehit düşen mücahidi yıkadı ve kucakladı. Bu durum, şehitlerimiz için yalnızca bir huri kalana kadar devam etti. Savaşmaya niyetlendiğimde ben o huriye bakıyordum o da bana. Sonra Romalı bir süvari ortaya çıktı, kılıcını fırlattı ve başını eyerinin önüne koydu. Şöyle seslendi: "Ey Müslüman, bana eman ver." Dedim ki "Eman, Allah ve Peygamberi'nin korumasıdır." Dedi ki "Bana İslam'ı tanıt." Böylelikle İslam'ı kabul etti ve sonra düşmana doğru döndü ve şehit edilene kadar savaştı. Son kalan huriye baktım ve o da şehide doğru indi, onu yıkadı ve kucakladı. Sonra benim görüş açımdan kayboldular. Ben de şehadeti başarmak ve mücahitlerin arasında olmak için mücadele etmeye devam ettim ancak kader buna mâni oldu. Tarsus'a gittim ve kendim için bir sene boyunca devamlı Allah'tan şehadeti

[773] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 80[b]
[774] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 80[b]

isteyerek yas tuttum." Daha sonra bana onun yıl başında Romalılara karşı yapılan savaşta şehit edildiği söylendi.[775] Şiir:[776]

Ey bir savaşçıyı servetinle destekleyen, şeref senin üzerine olsun,
Senin mükafatın şerefin zirvesinde kat kat artar.
Savaşa yiyecek sağlamak senin için kolaydır,
Çünkü cennet yurdunda senin erzakların vardır.
Eğer onlar senin üstündeki her şeyi tüketseler,
Onu eksiltmez, şerefini de eksiltmez.
Bu yüzden bir savaşçıyı destekleyenin günahları bağışlanır,
Hepsi, sanki hiç kınanmamış gibi.
Ey savaşçı, ailesine veda edip gözyaşı döken,
Sevin, çünkü ikamet yurdunda mutluluk var.
Ey savaşçının yoldaşı, senin için mükafat var,
On bin katı, haksızlık ve pişmanlık olmadan geçen yıllar.

4.2.18. On Sekizinci Bâb: Allah Yolunda Sabahlamak ve Gecelemek

Bunun fazileti hakkında ayetler ve kerîm beyanın sahibi Muhammed (s.a.v.)'den hadisler çoktur. Bunlardan ayetler şöyledir: "Allah yolunda küçük, büyük bir harcama yapmazlar ve bir vadiyi katetmezler ki (bunlar), Allah'ın yaptıklarının daha güzeliyle kendilerini mükâfatlandırması için hesaplarına yazılmış olmasın."[777] Bir başka ayette: "Soluk soluğa süratle koşan, (koşarken ayaklarını) vurarak ateş çıkaran, sabah erkenden baskın yapan, orada tozu dumana katan … atlara andolsun ki"[778] Öteki ayet-i kerimede: "Kim Allah'a ve Peygamberine hicret etmek amacıyla evinden çıkar da sonra kendisine ölüm yetişirse, şüphesiz onun mükâfatı Allah'a düşer."[779] Bunlar gibi ayetlerdir.[780]

---

[775] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 80[b]-81[a]
[776] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 81[a]-81[b]
[777] Tevbe 9/121: وَلَا يُنفِقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا يَقْطَعُونَ وَادِيًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ
[778] Âdiyât 100/1-4: وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا ۞ فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا ۞ فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا ۞ فَأَثَرْنَ بِهِ نَقْعًا
[779] Nisâ 4/100: وَمَن يَخْرُجْ مِن بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ
[780] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 81[b]

Hadislere gelince, bunların sayısı çoktur. Buhârî ve Müslim Enes b. Mâlik'ten rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah yolunda sabahlamak veya gecelemek dünya ve içindekilerin hepsinden daha hayırlıdır; sizden birinizin cennette bir yay kadarı dünya ve içindeki her şeyden daha hayırlıdır. Cennet ehlinden bir kadın yeryüzüne baksa, baktığı yer ile arasında olan her şeyi aydınlatır ve ikisi arasındaki boşluğu güzel koku ile doldurur ve onun örtüsü dünya ve içindeki her şeyden daha hayırlı olur."[781]

Buhârî Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah yolunda sabahlamak ya da gecelemek güneşin üzerine doğduğu ve battığı her şeyden daha hayırlıdır."[782]

Müslim Ebu Eyyûb el-Ensârî'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah yolunda sabahlamak veya gecelemek güneşin üstüne doğduğu ve battığı şeylerin hepsinden daha hayırlıdır."[783]

Taberânî *Mu'cemu'l-Evsat* adlı eserinde Sehl b. Sa'd isnadıyla rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah yolunda mücahit, hacı ya da umre yapan hiç kimse yoktur ki güneşin batmasıyla beraber günahları silinmesin."[784]

Buhârî ve Müslim Ebu Hureyre'den rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah kendisi yolunda cihada çıkan, bana inanan ve benim peygamberliğimi kabul eden kimseyi cennete koyacağını ya da onu ayrıldığı evine ödül ya da ganimet ile geri döndüreceğini garanti eder. Muhammed'in nefsini elinde tutan Allah'a yemin ederim ki Allah rızası için konuşan kimse yoktur ki Kıyamet Günü'nde onun biçiminde ortaya çıkmasın. Rengi kan gibi, kokusu misk gibi olacaktır. Muhammed'in nefsini elinde tutan Allah'a yemin ederim ki eğer Müslümanlar üzerine yük olmasaydı Allah yolunda sefere çıkmaktan asla geri durmazdım. Ben bu imkânı bulamıyorum, onlar da bu imkânı bulamıyorlar. Benimle birlikte sefere çıkamamak onları üzüyor ve Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a yemin ederim ki Allah yolunda savaşmak sonra öldürülmek, sonra yine savaşmak sonra yine öldürülmek, sonra yine savaşmak sonra yine öldürülmek isterdim."[785]

---

[781] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 81[b]
[782] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 81[b]
[783] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 81[b]-82[a]
[784] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 82[a]
[785] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 82[a]

Taberânî Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah'tan (s.a.v.) duydum ki o şöyle buyurmuştur: "Gazi Allah yolunda sefere çıktığı zaman, günahları evinin en yüksek kapısına konur. İlerledikçe, sivrisinek kanadı kadar hafif olanlardan başka günahı kalmaz. Allah onun yerine koymak için dört şeyi vazife edinir: Kendisine, ailesine, malına ve diğer yükümlülüklerine Allah kefil olur. Hangi şekilde ölürse ölsün, Allah onu cennetine koyar. Eğer sağ salim geri dönerse, elde ettiği şey sevap ve ganimettir. Güneş ise onun günahları silinmeden batmaz.[786]

İbn Mübârek Hasan'dan [b. Ali b. Ebu Tâlib] rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) bir ordu gönderdi ve onlar arasında Abdullah b. Revâha da vardı. Ordu yola çıktı ve Abdullah b. Revâha Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte namaz kılmak için geride kaldı. Namazı bitirince Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki "Ey İbn Revâha, sen orduyla birlikte değil miydin?" İbn Revâha "Evet Allah'ın Rasûlü, onların durumunu bildiğim için namaza şahit olmayı tercih ettim." Sonra onlara yetişmek için koştu ve Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Nefsimi elinde tutan Allah'a yemin ederim ki yeryüzünü dolduracak kadar infakta bulunsanız bile Allah yolunda sabahın erken vakitlerinde yapılan seferin faziletine erişemezsiniz."[787]

Ahmed [b. Hanbel] Muâz'dan [b. Cebel] rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) ashabına sefere çıkması için emretti. Bir adam geride kaldı ve ailesine dedi ki "Rasûlullah ile namaz kılıncaya kadar orduya eşlik etmeyeceğim." Rasûlullah (s.a.v.) namazını kıldı, dua etti. O adam da namazı kıldı ve Rasûlullah'a yaklaştı ve Rasûlullah (s.a.v.) ona dedi ki "Arkadaşlarının sabahun erken vakitlerinde sefere çıkmaları dolayısıyla hangi mertebeye eriştiklerini biliyor musun?" Adam dedi ki "Evet, onlar sabahın erken vakitlerinde çıktıkları seferlere beni geçtiler." Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Nefsimi elinde tutan Allah'a yemin ederim ki onlar fazilet bakımından Doğu ile Batı'nın genişliği kadar sana üstün oldular."[788]

Abdurrezzâk Hasan'dan [b. Ali b. Ebu Tâlib] rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah yolunda sabahlamak veya gecelemek dünyadan daha

[786] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 82[a]-82[b]
[787] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 82[b]
[788] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 82[b]

hayırlıdır. Sizden birinizin yaz sıcağında durması, bir adamın altmış sene ibadet etmesinden daha hayırlıdır."[789]

Ahmed [b. Hanbel] Ebu Ümâme'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) ile bir seriyyelerden bir seriyyeye çıktık. Bir adam içinde biraz su bulunan küçük bir su birikintisinin yanından geçti. Adam suya sahip olması ve etrafında sebzeler olması dolayısıyla dünya hayatının hilesine aldanıp su birikintisinin yanında kalmaya karar verdi ve dedi ki "Eğer Rasûlullah'a (s.a.v.) gidecek olsaydım bunu ona anlatırdım, eğer izin verirse bunu yapacağım." Bunun üzerine Rasûlullah'a (s.a.v.) gitti dedi ki "Ey Allah'ın Rasûlü, içinde bana yetecek kadar su olan ve etrafında sebzeler olan bir su birikintisine rastladım. Orada kalmaya karar verdim ve dünya hayatının lezzetini yaşamak istedim." Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki "Ben Yahudîlik ve Hristiyanlık için gönderilmedim, Hanefîlik için gönderildim. Muhammed'in nefsini elinde tutan Allah'a yemin ederim ki Allah yolunda bir kere sabahlamak veya bir kere gecelemek bütün dünyadan ve içindeki her şeyden daha hayırlıdır. Saflarda duran sizlerin makamı altmış yıl ibadet edenden daha hayırlıdır. Bu hadisi İbn Şâhin ve İbn Asâkir Abdullah b. Büsr'den rivayet etmiştir ve şöyle geçer: "Allah yolunda bir kere sabahlamak veya bir kere gecelemek birinin evinde yetmiş yıl ibadet etmesinden daha hayırlıdır."[790]

Şifâ'u's-sudûr sahibi Sa'îd b. Helâl'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) bir adamın "Ey Allah'ım, senden cennetin en yüksek mertebesini istiyorum." dediğini duydu ve buyurdu ki "Dua eden kişi nerededir?" Adam dedi ki "Burada, benim ey Allah'ın Rasûlü." Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki "Onlar kimlerdir biliyor musun? Onlar Allah yolunda sabahlayanlardır."[791]

İbn Asâkir İbn Ömer'den rivayet etmiştir ki "Allah yolunda sabahlamak elli kere hac yapmaktan daha hayırlıdır.[792]

Ebu Dâvud ve Hâkim İbn Ömer'den rivayet etmişlerdir ki "(Seferden) geri dönüş gazve gibidir."[793]

[789] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 82[b]
[790] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 82[b]-83[a]
[791] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 83[a]
[792] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 83[a]
[793] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 83[a]

Şifâ'u's-sudûr sahibi Müminlerin Emiri Ali b. Ebu Tâlib'ten rivayet etmiştir ki "Allah yolundaki bir gazi ailesinden her ayrıldığından, Allah'tan karşılığında bir ihsan alır."[794]

İbn Asâkir Abdullah b. Muhayrız, o da babasından rivayet etmiştir ki o Saika bölgesinde seferde iken ciddi şekilde hastalanmıştı. Oğluna dedi ki "Ey oğlum, beni yeniden Roma topraklarına götür." Onu taşıdım ve ben yürüyorken şöyle diyordu "Ey oğlum kolay olan yere ulaşmakta çabuk ol." Dedim ki "Babacığım, seni acele ettiren nedir?" dedi ki "Roma topraklarındaki kardeşlerime ulaşınca mutlu oluyorum." Ben de bu hâlde iken Humus'ta vefat edinceye kadar onu taşımaya devam ettim ve giydiğim bürde (çarşaf) ile onu kefenledim ve onu gömdüm. İbn Zehebî demiştir ki Kâbus b. Ebu Taybân babasından rivayet etmiştir ki "Mısır'a gittim ve onların İstanbul'a olan seferlerini durdurduklarını gördüm. Bana güçleri azaldığı için düşmanın onlara tepeden bakmaya başladıklarını söylediler. Ebu Eyyûb el-Ensârî konuyu özetledi ve şöyle dedi: "Teslim alınacağınız zaman atları bırakın ve düşmanla yüzleşin. Daha fazla ilerleyemeyecekleri için sizi iade edeceklerdir. Bundan dolayı, benim için bir çukur kazın ve beni oraya gömün. Sonra etrafına taşlar örün ki atlar ve insanlar farkına varmadan üzerinden geçebilsinler."[795]

Bu bâb için ayetler ve hadisler kısmını bitirdik. Şimdi ise vaat edilen hikâye ve şiire geçiyoruz.

Hikâye: Ebu Cafer el-Bezzâr nakletmiştir ki sık sık gazvelere katılan bir adam benimle arkadaşlık kurmuştu. Ona "Savaş alanlarında gördüğün en hayret verici şey nedir?" diye sordum. Dedi ki "Ne zaman savaşa gitsem, az ya da çok cihada teşvik ederdim. Ancak şiddetli savaşlarda geri dururdum, savaşmayı ve öldürmeyi sevmezdim. Savaşlarımızdan birinde, düşman saldırdı ve pek çoğumuz öldürdü, bizi yenerek saflarımızı bozdu ve bozguna uğramamıza neden oldu. Ben kendimi öldürülmeyi umarak savaşın ortasına attım. Gece üstümüze çökünce, gökyüzünün açıldığını ve kubbelerin aşağı doğru indiğini gördüm. Her kubbeden bir huri ortaya çıktı ve onlar gördüklerimin en güzeliydi. Huriler yaralılara ve ölülere doğru indiler. Onlardan su istemek için elimi uzattım ve hurilerden biri bana su ikram ederken diğeri onu engelleyerek şöyle dedi "Ona

[794] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 83[b]
[795] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 83[b]

su verme, çünkü o fani hayatı seviyor.” Bana su vermedi ve bu olaydan sonra hep şehadet hasreti çektim.”[796] Şiir:[797]

Ey biriktirilmiş ödüllerin müjdesiyle dönen,
Ey asil özelliklerle savaşa giden,
Ruh için savaş dünyadan daha iyidir,
Ve içinde bulunanlar, emniyet arayanlar için en iyisidir.
Sevgili, senin için bir ödül olarak bahçeler yazacaktır,
İkametgahta mutlulukla onurlandırılacaktır.
Gerçeğin güzelliğini kıyaslanamaz şekilde görürsün,
Başka hiçbir yerde böyle bir ihtişam bulamazsın.
Ah, buradaki insanlar ne kadar şanslıdır, asildirler,
Büyüklüğün bol olduğu bahçeler ve hurilerle.

4.2.19. On Dokuzuncu Bâb: Savaştan Kaçmanın Günahı

Bu hususta ayet ve hadislerin sayısı oldukça fazladır. Bunlardan ayetler şöyledir: “Ey iman edenler, savaş düzeninde iken kâfirlerle karşılaştığınız zaman sakın onlara arkanızı dönmeyin (savaştan kaçmayın). -Savaş taktiği olarak düşmanı vurmak için çekilme ya da diğer bir birliğe katılmak durumu hariç- böyle bir günde her kim onlara arkasını dönerse mutlaka o, Allah’ın gazabına uğramış olur. Onun varacağı yer de cehennemdir. Ne kötü varılacak yerdir orası!”[798] Ölümden kaçanın kanı hakkındaki ayet-i kerimede: “De ki: Sizin kendisinden kaçıp durduğunuz ölüm var ya o mutlaka size ulaşacaktır.”[799] Ayet-i kerimede: “Eğer siz sabırlı olur, Allah’a karşı gelmekten sakınırsanız, onları hileleri size hiçbir zarar vermez.”[800] Bu ve benzeri ayetlerdir.[801]

Hadislere gelince, bunların sayısı çoktur. Müslim ve Buhârî Ebu Hureyre’den rivayet etmişlerdir ki Rasûkullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Yedi büyük günahtan

---

[796] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli’l-cihâd*, vr. 83[b]-84[a]
[797] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli’l-cihâd*, vr. 84[a]
[798] Enfâl 8/15-16: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا زَحْفًا فَلَا تُوَلُّوهُمُ الْأَدْبَارَ ۞ وَمَن يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِّقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَىٰ فِئَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ
[799] Cum‘a 62/8: قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ
[800] Âl-i İmrân 3/120: وَإِن تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا
[801] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli’l-cihâd*, vr. 84[a]-84[b]

kaçının." Dediler ki "Ey Allah'ın Rasûlü bunlar nelerdir?" Buyurdu ki: "Allah'a şirk koşmak, sihir yapmak, Allah'ın haram kıldığı canı öldürmek, faiz yemek, yetim malı yemek, savaş meydanından kaçmak, iffetli mümin kadınlara iftira atmak (zina iftirası/kazif)."[802]

Taberânî Sevbân'dan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Üç şey bütün amelleri bâtıl kılar: Allah'a şirk koşmak, anne-babaya isyan etmek ve savaş alanından kaçmak."[803]

İbn Hibbân *Sahîh*'inde rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) Yemen halkına farzları, sünnetleri ve şer'î cezaları içeren bir mektup gönderdi. Mektupta şu ifadeler yer alır: "Kıyamet Günü'nde Allah katında en büyük günahlar Allah'a şirk koşmak, bir canı haksız yere öldürmek, Allah yolunda yapılan savaş meydanından kaçmak ve anne babaya itaat etmemektir."[804]

Ahmed [b. Hanbel] uzun hadisinin sonunda şöyle rivayet etmiştir: "Kefâreti olmayan beş günah vardır: Allah'a ortak koşmak, haksız yere birini öldürmek, bir mümine iftira atmak, savaş alanından kaçmak ve haksız yere birinin malına el koymak için yalan yere yemin etmek."[805]

Taberânî ve Hâkim, Ubeyd b. Umeyr el-Leysî'den (aktarılan uzun bir hadisin sonunda) rivayet etmişlerdir ki "Dokuz büyük günah vardır: Allah'a ortak koşmak, haksız yere bir mümini öldürmek, savaş alanından kaçmak, yetim malı yemek, faiz yemek, iffetli kadınlara iftira atmak (kazif), Müslüman anne babaya itaatsizlik etmek, haramı helal saymak. Bu büyük günahları işlemeyip, namaz kılan ve zekât veren Peygamber (s.a.v.) ile cennette altın kapıları olan bir evde olacaktır."[806]

Abdullah b. Amr b. Âs'tan rivayet edilmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) minbere çıktı ve "Yemin ederim, yemin ederim" buyurdu. Sonra minberden indi ve tekrardan buyurdu ki "Beş vakit namaz kılıp büyük günahlardan kaçınanları müjdeleyin. Onların cennete diledikleri kapıdan gireceklerdir."[807]

---

[802] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 84[b]
[803] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 84[b]
[804] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 84[b]
[805] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 84[b]
[806] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 84[b]-85[a]
[807] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 85[a]

Fasıl: Bilesin ki, savaştan kaçmak yalnızca Müslüman ordusu ile kâfir ordusunun sayısı birbirine denk olursa haram kılınmıştır. Ancak kâfir ordusunun sayısı Müslüman ordusunun sayısının iki katını geçerse, savaştan geri çekilmek haram değildir. Bunun yanında, eğer bir kişi güneş ışığından gölgeye ya da gölgeden güneş ışığına ya da savaşmayı kolaylaştıran daha yüksek veya daha alçak yerlere çekilmek savaştan kaçmak olarak kabul edilmez. Benzer şekilde, eğer kişinin atı ölürse ve savaş alanına yürüyerek ulaşması mümkün değilse, bu kişinin geri çekilmesine izin verilmiştir. Eğer kâfir ordusunun sayısı Müslüman ordusundan iki kat fazla ise ve Müslümanların ordusunun 12.000'i geçmemesi koşuluyla geri çekilmek caizdir. Eğer 12.000'i geçerse kaçmaya hiçbir şekilde cevaz verilmemiştir. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Sayıları az olduğundan dolayı 12.000 kişi mağlup olmayacaktır." Ulemanın ekserîsi ayetin umumiyetinden dolayı bu hadis için bu sayıyı belirlemişlerdir. Dolayısıyla kendilerine eşit olsalar da on iki bine ulaşsalar da Müslüman ordusunun sultanlarını bırakıp kaçmaları caiz değildir. Bunun delili ise şu hadistir: Ebu Dâvud, Beyhakî ve Ebu Ya'la el-Umerî ez-Zâhidânî'den rivayet etmiştir ki bir adam sordu ki "Hiçbir meşru gerekçe olmadan kâfirlerle savaşmaktan kaçabilir miyim? Bunun delili nedir?" Dedi ki "İbn İmrân şöyle dedi: Sen on iki bin kişi arasındaydın. Dolayısıyla kaçma hakkın yoktur."[808]

Ey merhametli sultan, Allah sana kötü yollarda kılavuz olsun, üzerine bütün hayırları yaysın. Bilesin ki, vesvese yurduna sığınıp firar etmenin sebebi, sultanın az ya da çok haram fiilleri işlemesi ve şeytanın tuzaklarından bihaber olmasıdır. Bu İbn Asâkir'in anlattığı bir hikâye ile desteklenmektedir. Hikâye şöyledir: Müslümanlar kâfirlerin bir kalesini kuşattılar ancak kaleyi ele geçirmekte geciktiler. Bunun üzerine içlerinden bir adam "Ey insanlar! Hangi bidatleri yaptınız, hangi sünnetlerden vazgeçtiniz de bu kaleyi fethetmemizi zorlaştırdı?" Düşündüler ve dişlerini temizlemek için misvak kullanmayı ihmal ettiklerini fark ettiler. Bunun üzerine hemen misvak kullanmaya başladılar ve Allah'ın izniyle kaleyi fethetmeyi başardılar.[809]

Ey Allah'ın ömrünü uzatmak için ısrarcı ve istekli olan kulları, biliniz ki, ne savaştan kaçmak ne de meydan okuma azmini azaltmak yaklaşan ölüm korkusuna bir fayda sağlamaz çünkü kaçmakla nefsin mukayyet vakti geciktirilmez. Vakti gelmemiş

[808] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 85[a]
[809] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 85[a]-85[b]

kişi için ise kendisini savaşlara atmak veya çok tehlikeli durumlara sokmak ona zarar vermez. Ey gaziler, Allah'ın gazabından korkmak yerine yenilgiden kaynaklı aşağılanmadan mı korkuyorsunuz? Müslüman ve kâfirler arasındaki savaşlar sizi korkutmasın. İnancınızı kaybetmekten mi korkuyorsunuz? Yoksa cennete girmek mi istiyorsunuz? Eğer ölüm kaçınılmaz ise, korkak olarak ölmek aptallıktır. Şimdi bir hikâye anlatma zamanıdır. Allah'tan tevfik ve hidayet niyaz ederim.[810]

Hikâye: Abdurrahman el-Batal nakletmiştir ki Roma topraklarına gaza yaptık. Hizmetçimize dedim ki şu erzak çantasını al ve şu bağdan bize meyve doldur. Çantayı aldı, bağa girdi ancak eli boş döndü. Yüzündeki değişikliği görünce ona dedik ki "Korkmuş gibisin. Yüzünün değiştiğini ve parladığını görebiliyoruz." Ancak o bize meseleyi anlatmak istemedi ancak daha sonra ona mevzuyu anlatması için yemin ettirdik. Dedi ki "Bağa girdiğimde altından bir yatağın üzerinde uzanan çok güzel bir kadın gördüm. Baktıktan sonra bakışlarımı aşağı eğdim. Sonra bağın bir başka kısmına gittim ve orada onun gibi bir başka kadın gördüm. Gözümü ondan da kaçırdım. Bana dedi ki "Bak ve eğlen, senin bakman helal kılınmıştır. Bana gelince, ben senin hurilerinden biriyim. Bizi bugünün ilerleyen saatlerinde ziyaret edeceksin." Onun sözlerini duyduğumda, söylediği şeyleri umarak bağdan hiçbir üzüm almadan geri döndüm. Abdurrahman dedi ki "Allah'a yemin ederim o döner dönmez kâfirler bize saldırdı. Onları karşıladık ve şehadeti umarak savaştık. O arkadaşımız ilerledi, şiddetli bir şekilde savaştı ve kâfirlerin çoğunu öldürdü. Sonrasında kendisi de şehit düştü. Onun dışında hiçbirimiz öldürülmemiştik.[811] Şiir:[812]

Ey sıkıntıdan geçenler,
Rezilliğe yaklaşma.
Tuzaklardan O'na sığın,
Ve Allah'ın rızasını ara.
Eğer çekişmede ısrar edersen,
Kudretli Rabbini öfkelendirirsin.
Ruhunu cehennem ateşine atarsın,

[810] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 85[b]
[811] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 85[b]-86[a]
[812] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 86[a]

Aşağı gidenler için korkunç bir akıbettir.
Büyük günahların düşmanları yedidir,
Onların arasında sıkıntıdan kaçanlar vardır.
Üçünü kefaret etmezler,
'Verdim' de ve niyet
Sürünerek kaçıştan kaçmaktır,
Dini hazırlamak için,
Ruhları doğruluğa yönlendirmek için,
Ve içindekilerle cenneti bulmak için.
Sevin, önünde adımları olan sen,
Hurilerle, gençlerle ve bahçelerle,
Gün ışığıyla ve sevgi sarayıyla.
Ya Rab, bahçelerinin sebatından bayramını ihmal etme,
Âmin, bu duada âmin diyenlere merhamet etsin.

4.2.20. Yirminci (Son) Bâb: Amellerde ve Bilhassa Cihad Hususunda Ecir ve Sevabın Halis Niyetle Olması

Kitabımızı çeşitli bâbları da içerecek şekilde, bu bâb ile bitireceğiz. Tartışmanın ilerlemesi doğru bir bakış açısı olmakla birlikte, hadislerde belirtilen fiiller göz önüne alındığında, sadece farzların yerine getirilmesinin ötesinde, amellerin tamamlanmasının da kabulü için kapsamlı bir şekilde ele almak gerekiyordu. Bu nedenle kitabımızı tövbe ve doğruluk ekseninde bu bâb ile nihayete erdireceğiz. İhlâs ile ilgili ayetlerin sayısı pek çoktur. Bunlar şöyledir: "Halbuki onlara ancak dini Allah'a has kılarak, hakka yönelen kimseler olarak O'na kulluk etmeleri emredilmişti."[813] Diğer ayette: "İyi bilin ki, halis din yalnız Allah'ındır."[814] Ayette:[815] "Kim Rabbi'ne kavuşmayı umuyorsa yararlı bir iş yapsın."[816]

[813] Beyyine 98/5: وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ
[814] Zümer 39/3: أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ
[815] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 86ª-86ᵇ
[816] Kehf 18/110: فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا

Hadislere gelince, bunların sayısı çoktur ve bunların en büyüğü ise şudur: Buhârî, Müslim ve diğerleri rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Ameller niyetlere göredir. Herkes yaptığı işin karşılığını niyetiyle alır. Kimin niyeti Allah'a ve Rasûlüne hicret etmek olursa, Allah ve Rasûlüne hicret etmiş sevabı alır. Kim bir dünyalık veya evleneceği bir kadın için hicret ederse onu hicreti de hicret ettiği şeye göredir."[817]

Müslim Câbir b. Abdullah'tan rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) ile gazada idik ve buyurdu ki "Medine'de gerçekten öyle adamlar vardır ki siz yolda yürür veya bir vadiyi aşarsanız sizinle beraber olurlar. Hastalık kendilerini hapsetmiştir." Bir başka rivayette "Ecirde size ortak olmuşlardır." İbaresi geçmektedir.[818]

Buhârî Enes'ten [b. Mâlik] rivayet etmiştir ki Tebük Gazvesi'nden dönerken Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Arkamızda olan Medine'de öyle kavimler vardır ki, bir dağ yolunda, bir dereden geçerken muhakkak o Medine'dekiler de bizimle beraberdir. Onları burada olmaktan bir özür alıkoydu." Bu iki (son iki) hadis-i şerif göstermektedir ki eğer niyet samimi ise ister hac, ister tasadduk ister gaza veya diğerleri olsun kulun yapmaya niyetlendiği şeylerin sevabı kendisine yazılır. Buna Rasûlullah'ın (s.a.v.) şu sözleri delâlet eder: "Müminin niyeti amelinden daha hayırlıdır." Geçerli bir mazereti olan kişiye niyet ettiği amelin karşılığının verildiği bir durumda, o fiili yapanın sevabının aynısı mı verilir yoksa azaltılır veya arttılır mı? Fiili yapanla eşit sevap verildiği kabul edildiği gibi, daha fazla sevap verildiğini söyleyenler de bulunmaktadır. Müminin niyetine gelince, bu onun amelinden daha hayırlıdır çünkü savaşa katılmaktan gecikse bile niyeti sabit kalır.[819]

Buhârî ve Müslim Ebu Hureyre'den rivayet etmişlerdir ki bir bedevî Rasûlullah'a geldi ve dedi ki "Biri ganimet için, biri şöhret için biri de cesaretini göstermek için savaşıyor. Bunlardan hangisi Allah yolundadır?" Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki "Allah sözünü yüceltmek isteyen kişi Allah yolundadır."[820]

Ebu Dâvud, Beyhakî ve Hâkim *Sahîh* adlı eserlerinde Abdullah b. Amr'dan rivayet etmişlerdir ki "Ya Rasûlullah bana cihat ve gazadan bahset." Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Ey Abdullah b. Amr, eğer sabırla ve sevabını Allah'tan umarak

[817] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 86[b]
[818] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 86[b]
[819] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 86[b]-87[a]
[820] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 87[a]

savaşırsan, o zaman Allah seni sabreden ve sevabını isteyen biri olarak diriltir. Ama eğer övünmek ve şöhret kazanmak için savaşırsan, o durumda Allah seni övünen ve şöhret peşinde koşan kimse olarak diriltir. Ey Abdullah b. Amr, sen savaşsan da öldürülsen de Allah seni amellerinin ardındaki niyete göre diriltecektir."[821]

Ebu Dâvud, İbn Hibbân ve Hâkim *Sahîh* adlı eserlerinde Ebu Hureyre'den rivayet etmişlerdir ki bir adam dedi ki "Ya Rasûlallah, cihada katılmak isteyip dünya kazancını arayan bir adam var." Allah Rasûlü buyurdu ki "O ecir almayacaktır." Adam bu duyduğunu söyleyince insanlar oldukça şaşırdı ve adama dediler ki "Rasûlullah'a geri dön, belki dediğini yanlış anlamışsındır." Adam dedi ki "Ey Allah Rasûlü, dünyalık kazancı arayarak cihada giden bir adam var." Rasûlullah (s.a.v.) tekrarladı: "O ecir almayacaktır." Tekrardan insanlar onu yeniden gitmesi için zorladılar ve adam üçüncü defa "Dünyalık kazanç arayarak cihada katılmak isteyen bir adam var." Deyince Rasûlullah sözlerini yineledi: "O ecir almayacaktır."[822]

Hâkim İbn Abbâs'tan rivayet etmiştir ki bir adam dedi ki "Ey Allah'ın Rasûlü, ben Allah'ın rızasını arayan ve vatanımı görmek isteyen bir yerde duruyorum." Rasûlullah (s.a.v.) adama şu ayet-i kerime[823] nâzil olana kadar cevap vermedi: "Kim Rabbi'ne kavuşmayı umuyorsa yararlı bir iş yapsın ve Rabbi'ne ibadette kimseyi ortak koşmasın."[824]

Ebu Dâvud Ebu Ümâme el-Bâhilî'den rivayet etmiştir ki bir adam Rasûlullah'a (s.a.v.) gelerek şöyle dedi "Ey Allah'ın Rasûlü, ecir ve şöhret için savaşa katılan ama ikisini de kazanamayan adam hakkında ne düşünüyorsun?" Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki "Ona hiçbir şey (ecir) yoktur." Adam soruyu üç kere tekrarladı ve Rasûlullah (s.a.v.) her seferinde "Ona hiçbir şey yoktur." buyurdu ve ekledi: "Gerçek şu ki, Allah hâlisâne olmayan ve Allah rızasını gözetir bir şekilde yapılmayan hiçbir ameli kabul etmez."[825]

Sa'îd b. Mansûr *Sünen*'inde Ebu Derdâ isnadıyla rivayet etmiştir ki bir adam Rasûlullah'a geldi ve dedi ki "Bir adam övgü ve ecir için savaşıyor." Rasûlullah buyurdu ki "O adam kılıcı kırılana kadar savaşsa bile hiçbir ecir almayacaktır."[826]

---

[821] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 87[a]
[822] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 87[a]-87[b]
[823] Kehf 18/110: فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ اَحَدًا
[824] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 87[b]
[825] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 87[b]
[826] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 87[b]

İbn Mübârek Mürre'den (?) rivayet etmiştir ki Abdullah b. Mes'ûd Allah yolunda öldürülen bazı insanlardan bahsetmiştir. Demiştir ki "Doğrusu, siz düşündüğünüz yere gitmiyorsunuz." Anlatılmıştır ki savaşta iki grup karşı karşıya geldiğinde melekler yeryüzüne inip insanları derecelerine göre kaydederler. Bazıları dünyalık kazançlar, bazıları, şöhret, bazıları şeref ve böylesi şeyler için savaşırlar. Ancak kim Allah rızası için savaşırsa o cennete girecektir."[827]

Hâkim ve İbn Mübârek rivayet etmiştir ki Ömer b. Hattâb Mescid-i Nebevî'ye girdi ve bir topluluk ile karşılaştı. Bu topluluk Allah yolundaki seriyyelerde helak olacaklar hakkında konuşuyorlardı. Bazıları diyordu ki "Allah yolunda ölenin mükâfatı Allah tarafından garanti altına alınmıştır." Bir diğeri diyordu ki "Allah onlar hakkında en doğrusunu bilir, onlar kazandıklarının karşılığını alacaklardır. Ömer b. Hattâb onları gördüğünde bunları tartışıyorlardı. Ömer sorduğunda ise şehitler hakkında konuştuklarını söylediler. Ömer b. Hattâb dedi ki "Vallahi, insanlar arasında dünyevî kazançlar için, şan ve şöhret için savaşanlar vardır. Ayrıca, savaşmaktan keyif aldıkları için savaşanlar ve buna karşı koyamayanlar da vardır. Ve Allah'ın rızası için savaşanlar da vardır. Onlar şehittirler ve onların her biri öldükleri hal üzere diriltileceklerdir. Vallahi insan kendisine ne olacağını bilemez. Bu adamın geçmiş ve gelecek günahlarının affedildiği açıktır denemez."[828]

Nesâî ve Hâkim Ubâde b. Sâmit'ten rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Allah yolunda sadece ganimet için savaşırsa, ona niyet ettiği şey vardır."[829]

Ebu Dâvud ve Hâkim, Ya'la b. Münebbih'ten rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) gaza çağrısında bulundu ve ben hizmetçisi olmayan yaşlı bir adamdım. Okunun bakımına karşılık bana yardım edecek birini aradım. Bir adam buldum ve hareket vakti geldiğinde bana geldi ve dedi ki "Okların hedefe ulaşıp ulaşmadığını bilmiyorum, bundan dolayı bana oklara eşdeğer bir şey ver." Ona üç dinar verdim. Ganimetten payıma düşeni alınca ona da payını vermek istedim. Rasûlullah'a (s.a.v.) gidip onu bu durumdan

[827] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 87[b]
[828] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 87[b]-88[a]
[829] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 88[a]

haberdar edince buyurdu ki "O adam için bu gazvede, bu dünyada ve ahirette bahsettiğin dinarlardan başka hiçbir şey yoktur."[830]

Ebu Dâvud, Nesâî ve Hâkim *Sahîh* adlı eserlerinde Muâz b. Cebel'den rivayet etmişlerdir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Gaza iki türlüdür: Biri Allah'ın rızası aranır, lidere itaat edilir, cömertçe infak edilir, diğerleriyle iş birliği yapılır ve fesattan kaçınılır. Bu kişinin uykusu ve uyanıklığı da mükâfatlandırılır. Ancak gazaya gurur, şöhret arayışı, lidere itaatsizlik ve fesadı yeryüzünde yayma ile katılana gelince, bu kişi rızık ile (gazadan) dönmez."[831]

Hâkim ve Ebu Dâvud *Sahîh* adlı eserlerinde Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir ki Amr b. Ukayş'ın Cahiliye Dönemi'nde İslam'dan nefret ederdi. Uhud Savaşı yapılacağı zaman geldi ve "Amcamın oğulları nerede?" diye sordu. Dediler ki "Uhud'da." Falanca nerede diye sorunca yine "Uhud'da." dediler. Falanca falanca nerede diye sorunca yine "Uhud'da." cevabını aldı. Bunun üzerine zırhını kuşandı, atına bindi ve onlara doğru gitti. Müslümanlar onu gördüklerinde dediler ki "Amr buraya geliyor." Amr gelip dedi ki "Müslüman oldum." Amr b. Ukayş yaralanana kadar savaştı. Yaralı olarak ailesinin yanında götürüldü. Sa'd b. Muâz onu ziyarete gitti ve onun kız kardeşine "Ona sor, kavmini himaye etmek için mi, kavmine kızdığı için mi yoksa Allah rızası için mi öfkelendi?" Kız kardeşi dedi ki "Allah ve Rasûlü için öfkelendi." Amr yaraları sonucu Allah için bir namaz bile kılamadan öldü ve cennete girdi.[832]

Hâkim Ebu Ca'fer es-Sülemî'den rivayet etmiştir ki Umeyr'den duydum ki kim savaşlarda öldürülür ve ölürse falanca kişi şehit olarak öldürüldü, falanca kişi şehit olarak öldü denir. Belki atı tökezlemiştir belki de ticaret ile geçimini sağlamaya çalışırken. Bu kişiler böyle söylemeyin, bunlar için Rasûlullah'ın (s.a.v.) buyurduğu gibi "Kim Allah yolunda öldürülür ya da ölürse o cennettedir." deyin.[833]

Müslim, Hâkim ve Nesâî *Sahîh* adlı eserlerinde Ebu Hureyre'den rivayet etmişlerdir Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kıyamet gününde hesaba çekilecek olan ilk kişi şehittir. Şehit getirilecek ve şehidin nimetleri ona bildirilecek ve şehit onları tanıyacak. Sonra ona denecek ki "Onlarla ne yaptın?" Şehit diyecek ki "Şehit edilene

[830] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 88[a]-88[b]
[831] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 88[b]
[832] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 88[b]
[833] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 88[b]

kadar senin yolunda savaştım." Ona denecek ki "Yalan söyledin. Sana cesur demeleri için savaştın."[834]

Ey muhterem, hoşgörülü, feraset sahibi, zeki, bilge sultan, Allah sana âriflerin tevfîkiyle tevfîk ihsan eylesin, Allah sana muhibbinin, muhlisînin yolunu takip ettirsin, bilesin ki en yüksek kurtuluşa ve en yüksek fazilete ulaşmak, sevap hazinelerini biriktirmek ve en yüce mutluluğa ulaşmak ancak niyetleri gösteriş karanlığından arındırma, mükâfat hazinelerini doldurmaya adama ve Allah'ın rızasını kazanma ile olur. Gerçek şu ki Allah'ın kulları için koyduğu şeriat ve amellerinin nihaî amacı evliyalardan ve en sevilenlerden olmak için kutsal hedeflerdir. Bununla beraber, ey müminlerin gazileri, ey Seyyidü'l-Mürselîn Hz. Muhammed'in (Sakat ve selam O'nun ve bütün peygamberlerin üzerine olsun) dinine hizmet edenler, amellerin samimiyetindeki kusurlar, tashih-i niyet ve tövbede doğru davranarak ıslah olur. Bu Allah yolundaki gazilerden farklıdır çünkü şehidin iki sonucu vardır: Ya Allah'ı memnun edip, fitne ve musibetin şiddetli azabıyla karşı karşıya kalmak ya da nefsini ıslah edemeyerek kendini kaybetmek. Her kim sonunu mahveder ve ahiretini harap ederse onu onarmaya gücü yetmeyecektir. Sermayesi ve kazancı kaybolduğunda hüsran tahakkuk eder. Bundan dolayı gazinin niyetini tashih etmeye çaba göstermesi, azmini güçlendirmesi ve kalbini Allah'ı memnun etmeyen şeylerden arındırması vaciptir.[835] Ayet-i kerimede buyurulduğu gibi "Şüphesiz bunda, aklı olan yahut hazır bulunup kulak veren kimseler için bir öğüt vardır."[836]

Eğer Allah bize cihadın faziletlerini ve mükâfatlarını anlattığımız yirmi bâblık kitabın son bâbı olan bu bâbı tamamlama nimetini bahşederse gayret ve şükranla bunu tamamlayacağız. Şimdi her bâbın sonunda vaat ettiğimiz hikâye ve şiirle bâbı tamamlayalım.

(Hikâyenin manasını kapsayan hadis) Hikâye: Abdürrezzâk Şeddâd b. Hâd isnadıyla rivayet etmiştir ki bedevîlerden bir adam Rasûlullah'a (s.a.v.) gelerek ona iman etti ve ona tâbi oldu. "Ben de seninle hicret etmek istiyorum." dedi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.) onu ashabından bazılarına emanet etti. Savaş çıktığında Rasûlullah (s.a.v.) ganimetlerin bir miktarını aldı, bunları bölüştürdü ve bu adama payını tahsis etti.

[834] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 88[b]-89[a]
[835] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 89[a]-89[b]
[836] Kâf 50/37: اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَذِكْرٰى لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ اَوْ اَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ

Adam arkadaşlarının sırtları ile ilgilendi. Geri döndüklerinde Rasûlullah'ın ona ayırdığı payı adama verdiler. Adam bunu alıp Rasûlullah'a (s.a.v.) gitti ve dedi ki "Ey Allah'ın Rasûlü bu nedir?" Hz. Peygamber buyurdu ki "Bu ganimetten sana tahsis edilen paydır." Adam dedi ki "Ben sana bunun için tâbi olmadım. Bunun yerine, (bir okla boğazını göstererek) buradan vurulmak, ölmek ve cennete girmek için tâbi oldum." Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki "Eğer Allah'a karşı dürüst olursan, Allah da sana karşı dürüst olur." Bir süre orada kaldıktan sonra düşmanla karşılaşmak için gittiler. Adam Rasûlullah'a (s.a.v.) işaret ettiği yerden (boğazından) okla vurularak Hz. Peygamber'e getirildi. Rasûlullah "Bu o mu?" diye sorunca evet diye cevapladılar. Bunun üzerine Rasûlullah buyurdu ki "O Allah'a karşı dürüst oldu. Allah da ona karşı dürüst oldu." Rasûlullah (s.a.v.) adamı cübbesine sararak cenaze namazını kıldırdı ve şöyle dua etti "Allah'ım bu senin yolunda muhacir olarak çıkıp, şehit olarak öldürülen kulundur. Ben buna şehadet ederim."[837]

Hikâyeyi itmâma erdirdik, her bâbın sonunda eklediğimiz şiirle devam ediyorum ve Allah'tan güzel bir son ve güzel bir sevap umuyorum. Şiir:[838]

Ey Rabbin sonsuz rızasını arayan,
Ebedi Yaratıcının ateşlerinden kaçınan.
Niyetlerini cihada kararlılıkla adamak,
Süreklilikle zafere ulaşana kadar.
Kölelere cömertçe dökülen zenginlik,
Hayvanlardan daha yüksekte olan ibadet edenler hariç.
Kim Allah'ın yüzü uğruna savaşırsa,
En yüksek dereceler ve övgülerle onurlandırılır.
Yüce Allah'ın yüzünü ara ve çabala,
Ve oruç tutan bir müminin coşkusu gibi övün.
Kim yükselmeyi ararsa,
Zorluklara rağmen kâfirlerle savaşmak için.
Onurlandırılsınlar, desteklenen bahçelerle,

[837] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 89[b]
[838] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 90[a]

Bol bol iyiliklerle, sürekli sürüklenerek.

4.2.21. Hâtime

Vaat edildiği gibi, kitabı sona erdiriyoruz. Allah sana kendisine itaatte başarı versin ve seni kendi hizmetinde tutsun. Bilesin ki, cihat bu cihetten en çok kazandıran iştir. Cihat Allah sözünü yüceltmek ve Allah'ın dinini desteklemektir. Bu cihattan daha çok mükâfat getiren en büyük cihat ise kişinin iradesi ile mücadele ederek, şehvetlerini kırarak nefsiyle cihat etmesidir. Bu en büyük ecirdir. Şehvetlerden uzaklaşmak, zevklerden kendini sakınmak her insanın üzerine vaciptir. Yüce Allah bunu şu şekilde ifade eder: "Kim de Rabbi'nin huzurunda duracağından korkar ve nefsini arzularından alıkoyarsa, şüphesiz cennet onun sığınağıdır."[839] Ele aldığımız hatime sonuca giriş niteliğindedir çünkü cihadın ardındaki amaç, tüm kâinatın Rabbi'nin rızasını kazanmaktır. Bunu ancak kendi acziyetlerinizi ve kusurlarınızı bilerek, bu sayede de Rabbi'nizi bilerek başarabilirsiniz ki Rabbi'niz cennette sizin için hazırladıklarını ve onun nimetlerini tahakkuk ettirsin.[840]

İnsanlar iki gruba ayrılır: Yönetenler ve yönetilenler. Yönetilenler hem Allah'ın emirlerine hem de Allah'ın emirlerine ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünnetine karşı gelmedikleri sürece yöneticilerinin emirlerine itaat etmek zorundadırlar. Yönetenlere gelince, onlar tek bir otoriteye itaat etmelidirler: Allah'a itaat ve Allah'a itaat kapsamına giren Rasûlullah'a itaat. Bundan dolayı, itaat diyoruz, iki kişiye veya üçüncüsüne değil. Bu yalnızca Allah'ın Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v.) yüce rehberliği ve sünnetin tasdiki ile başarılabilir. Bu mutluluk ancak kardeşler arasında bulunanara yakınlaşmakla elde edilir ve bu da dürüst bir vezir ile hükümdarın hakkıdır.[841]

Ebu Dâvud *Sünen*'inde Hz. Âişe'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah bir yöneticinin iyiliğini isterse, ona sadık bir vezir tayin eder. Bir şeyi unutursa vezir hatırlatır, hatırlarsa vezir yardımcı olur. Ancak eğer Allah aksini isterse, ona kötü bir vezir tayin eder. Eğer yönetici unutursa vezir ona hatırlatmaz, hatırlarsa vezir ona yardımcı olmaz."[842]

---

[839] Nâziât 79/40-41: وَاَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهٖ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوٰىۙ ۝فَاِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوٰىؕ

[840] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 90[a]

[841] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 90[a]-90[b]

[842] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, vr. 90[b]

Nesâî Hz. Aişe'den, o da babasından rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Her kim Müslümanların işlerine (Emir olarak) bakar ve Allah onun için hayır dilerse ona salih bir vezir tayin eder. Eğer bir şeyi unutursa vezir hatırlatır, eğer hatırlarsa vezir yardım eder.[843]

Buhârî Ebu Hureyre ve Ebu Sa'îd el-Hudrî'den rivayet etmiştir ki Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah hiçbir peygamber ya da halife göndermemiştir ki onun iki danışmanı olmasın. Danışmanlardan biri ona iyiliği emreder ve iyiliğe teşvik eder. Diğeri ise ona kötülüğü emreder ve kötülüğe teşvik eder. Masum olan Allah'ın koruduğu kimsedir."[844]

Ey Allah'ın kulları, bilesiniz ki, dünya hayatı sonsuz değildir, ahiret ise ebedîdir. Kullarını ölüme ve yokluğa sürükleyen Allah ne yücedir, ezelî ve ebedî olan yalnızca O'dur. Eğer ölüm yalnızca bir idam şekli veya fiziksel bedenin sonu olsaydı, o zaman zevk ve sefaya düşkün olanlar dehşete düşer, lüks düşkünleri ise düşüncelere dalıp giderdi. Doğrusu, on bil yıl yaşasanız, hatta dünyanın tamamı sizin olsa, yine kaçınılmaz bir hüküm giyeceksiniz: "Muhakkak öleceksin." Toprağın altına gömüldüğünde tüm bu dünyalık mülk ve lezzetler geride kalacaktır. Nitekim şu şiirle bu manayı ne de güzel ifade etmişlerdir:[845] Şiir:

Mazinin melikleri nerede?
Onlar evlerini terk ettiler
Hazineler ve diğer şeyleri biriktirdiler
Hazineler oldukları gibi kaldılar
Bak ve gör herhangi bir iz var mı?
Oturdukları yerden kalan bir şey?
Mezarlar ve harabeler dışında
Dikenlerin yaşadığı yerler, ne yazık ki

Ey zavallı nefis, önünde duran sorumluluklar ve anlaşmazlıklar hakkında düşün ve seni aldatacak olan şeylere aldanma, şu ayet-i kerimeyi hatırla: "Kişinin kardeşinden,

[843] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 90[b]
[844] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 90[b]
[845] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 90[b]-91[a]

annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacağı gün herkesin kendini meşgul edecek bir işi vardır."[846] Ateş insanları kaleler gibi içine atıp şöyle seslenirken insan nasıl kaçmaz ki "Oğullarım ve diğer kibirli olanlar nerede? Evleri, sarayları yapanlar nerede? Haktan yüz çevirenler nerede?" Dünya hayatını seven ve ona uyan kimseler için cehennem ayetlerini veren ve onları cehennem azabına sevk eden Allah ne yücedir. Yaradan'ı memnun etmek için nefisleriyle cihat edenlere gelince, onlar cennette rahatlık ve mutluluk içinde olacaklardır. Onların giysileri asla eskimeyecek ve nefislerine ilham edildiği gibi onları mutlu eden hiçbir şey yok olmayacaktır. İtaatkâr müminlere salih amel yarışında Rab'leri yeter.[847]

Hadis-i kudsîde şöyle buyurulmuştur: "Ben salih kullarım için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı ve hiçbir adamın kalbine gelmeyen şeyler hazırladım."[848]

Dâreyn saadeti için yüce Allah'a tazarru et, O'nun her şeye gücü yeter. Bu duayı okumaya devam et çünkü bu dua nebevî bir dua olup yüceliğin özü olan niyazlar arasındadır. Özellikle beş vakit namazdan sonra bu duayı oku. Dua şöyledir: "Allah'ım senden nimetlerin tamlığını, günahtan korunmanın (ismet) devamlılığını, rahmetin bolluğunu, âfiyetin ve yaşamın en bereketlisini, ömrün en mutlu olanını, ihsânların en kâmilini, nimetlerini en geniş olanını, faziletlerin en yüksek olanını, lütufların en faydalı olanını istiyorum. Allah'ım bizimle, bizim karşımızda olma. Sonumuzu saadetle hitama erdir. Ümitlerimizi fazlasıyla gerçekleştir. Sabah ve akşamlarımızda bize iyilik ver. Rahmetini kaderimiz kıl ve sıkıntılı zamanlarda rahmetini üzerimize gönder. Allah'ım seni bütün noksanlıklardan tenzih ederim. Allah'ım günahlarımızı bağışla, kusurlarımızı doğrulukla düzelt ve bizi takvalı kıl. Dinindeki gayretimizi arttır. Sana tevekkül ettik ve sana güvendik. Yolumuzu istikamet üzere sabit kıl. Kıyamet Günü'nde bizi pişmanlık sebeplerinden muhafaza eyle. Ağır yüklerimizi hafiflet. Bize salihlerin rızkını ver. Şerlilerin kötülüğünden bizleri muhafaza eyle. Bizi, anne ve babamızı rahmetinle cehennem ateşinden koru ey Azîz ey Gaffâr ey Cömert ey Kerîm ey Settâr ey Halîm ey Cebbâr olan Allah'ım. Rahmetinle ey merhametlilerin en merhametlisi."[849]

---

[846] Abese 80/34-36: يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ اَخِيهِۙ*وَاُمِّهِ وَاَبِيهِۙ*وَصَاحِبَتِهٖ وَبَنِيهِۜ

[847] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 91[a]

[848] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 91[a]

[849] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 91[a]-91[b]

Kitabımızı bu mübarek, sevap dolu ve faziletli dua ile bitiriyoruz. Hamd ancak, tövbe edenlere kapılarını açan, kendisinden korkup tövbe edenleri hayırla mühürleyen Allah'a mahsustur. Salat kıyamet gününe kadar tövbe edenlerin en hayırlısı olan Efendimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v.), O'nun ailesinin ve ashabının üzerine olsun. Hamd ancak âlemlerin Rabb'i olan Allah'a mahsustur.[850]

[850] Molla Arab, *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd,* vr. 91[b]

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	Ahmet		KALKAN
Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi	İngilizce (İleri)	Arapça (İleri)	
Eğitim Durumu	**Başlama-Bitirme Yılı**		**Kurum Adı**
Lisans	2016	2021	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi
Yüksek Lisans	2021	2024	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi
Doktora			
Çalıştığı Kurumlar	Başlama-Ayrılma Yılı		Çalıştığı Kurumun Adı
1. Araştırma Görevlisi	2024		Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
2.			
3.			
Üye Olduğu Bilimsel ve Meslekî Kuruluşlar	Abdullah Tivnikli İSAR Vakfı		
Katıldığı Proje ve Toplantılar			
Yayınlar			
Diğer:			
	Tarih **İmza** **Adı-Soyadı**		29.07.2024 Ahmet KALKAN